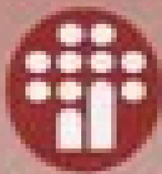
REŞAT NURİ GÜNTEKİN

BÜTÜN ESERLERİ 9

Ateş Gecesi

İnkılâp Kitabevi

Reşat Nuri Güntekin - Ateş Gecesi

Reşat Nuri Güntekin'in Eserleri

1 — Çalıkuşu
13 — Gökyüzü
2 — Dudaktan Kalbe
14 — Değirmen
3 — Akşam Güneşi
15 — Yeşil Gece
4 — Acımak
16 — Olağan İşler
5 — Damga
17 — Gizli El
6 — Kızılcık Dalları
18 — Harabelerin Çiçeği
7 — Eski Hastalık
19 — Sönmüş Yıldızlar
8 — Miskinler Tekkesi 20 — Tanrı Misafiri
9 — Anadolu Notlan I-II
21 — Kan Davası
10 — Yaprak Dökümü 22 — Kavak Yelleri
11 — Ateş Gecesi
23 — Leylâ ile Mecnun
12 — Bir Kadın Düşmanı
24 — Son Sığmak

Piyesleri :

Hançer Balıkesir Muhasebecisi
Hülleci Tamı Dağı Ziyafeti
Çalıkuşu (N. Cumalı)
Eski Şarkı
Bir Köy Öğretmeni
Yaprak Dökümü
Tercümeleri :

Hz. Muhammed'in Hayatı
Bir Fakir Delikanlı
(Emil Dergmenheim'den)
la Dam 0 Kamelya
Kahramanlar (Cariyi) (A. Dumas Fils)
Don Kişot
Evham
(Cervantes Saavedra) Hakikat (Emil Zola)
Yabancı itiraflar (J. J. Rousseau)
Atlı Adam

Hayatı

Güntekin, 1889'da, Askeri tabip olan Nuri Bey ile Erzurum valisi Yaver Paşa'nın kızı Lütfiye Hanım'ın oğlu olarak İstanbul'da doğmuştur. Öğrenim hayatı boyunca birçok il gezen Güntekin, ilköğrenimine Çanakkale'de başlamıştır. Daha sonra İzmir'deki Frerler okulunda bir süre öğrenim görüp sınavla girdiği Darülfünun Edebiyat Şubesi'ni 1912'de bitirdi. Böylece öğrenim hayatını yirmi üç yaşında bitirmiş oldu.

Güntekin 1927'e kadar Fransızca ve Türkçe öğretmenlikleriyle müdürlük görevlerini üstlenmiştir. Bazı görev aldığı okullar Bursa Sultanisi, İstanbul Beşiktaş İttihat ve Terakki Mektebi, Fatih Vakf-ı Kebir Mektebi, Akşemseddin Mektebi, Feneryolu Murad-ı Hâmis Mektebi, Osman Gazi Paşa Mektebi, Vefa Sultanisi, İstanbul Erkek Lisesi, Çamlıca Kız Lisesi, Kabataş Erkek Lisesi, Galatasaray Lisesi ve Erenköy Kız Lisesi'dir.

Güntekin, 1927'de maarif müfettişi oldu ve bu arada Dil Heyeti'yle birlikte bazı çalışmalarda bulundu. 1939'da ise Çanakkale milletvekili olarak TBMM'de bulundu. Bu görevini 1946'ya kadar sürdürdü. 1947'de, Cumhuriyet Halk Partisi'nin Ankara'da yayımlanan Ulus gazetesinin İstanbul kolu olan Memleket gazetesini çıkardı. Güntekin daha sonra müfettişlik görevine geri döndü ve 1950'de UNESCO Türkiye temsilciliği ve öğrenci müfettişliği görevleriyle Paris'e gitti. 1954'te ise yaşında dolayı bu görevden ayrılmak zorunda kaldı. Emekliliğinden sonra bir süre İstanbul Şehir Tiyatroları edebi heyeti üyeliği yapmıştır.

Güntekin'e Akciğer kanseri teşhisi konulduktan sonra tedavisi için Londra'ya gitti ve orda hastalığına yenik düşerek öldü. 13 Aralık 1956 günü, Karacaahmet Mezarlığı'na gömüldü.

Ateş Gecesi

Aydından Milâsa inen posta arabasında beş kişi idiler: Durmadan tütün içen ve dizleri arasına sıkıştırdıkları bir kahve tepsisi üstünde kâğıt oynıyan iki incir komisyoncusu; yüzü çiçek bozuğundan delik deşik avcı caketli bir adam; kıranta bir reji kâtibi; kâh uyuklıyan, kâh boyalı sakalını titreterek mırıl mırıl evrad okuyan bir ihtiyar jandarma...

Yolculardan bir de altıncısı vardı amma yüzünü görene aşkolsun! Bu, on yedi, on sekiz yaşlarında içi içine sığmıyan acaip bir çocuktu. Elindeki uzun değnekle yol kenarındaki otları kamçılıyarak yürüyor, yokuşları tırmanmaktan, araba ezkaza bir parça hızlanacak olursa koşmaktan usanmıyordu. Pek yorulduğu zaman da arabacının yanma sıçrıyarak dizginleri eline alıyor, bağıra çağıra beygirleri sürüyordu.

Hayvan seslerini taklitte son derece mahareti vardı. Civardaki tarla veya çiftliklerde meleyen kuzulara, böğüren ineklere, anıran eşeklere kendi seslerinden ayırt edilmez seslerle cevap veriyor, yol arkadaşlarını gülmekten kırıp geçiriyordu.

Bir aralık Muğlaya giden bir deve kafilesine musallat olmuş, iki çil kuruşa mukabil on dakika develerden birine binmeden yüreği Tahat etmemişti.

Bu çocuk bir gün evvel Çinede geçirdiği büyükçe bir tehlikeden uslanmışa benzemiyordu.

Çay, iki gün evveline kadar devam eden bahar yağmurlarından taşmış, ufak tahta köprüleri söküp götürmüştü.

Araba yarı yarıya su içinde, kuvvetli mandaların yedeğinde karşı kıyıya geçebiliyordu. Fakat yolcular için kundura ve çorapları çıkararak, paçaları baldırlarına kadar sıvıyarak atlara binmekten başka çare yoktu.

Çocuk bu macerayı İskender ve Dara seferlerine benzetiyor, 4

büyüklerin suratlarını bir karış sarkıtmalarına mukabil o bilâkis keyifleniyordu.

Fakat çayın en azgın bir noktasında yeni bir oyun çıkarayım derken kendini sulara kaptırmış, atı ile beraber sürüklenmeğe baş-# lamıştı.

Bereket versin akıntının kırk, elli metre aşağısında kırık bir köprünün tahtalarını toplamağa uğraşan birkaç çıplak köylü vardı. Bunlar vaktinde davranıp yolunu kesmemiş olsaydılar ölüm yüzde doksan dokuzdu.

Çocuk o gece Çinede viran bir han odasının ocağı karşısında sabaha kadar yanıp titriyerek sayıklamış, fakat günün ilk ışıkla-rile beraber dipdiri ayağa kalkmıştı. Şimdi üzerindeki elbiselerinden başka bu kazayı hatırlatacak bir alâmet görünmüyordu. Yalnız iyice bir Beyoğlu terzisinin makasından çıkmış caket ve panta-lonu hayli yürekler açışıydı.

Küçük el çantasında birkaç parça iç çamaşırlarile iki kitaptan başka bir şey bulunmadığı için ocağın ateşinde duman dumana kuruyup büzülen elbiseleri olduğu gibi sırtına geçirmek mecburi-. yetinde kalmıştı.

Halis ingiliz kumaşından kırmızı benekli lâcivert caket komik bir sefaletle üstünden dökülüyor, daralan pantalonun paçaları potur gibi bacaklarına yapışıyordu.

Fakat o bununla da eğleniyor:

— Yine çok şükür ki elbiseler insanın arkasında sımsıkı duruyor. Çine çayı fesim gibi onları da alıp götürseydi halim ne olurdu? diyordu.

Fesi vücut için kundura ve iç gömleği kadar zarurî bir şey sayan reji kâtibi:

— Evlâdım, başına bir mendil sarıver bari, diye akıl öğretmiştik Fakat o gözlerinin içi gülerek:

— Ziyanı yok beyefendi... Namaz kılacak değilim ki... Böyle de pekâlâ olur, diye cevap vermişti.

Öyle görünüyordu ki, bu çocuk için, hiç olmazsa şimdilik «pekâlâ» olmıyacak şey yoktu.

* * * Sökülmüş taşları, bitip tükenmez çukur ve hendeklerile şose

tarihte son derece bozuk olduğundan ancak ikinci günün akşamına doğru Milâsı tutmak kabil olmuştu. Araba şehre girerken yolun üzerinde üç kişi görünmüştü. Bunlar biraz yaklaşınca arabacı

içerideki jandarmaya seslendi:

— Hafız çavuş, kaymakam bey geliyor.

O esnada yine arabacının yanında oturan çocuk merakla sordu:

— Hangisi kaymakam?

— Ortadaki cüce boylu efendi...

Kaymakamın arkadaşları inadına uzun boylu iki adamdı. Arkalarından vuran ışık içinde yüzleri seçilmediğinden çocuk onu evvelâ sekiz, on yaşında bir çocuk sanmış, biraz sonra sakalını far-kederek yanıldığını anlamıştı.

Araba bu üç kişiye yaklaşınca birdenbire durmuş, sakallı jandarma kolunda meşin kaplı bir defterle yere athyarak kaymakama selâm vermişti.

— Ne var ne yok, Hafız Çavuş ? Jandarma:

— iyilik sağlık beyim, dedi. Ve defter içinden çıkardığı mü~ hürlü bir zarfı kaymakama uzattı.

Kaymakam zarfı avucunun içinde tartar gibi bir hareket yaptıktan sonra dikkatle yırttı ve gözlüğünü takarak okumağa başladı.

Kâğıdı iyi görmek için arkasındaki tepenin üstünde batmak üzere olan güneşe doğru dönüyor, kaşlarını çatıyordu.

Sağında duran ve bastonuna dayanarak lakayt bir tavırla uzaklara bakan kumral bıyıklı arkadaşına alçak sesle:

— Fena havadis, dedi.

— Hayrola...

— Milâsa bir sürgün gönderiyorlar... Vilâyet itina ile muhafazasını emrediyor... Herhalde belâlı

bir herif olacak... Hiç de hoşlanmam böyle işten... Eve yılan kaçmış gibi huylanırım... Güç iştir sürgün muhafazası vesselam...

Bu sözleri arabacı ile çocuğun işitmesine ehemmiyet vermiyor, yan gözle içeridekilerin çehrelerini tetkik ediyordu. Gözleri en ziyade çiçek bozuğu adamın üzerinde durmuştu. Halbuki talihin yüzüne

taktığı korkunç maskeye rağmen yolcuların en tatlı ve sakini galiba bu zavallıydı.'

ATEŞ GECESİ Kaymakam keşfinden emin olmakla beraber yavaşça jandarmaya sordu: — Hangisi o?

— Canım, sürgünü soruyorum.

Hafız Çavuş sıkıntıdaydı. Göz işaretile kaymakama bir şey anlatıyor, beceremiyerek yutkunuyordu.

Çocuk, arabacının yanından yere atladı, çapkın bir gülümseme ile:

— Gönderilen sürgün bendenizim kaymakam bey, dedi. Kaymakam şaşalamıştı. Bir sakallı

jandarmaya, bir hırpanî kıyafeti, darmadağın saçlarile, olduğundan da daha küçük görünen çocuğa bakarak gözlerini açıyordu. Nihayet kekeliyerek:

— Ne söylüyorsun sen, dedi. Sen mi? Bu boyla mı bacaksız! Kaymakamın azarlar gibi bir eda ile telâffuz ettiği bu bacaksız kelimesinde biraz sempati ve babaca bir merhamet bulunduğu muhakkaktı. Fakat çocuk bunu anlamadı. Mektepten alınıp Zaptiye Nezaretine götürüldüğü

gecedenberi o kendine ermiş, yetişmiş bir delikanlı gözü ile bakıyordu. Koskoca padişahı korkutan, polisler ve tüfekli jandarmalar muhafazasında uzak yerlere sürgün gönderilen bir insan elbette ehemmiyetli bir şahıstı ve kaç günlük korku ve yeisin tek teselli tarafı buydu.

Caketinin eteklerini çekiştirerek, parrnaklarile saçlarını düzelterek vakur ve ciddî bir tavır almağa çalıştı ve sordu:

— Boyumda ne var efendim? Kaymakam gevrek bir kahkaha ile güldü:

— O cihetten değil evlâdım... Boyunuz maşallah benimkinden yüksek. Sade pek çocuksunuz da...

— On sekiz efendim...

— Ne on sekizi?

— Yaşım...

Kaymakam bu defa onunla açıktan açığa alay etti. Sesini titreterek, arkadaşlarına bakıp gülüntsiyerek:

— On sekiz mi? dedi. Ne demezsiniz?.. Yaşın bundan fazlası sağlık... Tekaütlüğünüze mek parmak kalmış. Demek bacaksız

demem kibrinize dokundu ha... Affedersiniz, siz yaşta bir erkeğe

bacaksız demek doğru olmaz... Yalnız o kulağınızdaki küpe ne acaba?..

Gayrühtiyarî elimi sağ kulağıma götürdüm ve gülmeğe başladım.

Biraz evvel bir bahçenin kenarından geçerken kiraz çalmış, bunlardan birkaçını yedikten sonra iki tanesini de kulağıma takmış ve unutmuştum. Kaymakama karşı oynamak istediğim ciddiyet rolü iflâs etmişti. İşi çaresiz maskaralığa vurarak kirazları uzattım:

— Kabul buyurursanız size takdim edeyim. O gülerek kirazları aldı ve yanağımı okşadı:

— Münasebetimiz de inşallah bu kirazlar gibi tatlı olur çocuğum... Eşyalarınız var mı?

— Minimini bir el çantam var. Vakit kalmadı, gerisi arkamdan gelecek...

— Çok âlâ... Hafız Çavuş onu götürsün. Biz arkadan yürüye yürüye gideriz... Yorgun değilsiniz ya...

— Ne münasebet efendim.

Kenara çekilerek arabaya yol verdik ve ağır ağır şehre girmeğe başladık.

— Neydi adınız... Kemal Bey değil mi?

— Evet efendim... Kemal Murat...

— Muradı da mı var?

— Evet efendim...

— Yani hem Kemal, hem Murat öyle mi? E sen bu akıbete iki defa müstahak olmuşsun çocuğum.

— Anlıyamadım efendim...

Kaymakam izah etmedi. Zaten bu kadarını söylediğine de pek memnun görünmüyordu.

Maamafih arkadaşlarına manalı bir göz işareti yapmaktan da kendini alamadı:

— Hem Kemal, hem Murat Beyi size takdim ederim... Şimdilik Milâsta bize misafir olacak... Bu beyler de benim aziz arkadaşlarım... Selim Beyle Akif Bey... Selim Bey doktorumuz, Akif Bey ceza reisimiz... Yani Allah göstermesin, hasta olursanız Selim Beye, yine Allah göstermesin, bir yaramazlık yaparsanız Akif Beye...

Şimdi elli yaşındayım. Bu kadar çabuk bağlanan bir dostluk bağına hayatımda bir ikinci defa tesadüf etmedim. Hem de şu vardı ki, onlar yaşlı başlı adamlardı. Ben aklı başından iki karış

yukarıda toy bir çocuk. Yani uzlaşmaz iki ayrı dünyanın insanı. Nihayet zoraki de olsa benim mahkûm, onun hâkim vaziyetlerimizi hesaba katmak lâzımdı.

Kaymakam, babacan adamdı, şen adamdı. Kısa boylular, daha doğrusu cücelerde pek ender tesadüf edilen kalın, ferah bir sesi vardı. Fakat arasıra kahkahayı bastığı zaman bu ses birdenbire bir bayram düdüğü inceliği alıyordu.

Doktor Selim Bey -kaymakamın uzun boylu, kumral arkadaşı- bilâkis kapalı, soğuk ve mağrur görünüyordu. Fakat kısa bir zaman sonra bunun sadece mahcupluktan ileri geldiğini anladım.

Selim Bey konuşkan değildi. Beş, on adım sonra bana bir şey söylemek lüzumunu hissettiği zaman ağır bir sesle:

— Nasıl buldunuz Milâsı? dedi.

Elimle karşı dağın tepelerinde uyulgalanan ince araba yolunu göstererek:

— Oradan fevkalâde görünüyor, dedim. Ceza reisi içini çekti:

— Evet, yalnız akşam üstü oradan bakmak şartile... Kaymakam itiraz etti:

— Yapmayın canım... Yakından da fena değildir... Siz memleket görmemişsiniz. Nesi var merkezi idaremin... Az buçuk bakımsızdır, o kadar...

— Daha nesi olsun, gözüm...

Bu akşam ilk defa çocukluktan kurtuluyor, büyük adamlar arasına karışıyordum. Ben de artık onlar gibi konuşmalıydım. Ukalâ bir tavırla:

— Düzelecek efendim inşallah, düzelecek, dedim. Memleket kırk yıl bu halde kalacak değil ya...

Bu söz kaymakama ağır tenkitlerle dolu görünmüş olacaktı. Yolun ortasında durdu. Evvelâ bana, sonra arkadaşlarına baktı. Bir şey söylemek istiyor, fakat tereddüt ediyordu. Nihayet dayanamadı :

— Evlâtçığım, adının hem Kemal, hem Murat olması yetmi-

yormuş gibi okkalı lâkırdılar da ediyorsun... Sen akıbetini pek haketmemişe benzemiyorsun.

Hakikaten anlamamıştım. Gözlerimi açarak:

— Niçin efendim? Ne söyledim? diye sordum.

— Memleketimizin halinde ne var çocuğum... Sayei şahanede gül gibi idare ediliyor.

— Vallahi o fikirle söylemedim. Ceza reisi araya girdi:

— Kaymakam Bey... Sen zorla çocuğun kafasına olmıyacak şeyler sokuyorsun...

Hep birden gülerek tekrar yürümeğe başladık.

— İstanbuldan ilk çıkışınız mı?

— Evet efendim.

— İstanbulda kimseniz var mı?

— Geçen hafta vardj, fakat bugün bilmiyorum.

— O ne demek?

Omuzlarımı silkerek alay eder gibi:

— Ailemizin bir kısmını da galiba benim gibi hava tebdiline gönderdiler...

Mesele nazik olduğu için cevap veren olmadı.

— Demek eşyanız yok...

— Arkamdan gelecek efendim... Beni bir gece mektepten alarak birdenbire...

— Malûm, malûm... Nerede kalacaksınız burada? Onu söyliyeyim ki, validen aldığım emre göre burada istediğiniz gibi yaşamakta serbestsiniz. Nerede kalmak istersiniz?

— Bilmem ki efendim... Burada kimseyi tanımıyorum.

— Eh, biz tanıştık ya kâfi... Ben size bir yer bulurum.

Kapanmağa başlamış dükkânlar arasında dar bir yokuşun kaldırımlarını çıkmağa başlamıştık.

Ceza reisi bir sokak başında bizden izin istiyerek ayrıldı. Kaymakam, doktora:

— Siz ne yapacaksınız? dedi. Eve gidiş var mı?

Doktor elile müphem bir işaret yaptı; cevap vermedi.

ATEŞ GECESİ

— Gitmeyin ya... Ne yapacaksınız boş evde... Sait ustada beraber yemek yeriz... Kemal Murat Bey oğlumuzu da ilk gecesinde yalnız bırakmamış oluruz.

— Kaymakam Bey, yine evden kaçmak için bahane arıyorsun galiba?..

— Yoo... Çocuk yanında böyle haremi şerif hususiyetlerinden bahsedilmez.

Sait ustanın lokantası küçük bir aşçı dükkânıydı. Kaymakam bir yıllık yoldan:

— Balık var mı, balık? diye bağırdı ve muvafık cevap alınca sevinçle omuzuma vurdu:

— Bu senin ayağının uğuru... Küllükten taze balık gelmiş., yaşadık...

Kaymakam, maltız ocakları üstünde sıralanmış birkaç tencerenin kapaklarını açtıktan ve ayaklarının burnuna basıp yükselerek içlerini seyrettikten sonra bizi dükkânın arka tarafındaki bölmeye götürdü. Burası lokantanın aristokratlara mahsus rezervesiydi.

Kırmızı badanalı duvarlarını süsliyen denizkızı ve natürmort tablolarına, tavanından sarkan sarı

yaldızlı lâmbasına rağmen, kaymakam burasını kasvetli buldu ve arkadaki bahçeye bir masa çıkarttı:

— Yaz^eldi sayılır, diyordu. Bir fenerle burada oturmak daha şairane olur.

Doktor burasını beğenmemişti, yüzünü buruşturarak:

— Nerede manzara., süprüntülük burası., dedi. Kaymakam henüz kızıllığını kaybetmemiş gökte parlamağa başlıyan yıldızları göstererek:

— Etraf viran amma, tavan mamur, Selim Bey, dedi. Tavan adamakıllı mamur... Bu kadar ziynet ve debdebeyi hangi saray kubbesinde bulmak mümkündür? Hele ortalık biraz daha kararsın; kudretin ezelî kandilleri takımile yansın., o zaman görürüz.

Doktor dirhemle sarf ettiği sözlerinden birine daha kıydı:

— Kaymakam Beyimiz şairdir.

— Yok canım... Bizim şairliğimizden ne olacak? Arasıra eski ağız bir, iki kıta karaladığım olur...

Hepsi bu kadar. Siz şiiri sever misiniz çocuğum?

Severim demeğe dilim varmıyarak:

—- Okurum efendim, dedim.

— Tabiî yeni şiirleri...

— Eskiler bana güç geliyor efendim.

— Adaşının şiirlerini de okur musun?

— Adaşım kim efendim?

— Adaşının kim olduğunu bilmiyor musun, hem Kemal, hem Murat Bey?.. Sen galiba berayi maslahat adaşını tanımamazîıktan geliyorsun... Ceza reisi yanımızda değil... Şimdi biraz bir şeyl konuşabiliriz...

er

— Adaşının kim olduğunu sahiden bilmiyor musun? Meselâ:

«Feminin rengi aksedip tenine Yeni açmış güle misal olmuş»

nev* inden bir lâkırdı işitmedin mi sen?

— Hayır efendim..

— Adaşın ok gibi yüreğe işliyen şiirler yazardı. O da senin gibi genç yaşında gurbet yollarına düşmüştü. Buralara yakın adalarda, Kıbrısta, Sakızda, Midillide oturmuştu...

— Bilmiyorum efendim. Kaymakam yüzünü ekşitti:

— O halde yine de bilme oğlum. Herhalde bunu benden öğrenecek değilsin... Ben izin verirseniz bu gece balıkla beraber bir, iki kadehçik de bir şey içeceğim...

Selim Bey gülümsedi:

— Orası belli...

— Yani bu gece buraya içmek için geldim, demek istiyorsunuz. Bozuşacağız galiba Selim Bey...

Çocuğum! Sen yaşta çocuklar için kat'iyen tecviz edilemez amma, bizim gibi yaşlı başlı adamalrm ara-sıra bir, iki kadeh bir şey içmelerinde bir zarar yoktur. Babanız var mı, Kemal Bey?

— Var efendim..

— İçki kullanır mı?

— O da arasıra efendim.

— O halde siz bu Selim Bey gibi beni ayıplamıyacaksınız. İnsan babasında gördüğü şeyi çirkin görmez.

Evvelâ kaymakamı tenkit ediyor gibi göründüğü halde doktor 12

Selim Bey de, Sait ustanın önüne kayduğu kadehi reddetmedi.

— Müsaade ederseniz ben de sigara içeceğim efendim.

— Vay, sen sigara içiyor musun?

— İçiyorum efendim.

— Keşke alışmasaydın...

Doğrusu aranırsa, sigaraya alışmış sayılmazdım. Istanbuldan çıktığımdanberi bu üç, yahut dördüncü paketimdi. Hattâ tütün dumanı şimdilik beni öksürtüyordu bile. Fakat ne çare ki, buna katlanmak lâzımdı. Henüz kadın dudağından pek az farklı olmi-yan dudaklarıma hiç olmazsa bir sigara takmazsam benim büyümüş, koca devleti ürkütmüş bir politika mahkũmu olduğum nereden anlaşılacaktı?..

önümüzde brrkac yıkık duvar ve bacadan ibaret bir virane, onun ötesinde bir yol vardı.

Sokağın bu saatte bomboş olmasına rağmen, kaymakam rakı içeceği zaman sandalyesinden kalkarak yere çömeliyordu. Selim Bey her defasında bu jeste kızıyor:

— Hem kaçar, hem davul çalarsın kaymakam, diyordu. O derin derin içini çekiyor:

— Buralarda sade yerin kulağı değil, gecenin de gözü vardır; diyordu. Etrafımızda müzevir ve müfsitten bol şey yok. Benim bir kadeh içtiğimi görürlerse yarın «kaymakamı küfe ile evine götürmüşler» diye lâkırdı çıkarırlar... Ben tek başıma olsam umurumda bile değil... Fakat ne çare ki; «Viran olası hanede evlâdü ayal

var».

Maamafih üçüncü kadehten sonra kaymakam, evlâdü ayali pek o kadar düşünmemeğe, hattâ daha ileri giderek acı ve müstehzî kelimelerle onları hırpalamağa başladı.

Ağzından genç bir çocuk yanında söylenmesi doğru olmıyacak bir söz kaçırdığı zaman:

— Kemal Bey, çocuğum, diyordu, sen artık yaşın itibarile değilse bile vaziyetin itibarile koskoca erkeksin... Beyhude riyakârlık yapmıyalım...

Son kadeh kaymakamı büsbütün coşturdu. Havanın serin ve rutubetli olmasına rağmen göğsünü, bağrını açıyor, başını yıldızlara kaldırarak garip bir ahenkle anlıyamadığım birtakım şiirleT oku-

yordu. Sonra bana dönerek gözleri dolu dolu, elini göğsüne vuruyordu:

— Ah o senin adaşın çocuğum... O şu kehkeşanlar arasında dolaşırken nasılsa ayağı kayarak aramıza düşmüş bir mahlűka benzerdi. Kim olduğunu sakın sorma., söyliyemem... Bilhassa bir kaymakam sıfatile adını ağzına alamam Kemal Murat Bey çocuğum... Sana bol bol şiirlerini okurum. Fakat adını zinhar benden öğrenemiyeceksin...

Nihayet gülümsiyerek:

— Namık Kemal Bey değil mi efendim? dedim. O kadarını biliyorum zaten...

Kaymakam korktu ve beni âdeta azarladı:

— O ne kelime o? Ne geziyor ağzında öyle şeyler... İşitmiş ol-mıyayım ben...

Bu korku ciddiydi. O kadar ciddî ki, adamcağızın neş'esi kaçtı ve artık şiir okuyamadı.

Habis ruhlar gibi fikrin de ancak muayyen bir kelimenin cese-.dine girdiği zaman tehlikeli bir varlık hali aldığını takdir edecek yaşta değildim.

Gece o kadar sessizdi ki, konuşma aralarında, bir asma fener içinde yanan lâmbamızın çıtırdadığı, ipe serilmiş bulaşık paçavralarından sızan damlaların birer birer taşlara düştüğü işitiliyordu.

Doktorun dediği gibi, burası bir mezbeleydi. Bir kenarda üs-tüste yığılmış gaz tenekelerine ve boş

şişelere, biraz evvel kedilerin paldır küldür devirdiği bir süprüntü tenekesinden dökülmüş zerzevat kabuklarına, kırık taşların arasında parlıyan yağlı mutfak sularına bakarken yüreğimi bir pençenin

kavramağa başladığını duyar gibi oluyordum. Fakat kaymakamın yeni bir gevezeliği bana derhal neş'emi iade ediyordu.

O bir aralık:

— Ailenizin hali vakti nasıl? diye sordu.

— Fena değil efendim, dedim.

— Şunun için sordum ki, size burada bir miktar para lâzım olacak. Paranız var mı?

— Zannederim efendim.

— Ne demek zannederim.

— Param var, fakat nekadar olduğunu bilmiyorum... Babam

ayrılacağımız zaman bir küçük kese verdi.

Arka cebimden ağzı sıkı sıkıya bağlanmış .bir örme kese çıkardım; Çine çayına düştüğüm zaman ıslanıp sıkışmış düğümlerini dişlerimle çözmeğe başladım.

— Açmadınız mı şimdiye kadar?

— Yanımda başka para vardı.

— Merak etmediniz mi?

,— Babam «iyi bir yerine sakla., yollarda açma, çalarlar» diye tenbih etti.

Kaymakam gülmeğe başladı:

— Acaip çocuk., merak da etmedin ha., aşkolsun vallahi... Mademki şimdiye kadar sabrettin, yine de açma...

— Açalım da hesaplıyalım efendim... Bakalım bana yetecek mi?..

— Yeter, ne olsa yeter burada... Yetmezse de bir çaresi bulunur. Maamafih yine sen bilirsin.

İstersen bak...

Kaymakamın merakı benimkinden çok fazlaydı. Düğümlerle uğraştığım sırada onun benden ziyade sinirlendiğini, küçük gözle, rinin sansar gözü gibi parladığını görüyordum.

Keseden çıkan altınları evvelâ avucuma, sonra masanın üstüne döktüm ve saymağa başladım.

Babam parayı yeni yetişen çocuklar için en büyük tehlike saydığı ve o vakte kadar beni biraz da fazla sıktığı halde bu defa kesenin ağzını açmıştı. Masanın üstünde tam on sekiz Osmanlı altını

vardı.

Kaymakam bütün kanı başına çıkmış, soluk soluğa:

— Aman yavrucuğum, bu para değil, mali Karun, dedi.

— İhtiyacım olunca daha da gönderecek...

— Gördün mü babayı maşallah... Allah eksikliğini hissettirmesin böylelerinin... Fakat yavrucuğum, bir daha say da hemen

» kaldır onları., kimse görmesin... Zinhar kimseye de lâkırdısını etme... Sen toy çocuksun...

Etrafımızdan yüzlerce göz bakıyormuş gibi telâşlanıyor, vehim dolu gözlerle karanlığı araştırarak:

«Topla, çabuk topla onları»

diyordu.

Korkusu bilhassa lokanta cihetindendi. Ben altınları keseye doldururken birkaç kere kapıya gidip geldi ve tortop vücudunu

ayaklarının ucunda yükselterek pencerelerden içeriye baktı.

Bu adamcağızın iki büyük zâfı vardı: Balık ve altın.

Milâsta yaşadığım iki senede onun bu yüzden iki ölüm tehlikesi geçirdiğini gördüm. Bir yaz gecesi, bozuk bir balıktan zehirlenerek sedye ile hastaneye kaldırıldı ve doktorların söylediğine göre, bir mucize olarak ölümden kurtuldu. Zavallının demir bir hastane karyolası üzerine çırçıplak uzatılmış; vücudu ve yüzü parça parça çürükler ve lekeler içinde; küçük yumuk elleri kıllı şiş

göbeğinin üstünde kavuşmuş, günlerce dil, ağız vermeden yattığını hâlâ görürüm.

Altına gelince; onun yüzünden uğradığı felâket bundan da feci olmuştur.

Meşrutiyet inkılâbının ilk günlerinde halk onu rüşvetçilikle itham etti; bir tefeci Yahudi ile beraber başına çürük domateslerden bir çelenk geçirerek, gaz tenekeleri çalarak bir süprüntü arabası içinde korkunç bir merasimle şehirden çıkardı.

Halk arasında sonradan bu muameleyi ağır bulanlar, hattâ if-. tiradan bahsedenler olmuştur. Kendi hesabıma hakikati öğrenmiş değilim. Fakat çok iyi bir insan olmasına rağmen, arasıra karşıdan parıldatılan, zorla ellerine dokundurulan birkaç altını nihayet

reddedememiş -tıpkı o geceki gibi telâşlı gözlerile etrafı muayeneden sonra, meyus ve perişan, cebine atmış olmasını imkânsız görmem.

— II —

Karanlıkta ayaklarımız taşlara takılarak, su birikintilerine dalıp çıkarak birtakım, dar, dolambaçlı

sokaklardan geçtik, yokuşlar çıkıp indik.

Etrafta hepsi bİTİbirine benziyen viran ve karanlık evlerden başka bir şey seçilmemesine rağmen kaymakam iki adımda bir duruyor, bana izahat veriyordu:

— Hacıilyas mahallesindeyiz... Böyle göründüklerine bakma... Bu evlerin sahipleri kirli çıkın vasfına seza birtakım yerli zenginlerdir., vesaire, vesaire...

— Yahudi mahallesi... Halkı fazla kibritçidir amma, yine ötede beride biraz ışık var... Bunların arasında hayli altın babası var-16

dır. Kılığına, kıyafetine, bir sardalya kuyruğu ile geçinmesine bakarsan eline on para ver, fakat...

Vesaire, vesaire...

— Şimdi Hisarbaşına geliyoruz. Burada da görünüşe aldanma... Ahalisi hep çift çubuk sahibidir. En beğenmediğin ben gibi bir düzine kaymakamı uşak diye kapısında., v. s. v. s...

Kaymakam bana yalnız geçtiğimiz mahalleleri tanıtmakla kalmıyor, arasıra teşbihini karanlığa doğru sallıyarak görünmiyen yerleri de işaret ediyordu:

— Şu tarafta eski mahalle vardır. Şu yokuşu biraz çıksak ve ortalık aydınlık olsa şu istikamete baktığın vakit Hayıthyı görürdün... Beri yanda Kavaklı., artık öteleri de Turunçluk, Yeldeğir-meni, Sarıçay...

Doktorun gölgesi yedi, sekiz adım ilerimizde bizimle beraber kâh duruyor, kâh yürüyordu.

içtiği birkaç kadeh rakı, kaymakamın tersine olarak onu büsbütün sükûtileştirmişti.

Bu devamlı sükût o gece bir gurur, bir ademitenezzülün ifadesi gibi görünerek beni ürkütmüştü.

Fakat buna rağmen bu kelli felli adamın bana, bir küçük mektep çocuğuna arkadaşlıkta devam etmesini izah edemiyordum.

Kaymakamın gevezeliği yüzünden yarım saat, belki de daha fazla sürmüş olan bu yolun sonunda geniş, aydınlık ve kalabalık bir meydana varmıştık. Geniş, aydınlık ve kalabalık deyişim tabiî mübalâğadır. Fakat geçtiğim karanlıklardan sonra bu meydan bana Paristeki Opera meydanı gibi görünmüştü.

Rum mahallesindeydik. Karşıda bir kilise, daha doğrusu bir manastır cephesi göze çarpıyordu.

Meydanın etrafını saran evlerin hemen hepsinde ışık vardı. Açık kapıların önünde insanlar oturuyor, çocuklar oynuyor, kolkola kızlar piyasa ediyordu. O vakte kadar nerede oturacağımı söylemeğe vakit bulamamış olan kaymakam:

— Rum mahallesinde yalnız iki Ermeni ailesi vardır, dedi. Siz bunlardan birinin evinde kalacaksınız.. Aile diyorum amma evin nüfusu bir Ermeni matmazelinden ibarettir... Yukarı katındaki iki odada birkaç gün evveline kadar Suphi Bey diye bekâr bir doktor yüzbaşı otururdu.

Talihinize yüzbaşıyı İzmire kaldırdılar, odalar boş kaldı. Demin jandarma ile matmazele bir haber uçurmuştum.

Şimdi dört gözle bekliyordur. Yalnız matmazelle biribirinize âşık olmağa kalkmayın, kıyameti koparırım ha...

Ben utanıyor, dudaklarımı ısırarak teminat veriyordum.

Kaymakam, toyluğumla bir parça alay ettikten sonra: — Seni ümide düşürmiyeyim çocuğum, dedi, matmazel Varvar, elliyi geçmiş bir kızdır. Vaktile nişanlısı ölmüş, hâlâ yasını tutar ve Keremin Aslısı gibi yanar, tutuşur... Çoluk çocuk maskarası olmuş bir zavallı meczup. Mamafih son derece iyidir, temizdir, işgüzardır. Suphi Bey gibi sana da gayet iyi bakacağından eminim.

Mahalleye girişimiz, burada yeni bir hareket uyandırmıştı. Kapı önünde sandalyeler, alçak kerevetler üzerinde oturan kadın ve erkekler biz geçerken ayağa kalkıyorlar, kaymakam bir iki hoş kelime ile ayrı ayrı herkesin hatırını alıyordu.

' Daha garibi, doktorun da dili açılmıştı. Hem de umulmaz bir cerbeze ile rumca konuşuyordu. Bazı kapılarda fazla duruşundan içeride hastası olduğu, yahut kendisine doktorluğa ait bir şey sorulduğu anlaşılıyordu.

Kaymakam bana bu güzel rumcanm sırrını anlattı:

-!— Selim Bey Giritlidir. Buraya hicret etmiş bir büyük ailenin reisidir.

Biribirlerini bellerinden kavramış, başbaşa vererek ve bir musluk akar gibi durmadan konuşarak piyasa eden kızlar arasında da bir merak uyandırmıştık.

Biz her kapıda ayrı ayrı durarak yolumuza devam ederken onlar tezgâh mekikleri gibi süratle gidip geliyorlar ve her karşılaşmada yandan horoz bakışlarile bizi süzüyorlardı.

Bir zamandanberi unutmuş olduğum hırpanî elbiseler beni tekrar rahatsız etmeğe başlamıştı.

Arkadaşlarımdan mümkün olduğu kadar alarga yürüyor, kendimi pencerelerin, kapıların ışık sahası dışına çıkarmağa uğraşıyordum.

Etrafımızda gittikçe kalabalıklaşan Rum kızları arasında nihayet ev sahibim de göründü.

Beklediğim hantal vücutlu, kalın kaşlı, kartal burunlu ihtiyar duduya mukabil siyah elbiseleri içinde uzun ve narin bir vücut, rüzgâra tutulmuş fidanlar gibi ahenkli salıntılarla ağır ağır bizi karşılamağa geliyordu.

İnce ince örgülerle başının iki tarafından omuzlarına inen alaviyerj saçları üzerinde siyah dantelden bir eşarp, omuzlarında siyah

bir şal, elinde siyah tülden bir mendil, ayağında parlak rugan iskarpinler vardı.

Fakat pencerelerden birinin ışığında birdenbire aydınlanan çehre bir virane idi. Öyle ki, vücudunu bütün o siyahlar yerine beş, altı arşınlık beyaz bir Amerikan bezine sarmak ve eline uzun saplı bir tırpan vermek kabil olsa bu karanlıklar perisini kolayca ölüm meleği zannedebilirdiniz.

Hafif bir yağlı düzgün tabakasile tamir edilmiş ve delik deşiği tıkanmış olmasına rağmen minimini yüzü bir cenaze başı kadar renksizdi. Burnu küçük ve yüzünün ortasına sıkısıkıya dikilmiş bir sedef düğme gibi toparlak ve yapışıktı. Kaşları yok denecek derecede tektüktü. Bu birkaç seyrek tel üzerine rastıkla çizilmiş iki

ince hilâl, otuz sene sonra doğacak modanın uzak bir müjdecisi gibi görünüyordu.

Kaymakam kısa kollarını havaya kaldırarak taşkın bir neş'e ile:

— Ooo hanım kız... Bu ne şıklık, ne güzellik böyle, dedi ve bizi biribirimizle tanıştırdı. Sonra gözlerinden birini kırparak duduya:

— Bir de kadrimi bilmezsin, dedi. Sana Suphi Beyin papucunu dama attıracak çiçeği burnunda bir kiracı getiriyorum. Haydi Allah yıldız barışıklığı versin.

ihtiyar kızın evi kendisi gibi ince uzun, dar cepheli ve biraz yana iğilmiş bir ahşap evdi. Kendisi aşağıda oturacak, ikinci katı iki odası ve sofası ile bana bırakacaktı.

Kapının önünde toplanan Rum kızlarına bu zibidi kıyafetimle daha fazla görünmeğe tahammül edemiyerek arkadaşlarımdan izm istedim ve kendimi içeri attım.

— III —

Kaymakam gibi ben de tezatlar ve tenakuzlardan yapılmış bir insandım. Hiçbir zaman makul vasatta kalmayı bilmiyor, daima uçtan uca gidiyordum.

Kendimi odada yalnız bulunca birdenbire cesaretimi kaybettim ve yapılacak başka iş kalmamış gibi ağlamağa başladım. Hem de ne türlü ağlayış...

Ana kucağından ayrılmış hiçbir minimini kız çocuğu benim yaptığım bu rezaleti yapmamıştır.

Felâket beklenmedik bir zamanda tokmak gibi başıma inmiş, beni sersemletmişti. Mektepten Zaptiye Nezaretine kaldırıldığım gece ile bu gece arasındaki hayatım bİT rüyadan farksızdı. Her an hiçbirini izah edemediğim yeni sürprizler, yürek çarpıntıları, yorgunluklar, bunlar arasında da kurşun gibi uykulaT...

Sonra, zoraki politika kahramanı Tolümü etrafa ve hele kendime karşı müfrit bir gayretle oynamış, sinirlerimi fazla hırpalamıştım.

Bu zelil kız çocuğu yaşları herhalde bunların reaksyonu olacaktı.

Nihayet kendimi bu kadar bırakmamın başka bir sebebi de vardı ki, onu ancak şimdi izah edebiliyorum:

Bana öyle gelmişti ki, içine düştüğüm hayat hergün yeni sürprizlerle kır sür devam edip gidecektir.

Bunun on sekiz yaşında bir çocuk için acı da olsa, bir heyecan ve zevk tarafı vardı. Halbuki bir hafta geçmeden kendimi yolumun sonunda buluyor, ayni yanlış muhakeme neticesi olarak kendimi bu sefer de ölünceye kadar bu odada, bu hareketsizlik içinde yaşamağa mahkûm görüyordum.

Hayatın mütemadi bir değişme olduğunu anlamak için çok fazla toydum.

Az evvel beni teselliye çalışan kaymakam, ellerimi elleri içine almış, Selim Beye duyurmamağa gayret ettiği bir sesle:

— Gam yeme, demişti, bu da geçer.. «Gün doğmadan meşimei şebden neler doğar». Yani demek istiyorum ki, padişahımızın inayet ve keremi büyüktür. Bir, iki seneye kadar affedilirsin. Bir, iki yıl, göz yumup açıncıya kadar geçer.

Muayyen bir yaşı bulmuş insan için sene hakikaten göz yumup açıncıya kadar geçen bir zamandır.

Fakat benim on sekiz yaşımın zaman ölçüsüne göre o ucu bucağı görünmez bir engindi.

Çılgınlığım kimbilir daha nekadar sürecekti. Bereket versin o esnada kapı aralandı, Varvar dudunun sesi:

— Affedersiniz... Elbiselerinizi verirseniz siz uyanmadan ütüliyeyim, dedi.

Yüzümü göstermemek için hızla arkamı dönmüştüm. Dokuma örtülü kerevetin üstüne atılmış el çantamda biî şey arar gibi yapı-20

yor, ıslık çalıyordum. O işitmediğimi zannederek sualini tekrarladı.

^ Çantadan çıkardığım bir mendile burnumu ve ustalıklı bir hareketle gözlerimi silerek güldüm:

— Elbiseyi verirsem ben ne halde kahrım? Geceliğim yok...

— Ben size kendi entarilerimden bir tane vereyim.

— Nasıl olur?

— Bu gecelik pekâlâ olur... Merak etmeyin, gül gibi temizdir.

— Asıl entari beni merak etsin. Çünkü yoldan geliyorum.

Bu latifem matmazeli gevrek gevrek güldürdü. Biraz sonra sofada bir çıngıraklı sandık açılıp kapanıyor ve levanta çiçeği kokan ütülü ve tertemiz bir siyah kadın entarisi de bana geliyordu.

Entarinin göğüs kısmı ince ince kırmalar, yaka ve kol ağızları enli siyah fistolarla süslenmişti. Ah çocukluk! Kendimi biraz sonra aynada, dudunun uzun boylu görünmesine rağmen benim diz kapaklarıma çıkan bu fistolu kadın tuvaleti içinde görünce biraz evvelki ümitsizliğimi unuttum ve deli gibi gülmeğe başladım. Sonra şeytan dürttü; aynalı elbise dolabının üst gözündeki siyah tüllü

ve siyah kuşlu siyah hasır şapkayı başıma oturttum. Nihayet son numara olarak da o kıyafetle aşağıya, dudunun sokak üstündeki odasına misafir indim.

Hiçbir sürpriz ihtiyar kızı bu kadar eğlendirmezdi. Hele tuvaletimin tek aksak tarafı olan çamurlu erkek potinlerime bakarken gözlerinden yaşlar geliyordu.

— Hay çok yaşıyasınız siz... Nekadar zaman var ki, böyle gülmemiştim.

Matmazel Varvarın garip incelikleri vardı. Potinlerimden benim yerime kendi utandı ve:

— Affedersiniz., aklıma gelmedi. Size terlik vermeyi unutmuşum, diye dışarı koştu. Sonra ısrarıma aldirmıyarak yere diz çöktü; potinlerimi çıkardı, ayağıma kanaviçe işlemeli siyah bir çift kadın terliği geçirdi.

Bereket versin o sabah Çine hanında yeni çoraplar giymiştim. Yoksa çıngıraklı sandıktan bir çift de uzun konçlu siyah kadın çorabı çıkaracağına hiç şüphe yoktu.

Ben bu maskaralığı duduya bir görünüp hemen odama dönmek kararile yapmıştım. Fakat o beni zorla hatırlı misafirlerine mahsus

olan köşe koltuğuna oturttu; dolabından gümüş bir tatlı takımı çıkararak ağzıma kaşık kaşık sakız tatlıları soktu ve elile menekşe likörleri içirdi.

— Ne kıyak yaraşmıştır bu elbiseler, diyordu, canlar yakıcı bir matmazel oldunuz. Supi Beyim de, neme lâzım, hoş idi; sizden iyi olmasın, iyi idi velâkin sizin gibi şakacı değil idi.

Matmazel bir aralık şapkasının siyah tülleri arasında olduğundan daha kumral görünen saçlarımı

düzeltmekten ve hafifçe alnımı okşamaktan kendini alamadı. .

Sokakta ses şada kesilmişti. Fakat biz hâlâ karşı karşıya oturuyor, dereden tepeden konuşuyorduk.

Matmazel Varvar benimle beraber içtiği bir kadeh menekşe liköründen aldığı ateşle bir aralık boynunu uzatmış, sesini' bir facia aktrisi edasile titreterek sormuştu:

— Siz daha ana kuzusu çocuksunuz. Ne yapmışsınız ki, bu iş başınıza gelmiştir?

Kaymakamın kaşla göz arasında duduya bazı şeyler fısıldadığı anlaşılıyordu.

Derhal değiştim; o esnadaki kıyafetime pek az uyması lâzım-gelen muammalı bir büyük adam tavrı

takınarak derin bir sesle:

— Kimbilir! dedim.

Dudu bu ciddiyet karşısında şaşaladı ve utandı:

— Affedersiniz... Benim üstüme lâzım değil... Lâf olsun deyi sormuşum...

— IV —

Ertesi sabah odamdaki direkli karyolanın bembeyaz örtüleri arasında uyanınca matmazelin sualini ben de kendi kendime sordum: Evet, bu yaşta mektep sıralarından alınarak sürgüne gönderilmek için ben hakikaten ne yapmıştım?

Vücudum ve zihnim iyice dinlenmişti. Yatağımın içinde bir yandan bir yana dönerek vak'aları

gözümün önünden geçirmeğe başladım. Mühendis mektebinin ikinci sınıfında talebeydim. Bir iki dersten zayıf olmakla beraber, bir buçuk ay sonra başlıyacak

imtihanlarda üçüncüye geçeceğime şüphe yoktu.

O gün bir yazılı imtihan yapmıştık. Sualler son derece kolaydı. Kendi kâğıdımı çarçabuk yazdıktan sonra bir sünger kâğıdına kısa birkaç not karalamış, bunu arkamdaki sırada oturan İrfan adlı bir arkadaşa vermiştim. Bu İrfan, adının tam tersine olarak son derece ahmak bir aşçı oğluydu.

Dizlerinin üzerine koyduğu kâğıda gözlerini garip bir surette diktiği ve fazla olarak da karışık yazıyı

dudaklarile hecelemeğe kalktığı için hem kendini, hem de beni yakmıştı.

Tabiî ikimizin de notu sıfırdı. Üstelik bir, iki de izinsiz alacağımız muhakkaktı. Akşam mütaleasında elim çenemde akıbeti düşünürken kapı açıldı; dahiliye müdürü numaramı ve adımı söy-liyerek beni müdür odasına çağırdı.

Kös kös sıraların arasından çıkarken arkadaşlara:

— Allah belâsını versin bu İrfanın., yandık kara kara... Hakkınızı helâl edin, diyordum.

Müdürün odasında iki yabancı oturuyordu. Bunlardan bir tanesinin üniformalı bir komiseT olması bana bir tuhaf geldi. Fakat buna mukabil müdürün çehresi tatlı ve sakindi. Nedense yüzüme bakmadan:

— Kemal Efendi, dedi, şimdi yatakhaneye çıkıp haricî elbiselerinizi giyin., çantanızı da hazırlayın.

Demek mektepten atılıyorduk. Hem de gece yarısı polis vası-tasile...

Aptal gibi durmamak, bir şeyler bulup söylemek lâzımdı. Odanın avizeleri fırıl fırıl tepemin üstünde dönerek kekelemeğe başladım :

¦— Müdür Beyefendi., nasılsa bir cahillik ettim. Emin olun birinci defadır.

Müdür bu defa gözlerini yüzüme kaldırdı ve sordu:

— Ne birinci defası?.. Ezilerek, sesimi alçaltarak:

— Kopya işi efendim...

— Siz kopya mı yapmıştınız? Çok fena... Sizden beklemezdim. Mamafih bunun kopya ile alâkası yok. Beylerle bir yere kadar gideceksiniz...

— Nereye?

Bu defa şaşırmak ve kekelemek sırası müdüre gelmişti:

—'Nereye mi? Telâş edecek bir şey yok çocuğum... Bana emniyetiniz vardır tabiî. Beyefendiler de keza öyle... Beyefendiler memur., görüyorsunuz tabiî... İşte böyle çocuğum. Bir yere kadar gideceksiniz.

Dilimin ucuna birtakım sualler geliyor:

— Sadece o kadarsa çantamı hazırlamak niçin? Gideceğim yer neresidir?

Fakat bunları sormuyordum. Çünkü bir his bana cevap alamiyacağımı ve bu sükût karşısında daha ziyade korkacağımı haber veriyor.

Baş rolün, şimdiye kadar ağzını açmamış olmasına rağmen, müdürün yanındaki koltukta oturan altın gözlüklü, dolgun kum-Tal bıyıklı zatta olduğuna şüphe yoktur.

Gözgöze geldiğimiz zaman o.birdenbire ayağa kalkıyor ve tatlılaştırmağa çalıştığı bir sesle:

— Sizinle biraz arkadaşlık edeceğiz çocuğum, diyor ve herhalde bana emniyet vermek için de yalan söylüyor:

— Babanız mahsus selâm etti; gözlerinizden öpüyor. Yarın sabah erkenden sizi görmeğe gelecek.

Müdürün odasında konuşulan sözler bundan ibarettir. Dilim o kadar tutulmuştur ki, yukarıda yeni elbiselerimi giyer ve acele acele ötemi berimi toplarken yatakhane hademesile de konuşamıyorum.

.Dışarıda şiddetli bir yağmur vardı. Karanlık bir kupa arabası içinde, yanımda altın gözlüklü efendi, karşımda komiserle inişli yokuşlu birtakım sokaklardan geçiyoruz. Kupanın sersemletici bir uğultu ile titriyen camlarından yol yol sular inmektedir; sokak fenerleri önünden geçtikçe bu camların üstünde ışıktan saçaklar ve sorguçlar belirip kayboluyor, fakat dışarısı görünmüyor.

Nihayet Zaptiye Nezareti olduğunu ertesi gün öğrenebildiğim karanlık taş binanın kapısında duruyoruz. Geniş bir kapı kemerine asılı büyük bir fenerin ışığında iki tüfekli nöbetçi arasından geçiyoruz.

Dolaplı, defterlerle dolu bir küçük odada çenesi bağlı bir genç zabit bana adımı, yaşımı, doğduğum yeri soruyor. Ben ona muşamba kaplı bir masa örtünde bunları yazdırırken arkadaşlarım

kayboluyorlar ve artık bir daha görünmüyorlar.

O geceyi, ertesi geceyi, içinde bir demir karyola ile bir iskemle ve bir tahta dolaptan başka eşya bulunmıyan yüksek tavanlı, uzun pencereli bir odada kendi kendime geçiriyorum. Kimbilir kim, dolabın gözünde «Yeraltında Seyahat» diye eski ve kalın ciltli bir Toman unutmuş. Kendimi meşgul etmek için durmadan onu okuyorum. Altın

gözlüklü efendinin vadine rağmen babam ancak ikinci gün öğleye doğru görünüyor.

Garip şey! İki sene evvel geçirdiği hafif bir felç aksesinden sonra bir türlü kendini toparlıyamamiş

olan babamda anlaşılmaz bir canlılık ve neş'e var.

Hattâ sağ ayağile dilindeki hafif tutukluk da geçmiş gibi.

Çocukluğumda henüz simsiyah alâlman bıyıklan, parlak üniformasile kılıcını şakırdatarak kışladan döndüğü günleri hatırlatan bir tavırla:

— Geçmiş olsun delikanlı, nasılsın? diye soruyor, yanağımı sıkıyor ve gülüyor. Fakat hangi suç için buraya kapatıldığımı o da söylemiyor.

Geldiğim gece beni defterine kaydetmiş olan çenesi bağlı zabit de yanımızda. Babam benden ziyade bu zabitle meşgul görünüyor ve ona çocuğum, silâh arkadaşım diye hitap ediyor.

Zabitin son derece hürmet göstermesine ve sözlerini bir yarım selâm vaziyetinde daima

«miralayım» diye bitirmesine rağmen, nedense içim yanarak babama acıyorum.

Fakat o hiç oralarda değil. Zabite galiba yeni geldiği Makedonya hakkında lüzumlu lüzumsuz birtakım şeyler soruyor ve neden sonra tesadüfen aklına gelmiş gibi bana dönüyor:

— Kemal, sana ufak bir yolculuk göründü. Uzak değil, Milâsa kadar... Elbette bilirsin. Milas İzmirin en güzel bir kazası... Gençlikte seyahat güzel şeydir., insanı mektepten iyi adam eder. Ben mülâzim olarak Erzuruma gittiğim zaman aşağı yukarı sen yaştaydım... Yahut nihayet bir, iki yaş

büyük... Erzurumu düşün, Milâsı düşün...

Bizim evde politika konuşmak yasaktı. Fakat o zamanki çocukların kulakları daima öteden beriden dolmuş bulunurdu. Bu zabitin yanında bir şey konuşmamak lâzımgeldiğini anlıyor ve sesimi derhal babamınkine ayar ediyorum:

— Elbette baba., çok iyi oldu... Ben seyahate çok meraklıyım zaten.

— İki üç hafta sonra annenle sana misafir geleceğiz. Hattâ şimdi gelmeyi de düşündük. Fakat bazı

ehemmiyetli işlerimiz var.

— Ne vakit gidiyorum baba?

— Bugün çocuğum... Bir, iki saat sonra...

— Annemi, ağabeylerimi göremiyecek miyim?

— Annen de gelecekti, fakat misafirleri vardı.

— Ağabeylerim ?..

— Onlar burada değiller çocuğum... Hayri ağabeyin Bingaziye tayin edildi ve dün hareket etti.

Şükrü ağabeyin Bağdada...

— Yengelerim?..

— Onlar da beraber tabiî... Bak sana müjdeyi vermeyi unuttum. Şükrü ağabeyin kolağası oldu.

— Çok sevindim baba...

Babam beni tekrar bırakıp kesik kesik gülerek zabite anlatmağa başlıyor:

— Artık «unumuzu eledik, eleğimizi duvara astık» diyorduk, fakat olmadı. İki ihtiyar elele Bingazi ile Milas arasında mekik dokuyacağız. Bağdat da var amma, yol hem uzun, hem masraflı.

Onu pek göze alamıyoruz.

Zabit bir aralık kendini çağırmağa gelen bir çavuşla beraber dışarı çıkmıştı. Babam onun ayak seslerini dinledikten sonra birdenbire sesini alçaltıyor, acele acele:

— Kemal, diyor, Milâsa geldiğim vakit uzun uzadıya konuşuruz, Şimdi sana iki kelime ile işi anlatayım. Hakikaten merak edilecek bir şey değil... Biliyorsun ki, Sabiha yengen, Veliaht Reşat Efendinin saraylılarındandır. Yengeni alırken bunun rızayı şahaneye mugayir bir şey olduğunu anlıyamamıştık. Beni besbelli ihtiyar ve alil diye adam yerine koymamışlar. Fakat sizin üç kardeş

söylediğim yerlerde ikamet etmenize dair iradei seniye sadır olmuş. Gittiğiniz yerlerde tamamile serbest olacaksınız. Bunları sana kulağında bulunsun diye söylüyorum. Fakat sen sakın kimsenin yanında tekrar etme...

O gün akşama doğru asker yüklü bir Hacı Davut vapuru ile İstanbuldan hareket ediyor ve babam vâdettiği halde nedense beni bir kere daha görmeğe gelmiyor.

I

İlk günlerde yeni hayatımı yadırgamamak kabil olmadı. Bir daha buradan kurtulamamak korkusunu bir türlü içimden çıkara-mıyordum. Birkaç akşam ortalık kararırken kendimde ilk geceki buhrana benzer acaiplikler hissettim. Fakat doğrusunu söylemek lâzımgelirse bunlar pek uzun sürmedi. Esasen aileme düşkün değildim. Ağabeylerimle aramda epeyce yaş farkı vardı. Ben küçükken onlar yatı mektebindeydiler. Kılıç kuşandıktan sonra da hemen evlenmişler ve ayrı evlere gitmişlerdi.

Annem mütemadiyen ölülerinden-bahseden neş'esiz bir kadındı. Binde bir gülecek olsa ayıp bir şey yapmış gibi hemen pişman olur, «nemize gülüyoruz bilmem ki» diye içini çekerdi.

Babama gelince, o canlı ve gürültücü bir askerdi. Fakat sonradan anladığıma göre annem onu eve bağlıyamamıştı. Günlerini kışlada, gecelerini mahallemizdeki kıraathanede geçirir, binde bir evde kaldığı zaman da bahçede ağaç aşılamak ve budamakla meşgul olurdu. Tekaütlüğünden biraz sonra hastalanınca evimizin içini büsbütün bir neş'esizlik kaplamıştı.

Ben gayet sıkı bir baskı altındaydım. Geveze ve şakacı bir çocuk olmamı hoş görmezler: «Kemal neden kardeşlerine çekmedi de böyle hoppa, havaî bir şey oldu» diye âdeta üzülürlerdi. Sokağa çıkmak ve komşu çocuklarile oynamak yasaktı. Sekiz, dokuz yaşlarında iken arkadaşlarımdan öğrendiğim bir ayıp lâkırdıyı evde tekrar ettiğim için babam beni bir sene mektepten almış, evde hususî bir hocaya okutturmuştu.

Tatil günlerinde babamla beraber bahçeye iner, kulaklarım sokaktan gelen çocuk seslerinde, yüreğim somun gibi şiş, onun aşı ve budama işlerine yardım ederdim. Arasıra bana otlar, çiçekler, yapraklar toplatarak nebat fasilelerini tanıtmağa çalışır ve bunları mektepteki kitaplardan öğrenmeme imkân olmadığını iftiharla tekrar ederdi. Fakat kendi nazarî bilgileri de pek kuvvetli ve çeşitli olmadığından, öğrendiğim fasilelerin sayısı bir türlü beş, altıyı geçmezdi.

Mektep denen şeyi ömrümde sevmemiş olduğum halde, Mü-

İ

hendis mektebine girdiğim zaman âdeta hapishaneden çıkıyor gibi ferahlamıştım.

Şimdi ise sürgün bu hürriyeti büsbütün genişletiyor, beni birdenbire karışanı, görüşeni olmıyan bir büyük insan mertebesine çıkarıyordu.

Çocukken sabah uykusunu çok severdim. Babam inadına buna musallattı. Erkenden odama girer, basımdaki sürahiden bir parça su alarak parmaklarile yüzüme serperdi:

— Haydi bakalım delikanlı, sabah uykusu insanı rehavete alıştırır. Tembel ve sefih yapar.

Mühendis mektebinde bu vazife ihtiyar mubassırımıza intikal 'etmişti. O gerçi babam gibi yüzüme su serpmezdi. Fakat karyolamı ayak tarafındaki demirlerinden tutup sinir bozucu bir ısrarla sallamağa başlar, beni kaldırmayınca yanımdan ayrılmazdı.

Şimdi beni rahatsız etmemek için öksürmekten çekinen ve hergün kapı rezelerini yağlıyan ihtiyar matmazelin evinde bugünlerin acısını alabildiğine çıkarıyor, odanın ortasına kadar gelen güneşi görmemek için ellerimle gözlerimi bastırarak bir yandan bir yana dönüyordum.

Eskilerin çoğu gibi babam da mektuplarında lirik şeyler yazmayı beceremezdi. Resmî tezkerelere benziyen ve sülüs meşkleri kadar iri harflerle yazılmalarına rağmen bir sayfanın yarısını bir türlü

geçmiyen- mektuplarında beni teselli edecek kelime bulmaktan âciz kaldıkça, zavallı adam, postaya para verir ve hiç şüphe yok ki bu, benim gurbetzede gönlüme en iyi edebiyattan daha ziyade tesir ederdi. Para itibarile kasabanın bellibaşlı memurlarından daha zengindim.

Fazla olarak kaymakam bana birkaç yüz kuruş aylıklı bir mühendis yamaklığı da bulmuştu. Bunun adı Nafia kondüktörlüğü idi. Gündüzleri Nafia dairesinde ufak tefek işlerle meşgul olur, beş on günde bir de başmühendisle beraber, yahut yalnız olarak civardaki yol ve köprü amelesini kontrole giderdim.

Kaymakam arasıra manalı bir surette gözünü kırparak: «Sen nene lâzım, beni dinle. Burada pratik olarak öğreneceğin şeyler

mektepteki derslerden daha faydalıdır. İleride inşallah tekrar tahsiline devam edersen bak ne ateş olursun» derdi.

İşim, saman kâğıdı üzerine bazı plânlar kalke etmek, yol ame-

leşinin hesaplarını tutmak ve haftada bir gündeliklerini dağıtmak, tan ibaret olduğu halde bir nevi meslek tahsili yaptığıma kendim de inanıyordum.

Fakat benim için Nafia kondüktörlüğünün en zevkli tarafı bana bir nevi içtimaî mevki temin etmesi, kasaba halk ve memurları arasında itibarımı yükseltmesiydi. Yaşımın küçüklüğüne rağmen nikâhlara, düğünlere çağırılıyor, bayram ve şenliklerde Miiâsın en iyi terzisine yaptırdığım bonjurumu giyerek memurlar arasına katılıyor, yaşlı başlı insanlardan akran muamelesi görüyordum.

Niçin sürüldüğüm, kasaba için bir sırdı. Babamın ayrıldığım vakit verdiği birkaç kelimelik izahatı, bütün merak ve kurnazlığına rağmen kaymakam bile ağzımdan alamamıştı.

Sükûtumun sebebi babamın kimseye bir şey açmamak hakkındaki tenbihi değildi. Bir gizli cemiyete mensup olduğuma, mektepte arkadaşlarımı ihtilâle teşvik ettiğime, Avrupaya kaçmak isterken yakalandığıma dair birtakım dedikodular kulağıma çalınıyordu. Hattâ padişaha atılan bombada elim olduğunu mahalledeki yarı meczup bir ihtiyar Rumdan öğrenmiştim.

Büyük kerdeşim, bilmem hangi şehzadenin saraylısı ile evlendiği için sürüldüğümün öğrenilmesi kasabadaki prestijimi kıracaktı. Tanıdıklarımdan bazı yaşlı başlı adamlar ağzımı aramağa kalktıkları zaman esrarlı bir gülümseme ile «hiç» diyordum. Fakat bu hiç, onlara mânalarla dolu görünüyordu.

Kasabadaki hayatımdan şikâyetim olmamakla beraber asıl zevkli saatlerim Kilise mahallesindeki evimde geçiyordu. Aradan geçen otuz seneye rağmen matmazel Varvar renkli bir estamp açıklığile hâlâ gözümün önünde duran bir çehredir.

Milâsa geldiğimin ertesi günü bana macerasını, umulmıyacak kadar romanesk imajlarla anlatmıştı.

Kendi rivayetine göre otuz sene evvel Miiâsın en güzel kızıymış. Osmanlı, Ermeni, Rum, Yahudi; kasabanın bütün delikanlıları onun peşindeymiş. O kadar ki, anası onu müslüman kızları gibi çarşaf ve peçe ile gezdirmeğe mecbur kalırmış.

Bu evin kapısını hergün kaç kişinin aşındırdığını tahtaların, taş-

ların dili olup da söylemeliymişler. Bunların arasında Yusuf peygamber gibi güzel, Süleyman peygamber gibi varlıklı ve hökelekli olanlar varmış. Fakat Matmazel Varvar bunların hiçbirine yüz vermemiş. Gönül zengine, fakire, ihtiyara, gence, güzele, çirkinç bakar mı? O, Kegam adlı bir delikanlıya tutkunmuş.

Evvelâ ne anası, ne mahalleli bu münasebeti hoş görmüyorlar, iki çocuğu biribirinden ayırmak için ellerinden geleni yapıyorlarmış.

Fakat Kegam da, o da sıkı dayanmışlar. Delikanlı sabahlara kadar şu duvarın dibinde oturuyor, saçları kırağıdan sucuk gibi ıslanıncıya kadar aynlmıyormuş.

Kendi de şu cumbanın içinde durmadan gözyaşı dökermiş. Hattâ gözlerindeki bozukluk o zamandan yadigâr imiş. Nihayet karşıki kilisenin papazı insafa gelmiş ve Matmazel Varvarın anasını, iki âşiki biribirine vermeğe razı etmiş.

Fakat bunca mihnetten sonra düğüne on beş gün kala zavallı , Kegam, satlıcan hastalığından ölüvermez mi?

Genç kız nişanlısını kilisede tabut içinde görünce ölünceye kadar karalar giymeğe ve kimse ile evlenmemeğe yemin etmiş.

Matmazel Varvar için dünyada nekadar güzel şey varsa Kegama benzerdi.

Sançaym kenarındaki taze fidanlar Kegamın boyu, akşam üstleri Turunçlüktan esen ılık ve güzel k°egkulu rüzgâr Kegamın nefesi, odasındaki minyatür Meryem tasvirinin önünde dikilmiş beyaz ve ince balmumlan Kegamın parmaklan, yaz geceleri mahallede çalınan gramofonlardaki güzel sesler -

sonsuz çeşitlerine rağmen- Kegamın sesiydi.

Hattâ arasıra «ben sizin dünya ve ahret hemişrenizim» diye kalem parmaklarile yanaklarıma dokunduğu zaman kendimin de bir tarafımdan Kegama benzetildiğimi ve Allah kabul etsin, merhum nişanlı niyetine okşandığımı hissederdim.

Matmazelin odasında Meryem tasvirinden başka bir de Kegamın siyah tüllere sarılmış

agrandisman fotoğrafisi vardı. Fakat ne fotoğraf! Güneş ve rutubet bu resimde yüze, surata benzer bir şey bırakmamıştı. Yalnız çehrenin lekeler, kabartılar, küfler ve sinek terslerile donanmış

yuvarlağında yılların bütün bu tecrübelerine dayanacak kadar kuvvetli iki kaşla bir parça bıyık yaşıyor-30

du. Fakat Matmazel Varvarın ağrıklı gözleri, mor halkaları içinden muhabbetle ona bakarken Kegamm gözlerini, burnunu, ağzım, hattâ bu ağzın manalı gülümsemesini bütün tafsilâtile ve yerli yerinde görüyordu.

Ne mutlu ona, hattâ ne mutlu bana. Çünkü Kegamm çehresini daha iyi tanısaydım garip bir zevkle dinlediğim bu aşk hikâyesi muhakkak bu kadar sarmıyacaktı. Matmazel Varvara gelince; belki o yaşıma mahsus bir görüştür, fakat onun gülünç çirkinliği bana batmıyordu.

Geceleri konuşurken gülümsiyerek:

— Lâmbayı kısayım mı matmazel, ikimizin de gözlerine daha iyi zannederim, derdim.

Sesinde öyle mazlum bir ahenk, uzun ve narin vücudunun hareketlerinde öyle romanesk bir hava vardı ki, onu karanlıkta dinlerken hikâyesini anlattığı güzel kızı âdeta görür gibi olurdum.

Matmazel Varvarın gayet uzun ve ince bir boynu vardı. Bu boyun başın ağırlığını çekemiyor gibi baş

hafifçe yana, sağ omuzuna doğru iğilir ve ihtiyar kız konuşurken onu daima sağ avucu ile desteklerdi. Bu onun bilhassa utandığı ve utanılacak bir şey anlattığı zamanlara mahsus bir jestiydi.

İnce omuzlar kalkar, tahta gibi dümdüz göğüs bir kat daha içeri kaçar, göğsün üzerinden geçen sol kolu ona derede yıkanırken üzerine birdenbire adam gelen bir çıplak ka.dm hali verirdi.

O tarihte Matmazel Varvar gibi benim kalbimin bir köşesinde de oldukça yıllanmış bir aşk yatıyordu ve galiba ev sahibimle bu kadar kolay anlaşmamın sebebi buydu.

Sevgilim eski bir mahalle komşumdu. Adı Melekti. Şimdi İstanbul Darülmuallimatına gidiyordu.

Melek bize komşu olduğu zaman ben akran, yani on bir, on iki yaşlarında kıvırcık sarı saçlı, al yanaklı, tel tel kirpikler arasında açık mavi gözlü, minimini ağız ve burunlu tombul bir çocuktu.

Bonmarşe camekânındaki bebek kutularının birinden çıkıp pembe papaziye şapkası, falbalalı

etekliğile sokağa yürüyüvermiş zannedilen bu Melekten daha güzel bir kız bulunabileceğini o zaman.

ki aklıma sığdıramadığımdan, hemen âşık olmağa ve ileride onunla evlenmeğe karar vermiştim.

Saçlarımı büyük adamlar tarzında taramak, büyük adam kıravatı takmak, uzun pantalon giymek gibi cazibelerle kendimi ona beğendirmeğe çalışırdım.

Galiba Melekte de bana karşı bir parça bir şeyler vardı. O zaman aşkın alâmeti utanmaktı. İkimiz de yaramaz ve hattâ biraz yüzsüz olduğumuz halde karşı karşıya gelince ağırlaşmamız ve konuşmağa cesaret edememememiz başka türlü izah edilemezdi. İkinci bir alâmet de evden arasıra mendil, levanta şişesi gibi ufak tefek eşya aşırarak biribirimize göndermemizdi.

Fakat Melek on üçünü geçince birdenbire boylandı ve çarşafa girdi. Halbuki ben bücür kaldım.

Bıyıklarımı olsun bir an evvel çıkararak ona yetişmek gayretile habire üst dudağıma kozmetik sürüyordum.

Babamın Kamber adında ak sakallı bir neferi vardı. Bütün gençliğini askerden kaçmakla geçirmiş

ve elliye doğru yakalanmış yarı meczup, fakat gayet iyi bir adamcağızdı.

Yalnızlığım içinde bu Kamberi kendime dert arkadaşı yapmıştım. Fakat bir gün gözlerini büze büze:

«Bir kanş boyla pırasa gibi bıyığı nideceksin ? » diye zalim bir alay yapmış, bu son ümidimi de boşa çıkarmıştı.

Meleğin artık beni istihfaf ettiğine şüphe mi vardı? Onu arasıra annesininkinden uzun boyu, siyah ipek çarşaf ve peçesile sokakta gördükçe kaçacak delik arıyordum.

Zaten mahallelerimiz de değişmişti. Meleğe ondan sonra bir yerde tesadüf etmedim ve aşkımızın birinci perdesi böylece kapanmış oldu.

Birkaç sene sonra başlıyan yeni perdeye gelince: Sahne Şehzadebaşında kalabalık bir tramvay durağı, zaman bir ramazan akşamıdır.

Melek nasıl bıraktımsa öyledir. Kendimin çehrece nekadar değiştiğimi bilmiyorum. Fakat boyum Meleğe karşı bir intikam denecek kadar uzamıştır. O zamanki Mühendis mektebinin şimdiki general üniformalarına taş çıkaran şatafatlı üniforması cılız vücudumun bütün ayıplarını

örtmektedir. Akşamın alacakaranlığı içinde gözlerimiz bir an karşılaşıyor. Siyah peçesi altında Meleğin yanak-32

ATEŞ GECESİ

öz

larının bir kat daha kızardığını, gözlerinin titrediğini görüyorum. Bu bakıştan sonra ikimiz de belli belirsiz bir gülümseme ile başımızı öte tarafa çeviriyoruz.

Halka yeniden bağlanmıştır. Artık her cumartesi sabahı babamın yüzüme su serpmesini beklemiyerek yataktan fırlıyor, dadısile beraber Darülmuallimata giden Meleğin yolunu beklemeğe koşuyorum.

Daima ayni sokak başında bir tesadüf... Sevgilimin gözleri birkaç saniye titriye titriye bana bakıyor, dudaklarında hemen hemen muztarip bir gülümseme beliriyor. O zamanın büyük aşkı budur ve ikimizi de bir hafta oyalamağa kâfidir.

Meleğin şimdi cumartesi günleri beni boş yere beklediğini, geciktiğimi zannederek adımlarım ağırlaştırdığını düşünmek yüreğimi parçalıyordu.

Hâlâ aklıma geldikçe gülerim. Birkaç defa ben de Matmazel Varvara açılmayı düşündüm. Fakat o, o kadar kendi âlemine dalmış bir biçare meczuptu ki, Kegamla alâkası olmıyan herhangi bir lâkırdıyı

kulağına sokmağa imkân yoktu. Beni düşüncelerinde taciz edilmiş gibi garip bir rahatsızlıkla dinliyor, ikide bir sözü ağzımdan alarak kendi meselesine intikal ettiriyordu. Üstelik Meleğimi Kegamla da mukayeseye kalkınca bana bir nefret geldi ve bir daha bu işten bahsetmemek üzere ağzımı kapadım.

Fakat burada biraz da utanarak itiraf edeceğim. Ben matmazelin Kegama olan vefasının binde birini Meleğe gösteremedim.

Milâsa gelişimin ayına kalmadan zavallı kızı feci bir surette aldatıyor ve hiç hatır ve hayale gelmez garip maceralara dalıyordum.

Bunu biraz uzun anlatmalıyım:

* * *

Kilise mahallesi kışın çamur, yazın bir güneş ve toz deryası haline gelen bir meydanın etrafına dizili çarpık çurpuk eski zaman evlerinden meydana gelmiş bir mahalleydi. Yaz sıcağında bu meydanın ortasından geçmeyi gözüme yediremediğim için kıyıdaki bozuk yaya kaldırımını ve saçakların cılız gölgelerini takip ederek eve gider gelirdim.

Gündüzleri erkekler ve genç kızlar işe, çocuklar kilisenin mektebine giderler, mahallede yalnız kadınlar ve ihtiyarlar kalırdı.

Pencere cam ve perdelerinin inik bulunmasına mukabil sokak kapıları daima açıktı. İkide birde sulanan loş avlularda dokuma şalvarlı, siyah yemenili ihtiyar kadınlar tezgâh dokur, çocuk salıncakları sallanır, başları beyaz bir bezle kundaklanmış çıplak bacaklı, kılıksız ve şapşal genç

kadınlar şarkı söyliyerek çamaşır yıkarlardı.

Fakat akşama doğru güneşin çekilmesile manzara birdenbire değişirdi. Evlerin kül rengi cephelerinde garip boyalar belirir, gündüz ışığında farkedilmiyen ince asmalar ve sarmaşıklar uyulgalan-mağa başlar, açılan pencerelerin önü sardunya ve fesliğen saksı-larile dolardı.

Çocuklar kilise duvarının kenarındaki kapıdan bağrışa çağrışa meydana dökülürken evlerdeki hayat yavaş yavaş sokağa intikal ederdi.

Pazar kurulur gibi kapıların önüne kerevetler, iskemleler, çık-ıklar, testiler, zerzevat tepsileri çıkar, hasırlar serilirdi. Gündüz tezgâh dokuyan şalvarlı ihtiyarlar şimdi çıkrık çevirirler, genç kadınlar birkaçı bir araya gelerek zerzevat ayıklarla, yahut dolma sararlardı. Kundaktaki çocuklarından hafif hastalarına ve yatalak ihtiyarlarına kadar Kilise mahallesinin bütün nüfusu bu saatte sokaktaydı.

Misafirlikler ve ikramlar orada yapılır, ufak tefek para ve miras davaları orada fasledilir, düğün ve drahoma pazarlıkları orada neticelendirilir, suçlu çocuklar orada dövülürdü. Guruba doğru akşam gezintisine çıkan kilise başpapazı hemen her kapıda durup konuşur, bazılarında içeriden merasimle çıkarılan bir koltuğa oturarak kahve veya likör içerdi.

Kilise mahallesi yalnız meydanın etrafındaki sıra evlerden ibaret değildi. Burası daha ziyade kibarlara mahsus kısımdı. Asıl demokrat kalabalık arka sokaklardaki izbelerde yaşar ve geceyle beraber, eğlenceli bir karnaval kalabalığı halinde ara yollardan meydana dökülürdü.

Meydanın bu saatinde hemen herkes iki dirhem bir çekirdekti. Genç kadın ve kızlar en yeni elbiselerini giyerler; aylarca iğne ucu kakarak, göz nuru dökerek meydana getirdikleri danteller, pul ve

boncuk işlemeli kumaş ve kordelâ parçalan, kalaydan mücevherler, mumdan incilerle başlarını, kollarını, göğüslerini donatırlardı. Erkek kıyafetlerine gelince, onlardaki sefalet boncukla, kordelâyla, kalayla saklanır cinsten değildi. Saçları taranmış, mintanlarının omuzuna işlemeli bir çevre atılmış da olsa dirsekleri yenmiş eski caketleri, dizkapakları çıkmış biçimsiz pantalonları, arkaları kasık yarım papuçlarile karılarının, nişanlılarının, sevgililerinin yanında çok süflî ve hakir kalıyorlardı.

Bununla beraber alışkanlık neticesi kadın erkek kıyafetleri arasındaki bu acı müsavatsızlık kimsenin keyfini kaçırmıyordu.

Kapı ve pencerelerin , ortalık karardıkça kuvvetlenen mavim-trak ışıkları içinde âdeta kibarlaşan

.ve güzelliği artan genç kadm kılıksız kocasının koluna aşkla asılıyor, göğsünü, kalçalarını sımsıkı

kavrıyan beyaz keten elbisesi ile, dalgalı saçlar ve tertemiz iskarpinlerile aristokrat bir mektep talebesine benziyen genç kız, kuşaklı, yamalı çepkenli nişanlısının peşini kovalamaktan usanmıyordu.

Piyasa geç vakte kadar devam eder, biribirlerini bellerinden kavramış ikişer üçer kişilik genç kız grupları kâh yanak yanağa

konuşup gülüşerek, kâh şarkı söyliyerek bir aşağı bir yukarı dolaşırlardı.

Mahalle birkaç sokak feneri için senelerce Belediye ile mücadele etmiş, nihayet masrafının yarısı kilise, yansı halk tarafından temin edilmek üzere İzmirden büyük bir lüks lâmbası getirtmişti. Fazla masraf olmaması için yalnız mehtapsız gecelerde yakılan bu lüks altında bazan toplantılar yapılır; kalabalığın ortasında kızlarla erkekler elele vererek gramofon veya gayda ile kasap havaları oynarlardı.

Varvar dudunun evi, gemi sereni heybetinde iki destekle ayakta durmasına rağmen, mahallenin en aristokrat binalarından biriydi. Şimdi bu eve benimle beraber harikulade bir zenginlik de girmiş bulunuyordu.

Dudu romanesk görünüşüne rağmen son derece tutumlu ve ça-kırpence bir ev kadınıydı. Yiyecek parası olarak verdiğim birkaç lira onun elinde birkaç yüz liralık bir iştira kuvveti alıyor, evimizi lüks bir otel haline getiriyordu. .

Matmazel ayni zamanda gösterişi de çok seviyordu. Kapının.

önünde saatlerce beklettiği köylülerden en ucuz fiyatla aldığı peynirler ve tereyağlan komşulara tattırılır, birkaç günde bir kesilen besili hindiler dinlendirilmek bahanesile sokak kapısının demirine asılarak gelene geçene seyrettirilirdi.

Börek ve tatlı tepsilerimizin fırından eve getirilmesi için mutlaka mahallenin en kalabalık ve aç saatini beklerdik. Bana gelince, ben de Matmazel Varvardan daha az gösterişçi değildim. Fakat benim merakım başka cihettendi. Hele babamın arkamdan gönderdiği elbise bavulu geldikten sonra hergün başka bir kıyafette sokağa çıkmak, renk renk gömleklerimi, kıravatlarımı, iskarpinlerimi göstermek son derece zevkime gidiyordu. Nedense ilk günlerde kızlardan ürkmüş, mahallede hep ihtiyarlar ve çocuklarla ahbaplık etmiştim.

Bu benim bilmeden tatbik ettiğim gayet ustalıklı bir politika olmuştu. Rastgeldiği yerde Rum kızlarına takılmak kasabanın bir âdeti oluşuna göre, benim onlara uzak duruşum Kilise mahallesinde namuslu ve ağırbaşlı bir genç olarak şöhret almama sebep olmuştu. Öte taraftan da bu hareketim kızları tahrik ediyor, onları yavaş yavaş bana yanaşmağa sevkediyordu.

Vakitsiz olarak eve döndüğüm bir gün bunlardan birini Matmazel Varvarla beraber çamaşırlarımı ütülerken yakaladım. Bu, mahallenin meşhur Stematula'si idi. Fakir ve yatalak bir amcanın yanında ahalinin yardımile büyümüş kimsesiz bir çocuk...

Stematula, mahallenin en serbest ve şamatacı kızı idi. Akşam piyasalarında erkeklerle açık şakalar yapar, bu yüzden biraz da fena gözle görülürdü. Buna rağmen beni görünce suç üstünde yakalanmış gibi ürktü ve kaçmak istedi.

Ben onu sadece başımla selâmladım ve yanımdan kaçıp geçmesine meydan vermiyecek surette kapının ağzında durarak dudu ile konuşmağa başladım.

Stematula simsiyah kıvırcık saçları, parlak gözleri, ucu hafifçe kalkık zarif burnu ile çok tatlı bir esmer güzeliydi. Fakat bunu şimdi böyle söylüyorum. Yoksa onu o zaman zihnimde güzel diye kabul ettiğim tipe uymadığı için beğenmemiş ve zevkini çıkaramamıştım.

Mahalle kızları aarasında ilk ahbabım bu Stematula oldu. Sonra onun arkasından ötekiler, avuçtan yem yemeğe alıştırılan kuşlar

gibi, kendi ayaklarile birer birer geldiler.

Bunların sayısı az zaman içinde yarım düzineyi bulmuştu. O zaman kendilerine verdiğim ehemmiyet sırasile isimlen hâlâ hatırımdadır: Maryanti, Eleniça, Despina, Rina, Miyeris, Penelopiça (fakat onu kısaca Piça diye çağırırlardı). Bunları benim etrafımda toplıyan cazibenin yalnız uzun güzel saçlarım, alavalyer kıravat-larım olmadığını itiraf etmek lâzım. Evimizdeki emsalsiz bolluğun da herhalde bunda bir rolü oluyordu.

Refah ve gösteriş hırsı Matmazel Varvarın ahlâkını zayıflatmıştı. Ben gelmeden evvel, ayda üç

mecidiye ile kıtkanaat yaşadığı günlerde son derece hasis olan ihtiyar kız hovardalaşıyor, arasıra kızları arka bahçedeki masanın etrafına toplıyarak reçel, peynir, börek ziyafetleri veriyordu. Tabiî

onlar da ona ev ve mutfak işine yardım suretile mukabelede kusur etmiyorlardı.

Bununla beraber, ben evde bulunduğum zaman kızların kapıdan içeri ayak atmaları yasaktı.

Delikanlı bir bekâr olduğumu ileri sürerek dudunun onlara ayrıca tenbihler ve nasihatler geçtiğini hallerinden seziyordum. Kızlarla münasebetimde mahalleyi kuşkulandıracak bir şey yok gibiydi.

Bir kere konuşmalarımız hep sokakta, kalabalık içinde, mahallenin gözü önünde oluyordu. Kız arkadaşlardan hiçbirile uzunca bir zaman yalnız kaldığım görülmüyordu.

Sonra kızların da mahalleye karşı fevkalâde ince ve kurnaz davrandıklarını söylemeğe mecburum.

Ben kilise meydnına girerken onların bir, ikisi adetâ tesadüfen gibi benimle burun buruna gelirler, yollarını çevirerek bir zaman yanımda yürürler, kırk, elli adım sonra beni yine tesadüfen karşı-mıza çıkan bir başka grupa bakarak geri dönerlerdi. Bazan da ben kendim onları yolun ortasında bırakıyor, çocuklarla, yahut mahallenin ihtiyarlarile yarenliğe dalıyordum.

Fakat bu tarzda münasebetlerin zamanla daha başka tecelliler göstermemesi mümkün değildi. Kız arkadaşlarım arasında ufaktan ufağa rekabetler, hattâ kıskançlık kriz ve dedikoduları meydan almağa başlamıştı. Bunların arasında en açıkgöz ve kurnazı Rina çıktı.

Bir akşam bu Rinaya kasabanın kilise meydanına hayli uzak bir sokağında rastladım. Kolunda küçük bir sepetle çarşıdan geli-
yordu. Benim de çarşıda bazı işlerim olmasına rağmen, yolumu değiştirdim. Yanyana, konuşa konuşa mahalleye kadar geldik. Hattâ bir aralık sepetini taşımağa yardım etmek istedim, şiddetle reddetti.

Rinanın da benim mahut estetiğe uymıyan bir güzelliği vardı. Beraber bulunduğumuz zaman geniş

ve parlak alnından, harikulade güzel ağız ve burnundan gözlerimi ayıramadığım halde yanakları

çilli, çenesi hafifçe çarpık olduğu için pek beğenilmemesi lâzım bir kız olduğuna hükmederdim.

Bununla beraber yanyana mahalleye gittiğimiz o akşam nedense en ziyade yüzdeki çillerle çenedeki hafif çarpıklığın beni sardığını hissediyordum.

Ertesi akşam Rinaya hemen hemen ayni yerde, kolunda ayni sepetle bir ikinci tesadüf...

Bir günlük bir aradan sonra onu üçüncü bir defa yolumun üze--rinde görünce derhal ayaklarım suya erdi. Rinayı bugün fazla bek--letmiş olacağım ki, ayakta durmaktan yorulmuş, viran bir evirt kapışma oturarak dantelini örmeğe dalmıştı.

Beni birdenbire başucunda görünce fena halde şaşaladı ve kızardı.

Gülerek: — Ne bekliyorsun Rina? dedim. Kısa bir tereddütten sonra yalan söyledi:

— Baba gelecek çarşıdan... Ben inanmış göründüm:

— Pekâlâ, öyleyse bekle...

Yürümeğe başladım. Rina tekrar oturmadı. Beş, on adım sonra başımı çevirdim ve onun yavaş

yavaş arkamdan yürüdüğünü gördüm;

— Babanı beklemekten vaz mı geçtin?

Biraz bir şeyler anladığımı gösteren bir gülümseme ile Rinaya bakıyordum.

O da güldü ve kurnazlığının yakalanmasına artık ehemmiyet vermediğini anlatan bir tavırla omuzlarını silkti:

— Beklemiyeceğim, gideceğim.

Sokak bu saatte tenha, daha doğrusu bomboştu. Her zaman durmadan konuştuğumuz halde bugün nedense dilimiz tutulmuş gibiydi. Yanyana yürürken gözüm arasıra Rinanın yüzüne kayı-38

yordu. Kız bu bakışı derhal yakalıyor, titriyerek o da gözlerini bana çeviriyor ve gülümsüyordu.

Bir aralık bir şey söylemiş olmak için:

— Rina, bir parça sepetini ben taşıyayım, dedim. Kız ürperdi:

— Siz taşıyacaksınız? Olmaz.

— Pekâlâ olur., sen yorgunsun...

— Ayıp... Görürlerse ne söyliyecekler?

Rinaya göre bir arada, hattâ kolkola görülmemiz pek ayıp sayılmıyabilirdi. Fakat benim onun sepetini taşımam mahalleye karşı affedilmez iskandaldı.

Bu akşam bu kıza karşı içimde bir şeyler kaynıyordu. Hafifçe çarpık çenesini avucumun içinde sıkmak, çilli yüzünü karıştırmak, dudaklarını yakalayıp çekmek, hâsılı bir kedi yavrusu ile oynar gibi onu hırpalamak istiyordum. Bunlara imkân olmadığı için sepeti yakaladım, yüzüm ateş içinde:

— Ver onu bana., öyle istiyorum, dedim.

Rina sepete sımsıkı sarıldı. Yalnız kollarının kifayet etmiyeceğini bildiği için bir ucunu da dizlerinin arasına sıkıştırmıştı. Fakat mücadelenin sakınılmaz bir zaruretile ellerimiz ve saçlarımız biribirine dokununca ikimiz de soluk soluğa durduk.

O yine sepetini koluna taktı ve yürümeğe başladık:

— Çok inatçısın Rina..

— Ben yok inatçı. Ama ne zaman görecekler çok ayıp... Siz benim sepet götürüyor, ne ayıp...

— Niçin ayıp, arkadaş değil miyiz?

— Siz başka insan...

Hiçbir şey mahallenin bana karşı duyduğu hayranlığını zavallı kızın bu saf sözleri ve bunları

söylerken yüzünün aldığı hürmet mânası kadar iyi ifade edemezdi.

Rinayı bu kadar kendime tâbi görmek bana cesaret verdi ve küstah bir teklifte bulundum:

— Ben Turunçlukta dolaşmağa gideceğim. Gelir misin benimle? Derhal reddetti:

— Olmaz. Ne zaman görecekler, çok ayıp söyliyecekler... Sonra mama... Siz bilirsiniz benim mama...

!

JL

Çapkın bir kahkaha ile gülüyor, gözlerinden birini kırparak elile dayak işareti yapıyordu.

— Peki öyleyse., ben yalnız giderim.

Bir şey söylemeden yanyana beş, on adım daha yürüdük ve bir köşebaşına vardık.

— Burada ayrılıyoruz., ben gidiyorum.

Rina duraladı. Bu kısa zaman içinde bir şeyler düşünmüşe ben. ziyor, ayaklarının ucuna basarak susuyordu.

— Bir şey mi söyliyeceksin?

Etrafımız insanla doluymuş gibi sesini alçaktı:

— Siz şimdi gideceksiniz, dedi. Ben belkim sonra başka yoldan geleceğim... Kimse görmiyecek.

Hayret! Rina randevuyu kabul ediyordu. Demek biraz sonra onunla Turunçluğun bir köşesinde yapayalnız, kolkola, belki hattâ...

Fakat bu hayalin uyandırdığı çılgınlığa rağmen bu sefer de ben ürktüm. Ezkaza yakalanırsak Rina belki mamadan yiyeceği birkaç şamar ve evde bir, iki gün hapis ile.işi geçiştirirdi. Fakat benim için tası tarağı toplayıp mahalleden kaçmaktan başka yapılacak iş kalmazdı.

Sonra bir başka tehlike de vardı. Rina ile münasebetim ilerlerse bunu Mariyanti mutlaka haber alacak ve aramız bozulacaktı. Halbuki etrafımdaki yedi kız içinde en gözüme kestirdiğim şimdilik oydu.

Mariyanti de benim İstanbuldaki Melek cinsinden bir boy boy, bir hendese ve renk güzeliydi.

Bugünkü platine saçlar rengindeki saçlarının kalın örgüleri güneşte yaldız gibi parlar ve yürürken kaba etlerini döverdi. Şimdi anladığıma göre, bu Mariyanti biraz aptalca idi. Fakat bu onu bana arkadaşlarının en içli ve derini gibi gösterir, gayriihtiyarî gözümdeki ehemmiyetini büyütürdü.

Gençliği çılgınlıkla itham ederiz. Halbuki o kurulmuş nizamlara, kabul edilmiş kaidelere ihtiyardan çok daha fazla riayetkardır. Bugünkü benliğimle tekrar kilise mahallesine dönmek, ayni hayatı bir kere daha yaşamak mümkün olsa, muhakkak bir van-dallık yapar, Mariyantiyi heykel vücudu, deste deste yaldızlı saç-larile en geriye atar, sivri kırmızı dudaklarının üstündeki ince bıyık gölgesile, burnunun balık galsameleri gibi durmadan oynıyan

narin kanatlarile yedi kızın en biçimsizi sayılması lâzımgelen Pi-çayı bile ona tercih ederdim.

O akşam Rinayı Turunçluğa götürmekten vazgeçişim hakikaten keramet gibi bir şey olmuştu.

Çünkü onun üç gündür beni yarıyol. da karşılamak suretile yaptığı masum kurnazlık şeytan Stematula-nın gözünden kaçmamıştı.

Stematula o akşam ve ertesi gün mütemadiyen beni ötede beride avladı ve durmadan Rinayı

kötüledi. Mahallede kendisine arsız diyorlardı amma, asıl arsız bu kızdı. Tembeldi; yalancıydı; açgözlüydü; terbiyesizdi. Önüne gelen delikanlılarla, hattâ evli barklı büyük adamlarla korta ederdi.

Şayet bana da musallat olmağa kalkarsa ona yüz vermemem lâzımdı.

Stematula sonradan bana yanaşmak meylini gösteren bütün arkadaşları için ayni şeyi yapmıştır.

Zavallı kız mahalledeki hakir mevkiini anlıyor, kendisi için hiçbir hayale kapılmıyordu. Böyle olmakla beraber aramızda herhangi neviden bir yakınlık ve alâka gördüğü kızı, üzüntüden dudaklarını yiyerek bana çekiştiriyor, beni kandırdığından emin olmadıkça yakamı bırakmıyordu.

Maamafih bu mânâsız kıskançlıkta çok geçmeden Stematulaya bir yardımcı daha çıkmıştı: Ev sahibim Varvar durdu...

Arasıra kızlarla ahbaplığı biraz ilerletir gibi oldum mu ihtiyar matmazel derhal bunu seziyor, Stematula gibi o da doğrudan doğruya bana çatmağa cesaret edemediği için onlara yükleniyordu.

Hallerini bilmiyen, kendilerini birer küfüv sanarak yarım papuçlarile peşimden koşan bu sokak süpürgelerini, bu azgın aşifteleri yerden yere çarparken zavallı kız âdeta ağlamaklı oluyor, yüzü

Stematulanınkine benziyen çocuk üzüntü ve hırçmlıklarile karışıyordu.

Ben varken eve Stematuladan başka kız sokmamak Varvar dudunun bir prensipiydi. Fakat kurnaz Stematula yavaş yavaş ihtiyar kızın mukavemetini aşındırmış, ayni imtiyazı öteki arkadaşları için de temine muvaffak olmuştu.

Stematulamn beni, benim Varvar duduyu teşvikimle bir cuma akşamı arka bahçede bir ziyafet tertip etmiştik. Görünüşte bu ziyafet kaymakam, kilise başpapazı Baba Hrisantos ve mahalle muhtarı Lefter Efendi içindi. Davetliler arasında doktor Selim Bey de vardı. Fakat o hasta olduğu için gelememişti.

Varvar dudu mahalleye karşı yeni bir gösteriş fırsatı çıkmasına son derece memnundu.

İhtiyar kız bir taş, hem de kendine ait olmıyan bir taşla iki değil, dört, beş kuş vurmuş oluyordu.

Evvelâ Milas kaymakamını evine kabul edecekti. Bu ona Osmanlı devletini çatısı altında barındırmak kadar azametli bir şeref görünüyordu.

Matmazel nedense kaymakamı sevmez ve sırası geldikçe onu çekiştirmekten hoşlanırdı. Fakat ziyafet meselesi ortaya çıktıktan sonra ağız birdenbire değişmişti. Sokak kapısının önünde konu komşuya kesilmiş iki hindiyi yoldururken ellerini beline dayıyor:

— Kaymakam demek ne demektir bilirsiniz, diyordu, şevketli padişah efendimizin vekili demektir.

Siz onun boyuna boşuna ne bakıyorsunuz? Milâsta kaymakamdan büyük yalnız Allah vardır.

Matmazel Varvarın ikinci hedefi başpapazı memnun etmekti. İhtiyar kız her pazar kiliseye gider ve eli değdikçe Aya tasvirlerinin önüne mum yakardı. Bir gün bana bu hareketini şöyle izah etmişti:

— Rum ortodokslarını günahım kadar sevmem. Gelgeldim Milâsta benden başka Ermeni nüfus yoktur ki, Ermeni kilisesi olsun... E, herkes dinli dinince camisine, havrasına, kilisesine giderken ben zındık gibi evde oturayım? Bilirsiniz, müsîümanlar için bile cami bulamadıklarında kilisede namaz kılmak haktır. Sonra bir ayağımız çukurdadır. Günün birinde kadir Mevlâ beni nasıl olsa Kegama kavuşturacak... Cenazem köpek cenazesi gibi sokakta kalsın? Baba Hrisantosun kara gözlerine âşık değilim. Illevelâkin bir gün ölürken onun eline kalacağım. Günahımı o çıkaracak...

Zavallı kızın papazı kollamasının asıl sebebi son nefeste yalnız kalmak ve duasiz gömülmek korkusu idi. Bu itibarla bizim ziyafet -iki komşu devlet diplomatları arasında yenen yemekler gibi- siyasî

gayeler taşıyordu.

Sonra mahalle muhtarının davetinin de Varvar dudunun mahalle politikasile ehemmiyetli bir alâkası vardı. Lefter Efendi mahalledeki nüfuzundan başka hükümet ve mahkemelerde de eli olan bir eski Osmanlı memuru idi. İhtiyarlamış bir Hristos tasvirine benziyen ince, seyrek sakallı mazlum yüzü ile başpapastan daha ruhanî bir insan görünmesine rağmen dilli dişli bir adamdı.

Varvar dudu onun için:

— Bilirsiniz o ne melek sıfatında şeytandır, derdi. Ondan kork-mıyan Allahtan korkmaz.

Domuzluğu tutarsa mahalleyi başına dar eder.

Ziyafet hazırlığı üç gün evvelden başlamıştı. Bir düğün hazırlığı da ancak bu kadar dağdağalı

olurdu.

Şerefimize bütün kilise mahallesi seferberdi. Ev baştanbaşa silinip süprülüyor, bahçe temizleniyor, misafirler yatak odalarında yemek yiyeceklermiş gibi karyola demirleri parlatılıyordu. Stematulanm ne mal olduğu bu hazırlık günlerinde meydana çıktı. Kendisi mutfak işlerinde Varvar dudunun sağ eli idi. Fakat şeytan kız ufak tefek birtakım işlerle öteki arkadaşlarını .da birer birer eve sokmağa muvaffak olmuştu.

Ev sahibim mutfakta Despina ile hamur açar, dolma doldururken, Mariyanti bahçede çatal bıçak takımlarını ovuyor, Piça kapı önünde zerzevat ayıklıyor, Eleniça ile Rina sofada bir büyük masanın üstünde sofra takımlarını ütülüyorlardı.

Ben mühendisin teftişte olmasından istifade ederek birkaç gün daireyi asmıştım. Arkamda beyaz bir gömlek, ayaklarımda terliklerimle yalancı pehlivan gibi bir aşağı, beş yukarı dolaşıyor, sözüm ona hazırlıklara nezaret ediyordum: Evvelâ mutfağa uğrayıp Varvar dudu ile bir fasıl çene çalıyordum. Sonra ellerim ceplerimde sokak kapısına çıkıyor, Piçanm zerzevat ayıklayışını

seyrediyordum. Bazı çehreler muhtelif istikametlerden görünüşlerine göre nekadar değişiyorlar yarabbi! Dağınık

filozalarının yarıyarı-ya kapadığı biraz çıkık alnı ile, kalın siyah kaşları, uzun kirpikleri sivri çenesile tepeden gördüğüm Piça karşıdan veya profilden bakılan Piçaya nekadar az benziyordu. Arasıra ayaklarımın dibinde oturduğu yerden başını kaldırarak yüzüme baktığı zaman ağzı, du-daklarındaki ince bıyık gölgesi altında daha kırmızı ve ıslak görünüyor, çene bağlarımda hafif bir gıdıklanma ve sulanma duygusu uyandırıyordu. Bazan pantalonuma aldırmadan zerzevat kabuklan üstüne oturuyor ve bir ayak sesi, yahut kapı gıcırtısı duyuncıya kadar Piçaya yardım ediyordum.

T

1

Oradan yine ıslığımı çalarak bahçeye, Mariyantiye dönüyordum.

Mariyanti, gözleri görmediği için artık çalişamıyan bir ihtiyar kuyumcunun kızıydı. Vaktile tezgâhının başında altın bilezikleri işlerken bu baba da herhalde daha fazla vakur, dikkatli ve ciddî

değildi. Genç kız sabahleyin mahalle çocuklarına para vererek getirttiğimiz dere kumu ile parlattığı

madenleri ikide birde güneşe tutuyor, üzerlerinde ufak bir leke veya çil görürse yeniden uğraşıyordu. Bu kızla ahbaplığı ilerletmekten artık ümidimi kesmeğe başlamıştım.

Mariyantiye mutlaka beğendirmek, gözlerinde bir neş'e veya takdir uyandırmak maksadile evvelden hazırladığım en zengin mevzular onun yanında iki dakikada kuruyordu.

Türkçesi kıt desem değildi. Çünkü sokak satıcıları ile pazarlık yaparken arkadaşlarının hepsinden iyi konuşuyordu.

Beni çocuk, lâkırdılarımı ipsiz sapsız mı buluyordu? O da değil. Çünkü kendisinin arada bir söylediği birkaç kelime benimkilerden çok fazla basit ve yavandı.

Hakikatin meydanda olmasına rağmen ben bu iri yarı Grek heykeline aptallığı bir türlü

yaraştıramıyor, muhteşem başının boya ve yaldızları arkasında (şimdikilerin Greta Garboya atfettikleri tarzda) maveraî sırlar tasavvur etmekten bir türlü kendimi alamıyordum.

Eteklerini toplıyarak yere çömelmiş olan Mariyanti beni farkedince bir saniye başını kaldırarak yüzüme bakıyor, gülümsüyor, sonra yine işine dalıyordu.

Bir defasında muvazenesini kaybederek kuyruksokurnunun üstüne düştü ve ayakları yukarı kalktı.

Hemen ellerine yapışarak kaldırdım ve büyük bir telâş gösterdim.

Bu kaza öteki kızlardan birinin başına geleydi en aşağı bir hafta alayım çıkarır ve konuşurdu. Fakat o sadece: «Bir şey yok, acımamıştır» dedi ve etekliğinin tozlarını dikkatle sildikten sonra işine devam etti.

Mariyantinin tepesinden inen güneş onun saçlarını tel tel aydınlatıyor, yüzünün zengin renklerini parlatıyor, cildini âdeta şeffaflaştırarak alnındaki kan damarlarının ince ağmı meydana çıkarıyordu. Sonra ince soğuk bezi bluzunun bol ve açık yakalarından 44

sırt ve göğsünün mümkün olduğu kadar ileri noktalarına işliyor, görünmez ayva tüylerini parlatarak derisinin üstüne yaldızlı hâre-leT çiziyordu.

Mariyantiyi bu kadar güzel bir ışık içinde bu kadar teferruatile seyretmek belki ileride kocasına bile nasip olmıyacaktır. Fakat kendi konuşmadığı gibi, senin içinden doğan en heyecanlı sözleri de samyeli gibi bir anda kavurup kurutan bir insanın başında kaç dakika dikilip durmak mümkün olur? Onun için kaşık ve çatalların teftişine kâfi müddetten sonra kendimi soldan geri etmeğe mecbur görüyordum. Yalnız şunu söylemeliyim ki, bu mahrumiyet benim için o zaman zannettiğim kadar ehemmiyetli değildi.

Evet, Mariyanti güzeldi. Onu beğenmiyecek insanla estetik mütehassısları muhakkak alay ederlerdi. Fakat ne çare ki, beğenilmesi ve hattâ sevilmesi lüzumuna zihnimle samimî olarak inandığım bu kız kanıma, sinirlerime bir şey söylemiyordu.

Yukarıda şarkı söyliyen ve arasıra elinde ütüsü ile pencerelere gelip giden intizamsız yüzlü, sivri burunlu Rinaya gelince, iş

büsbütün başka oluyordu. İhtimal ki onunla Eleniçadan mürekkep olan ütücüler grupunu en sona bırakışımın sebebi de buydu.

Yine ayni ağırlıkla yürümekte devam etmekle beraber merdivenden çıkarken âdeta adımlarımın ve ıslığımın sesi değişiyordu.

Mariyantinin vurdumduymazlığına mukabil Rina daima uyanık ve koketti. Geldiğimi anlayınca hemen ütüsünü bırakır, acele el hareketlerile saçlarına, yüzüne, elbisesine çeki düzen verirdi. Hattâ

bir defasında göğsünün düğmesini çözerken yakaladım. Fakat benim bu jesti farkettiğimi çabucak anladı ve düğmeyi tekrar ilikledi.

Rina ile Eleniçanm çalıştıklarını seyretmek zevkli bir şeydi. Yalnız ne çare ki, iki dakika geçmeden Stematula soluk soluğa merdivenleri çıkarak tepemize dikiliyor ve bizi göz hapsine alıyordu. Sonra dili de durmuyor, sinirli bir kaynana vaziyetile durmadan kızları haşlıyor, neş'emizi kaçırıyordu.

Rina ile aramızda garip bir anlaşma olmuştu. Stematula başını çevirdiği zaman Rina basile manalı

bir işaret yapar, dilini çıkarır, onunla eğlenirdi. Bununla beraber Stematulanm kâhyalığı uzun sürmez, üç, beş dakika sonra aşağıdan Varvar dudunun sesi yükselirdi : 45

T

— Stematula... Yine nereye kaybolmuşsun, Stematula?.. Stematula hırçın bir tavırla omuz silker, duduyu cevapsız bırakırdı:

— Yorgunluktan canım çıkmıştır mutfakta., hiç dinlenmiyece-ğim ben?..

Bir defasında dudu yine:

— Stematula terbiyesizi... Ne cehenneme gitmişsin? Ocakta tencere yanıyor, diye celâllanınca kız bana yalvardı:

— Rica ediyorum Kemal Bey... «Stematulayı bakkala gönderdim» diyeceksiniz...

Fakat bunu işitmemiş görünen Rina bir hınzırlık etti, benden evvel davranarak duduya bağırdı:

— Stematula buradadır matmazel... Onu istiyorsunuz? Şimdi gelecek...

Bir anda Stematulanm kaşı gözü biribirine karışmış, yüzü bembeyaz olmuştu. Ben olmasaydım azgın bir horoz gibi Rinanın

tepesine bineceğine, yüzünü gözünü didik .didik edeceğine hiç şüphe yoktu.

Acı bir şey söylemek için birkaç kere yutkunduktan sonra başını iğdi ve kös kös aşağı inmeğe başladı.

İş bu kadardan ibaret kalsa mesele yoktu. Fakat Stematula merdivenin ortasında şimşek gibi süratle başını çevirdi ve Rinayı kendi taklidini yaparken yakaladı.

Bu defa. bana da bir korku geldi. Stematula, Stematulalığı ele alacak ve evin içinde bir kıyamettir kopacaktı. Fakat onu yapmadı. Birkaç basamak yukarı çıktıktan sonra durdu, ellerini beline dayadı.

Rinaya tane tane birkaç rumca kelime söyledi. Sonra bütün hıncını çıkarmış gibi şen ve memnun zıplıya zıpliya aşağı indi.

Kızlar gayriihtiyarî ellerini yüzlerine kapamışlardı. Ben fevkalâde bir şeyler geçtiğini anlıyarak odama kaçtım ve kapımı kapadım.

Biraz sonra kulağıma bir ağlama sesi geldi. Kapıyı araladım ve Rinayı masa üzerine kapanmış, hıçkıra hıçkıra ağlıyor gördüm. Eleniça onun üzerine iğilmiş, saçlarını ve alnını okşıyarak yavaş

sesle bir şeyler söylüyordu.

Müdahale zarurî idi. Yanlarına yaklaşarak:

— Ne oldu Rinaya? dedim.

Eleniça kızların arasında en az tüikçe bileniydi. Hafif bir tereddütten sonra:

-r- O ki Stematula söylemiştir çok fena, dedi, çok ayıp, Stematula fena kiz...

İş büyüyeceğe benziyordu. Aklıma bir çare geldi ve Eleniçaya emrettim:

— Haydi Eleniça.. aşağıya git., bana Stematulayı çağır...

Eleniça fena halde korktu ve yalvarmağa başladı:

— Yok Kemal Bey.. Stematula bir şey söylemiyeceksiniz.. Stematula ne zaman kızıyor., öyle fena bağırıyor... Rica ederim Kemal Bey...

Ben ısrar ettim:

— Korkma Eleniça.. fena bir şey söyliyecek değilim... Onu mutlaka getir...

Halim Eleniçaya emniyet vermişti. Aşağı indi, Stematulayı taşlığa çağırdı ve yavaş sesle konuşmağa başladılar.

Rina katıla katıla ağlamakta devam ediyordu. Yanına yaklaştım :

— Rina çocuk oluyorsun, dedim, ne var bu kadar ağlıyacak... Yakışır mı sana? Stematula ile eğlendin., o da sana cevap verdi. Ne dediğini anlamadım amma herhalde terbiyesiz falan diye bir şey söylemiştir... Kaldır başını bakayım...

Eleniça gibi ben de onun üzerine iğilmiştim. Fakat ellerim saçlarına dokununca ikimizde de elektriklenmeğe benzer bir şey oldu. O zaman beni öfkeye benzer bir ateş sardı, kendimi tutamıyarak iki avucumla Rinayı kulaklarından yakaladım ve başını zorla masadan kaldırarak yüzünü

yüzüme çevirdim. Başka lâkırdı bulamıyaTak: — Kocaman gelinlik kız... Utanmıyor musun, diye onu âdeta

tehdit ediyordum.

Yüzü yaş içinde ve karmakarışıktı. Dudakları şişmiş, ıslak yanakları ve burun kanatları gerilmiş, masanın sivrisine gelen alnında iki kırmızı çizgi peyda olmuştu. Kulaklarının ellerimin içinde ateş

gibi yandığını duyuyordum. O, yalnız mendilile burnunu siliyor, başka bir hareket yapmadan yüzünü ellerimin içinde bırakıyordu.

Ben: «Böyle ağlarsan kimse seni kocaya almıyacâk, sevmiye-

cek» gibi sebepsiz öfkemle pek alâkası görünmiyen lâkırdılar söylemeğe devam ederek bir havlu aldım, b'ura bura, hırpalıya hırpalıya Rinanın yanaklarını, burnunu, ağzını, çenesini silmeğe başladım.

Taşlıkta kısık ve heyecanlı seslerle biribirini yiyen Stematula ile Eleniça herhalde davamızın farkında olmıyacaklardı.

Rina biraz sakinleşti, artık desteğe ihtiyacı kalmamış olmakla beraber, yanaklarını avuçlarımdan çekmiyordu.

— Ben artık gideceğim Kemal Bey., diyordu.

— Seni zorla tutacak değilim, dedim, keyfin isterse gidersin... Fakat doğru değil...

— Gideceğim Kemal Bey... Bu fena kız artık görmiyeceğim... Bilmiyorsunuz ne söyledi., ah çok fena...

Başını isyanla arkaya atıyor, göğsü âdeta dirseklerimin arasına girerek gömleğime yapışıyordu.

O gün, zannediyorum, zannediyorum değil, muhakkak bir kaza çıkaracaktık. Fakat nihayet anlaşmağa muvaffak olan Stematula ile Eleniçanm ayak seslerini işitince Rinanın başını tekrar masaya yatırdım ve birkaç adım geri çekilerek ciddiyetle bekledim.

Stematula pişman ve ürkekti. Hattâ galiba benden azar işitmek ve kovulmaktan korkuyordu.

Ben bir hâkim ciddiyetile ikisine de çıkışarak işe başladım:

— Ayıp değil mi size... Koskoca matmazeller çocuk gibi biri-birinize darılıyorsunuz... Biri ötekile alay eder, öteki ona kalbini kıracak lâkırdılar söyler... Ne dedi pek anlamadım Stematula herhalde acı, ağır bir şeyler söyledi... Böyle münasebetsiz bir kavga karşısında ne diyeceğimi bilmiyorum. Teessüf ederim size...

Ne diyeceğimi bilmediğimi söyleyişim doğruydu. Konferans iyi başlamıştı. Fakat hakikaten arkasını

getiremiyordum.

Maamafih bu o kadar lüzumlu bir şey de değildi. Yapacağım şeyi zaten evvelden kararlaştırmıştım.

Sert bir kumanda sesile:

— İkiniz de beni bekliyeceksiniz, dedim, hızla odama girdim. Aynalı dolabımı altüst ederek istediğim şeyleri ararken arasira

dışarıya kulak vermekten kendimi alamıyordum.

Sofada tıs yoktu. Kızlar biraz sonra tebliğ edeceğimi anlattığım kararı herhalde korku ve merak içinde bekliyorlardı.

Elimde ufak tefek bazı eşya ile kapıyı açtığım zaman çehrem yine ciddiydi. Fakat hayli tatlılaşmıştı.

— Üçünüz de şu masanın başına gelin bakalım. Ne duruyorsunuz, lâkırdımı anlıyamadınız mı?

Kızlar, başları önlerinde korka korka masaya yaklaştılar. Rina ile Stematulanm önlerine birer ipek mendil, Eleniçanın önüne bir kolonya şişesi koydum:

— Bunlar sizin barışma hediyeleriniz... Alacaksınız ve hemen gözümün önünde barışacaksınız...

Fakir kilise mahallesinde mal hırsından yüksek bir kuvvet mevcut değildir. Sokakta oynıyan çocuklara kadar herkes elindeki en kötü hırdavatı, yirmi paralık bir Arnavut çakısı,, yahut bir teneke kutuyu mal sayar ve üstüne titrer. Zaman zaman mahalleyi birbiri-Tİne katan kavgaların baş sebebi budur.

Arasira arka sokaktaki izbelerden birinden bir cenaze evi vaveylası kopar.

Biraz sonra öğreniriz ki, akşam üstü kilise meydanında kolkola piyasa eden kız çocuklarından biri ya kırlara götörülerek, yahut kasabada bir kulübe veya dükkâna kapatılarak berbat edilmiştir ve biçareyi kandırmak için vâdedilen servet ya üç arşın kumaş, ya parlak tokalı bir iskarpindir.

Toyluğuma göre bu çare dâhiyane bir buluştu. Topunun değeri bir beyaz mecidiyeyi geçmiyen bu eşya bu üç fakir için bir tarih olacak kadar ehemmiyetliydi.

Rina ile Stematula ipekli mendillerini okşıya okşıya katladıktan sonra sandıklarına kilitliyecekler ve bir daha ancak büyük yortu günlerinde veya evlenirken çıkaracaklardı. Eleniça kolonyasını damla damla kimbilir kaç ay veya sene kullandıktan sonra kesme billur taklidi şişesini kordelâ parçalarına sararak bir süs gibi aynasının önüne koyacaktı.

Stematula ile Rina somurtmakta devam etmekle beraber masanın üstündeki eşyaya yan yana, fena fena bakmağa başlamışlardı,

Ben haremindeki Çerkeş odalıklara kafa tutan bir şehzade eda-sile ayağımı yere vurdum:

— Haydi, ne bekliyorsunuz?

Kızlar hediyeleri geri alacağımı zannederek bir hareket yaptılar. Fakat böyle bir niyetim olmadığını anlayınca yine eski vaziyetlerine döndüler.

Eleniça ateşlenmeğe başlamıştı. Barış teşebbüsü neticesiz kalırsa en ziyade zarar görecek o idi.

Bunun için dayanamadı, son derece tatlı ve kandırıcı bir sesle arkadaşlarına rumca bir şeyler söylemeğe koyuldu.

Varvar dudunun duvardaki aynasına gizli gizli göz atan ve parmaklarile saçlarını, elbisesinin buruşuk yakasını düzelten Rinada yumuşama alâmetleri belirmişti.

Fakat Stematula kaşları çatık, gözleri simsiyah vahşi bir inatla önüne bakmakta devam ediyordu.

Baktım ki, tatlılıkla olacak iş değil, Stematula ile Rinayı sert bir hareketle kollarından kavradım ve biribirlerine yaklaştırarak emrettim:

— Bakın, son defa söylüyorum. Ya barışacaksınız, ya simdi ayrılacağız ve artık ikinizle de konuşmıyacağım.

Bu defa Eleniça da daha enerji ile harekete geçti:

— E haydi., ayıp, çok'ayıp.. Kemal Bey öyle istiyor. Kavgacılar başları önlerinde somurta somurta biribirlerine ellerini uzattılar.

Gülerek:

— öyle soğuk barışma olmaz, dedim, biribirinizin boynuna sarılacak ve öpüşeceksiniz.

Ayni zamanda çevik bir hareketle kızları kollarımın arasına sıkıştırıyor ve biribirine tos vuran iki koç vaziyetinde kafa kafaya çarpıştırıyordum.

Stematula yine bir isyan hareketile kıvrandı ve ısırmağa hazır vaziyette dişlerini çıkardı. Fakat bu çarpışma esnasında sivri buT-nu bir an arkadaşının yanağına çarpıp ezilen Rina benim tarafımda olan gözünün kuyruğile bana baktı ve Stematulayı dudaklarından uzun uzun öpmeğe başladı.

Kavga artık bitmişti. Kolonyasını iki elile göğsü üstünde bastıran Eleniça bana kendince çok ehemmiyetli bir meselenin sırrını sordu:

— Onlar kavga yapmış, barışmış... Ama ben niçin kolonya?.. Vücudu, Mariyantininki müstesna, arkadaşlarının hepsinden iri

olmakla beraber, Eleniçada bir bebek çehresi kalmıştı. İkide birde vara yoğa sevinerek güldüğü

zaman çenesinde bir çukur açılır,

4

küçük gözleri etli yanaklarının ve biraz şiş göz kapaklarının içinde kaybolarak ıslak bir ışık damlasından ibaret kalırdı.

Eleniçanın çene çukuruna küçük parmağımla hafifçe dokunarak cevap verdim:

— Çünkü sen çok poli omorfo peyda... Sen hiç kavga yapmamış... Ve sıçrıya sıçrıya aşağı indim.

Mutfakta arkası kapıya dönük olarak maltızı yelpazeliyen Var-var dudu:

— Ne cehennemdesin Stematula kızgını, dedi ve ayıp bir küfür savurdu.

Fakat dönüp de beni görünce o kadar şaşırdı ve utandı ki, elinde tencere falan olsaydı mutlaka bir kaza yapardı.

Zavallı ihtiyar kız bu rezaleti aylarca unutamadı. Karşı karşıya konuşurken ne zaman gülümsiyecek olsam vak'ayı hatırlıyorum zannederek lâkırdısını şaşırıyor, düğme burnunun ucunda hafif bir kızartı ile gözlerini benden kaçırıyordu.

— VII —

Evet, ziyafet görünüşte kaymakam, papas ve muhtar içindi. Fakat hakikatte onlar hayır cemiyeti balolarının yüksek himaye heyetleri gibi göstermelikten ibarettiler.

Bekâr bir genç çocuğun bir alay kızı evine toplayıp eğlenmesine hükümet göz yumsa mahalleli isyan ederdi. Fakat en yüksek mümessillerini aramıza almak suretile hükümet, kilise ve mahallelinin himayesini temin ettikten sonra mesele kalmıyordu. Piyasa bahanesile evimizin önüne üşüşen halka karşı kapımızı kapar, bütün gece korkmadan eğlenebilirdik.

Birkaç kızın aramıza karışmasında kimsenin bir diyeceği yoktu. Kaymakam, başpapaz ve muhtarı

ağırlamak için kurulmuş bir sofraya hizmet etmek onların hattâ vazifesiydi.

Kızlar en yeni elbiselerini giydikten ve düğüne gider gibi takıp takıştırdıktan sonra önlerine birer fistolu prostelâ bağlamışlar, ellerinde tabaklar, tepsiler, sürahilerle pervane gibi sofranın etrafında dönüyorlardı.

Kaymakamı masanın başına geçirmiş, sağına başpapazı, soluna muhtarı oturtmuştuk.

Üçünün kıyafeti de resmî idi. Kaymakam redingot, muhtar forması sökülmüş asker caketine benziyen kapalı yakalı bir alpaka caket giymiş, göğsüne gümüş bir mecidiye nişanı takmıştı.

Başpapazın göğsünde deve çanı iriliğinde firuze ve zümrüt kakmalı brr gümüş haç sallanıyordu.

Yalnız merasimin başlangıcında Varvar dudunun bir münasebetsizliği oldu ve kısa bir zaman neş'emizi kaçırdı.

İhtiyar kız ev sahibi sıfatile misafirlere birer birer «safa geldiniz» dedikten ve şairane birtakım sözlerle hepsine ayrı ayrı teşekkür ettikten sonra siyah tül mendilini yüzüne kapamış ve ağlamağa başlamıştı. Şaşkın şaşkın biribirimizin yüzüne bakıyor, bu ani gözyaşlarına bir mâna veremiyorduk.

Stematula ile Mariyanti, dudunun kollarına girerek tulumbaya götürdüler ve kolalı yakasını

ıslatmamak için boynuna bir peşkir takarak yüzünü yıkadılar.

İhtiyar kız biraz sonra sakin ve mahcup bir çehre ile sofraya döndü. Tül mendilini kirletmemek için eteğinin altından başka bir mendil çıkarıp burnunu sildikten sonra buhranın sebebini izah etti:

— Kegam sağ olaydı o da şimdi aramızda olacaktı. Otuz yıl önce de rahmetlik anam bizim düğünümüz için bir ziyafet mülâhaza ediyordu. O zaman böyle fakirlik yok idi, herşey çok idi, fakir fıkarayı doyundurmak için kuru üzüm ve asma yaprağı ilen üç koyun besliyor idik. Büyük Allah, Kegamın gençliğine acımadı ise kilise mahallesinin fıkaralarına acımalı idi.

Misafirler canları sıkılmış bir vaziyette: «Ne yapalım, ölüm Allahın emri. Hepimiz öleceğiz» diye baştan savma bazı tekerlemelerle işi kısa kesmek istediler. Fakat dudu vaziyeti takdir edemiyor, nişanlısını tabut içinde nasıl gördüğüne dair münasebetsiz hâtıralar anlatıyordu.

Meclise bir durgunluk çökmüştü. Merhum Kegam bu gece ziyafetin davetsiz bir misafiri olarak sofraya belâ olmak ve hepimizin keyfini kaçırmak istidadını gösteriyordu.

Bereket versin Baba Hrisantos cenazeye ait işlerde çok usta bir meslek adamıydı. İri vücudu ile yerinde doğruldu, tepesindeki görünmez bir kilise kubbesine çarpıp geri geliyormuş gibi uğultulu bir ses ve lâhûtî bir ahenkle kısa bir vaiz verdi: Allah ne isterse o olurdu, ölüleri kabirlerinde rahat bırakmak lâzımdı. Duadan

gayri hallerde ve ölüler yortusundan başka günlerde ölülerden bahsedilirse onların kemikleri cehennemde gibi yanardj.

Vaiz yalnız Varvar dudunun değil, hepimizin tüylerimizi ürpertecek kadar müessirdi. Sofranın aydınlığı dışında kalan Mariyan-tinin karanlıkta istavroz çıkardığını, Rinanın sivri yüzünü ateşli bir merakla uzattığını görüyordum.

Papazın dalaveresini sezen kaymakam da:

— Hele bizim dinde matem büsbütün haramdır matmazel. Böyle haller «gayretullaha dokunur»

gibi birkaç büyük lâkırdı sarfe-dince Varvar dudu büsbütün şaşaladı ve zavallı Kegam hiç

olmazsa o gecelik kazasız belâsız sofradan defedilmiş oldu.

Bu meseleden sonra kaymakamla Baba Hrisantos sofranın neşesini pek çabuk iade ettiler.

Kaymakam rakı, papaz şarap içiyor, bunların ikisini de bırakmak mecburiyetinde kalmış olan ihtiyar ve hastalıklı muhtar sadece önündeki nanesuyu kadehini kaldırıp indirmek suretile onlara refakat ediyordu.

Lefter Efendi rengini biraz bulandırıp rakıya benzetmek için nanesuyunun üzerine bir parça âdi su karıştırmıştı. Dolabı bir eczane kadar zengin olan Varvar dudu:

— Hasiyetli anasonum vardır Lefter Efendi, dedi, kaşığın di-biyle biraz ezip getireyim size?

Nanesuyu rakıya daha ziyade benzer...

Muhtar rakıyı bırakanlar için yeni bir avunma usulü bulduğunu zannederek ilk önce sevinmişti.

Fakat anasonlu nanesuyunu dudaklarına götürüp bir iki yudum içtikten sonra kadehini tiksinerek masanın üzerine bıraktı ve korkak bir sesle:

— Bu gece şerefe bir kadeh sahici Takı içeceğim, dedi. Bir kadehle ölecek değilim ya... Amma rica ediyorum, madam duymasın.

Varvar dudu muhtara karşı bir şantaj vasıtası yakaladığından memnun:

— Hiç öyle şey olur? dedi, benim ağzım kilit gibidir. Sonra parmaklarile kızları tehdit etti:

— Eğerim Madam Angelikiye, yahut başka birine Lefter Efendi rakı içmiştir deyecek olursanız ağızlarınızı kulaklarınıza kadar yırtarım.

Yemeğin ortasına doğru kaymakam kızları göstererek:

— Vah vah... Matmazeller bizim yüzümüzden yoruldukları yetmiyormuş gibi bir de aç kalıyorlar, demişti.

Fırsatı derhal yakaladım ve iki gün evvelden tasarladığım plânı tatbika başladım:

— Evet, buna ben de üzülüyordum. Keşke onlar da bir köşede yemeklerini yeseler...

Varvar dudu bunu etikete uygun bulmadı ve itiraz etti:

— Misafirler bitirmeden hiç olur öyle şey! Boğazlarının horozu ötmüştür? Mutfak Allaha şükür yiyecek doludur. Ne zaman olsa yerler.

Fakat bütün sofra benden yana çıktı. Onlar da nihayet evin misafirleriydi. Bahçenin bir köşesinde yemeklerini yerler, arada lâzımgeldikçe de sofraya bakiverirlerdi.

İhtiyar kız mutfağın karışmasından, tertiplerinin altüst olmasından dehşete gelerek yerinden kalktı. Fakat bizim mukabil tertip süratle işlemeğe başlamıştı.

Varvar dudu iki küçük masanın biribiri ardınca bahçe kapısından çıktığını ve kızların elleri üzerinde asmanın öte başına doğru yürüdüğünü hayretle gördü. Birkaç dakika içinde bu masaların üstü beyaz örtüler, tabaklarla donanıyor, etrafına bahçenin köşe bucağından sandalyeler gelip diziliyordu.

Ben komediye devam ederek başımı kaldırdım ve tepemizdeki asma fenere baktım:

— Bahçenin o tarafı karanlık... Matmazeller ne yediklerini görmiyecekler... Masaları biraz bu tarafa yaklaştırsanız...

Masalar tekrar ayaklandılar ve adım adım bize doğru ilerlemeğe başladılar. Ben hâlâ başım havada, ışığın ayarile meşgul:

— Olmadı... Yine karanlık... Bir parça daha., bir parça daha, diye söyleniyordum.

Allah razı olsun kaymakam:

— Çocuklar, oldu olacak., şunu birleştirin, dedi ve Varvar dudunun yeni bir feryadı içinde masalar biribirine rampa etti.

Ben sofraların birleştiği noktada oturuyordum. Kızların köşe kapmaca oyununa benzer telâşlı

hareketleri neticesinde Stematula yanımdaki sandalyeyi yakalamıştı.

O, ilkönce bunu bir açıkgözlük, Öteki arkadaşlarına karşı bir imtiyaz sanıyor, omuz başımda sevincinden çay semaveri gibi

fıkırdıyordu. Yalnız biraz sonra Rinanın karşımdaki sandalyeden bana sivri yüzünü uzattığını

görünce yaptığı perspektif hatâsını anladı ve fena halde bozuldu. Kendisile yanyana idik, bir parça da dirseklerimiz biribirine sürtünüyordu. Fakat ancak arasıra bir iki kelime konuşmak için başımızı

çevirdikçe biribirimizi görüyorduk. Halbuki Rinanın, asma fenerin tam ışığında bütün çil ve pürüzlerinden temizlenen ve büyülü parıltılarla dolan yüzü tâ karşımda, gözleri gözlerimin içindeydi.

Zavallı Stematulanın beni kendisile meşgul etmek için yapmadığı maskaralık yoktu. Hattâ bazan kendine bakmağa mecbur etmek için kolumu çekmeğe bile cesaret ediyordu. Fakat bu gayri-' tabiî

vaziyet nihayet yarım dakika sürüyor, bu müddetten sonra başım evvelâ sofranın başında oturan büyüklere, sonra karşım-jdakine çevriliyordu.

Varvar dudu kızları sofraya almak için çevrilen dolabı sezmişti. Fakat kızmıyor, yalnız gözgöze geldikçe «meğer sen neymişin?» demek ister gibi manalı bir gülümseme ile başını iki yana sallıyor ve parmağile beni tehdit ediyordu.

Rina bir aralık bana bir şey anlatmak istemiş ve sesini baştaki büyüklere işittirmemek istiyor gibi bir tavırla yüzünü yüzüme yaklaştırmıştı. Stematula dayanamadı, ıslık gibi sinirli ve mütecaviz bir sesle:

— Dikkat et Rina, dedi, burnun çok uzun... Kemal Beyin ağzında girecek...

Rina kızmadı, yalnız dilini çıkarıp dişlerini ve dudaklarını yalıyor gibi bir hareket yaptıktan sonra gözlerini fenere kaldırdı ve omuz silkti:

— Ne yapacağım... Allah böyle istedi, dedi.

Sofra başında yeni bir kavga çıkmasından korktum ve kaşlarımı çatarak Stematulayı azarladım:

— Ne oluyoruz?

Zavallı kız, burnuna fiske yemiş kedi yavrusu gibi derhal sindi ve artık sesini çıkarmadı.

* * * Ziyafete daha fazla neş'e vermek için o gece komşulardan bir iğreti gramofon almayı düşünmüştük.

Fakat Varvar dudu bunun

papaza karşı bir hürmetsizlik olacağını söyliyerek bize mâni olmuştu. Yalnız buna mukabil biz de bir şey kabul ettirmiştik. Yanımızdaki evde Madam Angeliki isminde bir fakir çamaşıra kadın vardı.

Gramofon bu Madam Angelikinin bahçesinde, tahta-perdenin arkasında duracak ve ihtiyar madam arasıra buna plâk koyacaktı.

Aksi gibi çamaşırcının ihtiyar kocası o akşam birdenbire hastalanmış, kimbilir kaç derece ateşle yorgan döşek yatmıştı. Fakat buna rağmen zavallı kadın vâdettiğimiz yemek artıklarının yüzü suyu hürmetine bahçe kapısından ayrılmıyor, aramızdan birinin tahtaperdeye hafif bir tıktıkı üzerine derhal gramofonu işletiyordu.

Musikiyi sırf Baba Hrisantosu düşünerek programdan kaldırdığımız halde gariptir ki, bundan en çok hoşlanan da o olmuştu.

Madam Angeliki okumak bilmediği için plâkları gelişigüzel koyuyor, böylece bir alaturka peşrev veya şarkıyı rumca bir gazel, gazeli bir kasap havası takip ediyordu.

Baba Hrisantos bir aralık biraz evvel çalınmış bir alaturka şarkıyı istemesin mi? Daha garibi, şarkının ilk mısraını kilise ilâhisi ahengine hafifçe uyan bir ahenkle okuyor, Hacı Arif Bey diye bestekârın ismini söylüyordu.

Derhal yerimden fırladım:

— Madam Angeliki plâkları okuyamaz, müsaade ederseniz gra. mofonu buraya alalım, dedim ve arkamda kızlarla tahtaperdeye yürüdüm.

Makineyi tahtaperdenin üstünden alırken bir kaza yapmak tehlikesi vardı. Fakat sokaktan dolaşmayı da uzun bulduğumuz için çürük tahtalardan birini söktüm ve gramofonu plâklarile beraber bizim tarafa geçirdim.

Ziyafetin başında daha ciddî meselelerden bahsedilirken bana Demosten gibi görünmüş olan başpapaz gitgide işi azıtıyor, komik ve hattâ biraz açık fıkralarla korkunç bir Aristofan hali almağa başlıyordu.

Dünyasından geçmiş, hasta ve sümsük bir ihtiyar gibi görünen Lefter Efendi de başhbaşma bir âlemdi ve Varvar dudunun korkmakta yerden göğe kadar hakkı vardı. Tanımadığı insan, bilmediği memleket ve devlet dedikodusu yoktu. İşin asıl şaşılacak ta-

rafı hicivlerinde son derece zalim olduğu halde bunları gayet ölçülü bir lisanla, kaymakamla papazı

kuşkuîandırmıyacak kelimelerle söylemesiydi. Büyüklerden biri aleyhinde konuşacağı zaman daima dualar ve senalarla söze başlıyordu.

Saat kimbilir kaça gelmişti. Varvar dudunun yemek sürprizleri bir türlü bitmek bilmiyordu.

O arasım bir iki dakika kaybolduktan sonra elinde yeni bir tabak veya tepsi ile sofraya dönünce başpapaz ümitsiz bir hareketle kollarını kaldırıyor:

— Ah matmazel... Ah matmazel... Niçin haber vermemişsiniz ki bunun için de bir yer hazır bırakayım, diye âdeta ağlıyordu.

Fakat buna rağmen tabağını bir parça kokladıktan ve güze! bir tablo seyreder gibi uzun uzun içine baktıktan sonra yeniden gayrete geliyordu.

Varvar dudu piyasa bahanesile evin önünde toplaşan kalabalığa karşı kapı ve pencereleri sımsıkı

kapamıştı. Fakat yemek kokusunun çektiği birkaç fakir çocuk arkadaki boş bahçenin duvarından atlamışlar, tahtaperdenin öte tarafından bizi seyre koyulmuşlardı. Ben epeyce zamandanberi bunun farkmdaydım. Fakat Varvar dudunun bir mesele çıkarmasından korkarak sesimi çıkarmıyordum.

Sokakta her zaman Simi diye bir küçük çocuk görürdüm. Kimsesi yoktu. Bir sokak köpeği gibi çörçöple geçinir ve geceleri kilisenin yanındaki köpek kulübesi büyüklüğünde bir barakada yatardı.

Kızlardan öğrendiğime göre mahalleli Simiyi geçen seneye kadar himaye ederler ve geceleri evlerinin avlularında yatırırlarmış. Fakat çocuk öteberi aşırmağa başlayınca korkmuşlardı, şimdi onu hangi açık kapının önünde görseler taş veya değnekle kovuyorlardı.

O gece arka bahçedeki çocukların arasında bu Simi de vardı. Fakat o arkadaşları gibi tahta deliklerinden bakmakla iktifa et-miyerek yüzükoyun yere yatmış, karışık, tozlu bir saç yığınından ibaret olan başını tahtaperdenin altından içeri sokmuş, bir yabani hindiba kümesinin arasına gizlenmişti.

Varvar dudu bir aralık nasılsa çocukları farketti ve eline geçirdiği bir ateş küreğile üzerlerine saldırdı. Tabiî ötekiler hemen kaçıştılar.' Fakat fıkara Simi kafasını bir türlü kurtaramadı ve burnundan kapana kısılmış bir sıçan vaziyetinde ciyak ciyak bağırmağa başladı.

Ne olursa olsun çocuğu içeri almak ve bir köşede birkaç lokma bir şey yedirmek kararile yerimden fırladım. Fakat geç kalmıştım. Zavallı Simi yiyeceğini daha evvel Varvar dudunun elinden yemiş ve bağıra bağıra kaçmıştı.

Hâsılı o geceki ziyafet çok neş'eli geçti. Yalnız kahveler içilirken papaz Hrisantos Efendiye hafif bir uyku arız olmuştu. İkide bir gözlerini kapıyarak kendinden geçiyor, ruhanî bir rüya içinde Varvar dudunun dolmalarına, tatlılarına gülümsüyordu.

Lefter Efendide de bir tuhaflık vardı. Fakat o uyumuyordu. Gözleri bilâkis her zamankinden fazla açıktı. Sandalyesinde dimdik ve hiçbir hareketsiz oturuyor, yalnız arasıra göğsü sert bir hıçkırıkla sarsılıyordu. Kaymakama gelince, o bilâkis kızları etrafına topladı ve günahı boynuna galiba bir parça da çapkınlık etti. Fakat yaşlı adamların çoluk çocukla edep dairesinde dalga geçme tarzını

öğrenecek çağa gelmemiş olduğum için bunları babaca şakalar zannettim ve fena düşünmedim.

Evet, ziyafet çok neş'eli geçmişti. Son dakikada Lefter Efendi hafif bir baygınlık geçirerek bizi biribirimize katmamış olsaydı, belki daha da fazla eğlenecektik.

— VIII —

Bir hafta sonra ateş yortusu gecesiydi. Kasabanın başka taraflarından da birçok müslüman ve yahudi seyirciler geldiği için kilise mahallesi her zamandan fazla kalabalıktı.

Ortalık karardıktan sonra meydanda ve sokak aralarında öbek öbek çalı ateşleri parlamağa başlamıştı. Sade çocuklar ve gençler değil, ihtiyarlar da alevlerin üstünden atlıyorlar, bu esnada biri-birine çarpıp düşenler oluyor, çığlıklar, kahkahalar, şarkı sesleri ortalığı tutuyordu.

Kilisenin daima kapalı duran büyük kapısı ardına kadar açıktı. Çan çangır çangır çalıyor, yortu elbiselerini giymiş mahalle büyükleri kafile kafile içeri giriyorlardı. ¦ Stematula beni kapıda yakaladı:

— Kemal Bey siz gelmiyeceksiniz? dedi, çok kalabalık var kilisede. .. Eğleneceksiniz.

Yapılacak daha iyi bir işim olmadığı için caketimi giydim ve Stematulanın peşine takıldım.

Rina birkaç gündür ortalarda görünmüyordu. Öteden beriden kulağıma geldiğine göre yine maması

tarafından bir parça okşanmış ve eve hapsedilmişti. Bu gece yortu şerefine affedilerek kiliseye gönderilmiş olması muhtemeldi. Kilise veya bahçenin bir köşesinde onu sıkıştırarak «geçmiş

olsun» demekten ve bir parça utandırmaktan pek memnun olacaktım.

Kapının önüne konmuş bir masadaki mumların en pahalılarından iki tane satın alarak birini Stematulaya verdim ve kiliseye doğruldum.

Fakat o beni kolumdan tutarak:

— Daha başlamamıştır, dedi, bahçede dolaşmak istemezsiniz bir parça?

Yandaki manastırın avlusundan küçük, fakat çok ağaçlı bir bahçeye giriliyordu. Etrafı yüksek bir duvaTİa çevrili olduğu için o zamana kadar bunun farkında olmamıştım.

Birçoğunu tanımadığım on, on iki kızın burada ateşten atlamakla eğlendiğini görünce duraladım ve papazlara karşı ayıp bir şey yapmaktan korkarak geri dönmek istedim. Fakat onlar beni hemen hemen zorla aralarına aldılar ve bir iki defa ateşlerinden atlamağa mecbur ettiler.

Bunların arasında bir tanesi vardı ki, benim gibi acemi ve bir parça çegingen görünüyordu.

Ateşin biraz uzağında arkasını büyük bir ağaca dayamış, yüzü dalların karanlığı içinde kaybolmuş, eğlencenin uzak bir seyircisi kalmaktan başka bir şey istemiyor gibi bir hali vardı.

Fakat aksi gibi bütün kızlar da ona musallattı. Hepsi baloda dansa davet eder gibi tavırlarla yanına yaklaşıyorlar, elini tutmak ve kendilerile beraber alevlerin üstünden atlatmak için âdeta biribirlerile rekabet ediyorlardı.

O her defasında bir parça tereddüt etmekle beraber hiçbirini reddetmiyor, ateşin karşısında biraz duraladıktan sonra ürkek ve beceriksiz bir tavırla ufak bir sıçrama yapıyordu.

Kızların bu acemilikle alay etmemeleri, başkalarına yaptıkları gibi yüzsüz kahkahalar atmamaları

şaşılacak şeydi. Gülseler bile küçüğün büyüğe, hizmetçinin efendiye gülmesi gibi bunu ses ve tavırlarında âdeta dalkavukça bir nezaketle yapıyorlardı.

Bu, herhalde kasabadaki zengin Rum tüccarlardan birinin kızı olacaktı.

Rina hakkında bir şey öğrenmek maksadile bir aralık yanıma çağırdığım Eleniçaya onun kim olduğunu sordum, gözlerini açarak:

— Yunanistandan gelmiştir, dedi, onun baba çok büyük adam., anlıyorsunuz...

— Anlıyorum... Burada misafir demek...

— E., öyle...

Kilise mahallesinde bir prens, bir şehzade muamelesi görmeğe alışmış olduğum için bu gece bu

«baba çok büyük adam» kızın meclisinde ikinci plâna düşmek bir parça kibrime dokunuyordu.

Kızların benimle onu, sosyetenin bu iki ehemmiyetli insanını biribirine tanıtmamaları garipti.

Onlarda bir hareket görmeyince bunu kendiliğimden yapmağa karar verdim ve yanına yaklaştım.

Kendi mevkiimi de pek fazla düşürmeden ona hitap etmek için ne bulduğumu şimdi hatırlıyamıyorum. Yalnız o kibar ve kibirli matmazellerde pek bulunmaması lâzımgelen garip bir tereddütle bana rumca cevap verdi.

Bu kızın türkçe bilmemesi ihtimalini nedense düşünmemiştim. Vaziyetim müşküldü. Kendisile konuşmağa çalışıp muvaffak olamadıktan sonra kös kös geri dönmek beni incitecekti. Bereket versin Stematula imdadıma yetişti ve aramızda tercümanlığa başladı.

Fakat buna rağmen ahbaplığımız bİT türlü ilerliyemedi ve basmakalıp birkaç lâkırdıdan sonra ayrılmağa mecbur oldum.

Kibar matmazele bir ikinci defa da kilisede tesadüf ettim. O bu defa arkadaşlarından büsbütün ayrılmıştı. Bir köşede, biraz evvelki ateş oyunu gibi bmadaki dua ve ibadetlerin de alâkasız bir seyircisi vaziyetinde duruyordu.

Kalabalığın arasında güçlükle ilerliyerek bütün kiliseyi adım adım taradım. Rina yoktu. Zaten o burada olsa sivri yüzünü bir yerden çıkarmamasına, hattâ

doğrudan doğruya beni arayıp bulmamasına imkân olur muydu? Suçu herhalde büyük olacaktı ki, maması onu yortu şerefine de hapisten çıkarmamıştı. Sakın Tu-runçlukta, yahut başka bir yerde yabancı bir erkekle dolaşırken yakalanmış olmasın? Stematulaya inanmak lâzımgelirse bu k'zdan herşey umulurdu.

Yanlışlıkla ayağına bastığım bir ihtiyar madamdan af dilerken gözlerim gayriihtiyarî, kalabalığın arasından karşı tarafa kaydı ve yabancı matmazeli bana bakarken yakaladım.

Biraz evvel bahçede bana karşı o kadar soğuk bir vaziyet aldıktan sonra bu bakış niçin?

Yakalandığını anlayınca birdenbire gözlerini kaçırması, hattâ bunu da kâfi görmiyerek direğin arkasına saklanmak ister gibi bir jest yapmış olması da manalıydı.

Âyinin en ehemmiyetli noktasındaydık. Cübbesinin üstüne'sırma işlemeli muhteşem bir harmaniye giymiş olan başpapaz ağır bir sesle çok müessir olduğu anlaşılan birtakım cümleler söylüyor, yırtık gömleklerinin üzerine işlemeli ipek harmaniyeler giymiş mahalle çocukları hep bir ağızdan makamla cevap veriyorlardı.

Kısa rahlelerin kenarlarına diz çökmüş kalabalık arasında benim arkadaşlardan birkaçının çehresini seçtim. En önde sarı muhteşem saçları kürsüdeki mumların ışığından tutuşmuş gibi görünen Mari-yanti, arasıra mendilini gözlerine götürerek ağhyan Eleniça, benim

kendisine aldığım süslü mumunu bütün kiliseye meydan okur gibi bir tavırla başının bir karış üstünde tutan Stematula... Zavallı Stematula, bu pahalı mumla ömründe bir defaya mahsus olmak üzere bu gece bütün mahallelinin üstüne çıkıyordu. Mumun ikincisi de bir asâ gibi benim elimde sallanıyordu.

Fakat dedikodudan çekindiğim için yakmağa cesaret edememiştim. Rinaya filân tesadüf edersem belki verirdim amma onun gelmiyeceği artık muhakkaktı. Evet, bu işin içinde muhakkak bir erkek parmağı vardı. Belki yürürken elini şalvarının cebine sokarak içindeki bozuk paraları şakırdatan çapkın bir esnaf, belki mahalledeki kılıksız palikaryalardan biri...

Günlük ve ter kokusu boğazımı yakmağa, gözlerimi yaşartmağa başlamıştı. Kapıya doğru kendime bir yol açmağa çalışırken gözlerim ikinci defa yabancı matmazelin durduğu köşeye ilişti ve onu dikkati çekecek bunca şey arasında bir kere daha bana bakarken yakaladım.

Plân değişimşti. Kapıya kadar gittikten sonra tekrar geri döndüm ve kalabalığın arasında adım adım onun bulunduğu tarafa doğru yaklaşmağa başladım.

Yüzü öte tarafa dönüktü ve öyle kalacağına da kat'iyen emindim. Yine ayni kuvvetle hissediyordum ki, benim adım adîm kendisine yaklaştığımı ve kalabalığı yarmak için harikulade bir gayret sarfettiğimi biliyordu.

Aramızda sekiz, on adımlık bir mesafe kalıncıya kadar yürüdükten sonra durdum ve çekinmeden ona bakmağa başladım. Çekinmeden diyorum, çünkü halk ilerideki ışıklı, resimli ve ilâhüi sahneden başka bir şeyle meşgul olacak halde değildi. O da gözlerimi kendisine diktiğimi bildiği halde tabiî bana bakmıyacaktı.

Çehresini profilden görüyordum. Karşı duvardaki başı haleli, kucağı çocuklu Meryem gibi onun da bir yandan küçük bir kıza, bir yandan genç bir kadına benziyen bir hali vardı. Havanın çok sıcak olmasına rağmen başı siyah dantelden bir eşarpla sımsıkı bağlıydı. Arkasına gri bir erkek pardesüsü giymiş ve yakasını kaldırmıştı. Pardesünün altında lâcivert bir elbisenin âkordeonlu etekleri, ayaklarında uzun topuklu siyah göderi iskarpinleri vardı.

Kiliseden çıkılırken onunla bir kere daha karşılaştım. Bu defa çekinmeden bana bir baş selâmı verdi ve tekrar etrafını almış olan

arkadaşlarile beraber kalabalığın arasına karıştı.

* * Ertesi sabah sokakta Stematulayı yanıma çağırdım ve bir sual sordum:

— Sen herşeyi bilirsin Stematula... Bir şey soracağım. Fakat doğru cevap vermezsen bozuşacağız.

Kız hayretle yüzüme baktı ve güldü:

— Niçin yalan söyliyeceğim size Kemal Bey?

— Söz mü? ---Söz...

— Ne soracağımı biliyor musun?

— Biliyorum... Rina neredetir, soracaksınız.

Birdenbire şaşaladım. Stematulanm sırrımı bu kadar çabuk keşfetmesi ve benimle bu derece açık konuşmağa cesaret etmesi canımı sıkmıştı. Sert bir tavırla:

— Ne demek istiyorsun Stematula.. dedim, Rinadan bana ne? Onu sana neden sorayım?

Stematula hiddetimin şaşkınlıktan ileri gelme bir kuru gürültü olduğunu anladı ve gözlerini gözlerime dikerek cevap verdi:

— Ben bilmiyorum sanıyorsunuz Kemal Bey?

— Ne biliyorsun?

— Söyliyeyim istiyorsunuz ?

Vaziyet tehlikeliydi. Ne pahasına olursa olsun kızı susturmak lâzımdı.

Sesimi daha ziyade yükselterek hizmetçi azarlar gibi:

— Sus, dedim, ben öyle lâkırdılar istemiyorum. Sana başka şey soracaktım. Rina bilmem ne diye türlü münasebetsizlik karıştırdın. Rina da kim oluyormuş... Bende kabahat ki, sizinle konuşuyorum.

Arkama bakmadan hızlı adımlaTİa yürümeğe başlamıştım. Stematula biraz durduktan sonra beni takip etti:

— Pardon Kemal Bey... Bana darıldınız? Ne yaptım size?..
Tehlikenin tamamile geçtiğini anhyarak durdum. Bununla beraber hâlâ yumuşamamış görünerek:

— Çok ayıp yaptın Stematula, dedim. Rina, sen, Piça, Mari-yan ti, Eleniça hep arkadaş... Daima gülüyoruz, şaka ediyoruz... Böyle tatsız lâkırdılar çıkarmağa lüzum var mı?

— Ben size bir şey söylemiştim?

Stematula yalancı bir saffetle gözlerini iri iri açıyor, istavroz çıkarıyordu.

— Söylemedin, fakat ben senin ciğerinin içini biliyorum.

— Pardon Kemal Bey...

— Bravo Stematula... İşte böyle olmalı... Rinayı gördüğüm zaman seninle konuştuğum gibi, Piça ile, Mariyanti ile konuştuğum gibi konuşuyorum... Amma görmediğim zaman niçin merak edeyim?..

Stematula hafif bir göğüs geçirerek beni tasdik etti:

— Doğru söylüyorsunuz Kemal Bey...

— Elbette doğru söylüyorum..

— O ki bana sormak istiyordunuz? t '

'

— O ki sana sormak istiyordum. Evet sana bir şey soracaktım. Fakat bana unutturdun... Neydi o bakayım... Evet aklıma geldi. Şu dün akşam gördüğümüz matmazel kimdi Stematula?

— Hani şu kilise bahçesinde gördüğümüz matmazel. Nekadar güzel matmazel o... Öyle güzel gözleri, dişleri, saçları var ki...

Matmazelin karanlıkta yarım yamalak gördüğüm gözleri, dişleri şimdi karşımda olsa tanıyacağım şüpheliydi. Fakat herhangi bir genç kıza duyacağım meyli saklamağa mecbur olmadığımı Stematulaya anlatmak ve Rina meselesini arada kaynatmak için onu alabildiğine methediyordum. Bir ateş gecesinde aramızdan gelip geçmiş bir yabancıyı gözüme kestirmiş olmam mesele değildi. Fakat hergün düşüp kalktığımız arkadaşlar için lâkırdı olmamalıydı.

Islanmış, kavrulmuş Stematulanın bu masala inandığını pek zannetmiyorum. Fakat inanmış

görünmeyi politikasına daha uygun gördü.

Yalnız yabancı kız hakkında sorduğum suallere pek iyi cevap vermiyor, birçok şeyler gevelemekle beraber izahatı Eleniçanın: «Onun baba Yunanistanda çok zengin adam., çok büyük adam» ından ileri geçmiyordu.

— Ne zaman geldi bu matmazel ?

— Var bir hafta., on beş gün... Bilmiyorum.

— Niçin geldi?

— Var burada bir amcası., çok büyük adarn...

— Milâsta mı?

— E...
—Ne iş yapar?
— Bilmiyorum., büyük tüccardır...
— Tüccar olduğunu biliyorsun ya...
— Ben bilmiyorum., öyle söylüyorlar.
— Pekâlâ Stematula... Teşekkür ederim...

Stematuladan ayrılarak yürümeğe başladım. Fakat mahallenin hududunu aşmağa başladığımız halde o peşimi bırakmıyordu.

— Kemal Bey, size bir şey söyliyeceğim...
— Ne olmuş?
— O ki size söyliyeceğim.. kimseye söylemiyeceksiniz.

Yeni bir mesele karşısındaydık: '

— Peki Stematula, dedim. Söylemiyeceğim.
— Yemin ediyorsunuz? Ne zaman söyliyeceksiniz çok fena olacak, çok fena... Çünkü bana söylemişlerdir kimseye söylemiyeceğim. ..
— Anlaşıldı Stematula.. söylemiyeceğim.

— Akşam hep kızlar size yalan söylediler. O matmazel Yunanlı değildir, Osmanlıdır.
— Yani sizin gibi Osmanlı tebaası mı?
— Yok tebaa... Osmanlı kadını... Müslüman...
— Sahi mi söylüyorsun?
— Niçin yalan söyliyeceğim?
— Peki, neden türkçe bilmiyor?
— Türkçe biliyor., mahsus söylememiştir. Siz anlamıyasınız için...
— Peki sizinle hep rumca konuşuyordu...
— Rumca çok iyi biliyor. Çünkü Giritlidir. Doktor Selim Beyin kız kardeşidir... Ateş gecesi görmek için misafir gelmiştir.
— Bu çok tuhaf Stematula... Demek müslüman olduğu için gizli geldi.
— E... Osmanlılar kiliseye gelmiyor... haberi yok... Kimseye söylemiyeceksiniz diye...
— Merak etme Stematula...
— Çok mersi Kemal Bey...

Bununla beraber, Stematulanm sırrı bundar. da ibaret değildi. Selim Beyin kardeşi kendini tanıtmadan beni görmek istemiş ve bir yolunu bulup beni kiliseye çağırmak işini Stematulaya yüklemişti. Demek ki, ben farkında olmadan görücüye çıkmış bir kız vaziyetinde bulunuyordum.

— Benim bildiğime göre Selim Beyin bir tek kız kardeşi vardır. O da İzmirli bir tüccarla evlidir. Bu kız nereden çıktı? dedim.

— İşte bu o İzmirli tüccarla evli kız... Biz hepimiz matmazel diyoruz ama o madamdır.

— Bu kadar genç! O hemen sizden farksız gibi bir şey...

— Ne zaman çarşaf ile, peçe ile çarşıda göreceksiniz, böyle söylemiyeceksiniz... O evlendi var tam dört sene...

Stematula bana bu sırrı söylemekle biraz evvelki dargınlığın Belkim kardeşinin de Stematula söylemiştir

son izlerini de silmiş olduğuna emindi. Yanımdan ayrılacağı zaman ben de ona bir sır emniyet ettim:

__Ben Selim Beyin kardeşini Yunanlı matmazel sandığım zaman onun kaşları, gözleri için birtakım münasebetsiz lâkırdılar söyledim... Sen de sakın onları kimseye söylemiyeceksin.

Stematula tekrar istavroz çıkararak yemin etti ve ayrıldık.

— IX —

Ateş gecesinden sonra çıkan ve birkaç gün ara ile birribirini takip eden iki vak'a bir parça neş'emi kaçırır gibi oldu. Bunlardan biri Milâstan iki gencin Avrupaya kaçması idi.

Papaz ve muhtara göre, bu hareket padişah efendimize karşt affedilmez bir nankörlüktü. Fakat gariptir ki, vak'ayı anlatırlarken ikisinin de gözlerinin içi gülüyordu. Ziyafetten sonra benimle ahbaplığı ilerletmiş olan Lefter Efendi bir akşam evime uğradı ve bana tatsız bir havadis verdi.

O gün öğleden sonra mahalleye iki jandarma gelmiş ve evime kimlerin girip çıktığına dair kendisinden tahkikat yapmıştı.

O gece pek iyi bir uyku uyuduğumu söylersem yalan olur. Ertesi sabah erkenden kaymakama koştum ve meseleyi anlattım.

O, telâşımla eğlenerek yanağımı okşadı ve beni tatmin etti:

— Merak edecek bir şey yok., o adamları ben gönderdim. Çocukların yaptığı cahillikten sonra merkezin bizi bir parça sıygaya çekmesi zarurî... Bu arada senin hakkında da bazı şeyler sorabilirler.

Uyumadığımı göstermek için vaziyetini tesbit ettirdim. Sen bu işlerin içyüzünü bilmezsin. Her ihtimale karşı elde bir kâğıt bulundurmak daima faydalıdır.

Kaymakam, ben yaşta bir çocuğu niçin sürgüne gönderdiklerine dair olan merakından hâlâ kurtulamamıştı. Arasıra ağzımı aramak için ban açılıyor, fakat memleket ve rejim hakkında bilmediğim birçok şeyleri öğretmekten başka bir netice elde edemiyordu.

O zamanki sürgünler gittikleri yeri uyandıran bir nevi münevver propagandacılardı. Fakat benim için tamamile tersine olmuştur.

Edebiyat meraklısı kaymakam sık sık Namık Kemalden, Ziya Paşadan ve daha başka Tanzimat büyüklerinden şiirler okuyor,

5

bunların mânasını anlatmak bahanesile bana memleketin nasıl bir uçuruma doğru gittiğini açıkça gösteriyordu.

Şunu da söylemeliyim ki, kaymakam o zamana kadar daima ihtiyatlı ve üstü örtülü konuşmuştu.

Adamcağız fazla ileri gittiğini farkedince ürküyor, lüzumsuz tevillere sapıyor, memlekette olup bitenden haberi olmıyan masum ve iyi kalbli padişaha dualar ediyordu.

Fakat artık benim hakkımdaki hükmünü vermiş olacak ki, o gün politikayı değiştirdi ve her türlü ihtiyatı bırakarak benimle açık konuşmağa başladı:

— O çocuklara kızıyor gibi görünmek benim vazifem icabıdır, diyordu. Allah esirgesin çapkınları bugün yakalasam bileklerine cayır cayır kelepçeyi basarım. Fakat yüreğim de yanar mı yanar ha!

Doğrusunu istersen ikisi de elmas gibi gençlerdir. Kaçtıklarına çok iyi ettiler. Kaçanlar Avrupada bir cemiyet kurmuşlar, gazete çıkarıyorlarmış. Bütün devletleri bizim lehimize çevirmeğe çalışıyorlarmış. Muvaffak olurlar mı, olmazlar mı o başka bahis... Fakat hiç olmazsa ellerinden geleni yapıyorlar. Herhalde mahalledeki kızlarla gizli gizli oynamaktan çok daha iyi bir hareket...

Bu son cümle bana taşdı ve ağır bir sesle söylenmişti. Fakat kızardığımı ve başımı önüme iğdiğimi görünce dayanamadı,

kahkahalarla gülmeğe başladı.

— Açık söyliyeyim mi? Kulak asma. Bu da öteki çocuklara olan hiddetim gibi kurusıkıdır. Genç

insan için muhakkak bir şey yapmak lâzımdır. Velevki mahalle kızlarile zendostluk şeklinde de olsa... Yoksa bizim gibi köşenizde küflenir kalırsınız.

Zavallı adam bunları söylerken gözleri bulanıyor, nefes almakta güçlük çeker gibi başını havaya kaldırarak elile kirli lâstik yakalığını gevşetiyordu.

* * İkinci vak'aya gelince, babamla annem bir program yapmışlardı. Ayrıldığımız gün babam Zaptiye Nezaretindeki zabite söylediği gibi iki ihtiyar elele verecekler, hayattaki son senelerini bizim arkamızda dolaşmakla geçireceklerdi.

İlk numara Trablustu. Mektuplarında yazdıklarına göre evvelâ Trablustaki orta ağabeyime gidilecek, sonra yaz nihayetine doğru

bana srra gelecekti. Fakat denize alışık olmıyan annemin fazla rahatsız olması babamı bu programda bir - değişiklik yapmağa, onu İzmirde karaya çıkararak evvelâ Milâsa getirmeğe mecbur etmişti. Kendilerini dağda, kasabanın üç, dört saat uzaktaki bir çeşme başında karşılamağa gittim.

Henüz tamamile düzelememiş olan anneme yaylının içinde bir yatak yapmışlardı.

Zavallı kadın beni güneşten yanmış çehrem, yol teftişleri için yaptırdığım avcı elbisem ve tozlu dolaklarımla gördüğü zaman ağlamağa başladı.

Babam bu birkaç ay içinde farkedilir derecede çökmüştü. Kendisini eskisi kadar kuvvetli zannederek evveîâ annemin mızmızlığı ile alay etmeğe çalıştı. Fakat sertleşmiş yanağımı öptüğü

zaman kendi de ayni şeyi yapmış olacak ki, başımı uzun müddet göğsünde tuttu ve yüzüne bakmama meydan vermedi.

Ağır ağır dağın . yokuşlarını indiğimiz o akşamı nedense hiç unutamam ve annemle babamı daima o günkü çehrelerile görürüm.

Annem omuzlarında kahverengi bir atkı ile yatağının içinde doğrulmuş, başını babamın göğsüne yaslamıştı.

Ben birkaç adım geriden onları takip ediyor, atımın başını arabadan ayırmıyordum. O kadar ki, hayvan arasıra yelesini silkele-

dikçe annem korkuyor, başını babamın koltuğuna sokuyordu.

Annem beni belki kardeşlerimden fazla sevmezdi. Fakat ne olsa onlar yaşını başını almış iki askerdi. Günün birinde uzak yerlere gitmeleri fikrine Soğukçeşme askerî rüştiyesine yazıldıkları

günlerdenberi kendilerini alıştirmışlardi. Sonra, ağabeylerimin ikisi de evliydiler. Bu sebepten ve ayrıca da yaşımın küçüklüğü için en çok benim vaziyetim ona dokunmuştu. Bu hüznüne yabancı bir memlekette kendine müstakil bir hayat yapmış bir oğula misafir gitmek gururu karışıyor, zavallı

kadın bir yandan ağlarken, bir yandan da gülüyordu.

Babamın memnuniyeti de onunkinden az değildi. Kilise mahallesindeki hayatımı mümkün olduğu kadar kısa geçerek var kuvvetimi resmî vazifemin tasvirine sarfettiğim için beni mütemadiyen yollarda, köprü başlarında çalışıyor sanıyor:

— Yoruluyorsun... Fakat bilmelisin ki, bu yorgunluk bir insanın beden ve ruh sıhhati için çok faydalıdır, diyordu.

Zannediyorum ki, bu üç insan hiçbir zaman kendimizi bugünkü kadar biribirimize yakın hissetmemişizdir. Ayıp olmakla beraber itiraf edeyim ki, onları pek dört gözle bekliyor değildim.

Babamın telgrafını aldığım zaman hattâ bir parça şaşalamıştım.

Fakat dağdaki o çeşme başında yüzlerini gördüğüm andan itibaren herşey değişmişti. Yalnızlığımın acısını kendilerinden uzak bulunduğum günlerdekinden daha fazla hissediyor, bunca zaman onlarsız nasıl mes'ut olduğuma hayret ediyordum.

Arabanın sarsıntılarile annemin başı babamın göğsüne çarptıkça içimde o baş kendi göğsüme dokunuyormuş gibi bir şeyler hissediyordum. Çocukken onları biribirine bu kadar yakın görey-dim belki bu daima böyle olacaktı. Sonra bu beklenmez sevgi krizinin tesiri midir, yoksa bir presantiman mıdır? Bu saadetin son olduğunu, onları yakında kaybedeceğimi düşünüyor, ayaklarımın altındaki uçsuz bucaksız ovada havasız kalmış gibi bunalıyordum.

Odamı annemle babama vererek kendime karşısındaki küçük odada bir yer yatağı yıptirmıştım.

Varvar dudu yine eteklerini beline dolamıştı. Kız arkadaşlarımdan bazıları şimdi daha emniyetle evimize girip çıkıyorlardı. Fakat ben onlardan artık eski zevki duymuyor, yalnız kaldığım zaman hayli garipsiyeceğimi hissediyordum.

Varvar dudu ile annem çabucak kaynaşmışlardı. Babam bahçedeki asmaları budamak, tahta perdeyi tamir etmek gibi işlerle eğlenirken, matmazel karyolanın başına oturuyor, anneme Kegamm hikâyesini anlatıyordu.

Bu hikâye annem için yeni ve bir ölüye ait olması itibarile çok enteresandı. O kadar ki, şimdi onu bir Jcere de onun ağzından dinliyor ve hoşuna gittiğini anladığım için ilk defa duyuyormuşum gibi bir alâka ve merak gösteriyordum.

Zavallı annem bütün neş'e ve hüsnüniyetine rağmen yataktan kalkamamıştı. Hastalığın yalnız bir deniz sarsmasından ibaret olmadığı meydandaydı.

Üçüncü gün babamla bir müşavere yaptık ve bir doktor getirmeğe karar verdik. Böyle olunca ilk aklıma gelen tabiatile doktor Selim Bey oldu.

Annemde biraz yorgunluk ve üşüme neticesi hafif bir ciğer
konjesiyonundan başka bir şey bulamiyan Selim Beyin ondan ziyade babama dikkat ettiğini görüyordum. İşini bitirdikten sonra:

— Beyefendi, siz Giritte bulundunuz mu? diye sordu.

— Evet., iki seneye yakın bir zaman...

— Bursalı Binbaşı siz değil misiniz? Babam birdenbire şaşaladı:

— Evet... Hanyada bana «Bursalı Binbaşı» derlerdi.

— Hanya yine sizi Bursalı Binbaşı diye anar, dedi, izin verir misiniz elinizi öpeyim.

Selim Bey, babamın kaçırmağa çalıştığı ellerinden yalnız birini değil, ikisini birden zorla tekrar tekrar öpüyor, her zamanki soğuk ciddiyetine uymıyan bir heyecan krizile sarsılıyordu:

— Beni tanımadınız., hakkınız var... O vakit çocuktum. Ben ibrahim Bey Sklavakinin oğluyum, merhum Celâl Sklavakinin kardeşiyim.

Bu Sklavaki ismi bana da yabancı değildi. Çocukluğumda onu babamın ağzından birçok defalar işittiğimi hatırlıyorum. Selim Beydeki heyecan babama da sirayet etmişti:

— Hatırladım çocuğum., şimdi ben de sizi buldum, diyor, doktoru yanaklarından öpüyordu.

Selim Bey biraz sonra annemle bana izahat verdi:

— Hanımefendi... Hanyalılar hep Bursalı Binbaşının oğlu sayılırız... Ah onun gibi birkaç binbaşı

daha gönderseydiler Giride.. Vasos, dağlan tutmuştu. Müslüman köylerini basıyor, silâhsız çoluk çocuğu insafsızca doğruyordu. Biz Hanyada mahpustuk. Kale kapıları üzerimize kapanmıştı.

Kendimizi müdafaa etmememiz için İstanbuldan ferman vardı. Fakat Bursalı Binbaşı ferman dinlemiyordu. Ahaliyi elaltından muhafızı bulunduğu silâh depolarını yağma etmeğe teşvik etti.

Bu sayede şehir dışında bir müdafaa tav-vetı meydana geldi. Köylerden kaçanlar bize sığmıyorlar, silâhlandıktan sonra Vasos'un çetelerine saldırarak onları dağlara kaçırı-yorlardı. Bizim taraflardan ümidini kesen Vasos uzak bir sahildeki birkaç müslüman köyünü vurmağa gitmişti. O vakit de yine Bursalı Binbaşı imdadımıza yetişti. Ağabeyim Celâl Bey Sklavakiye dedi ki: «Ne duruyorsunuz?

Fuat vapurunun süvarisi fedakâr bir insandır. Sizi oraya götürmeyi reddetmez. İsterseniz ben gizlice

sizin için konuşayım. En cesurlarınızdan bikarç yüz kişi silâhlı olarak oraya gidin, çetelerle kozunuzu paylaşın.» Fuat vapurunun limandan kalktığı günü hiç unutmam. Çocuk olduğum için ağabeyim benim gitmeme izin vermemişti. Vapura giden gönüllü kayıklarının birinden ötekine koşuyor, beni de almaları için yalvarıyordum.

Fuat vapuru iskarça gibi dolu olarak kalktı, fakat burnu dönünce bir Yunan zırhlısı ile karşılaştı.

Tahtadan bir zırhlı; fakat bizimkinden çok kuvvetli. Çocuklardan bir kısmı süvariye rampa teklif etmişler; borda bordaya baltalarla dövüşmek istemişler... Fakat bir kısmı razı olmamış... Zavallı

Fuat akşam üstü tekrar limana döndü. Fakat binbaşının yaptığı unutulmadı.

Babam artık bembeyaz olmalarına rağmen hâlâ muhafazada inat ettiği uzun bıyıklarile oynıyarak bu hikâyeyi dinliyor, kâh memnun, kâh mahcup ve meyus başını sallıyordu.

¦ Selim Bey bir aileden olduğumuzu söyliyerek hepimizi birden evine götürmek istedi ve annemin büsbütün ayağa kalkacağı zaman için söz almadan babamın yakasını bırakmadı.

Babam, duygularını ifade etmeyi biîmiyen, hele kompliman yapmayı hiç beceremiyen bir adamdı.

Selim Bey ailesi hakkında ne düşündüğünü o gittikten sonra bize anlattı:

— Bilmezsiniz ne ailedir, diyordu. Cedleri Tekirdağlı imiş, ser-hadlerde dövüşürken esir olmuş.

Biçareye, ayağında pranga ile yirmi küsur yıl taş kırdımışlar. Sonra nasılsa bir yolunu bulup Gi-ride kaçmış ve orada çoluk çocuğa karışarak bir daha memleketine dönmemiş. Esirken onu Sklavaki 3iye çağırırlarmış ki, galiba esir mânasına gelirmiş. Adamcağız nedense hürriyetini tekrar kazandıktan sonra da bu fena hâtıradan ayrılmak istememiş ve soyadları Sklavaki kalmış. Selim Beyin babası ibrahim Bey Sklavaki ben oraya gittiğim zaman yeni ölmüştü. Adanın lâteşbih Allah gibi sayılan ve sevilen bir adamıymış. Büyük oğlu Celâl Bey de ateş gibi bir adamdı. Zavallı çocuk, Selim Beyin anlattığı vak'adan pek az sonra Rum çeteleri tarafından pusuya düşürülerek şehit oldu.

Bu doktor Selim Bey o vakit sen yaşta, yahut biraz daha büyük bir çocuktu. Herhalde daha bıyıkları

bile çıkmamıştı. Fakat senin gibi sade boydan bostan ibaret bir mahallebici çocuğu değildi. Silâh elde, bizim fedai çetelerinin peşine takılır, Rum köylerine

-baskın yapardı.

Garip şey! Kaymakamın birkaç gün evvel Avrupaya kaçan gençlerden bahsederken yaptığı gibi bugün de' babam beni istihfaf ediyordu. Hem o lâkırdısını sakınmayı bilmediği için kaymakamınkinden çok daha ağır kelimelerle. Birdenbire: — Benim de böyle şeylere karışmamı ister miydin baba? dedim.

— Memlekette işler bozuk gidiyor. Bir uçuruma doğru yuvarlanıyoruz... Hak, adalet, hürriyet kalmadı... Uzağa gitmeğe ne hacet... En iyi misal kendimiz... Kardeşlerimle ben ne yaptık ki bizi sürdüler... Sizi bu yaşınızda gurbet yollarına düşürdüler...

— Boydan bostan ibaret mahallebici çocukları akıllarını başlarına almazlarsa iş fena... Nasıl, sen öyle düşünmüyor musun baba?

Bunlar kaymakamın ağzından yarım yamalak öğrendiğim şeylerdi ve tabiî sırf babamın istihfafına bir karşılık olarak tekrar

ediyordum. Fakat biçare adamın idrak hududunu fazla aşmış olacağım ki, yüzü kıpkırmızı, bıyıkları dikilmiş beni elile susturdu:

— Bunlar nasıl lâkırdılar? Kimden öğrendin?

— Yalan mı?

— Yalan., doğru. Bilmem... Yalnız muhakkak olan şu ki, bunlar senin benim aklımızın ereceği şeyler değil... Binaenaleyh zihnine böyle fikirler girmiş olmasına çok üzüldüm... Bilmelisin ki, böyle şeyler düşünmek ve söylemek herşeyi herkesten iyi bilen Şevketmeap efendimizin iradesine muhaliftir... Ona isyan Allaha isyandır.

Babamın artık susmamı istediğini anlıyordum. Fakat bir sual daha ilâvesinden kendimi alamadım:

— Peki baba... Fakat siz de Giritte isyan etmişsiniz.

— Hâşâ., kim halletmiş...

— Selim Bey söylemedi mi?

Babam duraladı. Fakat bu duralama bir tenakuzunun yakalandığını gören adamın şaşkınlığı

değildi.

— Hayır çocuğum... Ben padişahın iradelerini münakaşa etmeyi hiçbir zaman aklımdan geçirmedim. Onun arzusu olduğu için üç çocuğumun sürülmesini dahi muti bir kul tevekkülile karşıla-72

Vâ t U t ö I

dim. Sen yanlış anladın. Padişah Giritte askerin Rumlara karşı silâh çekmemesini irade etmişti.

Asker sıfatile buna itaat zaruriydi. Fakat tecavüz onlaTdan geldiği için ben sadece ahaliye can ve na.

'muşlarını müdafaa fırsatı verdim. Padişah da nihayet insandır. Yanılmış olabilirdi. Vaziyeti yakından görseydi eminim ki o da bana hak verecekti. Girit müslümanlarının hali o kadar yürekler yakıcı idi ki, birçok defalar içimden üniformaları söküp atmak, arkadaşım Celâl Bey Sklavaki gibi, yahut kale kapılarını bırakarak dışarı çıkan adamlardan herhangi biri gibi elime bir tüfek veya balta yakalayıp dağlara, Vasos'u aramağa gitmek ateşile yandım. Bunu yapmadımsa ölmekten korktuğum için değildir. Padişaha isyan etmiş olmaktan korktuğum içindir. Nereden beynine musallat olduğunu anlıyamadığım fikirlerini hiç beğenmedim çocuğum.

Babam bunları söyledikten sonra ayağa kalktı. Konsolun üstünde duran aşı bıçaklarını alarak ağır ağır aşağı indi.

Kaymakam neticeye inanmamakla beraber, hiç olmazsa gençlerin bir parça çarpınıp çırpınmalarına taraftardı. Zavallı babamsa bunu da aklına sığdıramryordu. Herhalde inkılâbı yapacak nesil bu değildi.

Ertesi akşam işimden dönüyordum. Kilise mahallesine yaklaşırken karşıdan bir araba geldiğini gördüm, içinde iki çarşaflı kadınla bir erkek vardı. Daima biraz çarpık giydiği fesinden ve arkadan bakıldığı zaman uçları yanağının bir parça dışına çıkan uzun kumral bıyıklarından Selim Beyi tanıdım, başımı öte tarafa çevirdim ve bakmadan yanından geçtim.

Doktor herhalde kız kardeşlerini babam ve annemle görüşmeğe getirmiş olacaktı. Arabadaki kadınlardan birinin ateş gecesi kiliseye gelen kız olduğuna hiç şüphe yoktu.

Sokağımızın ağzında Stematula ile karşılaşmıştım. O benim ağzımı açmama meydan vermeden havadisi yetiştirdi:

— Biliyorsunuz... Kilisede gördüğünüz matmazel öğleden sonra size misafir gelmiştir.

Kendimi tutamıyarak:

— Hay Allah belâsını versin, diye mırıldandım. Bu hiddet daire dönüşünde beni yakahyan ve bir saatten fazla bir zaman yazıhanesinde lâkırdıya tutan bir avukata karşıydı, işimden çıkar çıkmaz doğru eve dönseydim mutlaka onlarla karşılaşacaktım.

Gerçi kaç göç devriydi; kadın misafirlere çıkacak zamanım çoktan geçmişti. Fakat bizi yakın akrabasından saydığını söyliyen Selim Bey ayak üstü beni kardeşlerile tanıştırırdı.

Kilisede kendini bana sahte hüviyetle tanıtan ve türkçe bilmi-yoT gibi davranan genç kadının benimle karşılaşınca ne yapacağını görmek hoş bir şey olacaktı.

Babam bir akşam:

— Yarın erken gel.. Selim Beylere davetliyiz, dediği zaman gayriihtiyarî:

— Ben de mi? dedim. O hayret etti:

— Ne demek sen de mi? Elbette... Selim Bey seni kardeş addettiğini söylemedi mi?

Orası öyleydi. Fakat bunun beni selâmlık odasında oturmaktan ve Girit muharebelerine dair neş'eli vak'alar dinliyerek üç erkek başbaşa yemek yemekten menetmiyeceği muhakkaktı.

Bizi zorla alıkoymalarından korkarak çantasına tülbent, lokman ruhu gibi şeyler koyan annemin bu tedbirile eğlenerek:

— Merak etme anne, dedim, benim sayemde bir kılınıza hatâ gelmez. Birkaç saat sonra sağ salim evimize döneriz.

Selim Beyin evi kasabanın öte ucunda, Küllük şosesinin başladığı yerdeydi. O Sklavaki ailesinin Giritteki uçsuz bucaksız topraklarından bir kısmını yok pahasına satmış, eline geçen paranın bir kısmile eski bir Rum tüccarına ait olan bu evi almıştı.

Selim Bey de babam gibi bahçe işlerine meraklıydı. Arabanın durduğunu işitince elleri toprak içinde sokak kapısına çıktı ve kenarlarına at kestanesi ve okaliptüsler dikilmiş bir yoldan bizi eve götürmeğe başladı.

Yol o kadar uzundu ki, yarısını biraz geçtikten sonra Selim Bey annemi kenardaki bir hasır kanapede bir parça dinlendirmeğe mecbur oldu. Babam, etraftaki ağaçlar arasından bahçenin sınırlarını seçmeğe çalışarak:

— Beyim burası çiftlik, malikâne, Allah afiyet versin, diyordu.
Doktor hüzünle:

— Kale dışındaki bahçemizi bilirsiniz, dedi, bir parça benzer değil mi?

İlerideki yayvan, soluk fıstıkî renkli evin peronunda görünen iki siyahlı kadın, önlerinde bir küçük kız çocuğu ile bize doğru gelmeğe başlamışlardı.

Bunlardan birinin kilisedeki matmazel olduğunu tanımakta gecikmedim. Fakat gariptir ki, ikisinin de başı açıktı ve hallerinde hiçbir çekinme alâmeti yoktu.

Annemle babamın elini öptükten sonra gayet alışık oldukları bir şeyi yaparlarmış gibi bana ellerini uzattılar. Selim Bey onlar için sadece «kardeşlerim» dedi ve eve doğru yürümeğe başladık.

Babamla doktor yolun kenarındaki bir fidanlığa sapmışlardı. Asma çubuğuna benzer birtakım değneklerin etrafında iğilip kalkarak ellerile biribirlerine bir şeyler anlatıyorlardı. Burası herhalde bahçenin meraklı bir misafire gösterilmeğe değer bir köşesi olacaktı.

Annem iki kadının arasında ağır ağır yürüyor, ben sekiz, on adım geriden onları takip ediyordum.

Şimdilik benimle meşgul olan yoktu. Ellerim pantalonumun ceplerinde, etrafımdaki ağaçlan seyreder gibi yapıyor, onların konuşmalarına kulak tutuyordum.

Kırk yaşında kadar görünen büyük abla türkçeyi herhalde bizim Stematuladan daha fena söylüyor, kelimelerini bulmakta güçlük çektikçe, annemin başının üstünden kardeşine soruyordu.

Perondan camekânlı bir taşlığa, taşlıktan geniş bir salon veya sofaya girdik. Buraya bizim mahut ziyafet sofrasına hiç benzemi-yen bir sofra kurulmuş, üzeri zengin kristal ve porselen takımlarile süslenmişti.

İki kadın annemi yandaki küçük bir odada soymağa götürmüşler, bahçede olduğu gibi burada da beni yalnız bırakmışlardı.

Fakir kilise mahallesindeki güzel emniyetimi, şımarık şehzade jestlerimi kaybetmiştim. Ağır ağır sofranm yanından dolaşarak karşıdaki pencerelere yürüdüm. Bunlar, dağın bir kale duvarı sarp-lığile birdenbire başlıyan ve eteğine kadar giden bir zeytin ve incir korusuna açılıyordu. Burası

Selim Beyin arka bahçesiydi. Kolla-

rımı açık pancurlara dayıyarak bir zaman karanlığa baktım, sonra yine ayni adımlarla yoluma devam ederek sofranın etrafındaki turu

tamamladım.

Maksadım usulca kapıdan sıvışmak ve kendimi erkeklerin yanma atmaktı. Fakat annemin gh-diği odanın yanındaki merdiven başında bir üçüncü siyahlı kadın peyda oldu. Önünde beyaz bir prosteîâ olmasaydı aileden sanacak ve belki de elini sıkacaktım. Hizmetçi beni basile selâmladı, asker adımı diyebileceğim sert ve dik adımlarla önümden geçtikten sonra soldaki kapalı bir kapıyı

açtı ve bana «buyurunuz» dedi.

Burası bir antikacı dükkânı gibi içinde bir eşyaya çarpmadan yürümek mümkün olmıyacak kadar kalabalık bir misafir odasıydı. Sedef kakmalı Arap işi bir oda takımından başka büyüklü küçüklü

masalar, sigara iskemleleri, içi ve üstü kristaller, biblolarla dolu vitrinler, Acem basmaları ve halılarla kaplı duvarlarda yatağanlar, mızraklar, eski ve yeni silâhlardan trofeler, yazı levhaları, büyüklü

küçüklü fotoğraflar; kapının yanındaki bir küçük yazıhanenin üstünde estonç takımı, hastaları dinlemeğe mahsus boru vesaire gibi bazı doktor âletleri...

Bu evde beni yakalıyan sebepsiz sıkılganlığa kızıyordum. Güya bunu gizlemek için hizmetçiye münasebetsiz bir sual sordum. Bereket versin o da türkçe bilmiyormuş. Utanır gibi bir tavırla rumca bir şeyler söyledi ve pencerelerden birini açıp gitti.

Kendime bir vaziyet vermek için fesimi çıkardım, masa, yahut sigara iskemlelerinden birinin üzerinden bir sigara alıp yaktım, sonra ellerim ceplerimde duvardaki resimleri seyretmeğe başladım. Bunlar herhalde Sklavaki ailesinin hâtıraları olacaktı. Bir kısmı büyütülmüş ve mufassal bir retuştan geçirilmişti. Apoletli ve çok nişanlı bir askerin yanında koîkola vermiş

çeteci kılıklı üç delikanlı, biraz ötesinde bir tersane nefer, sonra cübbeli ve sarıklı bir hoca, keçe külahının etrafına ince bir abani sarmış sakallı ve şalvarlı bir ihtiyar köylü, onların altında ve üstünde gözlerini ölçüsüz bir surette açarak fotoğraf adesesine bakmış sekizer, onar yaşında erkek çocuklar... Asıl garibi, hepsinin fesi doktor Selim Beyinki gibi yana iğilmişti ve hepsinin elinde, belinde, omuzunda silâh vardı. Hattâ kallâvi sarığı, kaim gözlükleri, bol şarvarı ile karıncayı

ezmekten çekinir bir Allah adamı görünen ihtiyar molla

bile dizlerinin üzerine bir piştov koymuştu.

Gözlerim gayriihtiyarî duvardaki trofelerde ihtiyar hocanın bu piştovunu aradı.

Babamın dediği kadar vardı. Zavallı Sklavaki ailesi asırlarca zaman bütün çoluk çocuğile nefiriâm vaziyetinde Girit için dö-vüşmüştü.

Resimler bittikten sonra yazı levhalarına sıra gelmişti. Bu benim yeni bir merakımdı. Yazımın pek iğri büğrü olduğunu gören kaymakam bana bir zamandanberi zorla hüsnühat dersi vermeğe kalkışmıştı. Kendi sevdiği beyit ve kıtalardan bazılarını meşk olarak yazıyor, bunları dikkatle kopya ettiriyordu.

Elim her işe az çok yattığı halde yazıya bir türlü alışamamıştır. Bu bende âdeta bir yaradılış noksanı

gibidir. Onun için zavallı kaymakamın emeği tamamile boşa gidiyordu. Fakat buna mukabil az zamanda modellerin mânasını

deşifre etmekten zevk duymağa başlamıştım.

«Bülbülü dilşüdenin bir gülüne göz dikenin Sahnı gülzarı ümidinde dikenler bitsin.»

Yahut:

«Hâmiyde kameti mâhı hilâl zannetme Fürûği mihri ruhi yâra serfürû eyler.»

gibi hâlâ nenin nesi olduğunu öğrenemediğim beyitler eski edebiyata olan merakımın tohumunu teşkil eder. Zavallı kaymakam:

«Seyreyle serü sebzimi gelsin de baharını «Hâk içre fenayâb olacak dane miyim ben»

tarzında beyitleri içini çeke çeke okurken galiba bende hüsnühat sevgisinden daha başka şeyler uyandırmak maksadını da güdüyordu.

Selim Beyin, odayı ağır ağır basan alacakaranlığa rağmen gayet iyi seçilen levhalarını söktürmeğe uğraşıyordum ki, bir öksürük sesi işittim. Sigaram ucuna kadar yanmış olmakla beraber, hâlâ

dudaklarımda duruyordu. Kapı açılmış, babam arkasında Selim Beyle beraber odaya girmişti.

Sigaramı atmak ve dumanları dağıtmak için yaptığım hareketi yakaladı. Titiz bir sesle:

— Dikkat, dedi, elin evini yakmiyahm.

Bir suçumu yakaladığı zaman beni yüzlemek babamın âdeti değildi. Tekdir ve ihtarlarını annem vasıtasile tebliğ eder, daha olmazsa başka bir odada benim işiteceğim kadar yüksek bir sesle söylenirdi. Fakat yabancı bir yerde olmamıza rağmen bilmem neden bugün aksini yapıyordu:

— Aferin delikanlı... Ben görmiyeli hayli terakki var... Senin kulaklarını çekerim.

Tesadüfün kötülüğüne bakın ki, tam o dakikada annemle Selim Beyin kız kardeşleri de kapının önünde görünmüşler, eski mektep-lerdeki meşhur tekdiri alenî sahnelerine benziyen bir sahne meydana gelmişti.

Bereket versin Selim Beyin babamı elinden yakalaması ve ona duvardaki fotoğraflar arasında merhum Celâl Bey Sklavaki'yi gör. meğe götürmesi dikkati başka tarafa çekti.

Misafirlikte bir ufak çocuk gibi azarlanmak fena halde izzetinefsime dokunmuştu. O kadar ki, muhterem şehidin bu silâhlı

ve iğri fesli mücahitlerden hangisi olduğunu merak etmek bile içimden gelmedi.

Yemekte iki kadın yine annemi aralarına almışlar, babam Selim Beyle âdeta dizdize oturmuştu.

Sofranın öbür ucunda tek başına kalmış olan ben biçare ile türkçe bilmez hizmetçiden başka meşgul olan yoktu. Bu evin servis usulünde de bir başkalık vardı. Hizmetçinin getirdiği yemekleri alırken akla gelmez beceriksizlikler yapıyordum. Çok şükür ki, herkes kendi işile meşguldü.

Her zaman ağzından dirhemle lâkırdı çıkan Selim Bey, babamı yemeğinden alıkoyarak mütemadiyen Giritten bahsediyor, unuttuğu şeyleri ona zorla hatırlatmağa uğraşıyordu.

Babam yalan söylemekten kat'iyen hoşlanmazdı. Fakat doktor o kadar ısrar ediyordu ki, adamcağız soluk almak için bazan «evet aklıma geldi» demeğe mecbur oluyordu.

Kadınlar tarafına gelince, o da başka bir âlemdi. Selim Beyin babama unuttuğunu hatırlatmak için yaptığı ısrarı onlar anneme fazla yemek yedirmek için yapıyorlardı. Annem zaten boğazsız bir kadındı. Geçirdiği hastalık, büsbütün iştahını kesmişti. Fakat iki gün evvel bir kaşık çorba ile küçük bir tabak mahallebi için Var-var dudu ile beni yanından kovduğu halde onların çocuk, yahut kuş

besler gibi zorla ağzına soktukları yiyecekleri reddetmiyordu.

Nerede kilise mahallesinde bizim deli kızların cıvıltıları arasında kaymakamla, papazla, muhtar Lefter Efendi ile yemek yediğim gece, nerede bu!

Kimsenin benimle meşgul olmamasından aldığım cesaretle kadınlara bakmağa başlamıştım. Ateş

gecesindeki matmazel o gece de yine böyle ciddî olmakla beraber bambaşka bir insandı. Kilisede onu birkaç kere dikkatle bana bakarken yakaladığım zaman aramızda âdeta bir macera havası

esmişti. Fakat o şimdi uzun etekli siyah elbisesi, saçlarının o zaman ancak çoluklu çocuklu kadınlarda görülen muntazam topuzu ile benim dünyama büsbütün yabancı bir genç kadındı.

Bense bilhassa biraz evvel babamdan yediğim zılgıttan sonra ufak bir mektep çocuğu.

Artık çehresinde bile, ikide bir anneme iğilip güldüğü zaman sol yanağında beliren bir çukur lekesinden başka bir şey beni alâkadar etmiyordu. Doğrusunu söylemek lâzımgelirse yüzü güzeldi.

Çok bozulmuş ve biraz da gülünçleşmiş olan ablasına benzemesi insanın zevkini bozacak bir şeydi.

Hayatın büyük bir hakikatini keşfetmiş gibi kendi kendime: «Beş, on sene sonra onun da olacağı

bu!» diyordum.

Ateş gecesi onun teşvikile kiliseye çağırılmış olmam beni birkaç gün vesveselendirmişti. Fakat bu geceki alâkasızlığa bakılırsa bu, şehirde çok bahsi geçen bir sürgün çocuğu görmek meTakin-dan ibaret olacaktı. Yahut da sadece Stematulanın bir uydurması. ..

Herhalde bu gecenin beni tutan bir tarafı kalmamıştı. Yavaş yavaş kendi âlemime dalmağa başladım. Bir gün sonra başmühendisle Küllükte yapacağımız bir teftişi düşündüm. Sonra kilise mahallesine döndüm. Muğlalı bir tütün tüccarile nişanlanmak üzere olduğunu öğrendiğim Mariyantiyi, üç dört gündenberi Arap sıtmasından yatan Piçayı, sokağa çıkmasına izin verilmiş

olmakla beraber nedense bize uğramıyan Rinayı aklımdan geçirdim.

Rina ile benim için bir dedikodu geçmiş olduğuna iyiden iyiye inanmağa başlamıştım. Bunun Stematulanın başı altından çıkmış olması pek mümkündü. Eğer böyle ise bu kızı hakaretle kovmalı

ve bir daha semtime uğratmamalıydım.

Bunları düşünürken önümdeki tabağın kenarına bıçağımla hafif hafif vuruyordum. Bir aralık fazla gürültü etmiş olacağım ki, babam birdenbire döndü:

__Ne o., şimdi de trampete mi çalıyoruz? dedi.

Derhal kendimi topladım. Fakat çok geçdi.

Babam o' geceki anlaşılmaz aksiliğile bana bir kere daha çullandı: __Çocuğum, insan ya çocuktur, ya büyük... Çocuksa trampete çalar amma sigara içmez... Büyükse sigara içer amma trampete çalmaz. Ya o, ya öteki... Başka türlüsüne aklım ermez... Doğru mu, değil mi beyim?

Bu sual Selim Beye idi. Bu sefer o da bir münasebetsizlik yaptı ve belki hikâyesinin yarıda kalmasından ileri gelen bir düşüncesizlikle:

— Kusura bakmayın beyefendi, dedi.. Kemal Bey oğlumuz sigara içmez. Nasılsa bir defa olmuş, bir daha yapmaz.

Selim Bey biraz daha ileri gidip: «Haydi bey babanın elini öp de tövbe et» deseydi galiba onu da yapacaktım.

Bu evde bütün gururumu,' artık müstakil bir hayatı olan politika mahkûmu prestijimi kendim de farkında olmadan kaybetmiştim. Daha garibi, ikide birde kadınların önünde azarlanan küçük çocuk vaziyetini kabule de alışmıştım.

Birinci papara gibi bunu da mahcup bir sükût ile geçiştirdim ve uzun müddet başımı önümden kaldırmağa cesaret edemedim.

Bununla beraber babam Selim Beye mütemadiyen benden bahsediyordu:

— Öteki çocuklarım yaşlı başlı, faili muhtar adamlar... Fakat bu çocuk beni çok düşündürüyor...

Gurbet illerde pek yalnız, pek

"baskısız kaldı. Kuzum beyim, mademki arada bir eski hukuk da var.. Allah rızası için siz göz kulak oluverin... Babalık, ağabeylik edin. Ummam ya, bir yolsuzluğunu görürseniz bana iki satır bir şey çiziktiriverin kâfi... Bu suretle gittiğim zaman gözüm arkada kalmaz...

Babamdaki bu titizliği, bu huy değişikliğini evvelâ izah edememiştim. Fakat yemekten sonra kahveler içilirken nasılsa gözüme ilişen bir jesti, o zamana kadar farkedemediğim birçok şeyleri bana bir anda anlattı: Babam kahvesini dökmekten korktuğu için fincanı tutan sağ elinin altına sol kolunu destek yapmıştı. Yudumlarını çekeceği zaman vücudunu iğiyor, başını ve dudaklarını

zorlukla fincana uzatıyordu. Zayıf boynunun iki tarafında ok gibi dikilen iki kalın damar belirmişti.

O zaman anladım ki, vücudunu ve beyaz bıyıklarını dik tutmak için hâlâ büyük bir gayret sarfet-

mesine rağmen babam kendisine artık darılmamak zamanı gelmiş bir ihtiyardır. Selim Beye benden bahsederken kullandığı bir söz de esasen bana garip gelmişti: «Çocuk gurbet illerde baskısız kaldı». Babam eski kadınların pek sık kullandıkları bu gurbet kelimesine nedense kızar, onu ne zaman işitse «memleket hududu içinde gurbet ne kelime! Ben öyle terbiyesizlik istemem»

diye söylenirdi.

Yalnızlığıma artık alışmış olduğum için yemekten sonra kendi kendime bahçeye çıkmış, evin önündeki yolda dolaşmağa başlamıştım.

Bu yolun kenarlarında bahçenin başka başka taraflarına giden ince patikalar vardı. Bir aralık bunlardan birine saptım ve yeldeğirmenli bir bostan kuyusuna doğru yürümeğe başladım.

Kenardaki tahta oluklardan sızan sular burada ufak bataklıklar meydana getirmişti.

Karanlıkta bunlardan birine ayağımı daldırmamağa dikkat ederek ağır ağır ilerlerken kuyu tarafında bir köpek havladığını işittim ve geri dönmeğe hazırlandım. Fakat ayni zamanda bir kadın sesi: «Sopa Flora sopa... Skase pulimu» diye bağırdı ve köpek birdenbire sustu.

Kuyunun öte tarafındaki ağaçlar arasında bir kadın gölgesi belirmişti. Birkaç adım ilerledikten sonra kolundaki sepete benzer bir şeyi yere bıraktı; etekleri etrafında dolaşan beyaz bir köpeği ipinden yakaladı; sonra yine yükünü eline alarak bana doğru gelmeğe başladı.

Vücudunun üst kısmı dalların koyu karanlığında kaybolduğu için yandaki çıplak tarladan akseden ay ışığında ancak bacaklarını, sepetini ve bir de köpeğini görebiliyordum.

Buna rağmen Selim Beyin küçük kız kardeşini tanımakta güçlük çekmemiştim.

Benimle konuşulmamasını evin bir kaidesi olarak kabul ettiğim için kenara çekildim, tarlaya bir adım attım. O bunu, köpekten korktuğuma atfetmiş olacak ki: «Merak etmeyin, ısırmaz» dedi.

Gençliğin münasebetsiz gururu malûm! Selim Beyden sonra şimdi de bu genç kadının beni himayeye kalkması fenama gitti. Ahmak bir cüretle:

— Size yol vermek için efendim, dedim, yoksa köpekten ne diye korkayım?..

Ayni zamanda iddiamı ispat için elimi köpeğe uzatmıştım. Hayvan birdenbire sinirlenip hırladı ve bileğimi ısırdı. Bereket versin ki bu Flora, gürültüsü zararından fazla maskara bir süs köpeğiydi.

Fakat buna rağmen gömleğimin bileğini parçalamış, sol avucumun küçük parmak altına gelen kısmını kan içinde bırakmıştı.

Benim, kendimi köpeğe ısırtmak suretile cesaretimi ispat etmiş olmaktan memnun, «bir şey yok efendim. Ehemmiyetli bir şey değil» diye elimi arkama saklamama mukabil genç kadın telâşlanıyor, yaramı görmek için ısrar ediyordu.

Bizim zamanımızda köpek tarafından ısırılmak gündelik vak'alardandı. Hayvanda durup dururken saldırmak, ağzından salya akmak gibi açık bir kuduz alâmeti yoksa yara temiz bir bezle sarılır ve geçilirdi.

Kazayı içeridekilere haber vermek istemediğimizden kuyu başına kadar gittik ve katranlı

oluklardan birinde kalmış su ile elimin kanını temizledik. Sonra ortadan ikiye yırtılmış keten mendilimle yara sarıldı.

O, bu işle meşgulken kâh rumca olarak Florayı azarlıyor, kâh benimle konuşuyordu.

Bana elinde sepetle nereden geldiğini anlattı. Bahçenin bir köşesindeki birkaç kütükte vaktinden evvel yetişmiş biraz çekirdeksiz üzüm varmış. Anneme ikram için Florayı yanına alarak bunları

koparmağa gitmiş. Bir aralık sepetteki salkımlardan birini bana vermek için davranır gibi oldu.

Fakat gece karanlığında kuyu başında ne de olsa genç bir erkek olan bir misafire elile üzüm yedirmeyi fazla bulmuş olacak ki, vazgeçti.

Türkçesi ablasımnkinden çok güzeldi. Hattâ bence Selim ağabeysininkinden de.

Bunu kendisine söyledikten sonra o gece kilisede niçin türkçe konuşmadığını sordum.

— İstemiyordum ki bilesiniz kim olduğumu, dedi. Abla ile sizin mahalleye misafir geldik o gece.

Kızlar beni kiliseye götürdüler... Giritte her zaman her yere giderdik. Fakat burada olmaz.

6

Biraz tereddütten sonra ilâve etti:

__. Anneye söyliyeceksiniz ki beni o gece kilisede gördünüz, bir Rum matmazel zannettiniz?

Korkusunu anlamıştım. Bundan biraz da memnun olarak:

__Ben çocuk muyum efendim? dedim. Sizin istemediğiniz şeyi niçin yapayım? — Mersi...

Güya ona daha fazla emniyet vermek için bir münasebetsizlik yaptım; zavallı Stematulanın bana büyük yeminler mukabilinde tevdi ettiği sırrı satarak:

— Ben zaten kim olduğunuzu öğrenmiştim, dedim. Emin olun kimseye söylemedim.

— Stematula söyledi size?..

— Evet... Fakat siz de bunun için ona darılmayın...

— Darılmıyacağım.

— Benim onu ele verdiğimi de söylemiyeceksiniz...

— Öyle istiyorsunuz., söylemiyeceğim... Fakat Stematula çok fena kız.

Neş'esi kaçmıştı. Galiba Stematulanın bana kendi teşvikile kiliseye çağırıldığımı yumurtlamış

olmasından da şüpheleniyor, fakat mesele nazik olduğu için bir şey sormuyordu.

* * * Annem Sklavakilerin kızlarına âdeta âşık olmuştu. O gece arabada, evde ve ertesi sabah yatağında kendisinde hiç tesadüf etmediğim bir heyecanla mütemadiyen onlardan bahsetti.

Büyük abla duldu. Yirmi küsur yıl evvel Giritte asîl bir ailenin çocuğu ile evlenmiş, senesine kalmadan kocası bir gece baskınında Rum çeteleri tarafından şehit edilmişti. Zavallı kadın o zamandanberi matemdeydi. Yaşımın çirkinliğe karşı olan gaddar merhametsizliğile:

— Desene ki, o da bir ikinci Varvar dudu anne, dedim. Maa-mafih ondan bir parmak fazla murada erdiği için daha bahtiyar sayılması lâzım...

Annem tecavüzün farkında olmadı:

— HayiT oğlum, dedi, Varvar dudu hiç olmazsa bir yastığa baş koymadı... Bununki daha acı...

— öyledir anne, dedim, ölen hayırlısile ölmüş kurtulmuş. Alc ç.

83

lah kalanın yardımcısı olsun...

Kadıncağız içini çekerek beni tasdik etti:

— Öyledir çocuğum.

Selim Beyin kardeşleri anneme bütün tercümeihallerini anlatmış görünüyorlardı. Yalnız küçük kızın hayatında bazı karanlık noktalar

vardı.

Sklavaki ailesi Giritten Milâsa göçettikten sonra henüz on altı yaşında olan Fofoyu (asıl adı Af if yedi. Fakat aile içinde ona Fo_ fo diyorlaT ve annem bu ismi dehşetli yadırgıyordu) İzmirli bir tüccarla evlendirmişlerdi.

Fakat genç kadın senenin yarısından fazlasını Milâsta geçiriyordu.

Bu gayritabiî vaziyet annemin bile dikkatini çekmişti:

— Kocasının adı anılınca kızcağızın neş'esi kaçıyor, diyordu. Hemen lâkırdıyı değiştiriyor.

Bu iyi alâmet değildir. Ya sevmiyor, yahut da adam çapkın, serseri bir şey...

Biraz sonra münasebetimiz daha ziyade ilerleyince anlaşılmıştı ki, annemin bu tahminlerinin ikisi de doğrudur.

Rıfkı Bey zengin bir halı tüccarının oğluydu. Evvelâ tahsil, sonra iş bahanesile birkaç defalar Avrupaya gitmiş, yaptığı haşarılıklarla babasının vaziyetini hayli sarsmıştı. Onun ölümünden sonra ise ticarethane büsbütün dağılmıştı. Rıfkı Bey şimdi ötede beride perakende işler yapıyor, çok zeki ve müteşebbis olduğu için hayli para da kazanıyordu. Fakat tutmasını bilmiyen için para nedir ki?

Bu adam kumar mı oynuyordu? Müsrif bir hovarda mıydı? Yoksa eski serveti tekrar kazanmak hayalile ufak tefek kazançlarını havaya savuran bir bedbaht mı?

Bu muammayı hâlâ da halletmiş değilim. Yalnız muhakkak olan şudur ki, o bir ev erkeği, normal bir aile babası olmağa hiç kabiliyeti bulunmıyan bir avantür adamıydı.

Afife onun ikinci karısıydı. İlki vaktile Avrupadaki yarım tahsilinden dönerken getirilmiş Pireneli bir Fransızdı. Yürümeğe ve konuşmağa başlamış güzel bir kız çocuklarına rağmen Rıfkı Bey bu kadını birkaç sene sonra memleketine göndermiş ve buna onun ahlâkça hafif olmasını, kendisinde sonradan inkişaf eden birtakım millî ve vatanî duyguları sebep göstermişti.

Küçük kardeşine seçilecek koca bahsinde son derece titiz dav-

ranan Selim Beyin bu dul ve üstelik de çocuk sahibi adamda en ziyade tamah ettiği şey bu asîl duygular olmuştu.

Zavallı doktor, ahlâk zayıflığının hangi tarafta olduğunu anladığı zaman ise iş işten geçmiş, Afife Rıfkı Beyle evlendikten başka bir de küçük Sklavaki dünyaya getirmiş bulunuyordu.

Genç kadın herhalde bedbahttı. Hayatının yarısı, belki hattâ daha fazlası Milâsta ağabeysinin evinde geçiyordu.

Bununla beraber Selim Bey ailesinin bütün fertleri yaralarını saklamasını bilen ağır ve mağrur insanlardı. Sonradan biribirimizle daha içli dışlı olduğumu* zamanlarda bile bize tamamile açılmamışlar, hele damatları hakkında bir tek şikâyet kelimesi sarfetme-mişlerdi.

Bütün bu anlattıklarım annemin pek zeki bir insan olmamasına rağmen, görgülü bir aile anası

sezişiîe, rastgele, kelimeler ve vakalardan çıkardığı bir netice, evin havasından aldığı bir nevi yanık kokuşuydu. Selim Bey ailesi Afifenin uzun zaman Milâsta yaşamasını, kocasının iş icabı

mütemadiyen dolaşmasile izah ediyordu.

Şimdi üç yaşına yaklaşmış olan küçük Sklavakinin Izmirde Rıfkı Beyin annesinin yanında alıkonulması niçin? Bunu izah için söyledikleri yalan zavallıların ağızlarından dökülüyordu: Büyük anne ile torun biribirlerine fazla düşkünmüşler, henüz tecrübesiz ve cahil olan Afife çocuğa elbette kaynanası kadar iyi bakamazmış. Nihayet Milâsın havası çocuklara İzmirinki kadar iyi gelmezrniş!

Anneme göre Rıfkı Bey çocuğu âdeta bir rehine olarak elinde tutuyordu. Yavrucak arasıra kuşbazların çığırtkanı gibi uzakta öttürülüyor ve bununla genç kadının kısa bir zaman için tekrar tuzağa düşürülmesi temin ediliyordu.

Babamın tezi, anneminkinden biraz farklıydı. İzmirdeki büyük annenin biraz kırıntı malı vardı.

Rıfkı Bey sırf ihtiyar kadını kendine çekmek ve bu malı öteki mirasçıların elinden kurtarmak için çocuğu vasıta yapmıştı.

Bana gelince, meselenin bu tarafları beni hiç alâkadar etmiyordu. Ben sadece ilk gördüğüm gün küçük bir Rum kızı sandığım bir insandan dört senelik evli bir genç kadın, daha sonra da üç

yaşında bir çocuk anası çıkmasına şaşıyordum.

Evet, herhalde bu Selim Beylerin evinde normal olmıyan bir ÜtUtîıl

85

şeyler geçiyordu. Afife çok genç olduğu için çocuğundan ayrı yaşamağa razı olabilirdi. Fakat Selim Beyin Sklavakiler sülâlesinden gelmiş bir küçük oğlanın adını anmaması, onun İzmirde yabancı bir terbiye görmesine tahammül etmesi hiç tabiî görünmüyordu. Muhakkak olan şey, doktorun misafir odasındaki iğri fesli ve silâhlı mücahitler galerisinde bu çocuğun resminin bulunmıya-cağı idi.

— XI —

Babamla annemin misafirlikleri kırk gün sürdü. Henüz yaz ortasında oluşumuza göre daha fazla kalabilirlerdi. Fakat biçareler henüz programlarının birinci numarasındaydılar. Milâstan ayrıldıktan sonra Trablusa gidecekler, en aşağı kırk, elli gün de küçük ağabeyimin gönlünü

hoşettikten sonra İstanbula döneceklerdi. Bü. tün bunlar havalar .değişmeden, güz fırtınaları

başlamadan olup bitmeliydi.

insanda zaman şuurunu; günlerin sayısı değil, onları dolduran vak'a, düşünce ve duyguların zenginlik derecesi tayin ediyor. Hele benim o zamanki halim gibi ruh ve bedenin sayılı

istihalelerinden birine rasthyan devirlerde öyle geceler ve günler var ki, bizde bir saatinden öbür saatine geçinceye kadar ölçülmez zamanlar sar-fetmişiz gibi bir hâtıra bırakırlar.

Babamla annemin Kilise sokağındaki evimde geçirdikleri bu kırk gün bana şimdi kırk ay kadar uzun görünmektedir. Kâh sokakta manasız gündelik işlerle, kâh evde onlarla meşgul olarak geçirdiğim zamanın görünüşte fazla bir hususiyeti yoktu. Fakat hakikatte bu saatlerin tayinine muktedir olmadığım bir garip madde ile dopdolu bulunduğu şüphesizdi.

Hemen hergün öğle sonlarında tatlı bir rüzgâr esmekteydi. Komşuların söylediklerine göre bu, Milas yazlarında şimdiye kadar görülmemiş bir fevkalâdelikti.

Varvar dudunun bembeyaz kolalı perdeleri pencerelerde ipinden kurtulmuş gemi yelkenleri gibi çırpınırken annemle karşı karşıya unutulmaz saatler geçiriyorduk.

Yalnız küçükken değil, boyum onunkini geçmeğe, bıyıklarım belirmeğe başladıktan sonra da ben annem için çocuk kalmıştım.

Aramızda, konuşulacak hiçbir şeyimiz olmıyacak kadar büyük bir fark vardı.

Fakat geçen birkaç ay içinde bu fark birdenbire yokoluver-mişti. O şimdi benim için akran bile değil, bana inanan ve bütün aciz ve zâfile kendini ellerime teslim eden bir küçük kız kardeşti.

Alnındaki ak saçları, yüzündeki çizgileri kaybedecek kadar çocuk gözlerile yüzüme bakıyor, gülüyordu.

Bu saatler esnasında bana bütün aile sırlarını, hattâ kendi sırlarını uzun uzun anlattı, vaktile babamla olmuş ihtilâflarını bile saklamadı.

Annemin esas karakterinde de bir değişiklik olmuştu. Gençliğini müzmin bir isteksizlik ve bedbinlik içinde geçirmiş olan bu ihtiyar kadın, şimdi herşeyini rüzgâra savurduğu bu zamanda, yeni başlıyan bir hayat karşısında gibi çocukça ümitler ve heveslerle heyecanlanıyordu. Benimkinin yanında çok küçük ve cılız kalan vücudu ile koluma giriyor, odada, sofada uzun uzun dolaşıyoruz ; pencerelerin önünde, aynanın karşısında duruyoruz. Gençliğinde bile kimseye karşı içinden gelmediğine emin olduğum bambaşka bakışlar ve hareketlerle bana sokuluyor.

Sonra onu tekrar yatağına oturtarak karşısına geçiyor, içi ateş gibi yanan avuçlarını ellerimin içine alıyorum.

Neler konuştuğumuzu şimdi hatırlamağa muktedir değilim. Zaten söyledikleri akılda kalacak gibi şeyler değildi. Bazan yüzüme bakarak cevap istediği zaman onun kelimelerinden ziyade sesini dinlemiş olduğumu farkediyor, müşkül vaziyete düşüyordum.

Annemden sonra babama sıra geliyordu. Varvar dudunun avuç içi kadar bahçesinde budanacak dal, aşılanacak ağaç kalmadığı için o şimdi tahta perdeleri tamir etmeğe ve boyamağa kalkmıştı.

Annemin beni artık büyümüş bir insan olarak kabul etmesine mukabil o bana hâlâ çocuk gözile bakıyor ve aradaki mesafeyi itina ile muhafaza ediyordu. Beraber bulunduğumuz zaman pek az konuşuyorduk. Eskiden İstanbuldaki evimizin bahçesinde yaptığı gibi

beni yine nebatattan imtihana çekiyor, fasileleri ayırt etmeyi hâlâ öğrenememiş olduğumu görünce acı acı alay ediyordu.

İtiraza hiç tahammülü kalmamıştı. Söylediklerini olduğu gibi kabul etmediğim zaman porsumuş ve incelmiş boynunda o iki mor damar derhal dikiliyor, gözlerinde süreksiz öfke şimşeklerile.

beni haşlıyordu.

Bir gece bu haksızlıklara isyan etmiştim. Doğrusu aranırsa, söylediğim fazla bir şey de değildi:

«Çocuk oluyorsunuz baba» nev-vinden bir lâkırdı. Derhal mahzunlaştı: «Kalk hanım, bizim kısmet zembili kalktı artık. Babasına çocuk diyen büyük efendinin evinde benim işim yok... Şimdiden tezi yok, buradan defolup gideceğiz» diye tutturdu. Bir nöbet de aramızı bulmak için üzülen anneme sataştı. Fakat bu geçimsizliğimize rağmen beni daima yanında istediği de muhakkaktı. Geç

kaldığım zaman kapıda bekliyor, hattâ bazan bastonunu alarak beni karşılamağa geldiği oluyordu.

Bit müddet sonra ben dışarı çıkacağım zaman peşime takılmağa başladı. Araba getirtmek teklifini daima reddediyor, sert jimnastik adımlarile bacaklarını silkeliye silkeliye önümden yürümeğe başlıyordu. Fakat çok geçmeden sağ ayağının ağırlaşmağa, topraklar üzerinde sürünmeğe_

başladığını büyük bir ıztırapla görüyordum. Yol üstünde boş bir araba rastgetiremezsek gözüne ilişen otları tetkik bahanesile yere çömeliyor ve uzun müddet dinleniyordu.

Bir merakı da benim dolaştığım yerleri öğrenmek, münasebette bulunduğum insanları tanımaktı.

Böylece hükümet dairesinin odalarını, avukat ve ticarethanelerini birer birer gezdik.

Selim Beyin Bursalı Binbaşı hakkındaki propagandası kasabada alıp yürüdüğü için gittiğimiz yerlerde herkes onu hürmetle karşılıyordu.

O Giritteki macerasına -bazılarının tevazu zannettiği bir duygusuzlukla lakayt- küçük ve ehemmiyetsiz meseleler üzerinde münakaşalar açıyor, bana yaptığı gibi başkalarına da titizlik ediyordu. Fakat biraz sonra hiddeti geçince yaptığına pişman oluyor, kırdığını zannettiği kalbleri tamir için bu sefer de zelil üzüntülerle yalvarmağa, helâllik dilemeğe kalkıyordu.

Zavallının bir zâfı da beni önüne gelene, kaymakam, başmühendis, belediye reisi, vesaireye tavsiye etmesiydi. Bunu yaparken himayesiz bir öksüzden bahseder gibi lüzumsuz teessürler ve rikkatler göstermesi fena halde haysiyetime dokunuyordu.

Bir zamanlar dünyanın yegâne dayanılacak kuvveti gibi gördüğüm babam! Onun ihtiyarlığı

yüreğimi ok gibi deliyor, içimde

neye ve kime karşı olduğunu bilmediğim isyanlar uyandırıyordu.

Nihayet vakitler doldu ve bir gün bir sabah saatinin alacakaranlığında kapımızın önüne bir yaylı

dayandı.

Arabanın etrafım kuşatan kadın ve çocuk kalabalığı ortasında tekrar annemin yatağını yaptık.

Babam, büyük bir sefere çıkılı-yormuş gibi telâş ve heyecan içindeydi. Temmuz sıcağına rağmen asker kaputundan bozma kalın paltosu sırtında, bastonunu kamçı gibi kullanarak emirler veriyor, arabaya yiyecek sepetleri, su şişeleri taşıtıyordu.

Ben onları hiç olmazsa Aydına kadar uğurlamayı kafama koymuştum. Babam beyhude yorulacağımı söyliyerek buna itiraz ediyordu. Bu esnada kaymakam da söze karıştı ve biraz sıkılarak kaza hududu dışına çıkmam doğru olmadığını söyledi. Babam: «Görüyorsun ya, beyefendi de idare âmiri sıfatile kazadan çıkmana izin vermiyor» dedi. Fakat neş'esi kaçmıştı. Zihni hep bu mesele ile meşgul oluyor, başka şeyler konuşulurken ikide birde: «Sen çocuksun. Belki müteessir olursun. Nasıl olsa ayrılacak değil miyiz? Ha bugün, ha iki gün sonra» diyordu.

Selim Beyler yine büyük bir nezaket yaptılar ve bizi bir araba ile Manastır tepesinin eteğindeki ağaçlığa kadar takip ettiler. Ben, atımın başı yine yaylının arka kapısında yola devam ettim.

Annem ikide bir güneşe bakıyor, vaktin henüz erken olmasına rağmen, karanlığa kalmamdan korkarak geri dönmem için yalvanyordu.

Kendime son hudut olarak tayin ettiğim şimdiki Müştakbey çeşmesine kadar bu ısrarlara kulak asmadım.

Bizim yolcu teşyiimizde ayrılıkların çok kere su başlarında olduğuna dikkat etmişimdir. Hemen her Anadolu kasabasının bir ayrılık çeşmesi, yahut hiç değilse bir ufak pınar veya deresi vardır.

Son dakikada babam barut gibi sertti. Annemi kaşile, gözile tehdit ederek: «Bana bak! Ben öyle ağlama, sızlama istemem. Asker karısı asker olmalı. Bahara yine muhakkak geleceğiz ya...

Ağlamağa falan kalkarsan vallahi, tallahi gelmem ha» diye bağırıyordu.

Ayrıldıktan sonra onlara bir sürpriz yaptım. Atımı bir çitin üstünden aşırarak boş bir tarlanın içinde sürdüm ve onların artık beni göremiyeceklerini zannettikleri bir dakikada birdenbire kar-

şılarına çıkıverdim. Niyetim bu oyunu birkaç kere tekrarlamaktı. Fakat düşündüm ki, nihayet buna da bir son vermek lâzımgelecek ve o zaman biçareler yolun ötesinden berisinden tekrar benim çıkmamı beklemeğe başliyacaklar, karşıdan gelen atlıları ben sanarak inkisara uğrıyacaklar.

Onlardan kat'î olarak ayrıldıktan sonra üzerimdeki ağırlık birdenbire gitmişti. Kendimi âdeta şen ve mes'ut hissediyordum. Aradaki mesafe beş, on dakikalık ve nihayet bir iki kilometrelik bir şey olduğu halde çehrelerini gözümün önünde bir hâtıra kadar uzak buluyor ve ıslık çalarak, başımın üzerine iğilen dallara kamçımla vurarak atımı sürerken bu duygusuzluğa hayret ediyordum.

Utanılmak lâzımgelen bir duygusuzluk. Fakat bir iki saat sonra akşamla beraber hüznümün yeniden uyandığını, bir kurdun için için yüreğimi kemirmeğe başladığını hissettim.

Bu fena istidadı defetmek için onlardan evvelki günlerimin garip tadını, babamdan ürkerek her biri bir tarafa dağılmış olan Mariyantileri, Eleniçalan, Piçaları düşündüm. Hattâ ne olursa olsun Rina ile işi biraz ileri götürmeyi kendi kendime vâdettim. Fakat bunların hiçbiri bende umduğum alâkayı

uyandırmıyor, içimde bir çakıltaşı gibi cansız ve hareketsiz kalıyordu.

Buna mukabil dağın öte yamacını inen ihtiyarların şimdi nereye vardıklarını, biribirlerine verilecek beylik tesellileri bitirdikten sonra, her biri bir tarafa bakarak nasıl sustuklarını yanlarm-daymış gibi görüyordum.

Mektepte bir hocamız bize kalbi anlatırken onu emme basma tulumbalara benzetmişti. Kan yerine duyguları emip basan manevî kalb de işleme tarzı itibarile aşağı yukarı ayni cinsten bir tulumba.

Hüzün veya sevinçlerimizin dış sebeplerinde bellibaşlı bir fark olmadığı halde bakıyorsunuz kabını

çatlatacak kadar ağır maddelerin hücumu ile dolu, bakıyorsunuz bir anda hepsini görünmez bir kapıdan dışarı sürmüş, bomboş ve

tamtakır...

Bana esas yaradılışım itibarile melânkolik bir adam denemez. Zaman zaman bazı yeis akselerim olmamış değildir. Hattâ, şimdi gülerek anlatıyorum. Bir defa intihara bile teşebbüs ettim. Fakat bunun başkalarına değil, sırf kendime karşı bir nümayiş ve şantaj olmadığından emin değilim. Bazı

insanlarda bir ömür boyu süren büyük ihtiraslar ve büyük fikirlerden nasibim olmamıştır. Hele kırktan sonra sertleşmeğe başlıyan damarlar bahsettiğim geçici akselerin devam ve şiddetini seneden seneye azaltmaktadır. Bir hastalığa, vücut ve sinirlerin meçhul bir âfetine uğramazsam bundan sonra gelecek asıl ihtiyarlık günleri için de böyle bir tehlikeden korkmuyorum.

Hulâsa, bendeki emme basma tulumbanın işlemesinde, şimdiye kadar bir tek istisna ile, anormal bir şey görülmemiştir.

O istisnaya gelince, hâlâ bugün de anormal addetmekte devam ettiğim bu hal belki kızıl, kızamık, boğmaca gibi sayılı çocuk hastalıklarının bir nev'i, tam kıvamını bulduğu çağa kadar bir böcek gibi istihaleden istihaleye geçen genç bir vücudun bu devrelerden birine musallat tabiî bir arızası idi.

Annemle babamı uğurlamaktan döndüğüm o akşam kendini açığa vurmuş olan bu hastalığın ilk ürpermelerini, onların geldikleri gün yine bu dağdan inerken hissetmiştim ve bu nöbet beni sonradan birkaç kere belli belirsiz yoklamıştı. Fakat asıl garibi, bu seferki buhran da yolun hemen hemen ayni noktasında başlıyor ve annemle babamdan birini kaybedeceğim hakkındaki ayni fikri kendine bir tezahür bahanesi yapıyordu. Yalnız bu seferki kablelvuku duygu mahiyetinde bir şüphe değil, kat'î bir kanaatti. Bu ıztıraptaki anormalliğin bir delili de şudur ki, onları epeyce zaman sonra hakikaten kaybettiğim günlerde duyduğum acı, o akşamki hayalin bana verdiği acı kadar ezici olmamıştır.

Bu mevsimsiz ağrı neyi ifade ediyordu? Mevsimsiz, çünkü bu romanesk hüznü daha eski zamanlarda, meselâ evden yatı mektebine geçtiğim, daha sonra tek başıma Milâsa sürgün geldiğim günlerde duymalıydım. Halbuki mektebe gittiğim gece hüzün değil, basit bir yadırgama hissi bile duymamıştım. Islanmış, kurumuş zibidi elbiselerim, çamurlu kunduralarımla, kulağıma geçirdiğim kirazları sallıya sallıya bu dağdan indiğim akşam da aşağı yukarı öyleydim.

iki ihtiyarın birkaç gün evime konup göçmesi neremde neyi bozmuş olabilirdi ki, bende bu kadar derin bir sarsıntı yapıyordu. Herhalde ben sağlam kaldığı müddetçe duygusuz, fakat bir yerinden oyuk açıldığı zaman en küçük sebeplerle ağrımağa başlıyan bir diş vaziyetindeydim. Mesele o oyuğun yerini ve sebebini tayin etmekteydi. Dediğim gibi, sonradan çok düşündüğüm halde bunu hâlâ bugün de yapabilmiş değilim.

Hastalığım günden güne ağır ağır artıyordu. Hiçbir şeye hevesim kalmamıştı. Eskiden o kadar çok sevdiğim küise mahallesi bana dayanılmaz bir pislik ve sefalet gibi görünüyordu. Etrafım-daki insanlardan yalnız Varvar dudu, o da annemin hayatına karışmış bir insan olduğu için beni bir parça heyecanlandırıyordu.

Bahçede babamın boyadığı, yahut tamir ettiği tahtalara, sokakta onun yorulup çömeldiği yerlere bakarken izah edilmez garip hüzün ve ümitsizlik krizlerine düşüyordum.

Kendimi iyiden iyiye bırakmıştım. Eskiden kılık kıyafetime son derece merak ettiğim halde, şimdi saçlarım uzayıp karışıyor, pantalonumun paçaları toza, toprağa bulanıyor, güzel kravatlarım yakası kirlenmiş, düğmesi kopmuş gömleklerim üzerine sarkıyordu.

Kolumun düğmesi koptuğu zaman onu bir çengel iğne ile iğnelemek bana bu düğmeyi Varvar duduya diktirmekten daha kolay geliyordu.

Potinimin bağları çözüldüğü vakit onları o halde seyretmekten, papucundaki deliği parmağile genişletmekle eğlenen bir serseri keyfi duyuyordum. İşlerim, dairedeki kâğıtlarım ve hesaplarım da ayni haldeydi. Bende sefalete, derbederliğe karşı âdeta bir zevk ve ihtiyaç uyanmış gibiydi.

Şimdi sokaklardaki serserileri gördüğüm zaman düğmeleri olmadığı için iple belinden bağladıkları

caketlerine, ötesi, berisi sökülmüş pantalonlarma bakar ve kalenderliğin bu derecesini yokluk ve sefaletten başka bir şeyle izah ederim.

Bendeki değişikliğe ilk dikkat eden kaymakam olmuştu:

— Ne oluyor sana Allah aşkına çocuğum, diye sordu ve cevap alamayınca gözlerinden birini kapıyarak söylenmeğe başladı:

— Sakın mahalledeki kızlardan birine abayı yakmış olmıyalım; maamafih böyle bir şey de olsa hastalanmağa sebep yok... Hangisini istersen üç, beş arşın basma mukabili... Bak, bak ben de neler aklına sokuyorum.

Kırlar beni şehirden daha ziyade çekmeğe başlamıştı. Milâsta boğucu sıcak nöbetlerini takip eden yağmurlarla karışık bir sonbahar başlamıştı. Başmühendisten izin alarak uzun uzun Küllük, Bodrum taraflarını dolaştım, yol amelelerinin çadırlarında bİTçok geceler geçirdim.

Benim hastalığımın bir arazı da kırlardan hoşlanmak, insanlar. dan kaçarak hayvanlara yaklaşmak olacaktı. Bu itibarla başında kuşlara yuva yaptıran derbeder Mecnunu bizim büyük patronumuz saymak lâzımgelir. Yalnız onu değil, Ferhadı, Keremi, Kamberi bir muayyen kadın çehresi şeklinde tecelli eden hastalıklarından kaçmak için sazını kırıp çöllere, dağlara kaçan meşhur masal âşıklarını

da beraber.

Yaînız benim bahanem şimdilik annemle babam, daha doğrusu kâh o, kâh ötekiydi. Bu esnada tekrar onlarla bir arada yaşamağa başlasam hastalığım geçecek miydi? Bence hayır. Zannediyorum ki, birinin yatağı, ötekinin aşı bıçaklan, boya tenekeleri yanında pek kısa bir zaman kaldıktan sonra yine kırlara kaçacak ve hasretlerini uzaktan çekecektim.

Kaymakamın edebiyatla iştigali yalnız ezberindeki eski beyitleri tekrardan ibaret değildi. O, yeni kitaplardan da hoşlanır, çok kullanılmaktan ip haline gelmiş bir kravatı değiştirmiyecek kadar hasis, yahut fakir olduğu halde İstanbulda yeni çıktığını öğrendiği kitapların bir kısmını mutlaka getirtirdi.

Adamcağız kendini benim fikir terbiyemle mükellef gördüğü için bir yandan meşk yazdırır ve eski beyitleri ezberletmeğe uğraşırken, bir yandan da bu kitaplardan bazılarını bana okutmağa gayret ederdi. Hele ilk zamanlarda Rafael adlı bir tercüme romanı bana mutlaka okutmayı aklına koymuştu. «Çok mühim eserdir. İkdam gazetesi onu müsabakaya koyarak üç büyük edibe ayrı ayrı

tercüme ettirmiştir. Ders gibi okumalısın, ayni zamanda kelime de öğrenirsin» derdi.

Evimizde kitap okuyan olmadığı ve zaten bir Muhammediye ile Fuzuli divanından başka kitap bulunmadığı için bende okuma hevesi uyanmamıştı. Kaymakamın Rafaelini ne zaman açsam ya sokakta kızlardan birinin sesini işitir, ya bir işimi hatırlar ve okuduğum sayfanın kenarını kırarak kitabı bir tarafa atardım.

Bodrumda amele çadırlarında geçirdiğim günlerden birinde nasılsa çantamda kalmış olan bu kitabı

açmış, fakat vücut ve kafamdaki uyuşukluğun her zamandan fazla olmasına rağmen bu defa onu elimden atamamıştım. Romanın kahramanı, aklımda yanlış kalmamışsa Savua dağlarında tek başına gezen, geceleri boş ve viran şalelerde, su değirmenlerinde yatan ve cebindeki mum parçasını yakarak kitabını okuyan bana benzer bir çocuktu. Üstelik bir veremli kadını da sevmeğe başlıyor, bir gün sandalla gezerlerken bileğini iple onun bileğine bağlıyarak kendini göle atmağa kalkıyordu.

Herhalde bu roman benim o zamanki hastalığımın kitabı olacaktı. Onu daha evvel tanımış

olsaydım, hayatın kendi mayasın-daki felâketlerden kitapları mes'ul tutan safdil ahlâkçılar gibi, ben de belki perişanlığımın bir kısmını ona yüklerdim.

Zavallı kaymakamın dişini sıkıp bir defa okumam için o kadar ısrar ettiği Rafaeli ben gündüzleri ağaç veya kaya kovuklarına girerek, geceleri etrafını kanatlı haşere bulutları saran çadır fenerlerinin ışığında ezberlercesine tekrar ediyordum. Hastalığımın bu ilk devri, romanımın kahramanı gibi dağlarda dolaşırken düşüp bacağımı kırdığım bir güne kadar devam etmiştir.

. —XII —

Kaza, ufak bir akar suyun kenarındaki kayaların birinden ötekine atlarken olmuştu. Yüzümde, ellerimde sıyrıklar, sağ omu-zumla sol bacağımda hafif ağrılar vardı. Yüzümde iz bırakması

mümkün olan sıyrıklara bacağımdaki ağrı ve uyuşukluktan daha fazla ehemmiyet vererek yaralarımı su ile yıkadım. Ağaçların birinden kopardığım kuru bir dala dayana dayana aşağıdaki çadırlara indim.

Harputlu bir amele onbaşısı ilk pansimanımı yaptı. Sıyrıkların hâlâ ince ince kanamakta devam edenlerine tütün bastırdı, sonra bacağıma kendi usulünce bir masaj yapmayı faydalı gördü.

Ameleden birine beni belimden tutturarak ayağımı var kuvvetile birkaç kere çekti. Şayet çıkık falan varsa kemikler yeniden yerli yerine takılmış olacaklardı.

Çadırdaki yatağıma uzandığım zaman ertesi gün sapasağlam ayağa kalkacağıma şüphem yoktu.

Fakat gece yarısına doğru beni şiddetli bir ateş bastı ve bacağımın dizkapağa kadar olan kısmı

sabaha kadar üfürülüp şişti. Bereket versin o günlerde Milâsta asker muayenesi için iki doktor bulunuyordu ve bunlardan biri operatördü.

Kemikte ehemmiyetlice bir kırık bulundu ve yirmi gün kadar kımıldamadan yatmama karar verildi.

Kaymakam bana ve benden fazla olarak da o gece çadırda ayağıma masaj yapan amele onbaşısına ateş püskürüyordu. Zavallı adam bir saat başımdan ayrılmıyacak kadar vefa gösterdiği halde ikide birde:

— Oholsun... Vallahi memnun oldum, diyordu. Çanak tuttun. Şunun şurasında rahat sana battı

mıydı? Bir deliliktir tutturdun, akılsız kafanın cezasını ayak çeker derler. Ata sözü tıpatıp doğru çıktı. Topal kalır da koltuk değneğile gezersen görürsün sen... Fakat inşallah o amele onbaşısı

ayıyı da gördüğüm zaman suratı, na hiç olmazsa iki tokat atmak boynuma borç olsun... Düştüğün zaman muhakkak kırık mırık yoktu. O ayı ayağına asılıp kırdı. Amma sözüm ona bu kadar okuyup yazdıktan sonra o ayıyı kendine doktor yaptığın için netice itibarile yine sana oholsun...

Hastanede ayağım sarıldıktan sonra Selim Bey beni sedye içinde bir arabaya bindirmiş, kendi de karşıma oturmuştu.

Biraz sonra arabanın yabancı bir istikamete döndüğünü gö- . rerek:

— Yanlış gidiyoruz galiba, dedim. Selim Bey:

— Hayır, doğrudur, dedi, bize gidiyoruz. Ben telâşlandım:

— Aman beyefendi, nasıl olur?

O biraz çatkın bir çehre ile beni azaTİadı:

— Nasıl olacağını size sormadım ki... Burada ben varken başka yerde nasıl tedavi olunursunuz?

— Beyefendi, evim orası...

— Öteki de sizin eviniz. Ben sizin büyük ağabeyiniz değil miyim? Bursalı Binbaşı ikimizin de babası değil mi? Çocukluk etmeyin. İyi kötü bir doktor nezareti lâzım... Sonra büyük abla elbette Varvar dududan iyi bakar size...

Selim Bey türkçe konuştuğu zaman kardeşlerine adlarile hitap etmiyor, büyük abla, küçük abla diye çağırıyordu.

Doktor bana bu hastalığımda hakikaten evin çocuğu muamelesi etti.

Odam evin ikinci katındaydı ve galiba da o esnada yine İzmir-de bulunan küçük ablaya, yani Afifeye aitti. Pencerenin karşısındaki karyolamdan odanın bir kısmını, Küllük ve Aydın şoselerinin ayrıldığı noktayı ve Manastır dağını görüyordum.

Büyük abla bana hiçbir profesyonel hastabakıcının gösteremiyeceği ihtimamlarla bakıyordu. Bu biçare kendi hayatlarında meşgul olmağa değer bir şey kalmadığı için başkalarına yardımla oyalanan ümitsizlerdendi. Muvakkaten de olsa ıztırap çeken bir insan olmam beni ona âdeta yakınlaştırmış ve sevdirmişti.

Yüzüme konup kalkan sineklere kadar herşeyimle meşgul oluyor, yalnızlıktan sıkılmamam için ikide birde işini bırakarak odamda oturmağa geliyordu.

Yalnız benimle konuşmağa türkçesi müsait değildi. Yalnız, olsa da bilmem uzun müddet biribirimize söyliyecek şey bulabilecek miydik? t Besbelli çok alışık olduğu için sükût onu sıkmıyordu ve daha garibi, bunun beni sıkabileceğim de aklına getirmiyordu. Büyük abla, duvarda işliyen bir saat, mangal altında hoTİıyan bir kedinin yalnız insan için kâfi bir ses olduğuna inananlardandı ve galiba pek de haksız değildi.

Arasıra onun işsiz zamanlarında durmadan ördüğü dantelinden, benim mütemadiyen hırpalanmaktan sonbahar yaprakları gibi sararıp buruşmuş kitabımdan kalkan gözlerimiz biribirine tesadüf ederse o hafifçe gülümsüyor, fakat erkek gözüne devamlı surette bakmağa alışık olmadığı için pek az sonra başını önüne iğiyordu.

Bazan beni dalgın zannederek işini dizlerinin üstüne bıraktığı, ellerini göğsünde kavuşturarak biraz kısık boynunu dışarıdaki manzaraya çevirdiği oluyordu.

Çok kere Varvar dududa da tesadüf ettiğim bu jest bana ümidini kaybetmiş bütün kadınların müşterek jesti gibi görünüyor ve bu dakikalarda büyük ablaya karşı duyduğum merhamet, onun bana duyduğu merhametten az olmuyordu.

Bununla beraber Selim Beyin evinde büsbütün dışarı ile alâkamı kesmiş de sayılamazdım. Bir kere Varvar dudu hemen hergün beni yoklamağa geliyordu. Kızcağız bir defasında Stematula ile Piçayı

da peşine takmıştı. Benden yüz bulsa belki hattâ ötekileri de getirmeğe kalkardı.

Antrparantez, benim uğradığım kaza, kilise mahallesinde büyük bir heyecan uyandırmıştı.

Başpapaz ile muhtar Lefter Efendi

henüz hastanede bulunduğum sırada komşular namına beni resmen ziyarete gelmişlerdi.

VaTvar dudunun bana hemen her gelişinde küçük şişeler içinde getirdiği spesyalite turunç kabuğu şurupları, menekşe likörleri arasında, bazan kız arkadaşlarımın da ufak çiçek demetleri, kendi ellerile işlenmiş bez parçalarından hediyeler çıkıyordu.

Varvar dudu, hastalığımın başka bir yerde geçmesine fena halde tutulmuş, bunu kendisi için âdeta bir namus meselesi yapmıştı.

Ev sahiplerinin yüzüne karşı gayet dalkavuk olduğu halde odayı bir dakika boş buldu mu, hemen aleyhlerine dönüyor ve söylenmeğe başlıyordu:

— Hastanın altına yumuşacık yerli bezi dururken kazık gibi damiska çarşaf konur? Sürahideki su hamam suyu gibi olmuştur. Susadığın zaman sana bunu içirirler? Ben sana bu kadar bakamaz idim?..

Bugünlerde sık sık beni yoklamağa gelenlerden biri de kaymakamdı, iki üç günde bir, havasına göre toz veya çamur içinde, odama düşüyor, elindeki paketi yatağımın üstüne atarak saatlerce oturuyordu.

Kaymakam, Varvar dudu ile acaip bir şaka tutturmuştu. Onunla odamda karşılaştığı zaman kâh gülerek, kâh kaşlarını çatarak söylenmeğe başlıyordu:

— Kız, sen yine mi buradasın? Ben bu işten şüphelenmeğe başladın. Sen galiba Kegam merhumun pabuçlarını dama atıp bu

güzel delikanlıyı oynaş tuttun.

İhtiyar kız şakayı şaka ile karşılasa mesele kapanacak ve belki bir daha tekerrür etmiyecekti. Fakat Varvar dudu işi ciddiye alarak utanıp sıkılmağa, yahut hiddetlenmeğe kalkıyor ve bizi bazan saatlerce güldürüyordu.

Bu nasıl kaymakam beydi böyle? Böyle olmiyacak şeyler söylemek onun gibi saçlı sakallı, okumuş

yazmış bir zata yakışık alır mıydı? Nasıl olurdu da dünyasından geçmiş, elli yaşında bir Varvar dudu, parmak kadar çocuğa karşı böyle şeyler aklından geçirirdi? O beni seviyorsa öz kardeş gibi, öz evlât gibi seviyordu.

Kaymakamın hediyeleri kitaptı. Adamcağız kitaplarına, üstünden, başından çok fazla düşkün olduğu halde Rafaelin elimde kir-lenip dağılmasına âdeta memnun oluyordu. Çünkü bu benim okumuş adam olmağa başladığıma alâmetti.

Paketten çıkardığı roman veya benim anlıyabileceğim cinsten kolay bir şiir mecmuasını yanıma koyduktan sonra konuşmağa başlıyordu:

— Cuma günü bıraktığım İffet ne halde?

— Okudum.

— Yalan söyleme sakın?..

— Ne diye yalan söyliyeyim efendim?

— Okumadığına okudum demek muteber bir yalandır da ondan. Bak ben seni şimdi yakalayım da gör... İffetteki doktorun adı neydi bakayım?

Ben gülerek doktorun adını ve sonra romandaki daha başka şahısların adlarını söylüyordum.

— Aferin, tam istediğim gibi olmağa başladın. Ne çare ki, bunun için ayağının kırılması lazımmış...

«Bazan felâketin de olurmuş hayırlısı»

— Yakında kalkacağım efendim.

— Ben o vakit de kolayını bulurum... Sürgün değil misin? Ben de buranın kaymakamı değil miyim?

İpin elimdedir demek. Bir münafıklık yapar, «kaçmağa teşebbüs etmesi meczum bulunmasına mebni» yolunda bir jurnal çiziktirerek seni bir yere hapsederim. İster istemez okursun. Ben sanıyorum ki, biz biraz oku-saydık bu hale gelmezdik. Her neyse, sana bugün

getirdiğim Asker oğlunu da okumalısın. Meşhur Ahmet Rasim Beyin eseridir. Kahramanı baban gibi bir askerdir.

Amma tabiî çok genç, henüz çiçeği burnunda bir piyade mülâzimi. Romanda bir ulvî ve ilâhî kız göreceksin. Nişanlısı 31 3 muharebesinde topal olduğu halde bu kız yine onunla evleniyor. Hele bir yeri vardır ki, bayılırsın. Koltuk merasiminde gelin kocasının topallığını belli etmemek için koluna öyle bir şekilde girer ve onu merdivenlerden öyle bir kuş gibi uçurur ki, of efendim of...

Kaymakam, köşebaşında nasır ilâcı, leke sabunu satan ayak satıcıları gibi malını reklâm ettikten ve bende romana karşı az çok bir merak uyandırdığına kanaat getirdikten sonra ilerisi için vâtlerde bulunurdu:

— Hele bunları oku... Sonra daha büyük eserler vereceğim sa-7

I

na... Adaşının Cezmi'si, İzmirli bir gencin Mavi ve Siyah diye harikulade bir romanı. Onları okursan anlarsın dünyanın kaç köşe olduğunu.

Kaymakamın her gelişte roman kahramanı adlarından yaptığı imtihanı az çok muvaffakiyetle geçirmeme rağmen, ben başka eserleri hep üstünkörü şöyle bir karıştırmakla iktifa ediyor ve Rafaele dönüyordum.

Kaymakam bir iki defa da kitap yerine Küllükten henüz gelmiş taze balık getirmişti. Adamcağız benim görmem için onları da odama kadar getirdikten sonra türkçe bilmez hizmetçiyi çağırıyor ve ellerile uzun tariflerden sonra paketi teslim ediyordu.

Balıklı günlerde Selim Bey tabiî kaymakamı da akşam yemeğine alıkoyuyor ve ona takılıyordu:

— Kaymakam, biliyorsun ki, getirdiğin balıkları yemeden seni göndermiyeceğiz, hattâ göndersek de gitmiyeceksin, ne diye gelirken evine haber bırakmaz da bana akşam vakti adam aratırsın?..

Kaymakam ikide birde saatini çıkarıp «ben geç kalıyorum» diye bağırdığı ve her defasında kendine nihayet on dakikalık bir son mühlet verildiği halde ayrıldığımız zaman vakit çok kere gece yarısını geçmiş bulunurdu.

Bu yaşlı adama neş'eli desek tam mânasile neş'eli değil, zeki, malûmatlı, şair desek yine tam olarak bunların hiçbiri değildi.

Biçarenin herşeyi boyu gibi yarımdı. Fakat insana daima bilinmez bir şeyler vâdeden ve bekleten bir hali vardı ki, onunla geçmiş saatlerin doluluğuna ve süratine sonradan âdeta hayret ederdiniz.

Öyle sanırım ki, onunla şimdi de karşılaşmak mümkün olsa beni ayni heyecanlarla önüne katıp sürükliyecek ve elli yaşımın artık fazla esrar ve büyüsü kalmamış dünyasında bana bir şeyler bekletmeğe muvaffak olacaktı.

Misafirliğimin ikinci haftasında idi. Bir gece yarısı başucumdaki şamdanı henüz söndürmüştüm ki, evin sessizliği içinde garip bir hareket uyandı. Flora bahçede durmadan havlıyor, oda kapıları açılıp kapanıyordu, aşağı sofadan iri iri konuşma sesleri geliyordu.

Bazı geceler şehir dışında tütün kaçakçılarile kolcular arasında çarpışmalar olur, ertesi gün bir, iki kişinin öldüğü, yahut yaralandığı öğrenilirdi. İlk aklıma gelen şey Selim Beye, kasaba hastanesine götürülemiyecek kadar ağır bir yaralı getirmeleri oldu. Fakat gariptir ki, aşağıdaki gürültüde kadınların sesi erkeklerinkin-den fazla çıkıyordu. Biraz sonra kalabalık ağır ağır yukarı sofaya çıktı ve münakaşa rumca olarak orada devam etti. Ne söylediklerini tabiî anlamıyordum. Fakat Selim Bey çok hiddetli, büyük abla heyecandan yarı

boğulmuş bir haldeydi.

Daha tuhafı, bu münakaşaya hizmetçi de iştirak ediyor, Selim Bey arasıra sopa diye bağırdığı halde aldırış etmiyordu.

Bu arada kulağıma yabancı olmıyan bir ses, Afifenin sesi geldi ve derhal işi anladım.

Zavallı küçük abla bu defa da İzmirde dikiş tutturamamış ve kimbilir ne vak'alar üzerine yangından kaçar gibi gece yarısı Mi-lâsa dar düşmüştü.

Doğrusunu söylemek lâzımgelirse o saatte kendi vaziyetimi bu bedbaht genç kadınınkinden daha ziyade düşündüm. Yattığım oda herhalde onundu. Şimdilik ona başka bir yatacak yer de bulsalar, ki böyle yapacaklarına şüphe yoktu, genç bir adamın böyle davalı bir kadınla bir evde kalması tuhaf olacaktı. Herhalde yarından tezi yok, Selim Beye vaziyeti anlatmalı ve bir araba getirterek kilise mahallesindeki pansyonuma taşınmalıydım.

Dava herhalde tahmin ettiğimden daha büyük olacaktı. Münakaşa bir saatten fazla sürdü. Selim Bey sustu mu büyük abla

alıyor, o da sözünü bitirince hizmetçiye sıra geliyordu.

Bazan da hep bir ağızdan konuşmağa başlıyorlar ve o zaman gürültü büsbütün artıyordu.

Afifeye gelince, o herhalde pek konuşacak vaziyette olmamalıydı. Arasıra hepsinden yavaş bir sesle başlıyor, fakat biraz sonra birdenbire hıçkırarak susuyordu.

Bir aralık gürültü birdenbire durmuştu. Bir ayak sesi sofanın yanındaki küçük koridora girerek ağır ağır kapıma yaklaştı, on beş yirmi saniye kadar durduktan sonra yine ayni ihtiyatla geri döndü.

Aralarında bir yabancı bulunduğunu ancak o zaman hatırlamışlardı ki, herhalde bu unutuş da meselenin vahametinden başka bir şeye delâlet edemezdi.

Sofadaki münakaşa o zamandan sonra bir fısıltı şeklini aldı ve İUU

bir zaman sonra ev eski sükûnetine döndü.

Ertesi sabah Selim Beyle büyük abla bir arada odama geldiler. Çehrelerindeki yorgunluktan fena bir gece geçirdikleri anlaşılıyordu.

İkisinde de bana karşı bir sıkılma alâmeti sezerek vaziyeti kurtarmağa çalıştım. Fazla bir şey duymamış ve duyduğum kadarı üzerinde de hiçbir şey düşünmemiş gibi bir ses ve tavırla:

— Onu soracaktım, dedim, gece bir aralık konuşma sesleri işittim. Rumca olduğu için tabiî

anlıyamadim. Yalnız bunlardan birini Afife Hanımın sesine benzettim.

Selim Bey:

— Evet, gece yarısı birdenbire küçük abla geldi, dedi. Oyunumu daha ileri götürmeğe teşebbüs ederek:

— Gece yarısına kaldığına göre bir araba kazası filân olmamış ya inşallah., dedim.

Büyük abla makul bir izah tarzı yakaladığına memnun, söze atıldı:

-—Evet., araba çok fena... Hayvanlar, nasıl diyeceğim, çok deli... Dağda ayak ilen yürüdüler çok...

Hasta oldular hepsi...

Selim Bey, kız kardeşinin zayıf türkçesile kıvırmağa çalıştığı bu yalana kızdı ve onu rumca olarak yavaş yavaş azarladı. Sonra benden af diler gibi bir tavırla:

— Yabancımız değilsiniz, dedi, siz de bir kardeşimzisiniz. Size yalan söylemek şimei vefaya muvafık olmadığını anlattım büyük ablaya... Bir aile ihtilâfımız var. Bir yak'a üzerine Afife bize telgraf bile çekmeden yola çıkmağa mecbur olmuş. Bereket versin bir bildiğe tesadüf etmiş. Aydından dün gece sabaha karşı hareket etmişler ve bu akşam mutlaka buraya yetişmek istemişler... Yoksa araba kazası falan olduğu yok...

Zavallı Selim Bey benim rastgele bir yalanla aldatılmamı şimei vefaya uygun bulmamıştı. Fakat daha ilerisine gitmek de ailenin ayni derecede kuvvetli olan sır saklamak şimesine uyacak şey değildi. Onun için, küçük ablayı, telgraf bile çekmeyi akıl edemiye-cek bir perişanlık içinde buraya atan hakikî sebebi ondan sonra ne kimse bana anlattı, ne ben sordum.

Konuşmamızın sonuna doğru kendimi çok iyi bulduğumu ve artık kilise mahallesine dönmek istediğimi söylediğim zaman Selim Bey ayni aile büyüğü otoritesile beni bir kere daha haşladı ve cesaretimi kıran bir sesle:

— Zamanı gelince onu ben size haber veririm, dedi.

, __ XIII —

Afife o gün akşama doğru odama uğradı ve karyolamın ayaku-cunda durarak hatırımı sordu.

Çehresi dinlenmiş görünüyordu. Geceki krizden sonra uzun uzun yıkandığı, cildindeki kızıltılardan ve küçük küçük örgülerle örülmüş ıslak saçlarından belliydi.

Öğleden sonra hemen hiç yanıma gelmemiş olan büyük abla onu bir bebek gibi dizlerinin arasına oturtmuş ve saatlerce bu örgülerle uğraşarak onu teselli etmiş olacaktı.

Odaya girdiği zaman gözlerindeki parlaklık, sesindeki neş'e beni âdeta şaşırtmıştı ki, onun istediği de galiba buydu. İhtimal kapıdan girmeden evvel sofadaki endam aynasında kendine bakmış ve bunun bir provasını yapmıştı.

Bununla beraber ben de yattığım yerde ondan daha az aktör değildim. Sabahleyin Selim Beyle büyük ablaya oynadığım küçük oyunu bir kere de ona tekrarladım ve kendi derdimden başka bir şey düşünecek halde değilmişim gibi bir vaziyet aldım.

İki elile karyolamın ayakucundaki demirleri tutarak duruşundan hemen gideceği anlaşılıyordu.

Fakat benim münhasıran ayağımdan şikâyet ettiğimi görünce fikrini değiştirdi; ağır ağır pencereye doğru yürüyerek her zaman ablasının oturduğu koltuğa oturdu.

Uğradığım kaza onun için henüz aktüalitesini kaybetmemişti. Dağda nasıl düştüğüme, ilk geceyi çadırda nasıl geçirdiğime ve kendimi amele onbaşısına nasıl tedavi ettirdiğime dair olan tafsilâtı

evvelâ hakikî bir alâka ile dinliyordu. Fakat biraz sonra bakışları dalgınlaşmağa, tavırlarına bir gevşeklik gelmeğe başladı.

Yüzü âdeta gözgöre zayıflıyor, alnında, dudaklarının kenarında kırışıklar, göz kapakları etrafında mor halkalar beliriyordu. Hattâ saç örgülerinin birinde beyaz teller parlamağa başlamıştı. Böyle bir şey maddeten imkânsız, olmasa bu saçların gözümün önünde ağardığına inanacaktım.

ıuz -.-„-----------

Arasıra bir uykudan uyanır gibi silkinip doğruluyor, son kelimelerimi tekrar ederek, yahut sualler sorarak beni dinlediğini ispata çalışıyordu.

Nihayet gittikçe artan bu dalgınlıklarla başa çıkmak mümkün olmıyacağmı kendi de anlayınca ayağa kalktı, gözleri yine odaya girdiği zamanki gibi parlak, komodinin üstündeki romanları

karıştırdı.

Bunlardan birini götürüp okumak arzusu göstermesi üzerine ona Rafaeli tavsiye ettim. Fakat derhal pişman olduğum için kitabı uzatmamla geri çekmem bir oldu. Bereket versin bunu kendisinin de gözü tutmamıştı. Belki büyüklüğü, yahut da yapraklarının kirliliği için. Onun yerine şimdi adını

hatırlamadığım kırmızı ciltli bir ufak romanı aldı ve odadan çıktı.

Günler geçmeğe başlamıştı. Kriz herhalde için için devam ediyor olacaktı. Fakat evin havasında bunu gösterecek en küçük bir alâmet ve iz kalmamıştı. Son günlerde Giritten gelen bazı fena haberler, Selim Beyin aktüalitesinde birinci safı işgal ediyordu. Doktor şahsî bir kaygusu, zihninin bir köşesinde kendisini rahat, sız eden bir meselesi olmıyanlara mahsus bir heyecanla bu haberleri tefsir ve münakaşa ediyor, hükümete ateş püskürüyordu. Öte taraftan büyük abla da ayni inhisar ile kendini kış hazırlıklarına vermişti. Rum köylüleri, gibi başı siyah bir bezle kundaklı, eteklerinin uçları kuşağına sokulmuş, çıplak kol ve ayakları ilk soğuklardan havuç gibi kırmızı,

mütemadiyen evden bahçeye, bahçeden eve girip çıkarak soba borularını temizletiyor, asma' yaprağı ve zeytin salamurası basıyor, ağaçlardaki son yemişleri toplatarak üvez hevenkleri bağlatıyor, tahta kerevetlere serpilmiş tülbentler üzerinde erişteler, domates ezmeleri, bizim cevizli sucuğa benziyen mustalivra diye bir nevi üzüm pelteleri kurutuyordu.

Büyük davalarda evin esaslı erkânından biri salâhiyetile aile meclisine giren ve efendisinin sopa diye tehdit etmesine aldırmıyarak bağıra bağıra rey ve fikrini söyliyen Mina (Emine) yine o gündelik hayattaki ehemmiyetsiz hizmetçi mevkiine inmişti.

Afifeye gelince, o da bu birkaç gün içinde hayli kendini toplamıştı. Yalnız geçirdiği fırtınadan kalma bir hafif şaşkınlığı, dal-

t»

gah bir denizde uzun müddet sallandıktan sonra karaya çıkanların sendelemelerine benzer bir şeyi vardı ki, bu nedense bir türlü geçmiyordu.

Ötedenberi çocukların bir zâfına dikkat etmişimdir. Onlar kendilerinden niyahet iki, üç yaş farklı

bazı çocuklar karşısında garip bir hayranlığa kapılırlar ve bu çocukların otoritelerini hakikî büyüklerinkinden daha kolaylıkla kabul ederler.

Küçük ablanın benim üzerimde bu neviden bir tesiri olmuştu. İlk davet gecesindenberi bende ona karşı lüzumundan fazla bir ehemmiyet veriş ve konuşurken kelimelerimi şaşıracak derecede bir çekinme hissi vardı.

Nihayet Selim Beyle büyük ablanın kardeşi olmasından ileri gelen ağırlık ve durgunluğu bana esrarengiz bir büyüklük alâmeti gibi görünüyor ve bütün cesaretimi kırıyordu.

Bunda belki yeni erkek olmuş çocuklarda bir nevi hastalık olan istihfaf edilmek, güzel ve yüksek bir kadına gülünç görünmek korkusunun da bir rolü vardı. Bunun için Afife ile aramızda (Selim Bey, büyük abla ve kaymakamla olduğu tarzda) bir arkadaşlık meydana gelmesine imkân tasavvur edemiyor, uzun müddet başbaşa oturmak mecburiyeti hâsıl olursa hususî bir mektep gezintisinde müdürü ile konuşan bir mektep çocuğu gibi dilsiz ve ahmak kalmaktan korkuyordum.

Nihayet çocuk desen çocuğa, büyük desen büyüğe benzemiyen ikisi arası bir acaip mahlûk karşısında onun da vaziyetini ve sözlerini ayar etmesi kolay değildi. Odama her uğrayışında daima ayağımın nasıl olduğunu sorar sormaz gidecekmiş gibi bir tavırla ellerini karyolanın ayak demirlerine dayayıp durması belki de bundan ileri geliyordu. Fakat ikimiz de konuşacak bir mevzu bulmağa teşebbüs etmediğimiz halde âdeta kendiliğinden gelir gibi bir söz açılıyor, o hemen hemen farkında olmadan ilk vazıyetini değiştirerek odanın içinde dolaşıyor, ablasının koltuğuna oturuyor ve kalıyordu. Hem o kadar ki, bazı ziyaretlerinde güneş onu bu koltuğu biraz kenara çekmeğe mecbur edecek kadar kuvvetli olduğu halde yanımdan ayrıldığı vakit ortalık kararmış, lâmbalar yanmış bulunuyordu.

Büyük ablanın büyük bir sırlı küp içine sonbahar meyvalarile kurduğu tükenmez şerbeti gibi hiç

tadını ve kokusunu kaybetmi-

yen klâsik bir mevzuumuz kaymakamın bana, benim ona verdiğim romanlar üzerine yaptığımız konuşmalardı.

Bizim zamanımızda tenkit modası henüz başlamamıştı. Okuduğumuz masalı olduğu gibi kabul ederek hoşumuza giden tarafla, rını biribirimize tekrar ederdik.

Afife konuşkanlık itibarile kardeşlerinin ikisinden de çok farklıydı. Söze başladığı zaman fikirler ve kelimeler ona kolaylıkla geliyor ve rastgele bir mevzu üzerinde oradan oraya athyarak uzun uzun konuşuyordu. Söylediklerini başka bir ağızdan işitsem bilmem nasıl bulacaktım? Tahsil ve fikir seviyem ne de olsa onunkinden yüksek bulunduğu için ihtimal ki, bir hayli basit. Fakat, dediğim gibi, onun benden farklı olan yaşından, evli ve çocuklu kadın vaziyetinden ve belki bir parça da Sklavaki ailesinin sakin vakarından ileri gelen otoritesini evvelden kabul ettiğim için her kelimesini âdeta hayranlıkla karşılıyordum. Alışkanlık neticesi olarak artık aradaki sükûtlardan da korkmamağa başlamıştım. Ablası gibi onun da her boş kaldıkça cebinden çıkarıp devam ettiği bir danteli vardı.

Bir gün bunun ne olacağını sordum:

— Hiç, dedi, bir yaka.

— Sizin için mi?

— Hayır, küçük için... İzmire gidecek.

Sesinde ve tavrında hiçbir değişiklik olmamasına rağmen bir gaf yaptığımı zannederek kulaklarıma kadar kızardım.

Onun başını güneşe çevirerek ve danteli üzerine iğerek sükût ettiği zamanlarda ben de kitabımı

açarak okumağa başlıyordum. Fakat pek az sonra gözlerim gayriihtiyaî satırlardan ayrılıyor ve ilk hareketi üzerine hemen kaçmağa hazır bir vaziyette yüzüne dikiliyordu.

Küçük ablanın çehresine dikkatli bakmak için bundan iyi fırsat olamazdı. Onun profili herhalde karşıdan bakıldığı zamanki çehresinden çok başka türlü güzeldi. Pencereden gelen ufkî ışık benim tarafımdaki yanağı gölgede bırakmasına mukabil bu profilin kenarını -alnın üst kısmında saçların sarı kuş tüyleri hafifliğile bitmeğe başladığı noktadan boyun çukuruna kadar olan kısmı- âdeta bir resim kalemi netliği ve temizliğile çiziyor; ince kanatlı düz grek burnunu kemiklerin iskeleti seçilecek kadar şeffaflaştırıyordu.

Çocuk ahlâkı pek öyle rivayet edildiği kadar sağlam bir şey değildir. Bu dakikalarda küçük abla hakkındaki düşüncelerim ablaların küçük büyük, herhangi bir nev'i için düşünülecek ve hele zavallı

Selim Beyin ikide birde tekrar ettiği zavallı şimei vefasının ne mânasına, ne ahengine yakışacak şeylerden değildi.

Muhakemelerim aşağı yukarı hemen daima şu silsileyi takip ediyordu: Afife evliydi; çocuğu vardı.

Bu çocuk herhalde zembille gökten inmemişti. Demek ki, küçük ablanın, Varvar dudunun duvardaki mumlu Meryem tasvirine benziyen usluluğuna inanma-malıydı.

Dört senelik evlilik hayatında kimbilir kaç defa böyle gurup zamanlarında kocası ile yalnız odalarda kapanıp kalmıştı. Ve Aralarında neler, neler geçmişti.

Işık bu dakikalarda da onun profilinde yine bu çizgileri çiziyor; yağ ve yaldız pırıltılarına benziyen cilalarla biraz da cildin beri taraflarına yayılıyordu. înce burun kanatları yine böyle pembe ve şeffaftı. Kapalı gibi görünen" kirpiklerin ucunda yine böyle damladan küçük bir ziya sızıntısı; dudağının lâl gibi kızarmış sivrisinde ve üst dişinin ucunda ikibaşka parlak damla...

O dakikalardaki kanaatime göre Rıfkı Beyin velev ki bir akşam bu genç kadından uzak yaşamağa katlanması Allahın en akıl ermez sırlarından biriydi.

Bununla beraber Rıfkı Beyin yalnız yemek odasındaki bir fotoğrafından yarım yamalak tanıdığım kara Alman bıyılrh, ortasından ayrılmış kıvırcık saçlı çehresi çok geçmeden aramızdan kayboluyor ve Afife ile halvetimizde başbaşa kalıyorduk.

Yalnız bir akşam onun, yüzünde dolaşan görünmez bir böcekten rahatsız olmuş gibi âni bir silkinişle başını kaldırması üzerine o kadar fena yakalandım ve rezil oldum ki, bir daha ne vaziyette olursa olsun çehresine bu kadar dikkatle gözlerimi dikmeğe cesaret edemedim.

* * * Kaymakam yine günaşırı beni yoklamakta devam ediyor ve bu ziyaretlerinde Afifeyi yanımda bulursa fevkalâde hoşlanıyordu. Bir defasında kendini tutamıyarak: — Bayılıyorum şu Giritlilerin medeniliğine billahi, demişti. Ne

iyi etmişler de şu kaç göç belâsını hiç olmazsa aile arasından defetmişler. Bak ne güzel kardeş

kardeş oturuyorsunuz. İnsanın gözü gönlü açılıyor vallahilazim... Sabahtan akşama kadar sakal, bıyık görmekten midesi bulanıyor insanın...

Afifenin de kaymakama karşı garip bir sempatisi vardı. Onu ne zaman görse çehresi derhal çocuklaşıyor, dili açılıyor ve her söylediğine gülüyordu. O kadar ki, adamcağız bazan meselâ Fu- zuliden okuduğu bir beyitteki hüznü yana yakıla bize anlatmağa çalışırken onun güldüğünü

farkediyor ve komik bir hiddetle: «Kızım bunda gülünecek ne var?» diye bağırıyordu.

Bir gün bilmiyorum hangi romandaki hasta bir kızm ölürken, sevdiği adama söylediği son lâkırdıları anlatıyordu. Adamcağız o kadar coşmuştu ki, gözleri yaşarıyor ve kelimeleri âdeta romandaki kızın sesile tekrar ediyordu. Arkasında oturan Afifenin hafif bir kahkahayı tutamadığını

işitince fena halde çarpıldı ve hain bir alayla:

— Bu Sklavakilerin namaza durmuş gibi ciddî yüzlerini güldürmek mintarafillâh yalnız bize nasip olmuş bir imtiyazdır, dedi.

Nitekim birader bey de ayda yılda bir ancak şöyle bir dudak ucu ile bize tebessüme tenezzül buyururlar.

Halbuki zavallı küçük abla bu işde tamamile suçsuzdu. Onun kahkahası sakallı bir küçük ihtiyarın kendini hasta bir kız yerine koyarak onun sesile ve gözyaşlarile konuşmasındaki tuhaflıktan ileri gelen bir şeydi.

Bununla beraber, Afifeyi güldürmek, kaymakamın kendisinin de çok hoşuna gidiyor ve adamcağız bunun için işi bazan paskallığa kadar götürüyordu.

Kaymakamın bir yabancı olarak arasira aramıza girmesi, Afife ile olan mahremiyetimizi azaltacağı

yerde bilâkis arttırıyor gibiydi. Bir kere onun bulunduğu yerde hava birdenbire değişiyor, konuşma sıkıntısı denen şey ortadan kalkıyordu. İkincisi de onun açtığı çığırlar üstünde kolayca yürüyor, yalnızlıktan biribirimize bulup söyliyemiyeceğimiz şeyleri söylüyorduk. Sonra bu saatlerde küçük ablanın bana karşı olan üstünlük iddiası ortadan kalkıyordu ve bir zaman için âdeta akran ve arkadaş oluyorduk.

Nihayet Afifenin gülmesi onu kendi lehine çok başkalaştıran bir şeydi. Diyebilirim ki, bu genç ve güzel kadının hissedip de neden ileri geldiğini tayin edemediğim büyük eksiğini bu ihtiyar adam bana keşfettirmişti.

Kaymakamın küçük ablayı arasıra hafifçe iğnelemek için daha başka marifetleri de oluyordu.

Konuşmalarımız çok kere kitaplar üstüne olduğuna göre, kaymakam bazan bir kadınla bir erkek arasında geçmiş bir aşk macerasını yalancı bir hüzün ve ciddiyetle anlatırken münasebetsiz tafsilâta girişir, hattâ bir kısmını da kendinden uydururdu.

Bunları dinlerken Afifenin dudağındaki gülümseme kaybolur, yüzünün rengi değişir, alt dudağını

hafifçe ısırarak başını elinde bir işi varsa ona, yoksa başka tarafa çevirirdi. Ben de utanıyor, başımı

önüme iğiyor gibi yapmakla beraber göz kuyruğu ile ona bakmaktan ve zavallının ıztırabından acaip bir zevk duymaktan kendimi alamıyordum. Bu oyun biraz devam ettikten sonra kaymakam bu sefer de yalancı bir hayretle gözlerini açar:

— Niye gülmüyorsunuz ya, derdi, gülsenize... Nedir bu ciddiyet... Ha! Şimdi anladım, pardon kızım; pardon. Kadın meclisinde olduğumu unutarak biraz perdebirunane konuştum galiba...

Kusura bakmayın, ben artık ihtiyar adamım, bazan nerede olduğumu unutuveriyorum.

Kaymakam bir gün de bana saldırmıştı. Hem de birkaç gece uykumu kaçıracak bir tarzda...

Ayağım artık iyi olmuştu. Fakat Selim Bey arasıra parmağını bastıkça ağrıyan bir kemiği merak ediyor, «neden geçmedi bu, şimdiye kadar geçmesi lâzımdı» diye söyleniyordu.

Bu yüzden benim kilise mahallesindeki evime dönmeme de tabiî izin yoktu. Halbuki ben bilhassa küçük ablanın odasını aldığımı anladıktan sonra adamakıllı sıkılmağa başlamıştım.

Bir gün bundan şikâyet ettiğim zaman kaymakam başını iki tarafa salladı, gözlerinden birini kırparak:

— Seni, seni, dedi. Kilise mahallesindeki kızlara geç kaldın değil mi?

Sonra Afifeye döndü:

— Efendim, Varvar dudunun evi, kimseler duymasın, bizim Sarayı hümayun gibi... Vıcır vıcır kız kaynıyor... Küçük bey, boy boy, renk renk yarım düzine kızı etrafına toplamış, Allah versin bir rezalettir gidiyor. Delikanlımızın kumral kâhküllerile ipek boyunbağları için neredeyse cinayet çıkacak... Kızlardan âşık olup saçını başını yolan mı dersin, meseleyi açığa vurup anasından sopa yinenler mi dersin? Yalan rnı? İnkâr et bakalım... Sen bunları nereden öğrendi diye şaşarsın bana...

Ben kaymakamım kaymakam, bostan korkuluğu değil... Bazan gözümün önünde devlet hazinesini soyarlar, farkında olmam. Fakat böyle çapkınlık dalaverelerini de şıp diye yakalarım. Yalan mı?

Haydi geç kaldın, kırık bacağınla Rina mı nedir onun peşinden koş da anası onun da bir bacağını

kırsın. İki topal sallana sallana Turunçlukta mehtap safasma çıkın. Hadi inkâr et de birkaç

rezaletini daha anlati-vereyim. Sen de şaş, abla da şaşsın.

Benim inkâra değil, yatağımda parmağımı oynatmağa mecalim kalmamıştı. Başımdan aşağı sıcak sular boşaniyordu. Başka birisinin yanında olsa neyse ne, fakat Afifenin yanında!..

Bereket versin ki, kaymakamın bu konuşma tarzını o da doğru bulmamıştı. Kaşlarını çatıyor, Selim Beyi hatırlatan bir ciddiyetle:

— Yok yok, iftira ediyorsunuz, diyordu. Murat Bey öyle fena çocuk değil... O hem daha kendisi çocuk...

_xiv —

Nihayet bir gün Selim Bey parmağını ayağimdaki ağrıyan kemiğe bastığı zaman biraz dişimi sıkarak artık bir şey duymadığımı söylüyor ve o gün ikindiye doğru kilise mahallesindeki evime dönüyordum.

Varvar dudunun cuma günlerini esas tutarak yaptığı bir parmak hesabına göre misafirliğim yirmi sekiz gün devam etmişti. İhtiyar kız beni arabada görünce aldatılmış bir maşuka gibi ince ince «git, seni istemiyorum artık... Nereden geliyorsan oraya git» diye bağırmasına rağmen yalnız yürümeme razı olmadı ve kaymakamın «Asker oğlu» sundaki gelin gibi beni âdeta koltuğunda merdivenden çıkardı.

Zavallı dudu, hastaya nasıl bakılacağını kendisinin de bildiğini göstermek için iyi olduğumu bir türlü kabul etmiyor, beni zorla yatağıma yatırmağa kalkıyordu.

O gün kilise mahallesinde âdeta bir küçük bayram oldu ve başta

«"î""»1 109

muhtarla başpapaz olduğu halde hemen bütün komşular bana hatır sormağa geldiler.

Kız arkadaşlarım da yortuluk elbiselerile evin içinde dolaşıyorlar, ben büyüklerle konuşurken sofadan el işaretleri yapıyorlardı. Hattâ bir sıra onların arasında Rinanın sivri yüzü de görünüp kaybolmuştu.

"Fakat ben, Selim Beyin evinde geçirdiğim uzun yalnızlık esnasında çok özlediğimi zannettiğim bu kalabalıkta umduğum zevki bulamıyor, odamda kendi kendime kalacağım zamanı sabırsızlıkla bekliyordum.

Varvar dudu gece yarısına doğru son misafir üzerine sokak kapısının kol demirini vurduktan sonra karşımdaki koltukta çene çalmağa gelmişti. Yaptığı mukad demeye göre, çoktandır aramızda sözü

geçmemiş olan Kegamı konuşacağımız anlaşılıyordu.

Fakat galiba karyolamla pencere yanındaki koltuğun karşılıklı vaziyeti bana küçük .ablanın arkadan vuran güneşle kenarları şef-faflaşıp kızaran sedef profilini hatırlattı ve ihtiyar kızın bana o zamana kadar batmamış olan karikatür çehresi gözüme tahammül edilmez bir şenaat gibi göründü.

Aşyerme zamanındaki bazı sinirli kadınlara mahsus tiksintiyle gözlerimi kapıyarak uyuyacağımı

söyledim ve zavallı matmazeli odadan sepetledim.

Afifeyi sevmeğe başladığımın birkaç gündenberi farkındaydım. Fakat bunun derecesini o gece odamda yalnız kaldığım zaman anladım. Gariptir ki, İstanbuldaki Meleğe, buradaki Mariyanti vesaireye karşı duyduğum gel geç hevesleri büyük aşk sandığım halde çocukluğumun en güzel birkaç

senesini yiyecek olan bu büyük belâ, ilk başladığı zaman bana bir sempati kadar zararsız ve yumuşak görünmüştü. Büyük aşk denen şey bu mudur bilmiyorum. Fakat o geceden itibaren başhyan nöbetlerin hattâ uzaktan benzi-yenini bir daha kimseye karşı geçirmemiş olduğuma göre, hiç olmazsa kendim için, öyle kabul etmek lâzım...

Otuzla kırk beş arasında iken bunun aksini düşündüğüm ve kendi kendimle alay ettiğim çok olmuştur. Kemal yaşı dediğimiz ve fırsatını bulursak maddî menfaat, mevki, gösteriş, tahakküm vesaire hırslarımızı doludizgin salıverdiğimiz bu tam erkeklik yaşındaki insan için aşk ancak muhakeme ve tahlile kadir müteka-

ı 9

y

mil kafa ve kalblerin vergisidir. Yeni yetişen çocuğun hiçbir şeyini ciddiye almak âdetimiz olmadığından, aşkı için de tabiî öyle yaparız.

Fakat artık öyle düşünmüyor ve hayatta normal bir seyir ile derece derece yükselerek mukadder kavsimi çizdikten sonra şimdi kendimi çocukla daha fazla anlaşacak bir seviyeye yaklaşmış

buluyorum. Yeni başlıyan hayatı bütün keskinliğile duyup yaşama ve ayni zamanda da istikbalini hazırlama çağında genç bir çocuğu ateşlerile, henüz teşekkül halindeki kafasının muvazenesini sarsan türlü acaip tecellilerile, hesapsız nükteleri ve nihayet uzun süren nekahetinin yıpratıcı hüzün ve melâllerile en aşağı üç, dört

sene çıldırtmış bir aşka büyük denmezse hangisine deneceğini bilemem. Bununla beraber bu nokta üzerinde yine de fazla ısrar etmi-yeceğim. Bu belki de ayağımın kırılmasına takaddüm etmiş günlerdeki anlaşılmaz hastalığın kısa bir fasıladan sonra devamı, yahut daha vahim olan ikinci devresi idi. Bir kere her ikisinin de arazı arasında aşikâr bir benzerlik görünüyordu. İkisi de yüreğimin ucunu yakan aldatıcı merhamet ve şefkat krizlerile başlamıştı, ikisinin nöbetlerinde de ortada görünür bir sebep yokken, muayyen gün ve saatlere göre, denizlerin med ve cezri gibi, muayyen azalıp çoğalma alâmetleri belli oluyordu. Nihayet ikisi de bende ayni uyuşukluğu, vücudümde hareket ve faaliyetin her nev'ine karşı ayni nefreti uyandırmıştı. Masamın üzerine devrilmiş bir hokkadan mürekkebin damla damla döküldüğünü

gördüğüm halde elimi uzatıp doğrultmak içimden gelmiyordu. Öyle sanıyorum ki, bir doktor bu devrimde beni bir fizyolojik muayeneden geçirse kalb ve mideden başlamak üzere bütün uzuvlarımın faaliyetini korkunç nisbetlerde ağırlaşmış bulacaktı.

Yalnız görünür sebep, şikâyetimdeki nihayetsiz tenevvülerin tek theme'i şimdi artık Afifeydi.

Annemle babam o kadar yokol-muşlardı ki, biçarelerin arasıra gelen mektuplarını açmayı ve okumayı ihmal ettiğim oluyordu.

Sabaha doğru ağır bir uyku içinde kendimi kaybetmişken, başımda birdenbiîe bir ampul yanmış

gibi sıçrıyarak gözlerimi açar, perdelerde, kafeslerin iskeleti arasında belirmeğe başlamış beyaz aydınlık lekelerine karşı anlaşılmaz bir korku ve ümitsizliğe tutulurdum. Bu lekeler gittikçe çoğalıp ağaracak, güneş gökyüzünde

« I C? W EV CO I m bir uçtan bir uca uzun ve ağır devrini yapacak, fakat o görünmi-yecekti.

Afifenin odama girmesinin ne harikulade bir saadet olduğuna niçin dikkat etmediğime, elimde iken niçin bunu birkaç gün daha uzatmadığıma çıldırıyordum.

Hastalığımın bu devrinde gece beni gündüzlerden daha az korkutuyordu. Nevrasteni ve daha başka sinir hastalıklarile güneş ışığı arasında münasebet bulan bazı doktorlar bunu belki gecenin daha tatlı ve örtülü aydinlıklarile izah ederler. Fakat onun yine bu

aydınlıklarındaki tesirile çabucak hayal ve rüyaya tebeddül eden düşüncelerden de, tavandaki bir budaktan bir göz, çehre, bir heyûlâ

çıkaran viziyonlardan, uyku ve uyanıklık aralarının türlü türlü vehimleri ve eskilerin vecdü istiğrak hali dedikleri hallere benziyen teheyyüçlerden meydana gelen bir ayrı âlemi bulunduğunu da unutmamak lâzımdır.

Nihayet gece, içinden ne renkte bir sabah çıkacağı bilinmediği için ümide de hayli pay bırakan bir kapalı kutudur.

Otuz küsur sene evveline ait olan bu aşkta hâlâ içinden çıkamamış bulunduğum daha başka muammalar da vardır. Afife bana karşı daima ağır durmuştu. Muamelesinde onu koketlikle, bana ümit ve hayal vermiş olmakla itham ettirecek hiçbir şey yoktu ki, buna esasen karakteri müsait değildi. Hattâ bilâkis ağırbaşlılığı ifrata götürmüş, bana karşı ukalâ bir kız kardeşin tahakküm ve istihfafına benzer tavırlar takınmıştı.

Hayatının en büyük fırtınasını geçirmekte olduğu halde bana buna dair tek kelime söylemek ihtiyacını duyduğunu hatırlamıyorum. Verdiği tesir oydu ki, ben kendiliğimden bir şey sormağa cesaret etsem hayretle yüzüme bakacak: «Çocukların böyle şeylere karışması doğru değildir»

yolunda ağır ve soğuk bir cevapla ağzımı kapıyacaktı.

Evet, Afifenin beni teşvik edecek hiçbir hareketi, hiçbir yakınlığı olmamıştı. Fakat ihtimal ki, beni asıl çileden çıkaran şey de bu aramızdaki anlaşılmaz mesafe ve bu mesafenin onu benim için olduğundan başka türlü bir insan, bir muamma haline getirmesiydi.

Hayatım marazı bir faaliyetle hep onun etrafında işliyor, ona ait olan şeyleri durmadan değiştiriyor, ilâhîleştiriyordu. Bunun

delili şuydu ki, Afifeyi her ayrılık fasılasından sonra tekrar gördüğüm zaman âdeta bozulup çirkinleşerek yeni bir çehre almış buluyordum.

Kendi kendime izah edemediğim bir şey de onu her zaman görmek mümkün olduğu halde uzun müddet kendimi bundan mahrum etmiş olmamdır.

Henüz bir kimsenin bir şey sezinlemiş olmasına imkân yoktu. Selim Bey beni resmen evin çocuğu sayıyor, her rastgeldikçe «gelmiyorsunuz, ayıp ediyorsunuz»' diye azarlıyordu. Hattâ bu da olmasa, iki günde bir kapılarını çalsam, sevimli bir yüzsüzlükle «ne

yapalım, beni alıştırdınız, sizi görmeden olmuyor» desem beni sevinerek karşıhyacakları muhakkaktı. Fakat kimbilir hangi çocuk vehmile neden çekiniyordum ki, bunu bir türlü yapamıyor, akşam üstleri evlerinin arkasındaki tepede hırsız gibi dolaşarak onu uzaktan görmeğe çalışıyordum.

Afifeyi mütemadiyen düşündüğüm için çok kere çehresi gözümden kayboluyordu. Evlerinde hasta yattığım günlerde büyük ablanın elime tutuşturduğu bir albümde onun da resimleri vardı.

Bunlardan birini çalıp cebime atmamış olmamı bir türlü affedemiyordum. Bu olmadığı için onun uzun zaman elinde tutmuş olduğu bir kitabı koltuğumun yanındaki sigara iskemlesine koyuyor ve kitabın arkasında Afifenin ellerinin, vücudunun ve çehresinin belirmesini beklemekle oyalanıyordum.

Onun böyle çok tahayyül edilmekten -elde fazla hırpalanmış karakalem resimler gibi- vuzuhunu kaybeden çehresini tekrar bulmak için daha başka usullere başvurduğum da oluyordu.

Meselâ yağmurlu bir kış gününde onu ilk gördüğüm yere, manastırın papazlara mahsus olan kısmındaki iç bahçeye girdiğimi ve bunun için mutlaka makul bir sebep göstermeğe lüzum varmış

gibi saatlerce zihin yorduğumu hatırlarım.

Ateş bayramı gecesi Afifenin altında durduğu ve dayandığı ağaç benim için titremeden yanma yaklaşılamıyacak bir nevi rölik olmuştu. Çıplak dallarının arasından çiseliyen yağmura aldırmıyor, çürümüş yapraklarla dolu su birikintilerinde onun atladığı ateşin yerini tayine çalışıyordum.

Bir pazar sabahıydı. Ayni ihtiyaçla çoluk çocuğa katılarak kiliseye girdim. Aristidi Efendi isminde bir mütekait asker eczacısının

armonikle mahalle çocuklarına söylettiği ilâhiyi dinliyor gibi yaparak kalabalığın içinde dolaşıyor, küçük ablayı yakası kalkık gri seyahat pardesüsü ile, saçlarını -uçlarında iki küçük altın halka sallanan- kulaklarına kadar kapamış siyah fişüsü ile sütunların arasında görmeğe çalışıyordum. Bir hayal arkasında böyle yarı viran, yarı karanlık yerleri dolaşmak meylimde herhalde okuya okuya artık bazı parçalarını ezbere tekrar edecek hale geldiğim Rafaelin de hayli tesiri olsa gerektir.

Ayağım artık iyi olmuş sayılabilirdi. Fakat uzunca yürümelerden sonra Selim Beyin korktuğu kemikte hafif ağrılar hissettiğim için

bastonu hâlâ atamamıştım. Bu, kılık kıyafetimde gittikçe artan ihmali daha ziyade belirtiyor, bana verdiği tavırlarla içimdeki düşkünlüğün bir alâmeti olmağa başlıyordu.

Bir akşam yine Selim Beylerin arkasındaki dağdan dönüyordum. Ayağımın ağrısı her zamankinden fazla olduğundan, çamurlu potinlerimi çıkarmak bahanesile sokak kapısının arkasındaki sandalyeye oturmuştum.

Karşımda ellerini beline dayıyan ve şüpheli bir bakışla dikkatli dikkatli yüzüme bakan Varvar dudu:

— Senin ayağında yine bir şey var, dedi. Gülmeğe çalışarak inkâr ettim.

O bu sefer âdeta kızdı:

— Saklıyacak ne var bunda ? Şimdi sen gelirken dikkat ettim. Adamakıllı topallıyordun.

— Sana öyle gelmiştir. Elimde baston var da...

— Ağrımıyor da neden bastonu taşıyorsun?

— Hoşuma gidiyor. Baston şık bir şey... Dudu içini çekti:

— Uzak olsun öyle şıklık... Kimbilir yine nerelerde dolaşmışsın... Şu ayaklarının haline bak.

Eteklerini toplıyarak yere çzmeldi, potinlerimi çözmeğe başladı. Bir yandan da konuşuyordu:

— Sen acaip bir insan oldun... Halini hiç beğenmiyorum. Böyle giderse galiba babana bir mektup yazdrracağım. Bilirsin, herkes bana kabahat buluyorlar. «Sen Kemal Beye mukayet olmuyorsun» diyorlar. Benim suçum ne ki... Kemal Bey beni adam yerine koyuyor ki, ben ona bir şey yapabileyim?

8

— Bunu kimler söyledi matmazel?

— Kimler olacak.. Selim Beyin kardeşleri... Titremeğe başlamıştım:

— Nerede gördün onları?

— Burada... Sana söylemeyi unuttum. İki gün evvel Aristidi-nin kızlarına misafir gelmişler...

Buraya da uğradılar. Seni gelmiyor diye bir şikâyet, bir şikâyet ki, anlatamam... Güya sen her zaman evlerine gitmeğe mecburmuşsun gibilerde... Doğrusu ben de az buçuk senden şikâyet ettim.

Evde hiç oturmadığını söyledim. Canları sıkıldı. Canları da sıkıldı değil ya., beni haşlamak için bahane... Güya ben sana söz geçiremiyorum diye... Benim hatırımı saymıyana ben ne yapabilirim ki?..

Varvar dudu hastalığımda bana bakmak şerefini kendisinden çalan Selim Beyleri hâlâ

affedememişti. Üstelik büyük abla ile Afifenin evimize gelerek kendisini ayıplar gibi konuşmuş

olmaları ihtiyar kızı büsbütün kudurtuyordu:

— Hele küçük kıza öyle canım sıkılmıştır ki... Âdet, misafir dediğin nereye alırsan orada oturur, kahve, likör ne verirsen içer, sonra Allahaısmarladık deyip gider. Sen bana sormadan kalk, patır patır senin odaya çık... Bir roman kitabı arıyacakmış, nedir? Onun da yolu, izi vaT... Burada eşek başı değiliz. Halimize göre biz de ev kadınıyız. Hem bir genç kadının genç bir delikanlının odasına paldır küldür girmesi yakışık alır şeydir? Sonra aksiliğe bak ki, odanı da daha düzeltmemiştim.

«Nedir bu odanın hali?» deyi bana çıkışmasın mı? Verecek cevap çok amma, senin hatırın da var...

Amma yine de kabahat sende... Nedir odadaki perişanlık... Anladın mı efendim, inek girse buzağısını bulamıyacak... Sen böyle idin önce., ne oldu sana?

Varvar dudu hiddetinden bir türlü potinleri çözemiyor, bana bir hizmette bulunmak istediği halde hırpalayıcı hareketlerle farkında olmadan canımı yakıyordu.

Bununla beraber bu daha iyi olmuştu. İhtiyar kız bu kadar hiddetlenmiş olmasaydı, haberi aldığım zaman gösterdiğim şaşkınlıktan mutlaka şüphelenecekti.

Kendime kâfi derecede hâkim olacak bir hale geldikten sonra sordum:

— Niçin bu haberi daha evvel vermediniz matmazel?

Dudu birdenbire şaşaladı ve:

— Unuttum, aklıma gelmedi, diye yalan söyledi ve buna bir acı sitem de ilâve etmekten kendini alamadı:

— Bu kadar memnun olacağını bileydim, unutmayım diye parmağıma bir iplik bağlardım.

Akşam yemeğinde biraz da benim teşvikimle yine bu bahse dönen ihtiyar kız, hanımların bir tehdidini de anlattı. Bana haber bırakmışlar, eğer fazla dolaşarak ayağımı yoracak olursam beni yine zorla evlerine götüreceklerini söylemişler.

Bu sözün şakadan başka bir şey olmıyacağı meydanda idi. Fakat Varvar dudu tehdidi ciddiye alıyor, bunun kendisi gibi beni de korkutacağını zannederek: «Bak, günah benden gitti. Selim Bey acaip adamdır, seni yine o vapur kamarası gibi odaya tıkarsa karışmam» diyordu.

— XV —

O gece hayatımın sayılı gecelerinden biri olmuştur. Afife evime geldiği, odama kadar çıktığı halde benîm bulunmayışım evvelâ beni çıldırtacak gibi olmuştu. Bunu artık bir daha dönmesine imkân olmıyan bir fırsat sanıyordum.

Fakat bir müddet sonra hâdisenin sinirlerimde yaptığı büyük sarsıntı geçince -gecenin tesirinin de yardımile- başımda zengin bir imkânlar âlemi uyanmağa başladı.

Selim Beyler benim kendilerini aramadığımdan şikâyet etmişlerdi. Demek ki, yarından tezi yok, evlerine gitmek benim için hattâ bir vazife oluyordu. Bunun için kapılarında geçireceğim heyecana karşı ufak bir cesaret kâfiydi. Afifeyi bir kere görmek! Bana öyle geliyordu ki, bütün buhranlarımın kesilmesi için bu kâfiydi. Halbuki bu ziyaret bir defaya mahsus da kalmıyabilirdi. Mademki bana evin çocuğu diyorlardı, mademki içimdeki fesattan henüz kimsenin haberi yoktu. Kendimi olduğumdan daha küçük ve budala bir çocuk gibi göstermek, küçük ablaya yalnız başını başka taraflara çevirdiği zaman hırsızlamadan bakmak daima elimde olan bir şeydi.

Onların evine gitmek bu kadar kolay olduğu halde buna ne mâni tasavvur ettiğimi anlamıyor, kendi kendime kızıyordum.

Vücudümde garip bir hareket, bir çarpınıp çırpınma ihtiyacı

A I t $>

uyanmıştı. Odanın içinde dolaşıyor, sofaya çıkıyor, Varvar dudunun aynası karşısında durarak yarın onunla konuşurken alacağım saf çocuk tavırlarının provasını yapıyordum.

Kulaklanmdaki uğultulara ve aynanın içinden bakan yaşla dolu gözlerimdeki ateşe göre, büyükçe bir nöbet geçirmekte olduğum muhakkaktı. Uzun süren uyuşukluğumun bir reaksyonuna benzi-yen bu teheyyüç beni bütün imkân kayıtlarının dışında garip bir âleme sürüklüyor, çılgın ümitler ve projeler ilham ediyordu.

Bir ikinci kazaya uğramam pekâlâ mümkündü. Hattâ kasden zararsız bir yerimi kırmama ne mâni vardı? Selim Bey bunu öğrendiği zaman beni yine bir arabaya atarak ayni odaya götürecekti. Afife hergün yine karyolamın ayakucunda durarak benimle konuşacak, sonra pencerenin yanındaki koltuğuma oturarak yüzünü güneşe doğru çevirecekti. Bunun için hattâ bir kaza, yahut kasta da lüzum olmıyabilirdi. Yarın Selim Beyi bir yerde görerek ayağımdaki sızının hâlâ devam ettiğini söylerdim, derhal telâşlanarak beni evine götürürdü. Evet, bu iş bu kadar kolay olduğu halde niçin haftalarca boş yere kendimi azaba sokmuştum?

Nöbetin gittikçe arttığını, bir hezeyan ve sayıklama derecesini bulduğunu kendim de farkediyordum. Çantamda, ayağımın çok fazla sancıdığı ilk gecelerden kalma uyuşturucu tozlar vardı. Herhalde afyon mürekkebatından bir şey olacaktı. Bunlardan birini suya karıştırarak içtim.

Fakat en azılı ağrıları az çok hafifleştirdiği halde buna o da tesir etmedi. Yattığım yerde düşünürken kendimden geçer gibi oluyordum. O vakit düşündüğüm şey birdenbire rüyaya inkılâp ederek o şekilde devam ediyordu. Yanımda gördüğüm Afifenin ellerine, eteklerine sarılarak ağlıyor, imkânsız şeyler söylüyordum. Bu vizyonlar o kadar hakikiydi ki, kendimi kaybettiğimin belki saniyesinde sıçrıyarak uyandığım zaman onun üstüme iğilmiş vücudunun âdeta yeni çekilip kaybolduğunu görüyor, yaşlarla ıslanmış yüzümde nefesinin sıcaklığını duyuyordum.

Fakat pek az sonra yine düşüncelerin vücutsuz ve renksiz âleminden rüyanın zengin imkân ve hayal dünyalarına düşüyordum ve bu böyle devam edip gidiyordu.

Ertesi sabah yatağımda yine her zamanki gibi bedbaht ve ümitsiz uyandığımı söylemeğe hacet yok. Fakat bir ateş gecesinin çılgınlığı içinde de verilmiş olsa karar karardır. Bir ümidim olmamakla beraber giyinip sokağa çıktım. Niyetim Selim Beyi aramaktı. Şayet şehre inmişse ne yapacağımı sonradan düşünecektim.

Fakat çok geçmeden onu çarşı içinde bir avukat yazıhanesinde buldum. Yanında fakir kıyafetli birkaç Girit muhaciri vardı. Doktor bunlara civar köylerden birinde verilecek arazi için vekâletname yapıyor, büyük bir heyecan ve hiddete delâlet eden jstlerle mütemadiyen rumca konuşuyordu.

Selim Beyin fena bir zamanına rastlıyordum. Kapıdan girerken kasten topalladım, bastonuma dayanarak oturduğum zaman ayağıma gayritabiî bir vaziyet verdiğim halde dikkat etmemişti. Buna rağmen hatırımı sorduğu zaman:

— Fena değil doktor, yalnız bir parça ayağım ağrıyor, dedim. Ağrının itiraf ettiğimden daha fazla olduğunu zannettirmek için

hafifçe yüzümü takallûs ettiriyor, gözlerimi kapıyordum.

Selim Bey değişir gibi "oldu ve beni dükkânın arka tarafına çekerek derhal ayağımı görmek istedi.

.Yalnız ben daha potinimi çıkarmağa çalışırken o yine kendi meselesine dönmüş ve başını çevirerek tekrar Giritlilerle konuşmağa başlamıştı.

Sinirli parmaklarile ayağımın ağrıyan yerlerini ararken, Varvar dudunun bir akşam evvel yaptığı

gibi beni hırpalıyor, sahiden canımı yakıyordu.

Muayeneyi bitirdiği zaman:

— Şiş- falan kalmamış maşallah, dedi, rahat oturmuyorsunuz, fazla dolaşıyorsunuz. Eh biraz da evham var. Nekadar olsa İstanbul çocuğusunuz.

Doktor bana Giritlilerden birini gösterdi:

— Şu zavallıyı görüyor musunuz? Kılık kıyafetine bakmayın. Âdeta zengin bir köylüydü. Çifti, çubuğu, zeytinlikleri vardı. Kapısında sekiz, on fakir geçinirdi. Sayei şahanede şimdi bunlardan, beş

yıldır kafa kemiğinin içinde dönüp dolaşan bir kurşun parçasından başka bir şey kalmadı. Allah derdin böylesini vermesin. Ne korkuyorsunuz? Maamafih yine kendinizi yormayın; şöyle yatağınızda uzanın, alın kitabınızı elinize... Sizi zorlıyan kim canım?

Bu vaziyet karşısında benim için bastonumu almaktan ve artık lüzumu kalmamış olmasına rağmen topallamakta devam ederek

sokağa çıkmaktan başka yapılacak iş kalmıyordu. Yalnız Selim Beyden ayrılırken heyecanla:

— Onu söyliyecektim, dedim. Hemşire hanımefendiler dün lütfen bana uğramışlar, kendilerini ziyaret etmediğim için daril-dıklarmı söylemişler... Kusurum çok, biliyorum...

Fakat vakit bulamadım.

Doktor arkamı okşıyarak güldü:

— Malûm, malûm... Kilise mahallesi kızları adama vakit mi bırakırlar? Haydi uğurlar olsun., bekleriz...

Bekleriz fakat ne zaman? Çağırılmadan gidecek olursam kendimi kapılarından geri dönebilecek kadar zayıf ve kararsız buluyordum. Böyle bir hezimetin karşısında da bilmem artık ne yapmalıydı?

Aklıma o esnada çocukça bir çare geldi: Kaymakam. Ona, Selim Beylerin bir gün evvel bana geldiklerini ve sitem ettiklerini söyîiyecek olursam mutlaka beni teşvik eder, hattâ belki kendisi de beraber gelmeğe kalkardı. Yahut daha başka bir şey de yapılabilirdi. Biraz hava almak için ona Küllük yolunda bir araba gezintisi teklif ederdim. Parası kendisinden çıkmamak şartile kaymakamın böyle bir şeyi reddetmesine imkân yoktu. Sonra Selim Beylerin önünden geçerken bir yolunu bularak...

Kaymakam yanımda olursa kendimi bir nevi himaye altında göreceğimi ve korkmıyacağımı

hissediyordum. O, mutad neş'e ve konuşkanlığı ile ablaların dikkatini kendi üstüne toplıyacak, ben bir nevi karanlık içinden Afifeyi doya doya seyredebilecektim. Yalnız bunun için hiç olmazsa ikindi zamanını beklemek lâzımdı.

Şakaklarımda akşamki nöbeti hatırlatan bir uğultu, sakat ayağımda birdenbire hâsıl olmuş bir hafiflikle çarşıyı geçiyordum. Manifatura dükkânlarından birinin önünde bir araba gözüme ilişti.

Bu, Selim Beylerin öteye beriye giderken bindikleri araba idi. Hattâ babamla annemi Manastır tepesinin eteklerine kadar onunla teşyi etmişlerdi. Arabacı bir tahta perdenin dibine çömelmiş, kamçisını bacaklarının arasına almış, ekmek yiyordu.

ikindiye doğru hükümet konağı önünde beni bulmasını tenbih için yanma yaklaşıyordum. Gözlerim gayriihtiyarî dükkândan tarafa çevrildi ve tezgâhın önündeki sandalyede büyük ablayı tanıdım.

Evvelâ başım önümde, etrafıma bakmadan hızlı hızlı yoluma devam ediyordum. Fakat kırk, elli adım ilerledikten sonra birdenbire

geri döndüm ve ayni süratle dükkâna yürüdüm.

Büyük abla bir tahta kutunun içinden renkli ibrişim yumakları seçmekle meşguldü. Beni görünce sevinçle yerinden kalktı ve dükkânın daha içerlek bir tezgâhı önünde duran ve bize arkasını çeviren kardeşine seslendi:

— Fofo, bak kim geldi!

Tahminim hilâfına son derece sakindim; hattâ gülümsiyerek bana gelen ve beyaz eldivenli elini uzatan Afifeye çekinmeden bakıyordum.

İki kardeş evvelâ İstanbuldan mektup alıp almadığımı sordular, sonra yakında evlenecek bir fakir Giritli kıza hediye almak için çarşıya indiklerini izah ettiler. Benden ziyade alacakları eşya ile meşgul olmalarına rağmen işlerini bitirinceye kadar yanlarından ayrılmadım.

Güneşe çıktığımız zaman büyük abla yüzüme bakarak:

— Sizi zayıf görüyorum biraz, dedi. Peçesini indirmiş olan Afife:

— Ben de öyle, diye tasdik etti.

Arabacı kırmızı mendilindeki ekmek kırıntılarını silkeledikten ve atların başındaki yem torbasını

çıkardıktan sonra yerine oturmuştu.

Büyük abla:

— Bize lıiç gelmiyecek misiniz artık Kemal Bey, dedi. Başımı önüme iğerek:

— Niçin gelmiyeyim efendim, dedim, rahatsız etmek istemedim.

— Sizden niçin rahatsız olalım. Yarın ne? Çarşamba., öbür gün düğündeyiz. Daha öbür gün, cuma günü sizi yemeğe bekliye-ceğiz olmaz mı? Amma unutmayın. Bu sefer hiç barışmayız.

Arabacının kamçısı havada, atların nallan çamrlu taşlar üzerinde sakırdadı. Afifenin beni görmek için öne doğru iğildiğini ve peçesinin altından gülümsediğini hafif bir göz karartısı içinde farkettim.

Arka tekerlek potinimin burnunu sıyırarak geçti.

Olduğum yerde duruyor, arabanın uzaklaşmasını seyrediyordum. Karşı dükkândaki bir esnafın bakışından, halimde bir acaiplik olduğunu anlamasaydım, daha da duracaktım.

* * * Bazı ağır yaz gecelerinde odaya azgın bir arı musallat olur; korkunç bir uğultu ile lâmbanın etrafında çarpınıp çırpınmağa, odanın içinde dönmeğe başlar. O kadar hızla ki, vücudunun hareketini ancak duvarlarda, tavanda büyüyen gölgesinden takip eder, bu mahlûkun bu kadar kuvveti nereden bulduğunu, bu kadar ısrar ve kudurganlıkla neyi isteyip kovaladığına şaşarsınız.

Afifeyi görünceye kadar geçen iki gün içinde ben de böyle mütemadi bir çarpınıp çırpınma ihtiyacile kuduran bir küçük canavar oldum. Herhalde bu, aylardanberi devam eden uyuşukluğumun bir aksülâmeli.

Eskiden bucak bucak insanlardan kaçtığım halde şimdi en ufak bir tanışıklığım olanların âdeta üzerlerine saldırıyor, taşkın ve yersiz sevgi tezahürlerile adamcağızları şaşırtıyordum. İlk önce iyi olduğuma ve neş'emin yerine geldiğine hükmederek sevinen Var-var dudu gayritabiî azgınlıklarım karşısında korkmağa başlıyordu.

Sabahleyin merdivenlerden ikişer ikişer atlıyarak indiğimi gören ihtiyaT kız:

— Ne yapıyorsun? Delisin? Ayağını yeniden kıracaksın, diye bağırmıştı.

Ben bu hiddete karşılık olarak onu kucakladığım gibi havaya kaldırdım ve yukarıda bahsettiğim arının kudurganlığına benzer bir hızla taşlığın ortasında fırıl fırıl döndürmeğe başladım.

O evvelâ ayağımı unutmuş:

— Aman, kasığım çıkacak, diye bağırıyordu.

Sonra onu da bırakarak feryadını: «Başım dönüyor., bırak çıldıracağım» a çevirdi.

Daha garibi, taşkınlıklarımın Afifeye ait hiçbir fikirle alâkası görünmüyordu. Dişçiye giderken duran ağrı gibi, hastalığım, bütün krizlerile âdeta birdenbire durmuştu. O kadar ki, fevkalâde bir mâni çıksa da o gün onu gÖTmiyecek olsam fazla bir şey duy-mıyacağım sanıyordum.

Aşkımın akılla izahı müşkül tezahürlerinden biri daha: Öğleden sonra sokağa çıkmak için giyinmiştim. Yağmurun hafiflemesini bekliyordum. Rinanın, siyah eski pelerinini kukulete gibi ba-

şına geçirmiş, koşa koşa meydandan geçtiğini gördüm ve hiç tereddüt etmeden camı sürüp seslendim.

O, birdenbire kendini alamıyarak birkaç adım daha koştuktan sonra durdu, başını pencereye çevirdi.

Kollarımla sokağa atılacak gibi jestler yaparak gülüyor, onu çağırıyordum:

— Çabuk gel Rina. Çabuk çabuk... Sana bir söyliyeceğim var. Meydanın bomboş olmasına rağmen kız bir sevkitabiî hareketile etrafına göz attı, sonra tereddütle kapıya doğruldu.

O gelirken ben de süratle merdivenlerden indim. Kendimi o kadar hafif hissediyordum ki, mutfakta bulaşık yıkamakla meşgul Varvar dudunun, ayak seslerimi işitmemiş olması pek mümkündü.

Rina herhalde uzunca bir yoldan geliyordu. Başının pelerinle kapalı olmasına rağmen, yanakları

sırsıklamdı. Şüphe ile yüzüme bakarak, içeri girmekte tereddüt ederek sordu:

— Bir şey istiyorsunuz Kemal Bey?

Ben sadece gülüyor, ne İstediğimi söylemiyordum. Başımla mutfak kapısını işaret etmekten başka bir ihtiyata lüzum görmeden onu kolundan yakaladım, sokak kapısının arkasındaki köşeye çektim.

Rina neye uğradığını anlamamıştı. Islak elbiselerile, koşmaktan kızamirş yüzü ile denizden yeni çıkmış bir balık gibi titriyor, çırpmıyor, fakat sesini çıkarmıyordu.

Zavallı kızın bileklerinden yakalıyarak çarmıha gerer gibi kollarını arkasına kıvırdım ve bu vaziyette ileri fırlıyan göğsü göğsüme yapışık, rastgele yanaklarından, gözlerinden öpmeğe başladım.

Rina evvelâ kaçmıyor, kollarımın arasında kıvranarak zayıf müdafaa hareketleri yapıyordu. Fakat bu pek az sürdü ve onun derin bir nefes aldıktan sonra sivri burnunu burnuma yapıştırdığını

hissettim. Bir an evvel çıldıracak gibi titriyen ürkek ve acemi kız çocuğu, şimdi aşkın bütün tecrübelerini geçirmiş bir kadın olgunluğu ile beni kendine çekiyor, dudaklarile sülük gibi dudaklarıma yapışıyordu. Mahallede değilse bile evde büyük bir rezaletin meydan alması için bu dakikada Varvar dudunun kapıyı açması kâfiydi.

Bilmiyorum nekadar sonra Rinanın başını -çenesinden, saçla-rmdan çekerek- âdeta zorla başımdan ayırdığım ve yüzümden biraz

uzak mesafede tutarak baktığım vakit, hemen hemen yabancı bir çehre gördüm. Yüzünün yüzüme yapışan kısımları âdeta şekil değiştirmiş ve ıslak bir yanık kızıltısı bağlamıştı. Yaş içinde olan gözleri bambaşka renkler ve ışıklarla bana bakıyor, gülüyordu.

Sabahleyin Varvar duduya yaptığımı bu defa da ona yaparak belinden yakaladım ve kucağıma aldım. Maksadımın ne olduğunu kendim de bilmiyordum. Belki sabahleyin matmazele yaptığım çocukluk nev'inden bir oyun, belki de hakikaten fena ve ciddî... Fakat Rina için bu hareketin iki mânası olamazdı. Kendisini yukarı götürmek istediğimi zannederek çırpınıyor, elinin yetiştiği yerlerdeki eşyayı, kapı tokmaklarını yakalamağa çalışıyor ve yal-varıyordu:

— Rica ediyorum Kemal Bey... Ne zaman bırakmıyacaksınız, bağıracağım...

Fakat biçare çocuk bu bağırma tehdidini benim bile zorla işitebileceğim bir f'siltı ile yapıyor ve ağzını âdeta kulağımın içine sokuyordu:

— Rica ediyorum Kema! Bey... Ayaklarınızda öpeceğim., bırakınız...

Ben kedi ile oynıyan bir çocuk gibi zalim, gülüyorum, ağzıma en yakın olan yerlerinden öperek, gözlerimle yukarısını göstererek onu ürkütmeğe devam ediyorum.

— Rica ediyorum Kemal Bey... Görecekler., mamaya söyleyecekler., bana dayak verecek... Bırakınız gideyim...

Yalnız garibi şuydu ki, kızcağız bir yandan kendisini bırakmam için yalvarırken, bir yandan dişlerile hafifçe kulağımı yakalıyor ve beni bırakmamağa teşvik eden asıl kendisi oluyordu.

— Yine geleceğim Kemal Bey... Başka zaman., ne zaman evde kimse yok., ne zaman siz istiyorsunuz., yine geleceğim.

Zavallı Rina! Ne bugün, ne hiçbir zaman!..

Mutfakta bir takunya şıkırtısının dolaşmağa başladığını işiterek onu usulca kucağımdan indirdim ve hırpalanmaktan tüyü tüsü bi-ribirine karışmış bir köpek yavrusu gibi kapının aralığından sokağa salıverdim.

Vaktinden evvel kadma alışmış bazı nadir çocuklar müstesna, ber:<m o zamanki yaş ve halimdeki bir çocuk için, bir kadını kollarına alıp öpmek, hayatın en vahim bir hadisesidir ve buna ancak uzun

tasavvurlar, tereddütler, utanıp sıkılmalarla dolu bir hazırlık devresinden sonra derece derece alışmış olarak cesaret edilir.

Nitekim münhasıran Rina ile meşgul olduğum, onu çılgıncasına istediğim günlerde yapılmış

macera plânımda bile bu kadar ilerisini zihnime sığdıramarmştım.

Halbuki bir genç kızı kapının arkasından bir soğuk su testisi alır gibi şuursuz bir sükűnetle kollarıma alıp kaldırıyor, yanaklarını öpüyordum.

Sonra bu süflî çapkınlık vak'ası benim en ahlâklı zamanıma, büyük bir aşkm ateşinde yanarak bir mücerret ruh kadar temizlendiğim ve bütün hayat zevklerile alâkamı kaybettiğim bir devire tesadüf ediyordu.

Bence bunun tek izahı şudur ki, Rina benim için artık bir sene evvelki Rina değildi, hattâ belki bir kadın bile değildi.

Annemle babama olan heyecanlarım gibi ona karşı olan heyecanlarım da içimde derece "derece donarak bir toprak hareketsizliği almıştı. Gerçi Rinayı kucağımda sıkarken bir an maddî bir zevkle sarsılmamam mümkün olmamıştı. Fakat bu sadece bir netice, hayvanlık, yahut daha doğrusu insanlığımın sonradan beni içine düşürdüğü bir tuzaktı. Yoksa onu kollarımda havaya kaldırırken dediğim gibi, bir toprak testiyi, hattâ içi boşalmış bir testiyi almaktan ehemmiyetli bir şey yapıyor vaziyetinde değildim.

Geri dönülmesi mümkün olmıyan bir tünele dalmıştım. Yalnız babam, annem ve Rinayı değil, herşeyi derece derece gözümden silen ve karşımda Afifenin çehresinden başka hayat bırakmıyan bir karanlığın en kesif ve vahim noktasına süratle yaklaşıyordum.

— XVI —

Selim Beyleri ziyaretim yalnız o cuma gününe münhasır kalmadı. Bütün zamanım karışık yalanlar, hiç lüzumu olmıyan desiseler düşünmekle geçiyor, sekiz, on günde bir mutlaka Afifeyi görmenin kolayını buluyordum.

Meselâ günün birinde bana İzmirden bedeli mukabilinde bir palmiye saksısı geliyordu. Ben bunu, etiketini söktükten sonra bir arabaya koyuyor ve oturduğum pasnyon odasında işime yaramı-yacak bir arkadaş hediyesi diye kapıdan Selim Beylere bırakıyorum.

Acele, çok acele işlerim bulunmasına rağmen, onlar arabayı savıyorlar, beni zorla yemeğe alıkoyuyorlardı. Hattâ zavallı büyük abla, kendilerini çiğneyip geçtiğim için bana bir parça da sitem ediyordu.

Selim Beye yaranmak için birçok fakir Girit muhacirlerile dost olmuştum. Adamcağızların hükümetteki, mahkemedeki işlerine koşuyor, istidalarını yazıyor, kendilerine ufak tefek para yardımlarında bulunuyordum.

Doktor benim Girit davasını bu kadar kuvvetle benimsememe pek memnundu. Bazan:

— Bursalı Binbaşının oğlundan, başka türlüsünü bekliyemezdik, diyor ve bunu söylerken âdeta gözleri yaşarıyordu.

Bununla beraber Giritlilere gösterdiğim alâka yalnız riyadan ibaret değildi. Bu adamcağızların konuştukları yanlış türkçe uzaktan uzağa bana Afifenin sesini ve aksanını hatırlattığı için bu alâkanın temiz ve hasbî olan bir tarafı da var sayılırdı. Afife ile karşı karşıya bulunduğum saatlerde bütün heyecanım kaybolmaktaydı. Yalnız beceriksiz tavırlarım, önüme inik başım, titrek bakışlarımla değil, ruhumla da uyuşuk, aptal bir mektep çocuğu oluyordum.

Arada bir bana bir şey soracak olursa, onun günden güne artan üstünlüğü ile ezilmiş gibi, akla gelebilecek cevapların muhakkak en çocukça ve ahmakçasını bulup veriyordum.

Afifeyi her görüşümde biraz çirkinleşmiş buluyordum. Bu, evvelce de söylediğim gibi, onun hayalimdeki çehresile hakikatteki çehresinin yanyana gelmesinden hâsıl olma bir şeydi. Fakat bazan tuvaletindeki ihmal, meselâ henüz bir öğle uykusundan uyanmış gözleri etrafındaki hafif şiş, yahut dudağındaki bir nezle uçuğu ona hakikaten de maddî güzelliğinden bir şey kaybettiriyordu.

Bu manzara karşısında aşkımın azaldığını zannederek âdeta seviniyordum. Fakat ayrıldıktan sonra bir el onun çehresini tekrar işlemeğe başlıyor ve bu kusurlar beni daha ziyade yakıyordu.

Afifenin şehre ineceği gün ve saatleri öğrenmek için âdeta bir küçük Entellicens Servis teşkilâtı

kurmuştum. En umulmıyacak yerlerde elim vardı. Onların şehirde kimlere misafir geleceklerini ATEŞ GECESİ

inceden inceye tetkik ediyor, arabacılarını daima göz altında bulunduruyordum.

Bin zahmetle hazırladığım, saatlerce kahvelerde oturmak, yol ağızlarında beklemek, soluk soluğa sokak aralarında koşmak pahasına temin ettiğim tesadüfler bazan bir dakika bile sürmüyordu.

Hattâ birkaç kere de sokakta karşı karşıya geldiğimiz halde onların beni görmeden geçtikleri, benim kendimi göstermeğe cesaret etmeden yürüyüp gittiğim olmuştu.

Bizim eski çarşaf, kadını hakikaten başkaîaştıran bir şeydi. Afifeyi çarşaf içinde gördüğüm zaman onu daha ziyade büyümüş, benim çocukluğum için daha erişilmez mesafelere yükselmiş

zannediyordum. Peçenin kafesleri çehresinin öteki kısımlarını kaybetmesine mukabil, gözlerini, dudak ve dişlerini olduğundan daha aydınlık gösteriyor, beni çılgın bir ümitsizliğe sevkediyordu.

Biribirimize iyice alışmış ve iki akraba vaziyetine girmiş olmakla beraber bana muamelesi daima uzak ve biraz soğuktu. Bu, belki de muhacir hüznü ve kendi hususî hayatındaki bedbahtlıkla, hattâ

biraz da şark kadını çekingenliğile izah edilmesi lâzımgelen bir hava idi. Halbuki ben bunu sırf kendi şahsıma karşı bir istihfaf addetmekte devam ediyor, fakat haysiyet namına bir şeyim kalmadığı için gücenmeyi aklımdan geçirmiyordum.

Afifeyi görmek için kullandığım âletlerden biri de kaymakamdı. Münasip bir hile ile bu adamcağızı

kurarak önüme düşürür ve teşebbüsün mes'uliyetini ona yüklersem Selim Beylere gitmekten daha az sıkılıyordum.

Bazan ikindiye doğru kaymakama uğrar:

— Beyefendi, yine başım ağrıyor. Sizinle bir araba gezintisi yapalım mı? derdim.

O derhal sevinerek:

— Dur şu dükkânı kapıyalım, der ve önündeki kâğıtları acele acele çekmecesinin gözüne kilitliyerek önüme düşerdi.

Programımız ne olursa olsun dönüşte araba mutlaka Selim Beylerin önünden geçerdi.

O zaman ya doktoru bahçede görürdük, yahut da kaymakam kendiliğinden:

— Buraya kadar gelmişken doktora beş dakika uğramazsak ayıp olur, derdi.

Onun beş dakikası en aşağı bir saatti. Fakat bazan gece yarısına kadar uzayıp gittiği de oluyordu.

Kaymakamın benimle beraber gelmesinden bir istifadem daha vardı. Onlar karşı karşıya konuşurlarken ben seyirci vaziyetinde bir köşeye çekiliyor ve kendimi unutuyordum.

Afife onun ardı arası kesilmiyen hikâyeleri, latifeleri ile meşgul bulunduğu için bana dikkat etmiyordu. Ben de bu sayede korkmadan ona bakıyor, konuşulan şeylere göre değişik mânalar alan yüzüne, düşünen, yahut gülen gözlerine bir ibadet vecdi ile dalmakta bir tehlike görmüyordum.

Aylar geçtiği halde sıhhatimin bir türlü düzelmemesi kaymakamı düşündürmeğe başlamıştı. Evvelâ

kilise mahallesindeki kızlardan birine tutulduğumu zannederek ustalıkla ağzımı aradı. Bir netice elde edemeyince daha esaslı zannettiği bir sebep üzerinde durdu:

— Ben zannediyordum ki, sen gözlerini kapajnp aileni, İstanbulu düşünüyorsun, diyordu. Bu, daüssıla denen bir yurt acısı hastalığı, dır. Üzülme, bu da geçer... Yaşın ne, başın ne? Nasıl olsa bir gün memleketine kavuşacaksın.

Mütemadiyen benimle meşgul olan bu adamın bir gün hakikî sebebi keşfetmesinden korktuğum için daüssıla faraziyesini reddetmiyor:

— Olabilir efendim. Ne olacağımı bilmiyorum. Üzülmemek kabil mi? gibi cevaplarla onu atlatmağa çalışıyordum.

Adamcağız beni oyalamak için ne mümkünse yapıyor, bir yandan yeni yeni kitaplar bularak zihnimi meşgul etmeğe uğraşırken, bir yandan da bana fazla iş vermesi için Nafia mühendisini mütemadiyen sıkıştırıyordu.

Fakat bunların hepsi boştu. Ne yapsam, nerede olsam kendimi sabit fikrimin pençesinden kurtarmağa muvaffak olamıyordum.

Hiçbir işi tam yapmağa, hiçbir şeye uzun bir alâka göstermeğe kabiliyetim kalmamıştı.

Dairede başladığım hesaplar yarım, evde yazmağa başladığım mektup yarım, okumak için açtığım kitap yarımdı. Bir gömlek almak için dolabımı açtığım zaman bütün eşyamı odanın ortasına döküyor ve bir daha toplamağa kuvvet bulamıyordum. Etrafım, daki insanlara

karşı vaziyetim de tamamile değişmişti. Bana söy-lenen şeyleri dinlerken çabucak yoruluyordum. Bunun neticesi olarak tanıdıklarımı birer birer kırmağa ve kendimden kaçırmağa başlamıştım.

Titiz, sinirli hareketlerim Rinaya kadar bütün kız arkadaşlarımı dağıtmıştı. Ufak tefek bazı

menfaatler hatırı için nazımı çekmekte devam eden fakir Stematuladan gayrisi artık bana uzaktan bakıyorlardı.

Yeknesak ıztırabımın ve bir tek insan etrafında dönen düşün-cele'rimin, inkişafımı durdurması ve beni dağ başında koyunlarile yalnız kalan bir çoban gibi gabi ve hayvan yapması tehlikesi vardı.

Fakat bereket versin ki, bu ıztırap başka neviden birtakım düşüncelerle bana için için işliyor, dış

dünya ile alâkamı kesmemden ileri gelen kayıbı beni kendi dar âlemimde derinleştirmek su-retile bir dereceye kadar telâfi ediyordu.

Kaymakamın bana verdiği kitaplar içinde zaman zaman bir cümle veya bir beyit ok gibi yüreğime saplanıyordu. Bunu hemen bir kâğıt parçasına yazıyor, günlerce ve bazan gözyaşlarile tekrar ediyordum. Günden güne çoğalan ve bir büyük defter teşkil eden bu beyitler ve satırlar benim için hiç yoğa nisbetle yine bir şey, bir terbiye sayılırdı. Bununla beraber aylar geçtikçe iztırabım daha sakin, daha az vahşi bir şekil alıyordu. Yatağımda uyanırken perdeleri ağartan sabaha sakin bir hüzünle bakıyor ve artık kork-muyordum.

Uzun süren hastalığa ahşan ve ıztırap fasılalarında yatağının içine bırakılmış zavallı oyuncaklarile oymyan ufak bir çocuğa dönmüştüm.

* * * O senenin yazına doğru Afife ile kocası arasında muvakkat bir anlaşma teşebbüsü oldu.

Havadisi arabacıdan almıştım. Ona inanmak lâzimgelirse Rıfkı Bey iki gündenberi Selim Beylerin evinde, karısının yanında idi. Yapılacak başka bir şey bulamadığım için kaymakama koştum. Fakat aksi gibi o da kendisince çok ehemmiyetli bir işle meşguldü. Habere şaşmıyor: «Ya, öyle mi? Çok âlâ... Demek barışmışlar ha... Oh, oh» gibi sözlerle beni savsaklıyordu.

Ben tabiî kene gibi yapışmıştım. Lâkırdıyı döndürüp dolaştı-rip oraya getiriyordum.

Yanındaki birkaç köy muhtarının çıkmasını sabırsızlıkla bekledikten sonra:

— Selim Bey size bir şey söylemedi mi? dedim. O omuzlarını silkti:

— Selim Beyin ne esrar küpü olduğunu bilmez misin? ¦

— Demek siz hakikaten bir şey bilmiyorsunuz?

— Söylemezse nereden bilirim?

— Herhalde mektupla anlaşmış olacaklar...

— Ona ne şüphe... Herif herhalde aklına estiği için çat çat kapıyı çalmadı. Öyle olsa kovarlardı.

— Peki, bu kadar rezaletten, gürültüden sonra...

— Herif adamakıllı madrabaz... Selim Beye kimbilir neler yazdı. Alt çenesinden girdi, üst çenesinden çıktı. O da zaten uzun ahmak... Ne diyelim, Allah dirlik düzenlik versin.

Fazla ısrar mânâsız, hattâ tehlikeliydi. Fakat kendimi tutamıyordum:

— Peki amma küçük ablanın madrabaz dediğiniz bu adamla geçinebileceğine nasıl ihtimal veriyorsunuz?

— Geçinir, geçinmez o başka bahis... Anlaşılan herif kadım rüyada gördü. Sununla birkaç gün daha bir ahkâm sürelim, dedi. Hakkı da yok mu? Yumurta içi gibi kadın... Yüzünün bir yanından baksan öte yanı görünüyor... Birkaç gün onu koynunda öpüp koklasa ne zarar eder. Üstelik Selim Bey aptalına da besbedava kendini besletecek...

«Yumurta içi gibi kadın», «yüzünün bir yanından baksan öte yanı görünüyor».

Kaymakamın bu amiyane ve bir parça da cynique tasvirleri o zamanki top çocuk hayalimi şiddetle kamçılamış, Afifeyi gözümde büsbütün başka renklere boyamıştı.

Haftalarca kafama musallat olan bu gülünç kelimeleri birer lirik şiir mısraı gibi yüksek sesle tekrar ediyor ve ağlıyordum. «Birkaç gün koynunda öpüp koklasa» sözünün benim üzerimdeki tesiri de bundan az olmamıştı.

Afifenin kocasını kendi odasına alması, onunla bir yatakta, benim yatağımda yatması tabiî idi.

Fakat kaymakam bu sözleri söylemiş olmasaydı, onu bir erkeğin kucağında, yarı çıplak vücudu iie mütemadiyen hırpalanıyor görmiyeceğim muhakkaktı.

Birkaç gün sonra kaymakam:

— Şunları bir yoklıyalım seninle, dedi, damatları da gelmiş. Adamcağıza bir hoş geldin demezsek ayıp olur.

Onları bir arada görmemek hakkındaki kat'î kararıma rağmen derhal razı oldum.

Rıfkı Bey, resimde görüldüğünden biraz daha yaşlı, saçları kısmen dökülmüş ve ağarmağa başlamış, zeki ve sempatik bir adamdı. Tarif ettikleri serseriye benziyen hiçbir hali yoktu. Bilâkis neden bahsetse insana garip bir emniyet telkin ediyordu.

Kaymakama yeni bir teşebbüsünden uzun uzadıya bahsetti. Çi-ııe ile Aydın arasındaki uçsuz bucaksız boş arazide meyankökü yetişiyordu. Bunları Avrupada satmak için Izmirdeki bir şirketle anlaşmıştı. Yapılacak masraf, bunları tophyacak işsiz köy kadın ve çocuklarına verilecek ehemmiyetsiz bir yevmiyeden ibaretti.

Kaymakam biraz evvel bu adamın »Allah bir» dese inamlmı-yacak bir serseri olduğundu söylediği halde yavaş yavaş ateşleniyor, yakında tekaüt olursa kendisine de bir iş verilmesini istemeğe kadar varıyordu.

Rıfkı Beye benden uzun uzadıya bahsedildiği muhakkaktı. Çünkü beni bir yabancı gibi karşılamamış, Milâstaki vaziyetime, hattâ, geçirdiğim kazaya dair sarih sualler sormuştu. Bir politika sürgünü olduğuma göre bende az çok inkişaf etmiş bir zekâ farzedi-yor, kaymakamla konuştuğu meselelerde beni de karıştırmak istiyordu. Fakat hastalıktan küçülmüş çehremle, ürkek bakışlarım ve mânâsız cevaplarımla o gün o kadar çocuktum ki, bu teveccühü beş, on dakika içinde kaybettim ve odanın bir köşesinde unutulup kaldım.

Rıfkı Beyin karşısındaki bu şaşkınlığımın muhtelif sebepleri vardı. Bir kere kendimizi iki rakip vaziyetinde görüyor, biribirimize daima uzak ve soğuk kalmamız îâzımgeldiğine hükmediyordum.

Sonra Afifeye olan aşkımın kendi kendine gelin güvey olmak nevinden bir şey olmasına rağmen bir suç işlediğime, bu adama karşı bir vicdansızlık yaptığıma kani idim. Nihayet onları bir arada gördüğüm zaman kıskanacağımı, hattâ ihtiyatsız birtakım hareketlerle foyamı meydana vereceğimi kendi kendime telkin

etmiştim.' Bunun için ne Rıfkı Beyin, ne kimsenin artık benimle meşgul ol-9

maması bana bir parça cesaret veriyor, bir kaplumbağa yavrusu gibi başımı yavaş yavaş

kabuğumdan çıkararak etrafıma bakıyordum.

Rıfkı Beyin, aile içindeki vaziyetinde bir gayritabiilik hissedilmiyordu. Hattâ onun büyük abla ile biribirlerine şakalar, cilveler bile yaptıklarını hayretle görüyordum.

Selim Bey gerçi ağır ve durgundu, arasıra hafifçe kaşlarını çatarak, uzun kumral bıyıklarının uçları

ile oynıyarak düşüncelere dalıyordu. Fakat bu onun aşağı yukarı her zamanki haliydi. Ben bile onu iyi tanımadan önce bu haşin sükűtlardan kuşkulanmış, doktorun beni istihfaf ettiği, yahut bilmediğim bir suçumdan dolayı bana gücendiği yolunda vesveselere kapılmış değil miydim?

Afifeye gelince, o bugün boynu bir beyaz tülbentle, omuzlan kalın bir atkı ile sımsıkı sarılı, yalnız dolu dolu öksürüyor ve kısık bir sesle bir türlü geçiremediği bir bronşitten şikâyet ediyodu.

Yüzü renksiz, gözleri yorgun ve kırmızıydı. Arasıra fazla ök_ sürdüğü vakit Rıfkı Bey başını

çeviriyor:

— Sen bu rüzgârlı odada oturacağına odanda yatsan daha iyî edersin, diyordu.

Fakat o sinirli bir omuz hareketile artık yatmaktan usandığını anlatıyor, hattâ pencerenin kapanmasına razı olmuyordu.

Bir aralık Rıfkı Beyle kaymakam arasında bir tavla partisi başlamıştı. Afife bir sandalye alarak kocasının arkasına oturdu ve onun omuzu üzerinden oyunu seyretmeğe başladı. Bazan kendini bırakarak hafifçe Rıfkı Beye dayanıyor, saçları onun yanağına, çenesine sürünüyordu. Bu hareket bana evvelâ onun gizli bir meyli, kocasına karşı duyduğu bir sokulma ihtiyacının ifadesi gibi görünmüştü. Fakat gariptir ki, beni kıskandırması lâzımgelen bu yakınlık, Afifenin kendi ihtiyarile meydana getirdiği bu aşk levhası beni lakayt bırakıyordu ve sebebini tayin edemdiğim hafif bir hüzünden başka hiçbir şey duymadan onu gözucu ile seyrediyordum.

Büyük abla bir köşede örgüsüne dalmıştı. Elleri ceplerinde kâh duvardaki resimlerin önünde, kâh tavlacıların başucunda durarak dolaşan Selim Bey bana:

— Siz de galiba tavladan hoşlanmıyorsunuz Kemal Bey, dedi,, haydi bir parça bahçede hava alalım.

İçim sızlıyarak yerimden kalktım ve doktoru takip ettim. Fakat Afifenin bulunduğu yerden uzaklaşmamak için kalbim ve vücudum öyle bir enerji ile doluydu ki, Selim Bey bahçenin ortasına doğru yürümek istediği halde muvaffak olamıyor, bir manyetik dalga içinde gibi pencerenin önüne dönüyordu.

Sona doğru oyun kızışmış, heyecanlı bir maç şeklini almıştı. Kaymakam kendinden geçmiş bir halde zarları okuyup üflüyor, Rıfkı Beyin zarları tavlanın üstüne düştükçe heyecanlı çığlıklar koparıyordu. O kadar ki, büyük abla bile işini bırakarak onların başucuna dikilmişti.

Selim Beyle beraber pencerenin dışından komediyi seyre başladık. Afifenin başı hâlâ kocasının omuzu üzerindeydi. Loş odaya pencerenin sarmaşıkları arasından giren akşam ışığı bir maden levhaya vurur gibi yalnız onun çehresinde bir parıltı meydana getiriyordu. Kocasının mütemadiyen tavlanın üzerine iğilip kalkan mü-tekallıs yıprak başı yanında bu çehre nekadar çocuk, nekadar beyaz ve tazeydi.

Deminden bana bir aşk gibi görünmüş olan bu yakınlık şimdi feci bir mahkűmiyet, bir esir insanın mecburî itaatine benzer bir şey görünüyordu. Kimbilir, belki biraz evvel Afifeyi fazla kıskanmamış

ve onların biribirine dokunan başları karşısında hüzünden başka bir şey duymamış olmamın sebebi de buydu.

O günden sonra Rıfkı Beyle Afifeyi birçok defalar beraber gördüm, hattâ onların bana fazla ehemmiyet vermiyerek, yahut dikkat etmediğimi zannederek biribirlerine yaptıkları bazı karı koca cilvelerine de şahit oldum. Fakat herşeye rağmen hâkim duygum daima bu kaldı.

Kaymakamın çiy kelimelerle hayalime musallat ettiği aşk sahnelerinde onu boş ve zevksiz gözlerle, hiçbir zevk duymıyan yarı çıplak ve sefil bir esir vücudu ile bu adamın kollarında sadece hırpalanıyor görüyor ve ona acıyordum.

Kaymakam arabada boğula boğula öksürüyordu. Afifenin lâkırdısını açmak için:

— Küçük abladan size nezle geçmiş olmasın, dedim. O gıcığrnı geçirdikten sonra:

— Değil, dedi, değil... O hınzır herifin sıkıştırmasından... Zar mı tutuyor nedir teres? Hertürlü

madrabazlık memuldur böyle-

132

t s

lerinden...

Kaymakamı biraz iğnelemiş olmak için:

— Gelirken Rıfkı Beyin aleyhindeydiniz efendim, sonra pek sevişmiş ve anlaşmış

göründünüz. Şimdi yine tekrar aleyhine dönüyorsunuz, dedim.

O kendini müdafaa etmedi, mahzun bir tavırla:

— İnsan zayıf mahlûk, dedi, demin Selim Beyi ayıplıyordum amma madrabazın böyle tatlı dillisi herkesi aldatır. Bereket versin tesirleri, çenelerinin işlediği zamana münhasırdır. Fakat insan salim kafa ile bir dakika düşündü mü, tongaya bastığını anîar, Herif bana meyankökü

ticaretinden bahsederken Çine tarlalarına altın yağıyor sandım. Kimbilir Sklavaki budalalarını

da böyle mi aldatıyor, nedir?

Kaymakamı bu kadar kuvvetle Rıfkı Bey aleyhine çeviren şey, oyunda iki çeyreğini kaptırmış

olmasıydı.

— Kabahat sizin, dedim, tavlaya başlarken «ben çeyreğine oynarım» demediniz mi?

— Dedim amma lâtife kabilinden bir şey... Demez olaydım... İki parti kaybedince almaz kanaatile çeyrekleri çıkardım. Ne dersin, cayır cayır almasın mı kerata?

Afife bahsinin kapanmasını istemiyordum:

— Tamamile barışmış görünüyorlar, dedim, siz ne dersiniz?

— Belli olmaz... Herhalde zavallı kadına yazık olmuş... Selim Bey sıkı dayanmalı, yol yakınken bu işin bir icabına bakmalıydı. Maamafih bu kadınlar da bir acaip millettir. İhtimal ki, herife yapışan

o olmuştur. Selim Bey de lâkırdı anlatmaktan âciz kalmıştır. Dediğim gibi herif adamakıllı
madrabaz...

— XVII —

Bu ziyaretten bir hafta kadar sonraydı. Bir ikindi vakti çarşıdan geçerken bir Rum çocuğunun beni adımla çağırdığını işittim ve başımı çevirince büyük ablanın bir manifaturacı dükkânının kapısında bana şemsiyesile işaret ettiğini gördüm.

Evvelâ Afifeyi de beraber zannederek heyecana kapılmıştım. Fakat o yalnızdı. Tezgâhın üzerinde duran birkaç parça ipekliyi bana göstererek fikrimi sordu ve bunlardan Afifenin çocuğuna el-

biseler dikeceğini söyledi.

— Küçük buraya mı geliyor efendim? diye sordum. O gülümsiyerek:

— İzmirdeki büyük anne bırakır mı onu gelsin? dedi. Fofo gidecek yakında., onunla göndereceğim.

Şaşkınlığımdan:

— Afife Hanım İzmire mi gidecek, dedim, peki ya siz? O tekrar gülümsiyerek omuzlarını silkti:

— Ben ne yapacağım, yine yalnız kalacağım.

— Afife Hanım büsbütün İzmirde mi kalacak? V

— Belki yazları birkaç ay gelir. Küçüğe oyuncaklar da alacağım. Burada iyisi yok amma ne yapalım... Hiyanın oyuncak_ da göndermesi lâzım...

Dükkâncı raflardan boyalı trampetler, yelkenli kayıklar, kurşundan askerler indirerek tezgâhın üzerine sıralıyor, biz bunlardan beğendiklerimizi pazarlık ederek bir tarafa ayırıyorduk.

Büyük abla ile evvelâ makul ve sakin konuştuğum, hattâ oyuncakları seçerken şakalar yaptığım halde sonradan dalmağa ve sapıtmağa başlamıştım. Halimdeki acaipliği o da hissederek:

— Neniz var Kemal Bey? dedi, hasta mısınız? Gülmeğe uğraştım: :.

— Hiç efendim, dedim, niçin hasta olayım? :

— Görmüyor musunuz, yüzünüz nekadar sarı...

Bir bahane bulmak lâzımdı. Aklıma bir gün evvel İstanbuldan aldığım mektup geldi. Bu yaz yine bana misafir gelmek istiyen babam mektubunda annemin son günlerde tekrar bir rahatsızlık geçirdiğini, bu yüzden seyahatlerini sonbahara bıraktığını söylüyordu.

— İstanbuldan bir mektup aldım efendim, dedim, annem yine hastaymış. Hem galiba ziyadece hasta... Biliyorsunuz, benim için İstanbula gitmek imkânı yok.

Büyük abla birdenbire herşeyi unuttu ve büyük bir endişe ile bana tafsilât sormağa başladı.

Dakikadan dakikaya ağırlaşan kalbim ve kısılan çenemle çok şey düşünecek halde olmadığım için ilkönce rastgele birtakım cevaplar veriyordum. Fakat o belki Selim Beyin İstanbuldan telgrafla malûmat istiyeceğini söyleyince korkudan aklım başıma gelir gibi oldu:

— İhtimal korktuğum kadar değil efendim. Babam da fazla bir şey söylemiyor zaten... Ben kendim merak ediyorum, gibi teviller aramağa başladım.

Zavallı büyük abla, hayatında birkaç kere gördüğü bir ihtiyar kadın için gözleri dolu dolu:

— Lâzım ki sizi bize götüreyim Kemal Bey, dedi.

— Müsaade ediniz efendim, dedim, rahatsız etmiyeyim.

— Çok ayıp yapıyorsunuz... Nasıl istiyorsunuz ki sizi yalnız bırakayım. Selim bizim gibi sizin de kardeşiniz, bir parça konuşacaksınız, açılacaksınız.

Fazla bir şey söylemeden büyük ablanın paketlerini aldım ve köşebaşında bekliyen arabaya yürüdük.

* * * Selim Bey, eniştesile beraber sokağa çıkmıştı. Afife bahçede yalnızdı. Büyük abla ramca bir şeyler söyliyerek beni ona teslim etti ve kendisi soyunmağa gitti.

Annem için uydurduğum yalan Afifede de ayni alâkayı uyandırmıştı. Fakat o ablası gibi telâş

göstermiyor, ihtimal beni daha fazla müteessir etmemek için sual sormaktan çekiniyordu.

Beni evvelâ içeriye götürmek istedi, fakat sonra nedense bundan vazgeçti:

— Yorgun değilseniz bahçede dolaşalım bir -parça, dedi, açık hava^daha iyi...

Bina ile sokak kapısı arasındaki yolu ağır ağır inmeğe başladık. Flora bizimle beraberdi. Arasıra kapıya koşarak sokaktan geçen mandalara havladıktan sonra tozu dumana katarak geri dönüyor, ayaklarımızın altında arkaüstü yatıyor ve debeleniyordu.

Köpeğin bu oyunları bir insan saygısızlığı gibi Afifenin canını sıkmıştı. Onu zincirinden yakalıyarak yolun kenarındaki bir ağaca bağladıktan sonra ara yollardan birine saptı.

İtiyad ne garip kuvvettir. Burası bir yaz evvel, babam ve annemle birlikte onlara ilk geldiğim gece beraber geçtiğimiz yoldu. Ayni ağaçlar arasından yürüyerek bostan kuyusuna kadar iler-ledik: Afife:

— Biraz yüzünüzü yıkamak istemez misiniz, Kemal Bey? dedi,'

soğuk su iyidir. Açılırsınız.

Sesimi çıkarmadan kuyunun kenarındaki oluklardan birine iğiL dim ve evvelâ yüzümü, sonra tekmil başımı birkaç kere soğuk suya daldırıp çıkardım.

Hareketlerim o kadar sert ve muvazenesizdi ki, başımla beraber caketimin üst kısmı da sırsıklam olmuştu. Yakalarımdan giren kuyu suyu soğuk soğuk göğsüme ve sırtımın ortasına sızdığı için vücudumu dik tutamıyor, reverans yapar gibi öne iğiliyordum.

Afife gülmekten kendini alamıyarak:

— Ne yaptınız Murat Bey? diye haykırdı, hasta olacaksınız. Bunun ehemmiyeti olmadığını

anlatmak ister gibi bir tavırla

omuzlarımı kaldırdım.
— Biliyorsunuz ben nekadar çektim., hâlâ öksürüyorum... Kurulayınız başınızı rica ederim.
Kurulıyayım, fakat neyle? Elimi cebime attım, mendil yok, Derbederlikten kaç gündür onu bile ihmal etmişim. Afife avucundaki minimini tül mendili gösterdi:
— Bunu vereyim, fakat ne yapacak? Size peştemal lâzım... Sağ kolumu ensemden başlıyarak saçlarımın üzerinden ve yü.
zümden geçirdim. Caketlerinin kolu ile burnunu silen fıkara sokak çocuklarının jestine benziyen bu jestimle, karmakarışık başımla ve bilhassa bu vaziyette hâlâ muhafazasına çalıştığım vakur ve mahzun ciddiyetle o kadar komiktim ki, Afife bu defa sesle güldü. Fakat bu gülmenin kendime karşı
bir saygısızlık olmasından korkarak hemen elile ağzını kapadı:
— Kravatınızı çözünüz Murat Bey. Hattâ yakanızın düğmesini de çözseniz iyi olacak...
Bir şey söylemeden itaat ettim. Fakat ıslanmış ince kravatım düğümünün içinde biraz kaydıktan sonra sıkıştı ve Floranın tasması gibi ne ileri, ne geri, boynumda asılı kaldı.
Afife beceriksizliğimi görerek bana yardım etmek ister gibi bir hareket yapmıştı, fakat galiba genç
bir adamın vücudüne el dokundurmayı doğru bulmıyarak vazgeçti.
— Başınızı güneşe tutun... Ne olsa biraz fayda eder.. Kuyunun karşı tarafındaki iki büyük incir ağacı arasından gelen
güneş ışığına doğru bir, iki adım yürüdüm ve karşı karşıya durduk.
— Ne oldu size Murat Bey?

Afifenin sualinde bir genişlik, bugünkü kederimin daha derin sebeplerine inmek istiyen bir şey sezer gibi oldum. Gözlerimi kamaştıran güneşe karşı sırf kendi kurunma işimle meşgul göründüğüm ve yüzüne bakmağa cesaret edemediğim halde onun beni hüzünle, merak ve merhametle seyrettiğini hissediyordum.
Foyamı meydana vermekten korkar gibi sadece:
— Annemv dedim.

O ayni vakur ciddiyetle:

— Evet, anneniz, dedi, hepimizin annesi... Fakat büyük abla bana yanlış anlatmadıysa o kadar telâş edecek bir şey yokmuş... Belki şimdiye kadar yatağından bile kalkmıştır.

Ben kâh ayaklarımın ucuna, kâh yana ve havaya bakarak gözlerimi kırpıştırıyor, cevap vermiyordum. Afife bu defa daha açık konuştu:

— Ne oldu size Murat Bey? Geçen sene böyle miydiniz siz? Neş'eli, kuvvetli bir çocuktunuz. Niçin bu kadar bıraktınız kendinizi?

Afifenin bu sualleri, benden ziyade kendi kendine sorar gibi bir hali vardı. Böyle olduğu halde benim cevap vermemi bekliyor, inatla sustuğumu gördükçe geçen seneki halimle şimdiki arasındaki fark hakkında bazı şeyler söylüyor ve sözünü hep ayni cümle ile bitiriyordu:

— Niçin bıraktınız bu kadar kendinizi?

Niçin mi bu kadar bıraktım kendimi? Bunu söylemek imkânsızlığı karşısında gözlerimden damla damla yaşlar sızmağa başladı. Afifenin bunları yarı kapalı kirpiklerimden gözbeb eki erime işliyen güneşe atfedeceğini ve belki de hâlâ saçlarım ve alnımdan gözkapaklarıma sızmakta devam eden su damlalarile karıştıracağını umuyordum. Fakat o anladı ve devam etti:

— Yapmayınız bu kadar Murat Bey... Belki burada mes'ut değilsiniz... Sevdiklerinizi göreceğiniz geliyor., amma ne yapabiliriz? Biliyorsunuz benim de çocuğum var uzakta... Bazı o da hasta oluyor., yüreğim yanıyor... Fakat yapılacak şey yok...

Pek farkında değilim. Fakat Afife bana galiba çocuğundan ilk defa bahsediyordu. Belki de babasına olan kininden istemiyerek ona da bir pay ayırdığı için başka zamanlarda küçük Sklavakiden bahsedildikçe hattâ biraz hırçınl aştığını ve araya başka lâkırdılar

karıştırdığını görmüştüm. Fakat şimdi sırf ona ait olduğundan şüphe etmediğim bir teessürle gözleri bulanıyor, başını uzaklara çeviriyordu.

Kalbim çarparak sordum:

— Evet, fakat siz çocuğunuzu yakında göreceksiniz, öyle değil mi?

O, düşüncelerinden kendini alamıyarak müphem bir hareket yaptı.

Israr ettim:

— Belki pek yakında... Öyle değil mi?

Yine dalgın ve bir şey ifade etmiyen bir cevap:

— Bilinmez ki...

Utanıp sıkılmayı bırakıyorum, saygısız bir ısrarla suallerime devam ediyorum:

— Belki birkaç güne kadar... Meselâ haftaya bugün İzmrrde olabilirsiniz.

— Zannetmiyorum.

— Büyük abla çok yakın olduğunu söyledi.

— Öyle mi? .

— Hattâ bugün ona elbiselikler, oyuncaklar aldı. Afife istemiyerek gülümsedi:

— Abla benden ayrılmaktan korkuyor... Onun için sanıyor ¦ ki, gideceğim gün çok yakındır.

— Demek o kadar değil?

— Belki kışa doğru... Biliyorsunuz, onun Çinede, Aydında işleri var.

— Şu halde kışa kadar muhakkak buradasınız.

— Öyle görünüyor.

Vücudumu baştan başa bir sıcak dalgası sarmıştı. Saçlarımın bir ocak karşısında gibi kendiliğinden kuruyup kıvrıldığını, rengi-min kızardığım, yalnız vücut hareketlerime değil, üzerimdeki cansız eşyaya, kol ve bacaklarımdan sarkan elbiselerime, boynumdan sarkan kravatıma kadar bir kıvraklık geldiğini hissediyordum.

Demek büyük abla kendisile beraber beni de aldatmış! Afife kışa kadar burada... Kışa kadar... Ne uzun!

Onun kendi ağzından bu müjdeyi aldıktan sonra görmeğe başladığım bu ağaçlar daha birkaç defa renk değiştirecek; henüz to-

muTcuk halinde yemişler büyüyecek, sararıp kızaracak; yağmur ve sisler içinde başlıyor gibi görünen bir yalancı kıştan sonra tekrar havalar açacak, ortalık yeşerecek... Ondan kimbilir nekadar uzun

zamanlar sonra da sahici kış... Bir gün öleceğimiz de muhakkak. Fakat mühlet uzun ve şüpheli olduktan sonra ne çıkar!

Beni en süflî düşkünlükten cesaret ve neş'enin en çılgınına atan sayılı sinir nöbetlerimden birini geçiriyordum. Bu dakikada bana herşey o kadar kolay görünüyordu ki, Afifeyi bileklerinden yakalıyarak göğsüme çeksem, kendini bırakacak sanıyordum.

Ateşli bir gevezelik ihtiyacı bana hemen hemen tehlikeli şeyler söyletmeğe başlamıştı:

— Hakkınız var küçük abla, diyordum, bilmiyorum belki bir hastalık... Ben hiç eskisi gibi değilim.

Bana nekadar iyilik ettiniz bugün... Zaten siz her zaman bana karşı o kadar iyi, o kadar iyi oldunuz ki... Ayağım kırıldığı zaman, bugün, her zaman, her zaman...

Afife, sayıklamağa benziyen bu sözlerden ve mütemadiyen gözlerimden akan yaşlardan bir mâna çıkaramıyor, ayağım kırıldığı zaman ve hele bugün bana nasıl bir hizmet ettiğini anlıyamıyarak yüzüme bakıyordu.

Ancak, bu nevi nöbetler saridir:

— Siz sahiden çocukmuşsunuz Murat Bey, diye beni ayıplar gibi göründüğü halde kendi de heyecana kapılıyor, benimkinden daha az çocukça olmıyan sözler ve tavırlarla beni teselli edi-

. yordu.

Konuşa konuşa kuyunun yanından uzaklaştık ve bahçenin daha iç taraflarına doğru yürümeğe başladık. Selim Beyin bahçesi nekadar büyük olsa nihayet birkaç parça meyvahkla biraz bağdan ibaret bir ev bahçesiydi. Fakat o akşam bu bahçede Afife ile yaptığım gezinti bende uçsuz bucaksız bir ormanda günlerce devam etmiş bir seyahat hâtırası bırakmıştır. Ağaçların karanlığı içinden aydınlık meydanlara çıkıyor, üzüm kütükleri arasında dolaşıyor, sonra yine bir ağaçlığa, ihtimal ayni ağaçlığa giriyorduk. Bazı yerlerde tepemize dallar dokunuyor, ayaklarımıza çalılar takılıyordu.

Birkaç defa bir çukurun, belki ayni çukurun üzerinden atladım ve onun da atlamasına yardım etmek için elini tuttum. Her defasında onun bir sene evvel kilise bahçesinde eteklerini toplı-

yarak ateşîen atladığını hatırlıyor ve gülümsüyordum. Hattâ zannederim bunu kendisine de söyledim.

Gezintinin bu kadar uzun sürmesi, AHfenin benim yanımda kendini bu derece unutması galiba bu akşamki marazı gevezeliğimden ileri gelmişti. Birçok defalar onu durdurduğumu, gözlerim, dudaklarım ve sesimde nöbetimin ateşlerile uzun uzun bir şeyler anlattığımı hatırlıyorum.

Söylediğim belki çocukça şeylerdi. Fakat bunlar içimdeki büyük adam ihtirasından garip renkler alıyor ve Afifeyi gayriihtiyarî alâkadar ediyordu.

Hâlâ büyük yoldaki ağaca bağlı olan Floranın arasıra havladığı işitiliyordu. Bir defasında Afife başını kapı tarafına çevirdi:

— Ağabey geliyor, dedi.

Bu, gezintinin artık nihayet bulduğuna işaretti. Fakat o nedense kardeşile kocasını ara yoldan karşılamak istemedi ve beni bahçenin arka tarafından dolaştırarak eve götürdü.

* * * Selim Bey meseleyi büyük abladan öğrenmişti. Beni görünce endişeli bir çehre ile:

— Mektup üzerinizde mi? dedi.

Elimi caketimin iç cebine attım, fakat derhal kendimi toparlıyarak:

— Hayır, dedim, galiba evde, yahut da dairede...

— O mektubu görmek isterdim. Hastalık hakkında tafsilât var mı?

— Hayır... Galiba geçen seneki hastalıkmış... Babamın söylediğine göre tamamile geçmiş...

— O halde niçin bu kadar telâşlandınız?

— Pek fazla telâşlanmadım. Büyük abla belki yanlış anladı. Ben şimdi lüzumsuzluğu kadar da tehlikeli olmağa başlıyan

bu hastalık masalını kapatmaktan başka bir şey düşünmüyor, suçu kurnazlıkla büyük ablaya yüklemeğe uğraşıyordum. Selim Bey elimi tutarak, saçlarımı okşıyarak:

— Yeni bir hastalık değilse ehemmiyeti yok, dedi. Ben annenizin naturasını bilirim. Zayıf, sinirli, fakat sağlamdır Allaha emanet... Maamafih şimdi binbaşıya telgraf çekeceğim, soracağım.

Selim Beyi bu fikrinden vazgeçirmek için çok uğraştım. Fakat

-» ı ı. V Ul

E o l

mümkün olmadı. Bunu belki de babama karşı bir arkadaşlık vazifesi addediyordu.

Selim Beyler o gece beni yemeğe alıkoydular. Sofrada bir başka misafir de vardı. Sklavaküerin uzak akrabalarından çok ihtiyar ve fakir bir Giritli.

Bu garip ailenin sizi bütün sevgi ve şefkatile tutması için bir parça bedbaht olmak kâfiydi. Sofradaki bütün konuşmalar benim hayalî kederim etrafında dönüp dolaşıyordu. Bazan yarı bunak bir halde olan ihtiyar Giritliye tuhaf şeyler anlattırıyorlardı ki, bunun da netice itibarile beni biraz meşgul edip eğlendirmek için olduğunu gayet iyi anlıyordum.

Bu gece aramızda en çok sıkılan zavallı Rıfkı Beydi. Adamcağız anneme karşı en küçük bir sempati duymasına sebep bulunmadığı halde nezaketen bize uymağa mecbur oluyor, yalancı bir teessürle suratını sarkıtıyordu.

Doğrusu aranırsa, bir ananın" büsbütün de yalan olmıyan hastalığını istismar etmek ayıp bir şeydi.

Fakat besbelli şahsiyetim henüz böyle nükteleri kavramağa müsait olacak derecede inkişaf etmediği için bunu duymuyor, bilâkis kendi yarattığım havanın yine kendime çarpmasından ileri gelen hüznü -Afife hakkındaki korkularım artık geçtiği için. hakikaten anneme ait sanıyordum.

Zavallının aylardanberi hatır ve hayalime uğramiyan çehresini hafif sızılarla tekrar görmeğe başlamıştım.

Selim Bey, yahut büyük abla ondan bahsettikçe boynumu bükerek, acı acı gülümsiyerek:

— Üzülmeyiniz, diyordum, belki inşallah, dediğiniz gibi hafif bir şeydir. Fakat değilse de ne yapalım. Herkes ölecek., metîn olmak lâzım!

Etrafıma karşı böylece bir de yalancı kahraman rolü oynadıktan sonra başımı pencereye çeviriyor, gözlerimdeki yaş buğusunu dağıtmak için kirpiklerimi kırpıştırarak karanlığa bakıyordum.

Selim Beyin biraz sinirlerimi yatıştıracak bir ilâç diye bana zorla bir bardak şarap içirmesi, nöbetimin teheyyüçlerini büsbütün çoğaltmıştı.

içimde sevinçle hüzün karmakarışık bir haldeydi. Bunlar ardı arası kesilmiyen dalgalarla göğsümden başıma yükseliyor, etrafımdaki eşya bulanıyor, şamdanların aksinde Afifenin çehresinden

başka bir şey kalmıyordu.

O şimdi kocasının yanındaki sandalyede dirsekleri masaya dayalı, çenesi açık avuçları içinde sessiz ve hareketsiz düşünmekteydi.

Aradan iki saat geçmediği halde bahçedeki gezintimiz bana bir mazi gibi görünmeğe, onun büyülü

tesirlerile şekil değiştirmeğe başlamıştı.

Konuşulan şeyleri dinlemekte, bana sorulan suallere cevap vermekte devam etmekle beraber, etrafımdaki realiteden daha kuvvetli olan bu rüya içinde kendimi kaybediyor, uçsuz bucaksız korularda onu takip ederek, başımın sarkmış ağaç dallarına, ayakla, rımın topraklara, sulara süründüğünü duyarak dolaşıyor, dolaşıyordum.

Kışa kadar o kadar çok, o kadar çok uzun günler vardı ki! Fakat uzak da olsa nihayet geleceğini kabul etmek lâzım olan o gün için de bir kolaylık icat etmiştim. Afifeden ayrılır ayrılmaz kendimi öldürecektim.

Başka hastalıklarda olduğu gibi, aşkın da muayyen devrelerde . kendini gösteren muayyen arazları

vardır ve intihar galiba onla-rın her seven insanı velevki fantezi halinde mutlaka yoklıyanla-rından biridir.

Bende o gece ilk defa uyanan bu fikir, mühletin uzunluğu ve şimdilik bir hayalden ibaret bulunması

itibarile beni ürkütmüyor, başımda birtakım romanesk tasavvurların uyanmasına saik oluyordu.

O geceki kararıma göre ölmek icap ederse Afifeye bir mektup bırakacak, hepsini söyliyecektim.

Yaşadığım müddetçe imkânsız olan bu şeyin ölümümden sonra yapılmasında hiçbir güçlük yoktu.

O, muhakkak ağlıyâcaktı ve belki hattâ beni sevecekti.

Afifeye aşkımı itiraf etmek arzusu ve onun tarafından sevilmek ümidi bana o gece, bu intihar fikrinin bir neticesi olarak gelmiştir. Güneş batarken, havanın açık olmasına rağmen ufukta hafif şimşek

izleri parlayıp sönüyordu. Yemek esnasında rüzgâr ve gök gürültülerile beraber yağmur başlamış ve panjurları kapamak lâzımgelmişti. Şimdi ikide bir prostelâsının ucunu başına örterek terasa çıkan asker yapılı hizmetçinin, yüzünden ve elbiselerinden sular akarak içeri girdiği görülüyordu.

Selim Bey, bu yağmurda eve dönmem mümkün olamıyacağını söyledi ve geceyi misafir odasında geçirmemi teklif etti.

Benim bilâkis yağmur ve fırtınadan çok daha büyük kuvvetlere meydan okumak Ihtiyacile yandığım bir gecemdi. Mutlaka eve dönmem lâzımgeldiğini söylüyor, Sklavakilerin beni daima ürkütmüş otoritelerine umulmaz bir inatla karşı koyuyordum.

Fakat o esnada aklıma gelen bir şey beni birdenbire yumuşattı.

Biraz sonra Afife kocası ile, Selim Bey ihtiyar misafirle beraber yukarı çekiliyorlar, ben yemek odasındaki masanın yanında bitip tükenmez örgüsüne dalan büyük abla ile yalnız kalıyordum.

* * * Bana birdenbire karar değiştirten sebebe gelince, bu misafir odasında köşe bucağı ve çekmeceleri karıştırarak Afifenin bir resmini aramaktı.

Odada yalnız kaldıktan sonra uzun uzun etrafı dinledim; dışarıda yağmurun her zamandan şiddetli yağmasına ve kimsenin bahçeden beni gözetlemesine imkân olmamasına rağmen perdeleri sımsıkı kapadım ve işe giriştim.

Bir saatten fazla süren bir araştırma neticesinde, Selim Beyin ecza ve hırdavat dolaplarının birinde Afifenin henüz erkekten kaçmadığı zamana ait bir çocukluk fotoğrafisini elde edebiliyordum.

Doğrusunu söylemek lâzımgelirse, Afifenin o zamanki çehresinde hiçbir güzellik yoktu. Üstelik de başında hotoz gibi bir başlık, arkasında kabarık kollu bir acaip elbise, boynunda da bir dizi beşibirlik ile fotoğraf karşısında gülünç bir poz almıştı. Fakat bu benim neş'emi kaçırmiyordu.

Zaten bu fotoğrafın rolü Afifenin çehresini zaman zaman gözümden kaybettikçe bana onu tekrar bulduracak bir iki çizgi vermesinden ibaret kalacaktı.

O gece birkaç defa uykudan uyandım. Bu sefer de Sklavakiler beni aramağa geleceklermiş gibi yeleğimin gizli cebine sakladığım

fotoğrafı çıkarıyor, başucumdaki mumu yakarak içimde derin sarsıntılarla uzun uzun seyrediyordum.

— XVIII —

Rıfkı Bey, hiç beklenmedik bir zamanda nasıl birdenbire mey-
'

dana çıktıysa, günün birinde onun yine öyle sessiz, sadasız ortadan kaybolduğunu haber aldık.

Sklavakilerin evinde ne geçtiği bilinmiyor, saraylarda birdenbire ortadan kaybolan büyük rical için olduğu gibi, kimseye bir şey sormak kabil olmuyordu.

Bununla beraber kaymakamın fikrince bu seferki ayrılık kat'î idi. Ben iki gün güç belâ dayandıktan sonra üçüncü gün bir bahane ile Selim Beylerin kapısını çalıyordum.

Ortada bir fevkalâdeliğe delâlet edecek hiçbir şey yoktu. Fakat ben bu sükûnun bir örneğini de Afifenin İzmirden geldiği geceki kıyametten sonra gördüğüm için buna inanamadım.

Hattâ başına siyah bir çatkı çatmış olan büyük abla ile hizmetçinin müfrit hamaratlıkları, Selim Bey ile Afifenin daha derinleşmiş sükûtları bana sarsıntının zannedildiğinden de daha fazla olduğu hissini verdi.

Büyük ablanın İzmirdeki çocuk için dikmekte olduğu elbiseler ortadan kalkmış, Rıfkı Beyin birinci dargınlıkta duvardaki yerinden oynamıyan resmi bu defa yok olmuştu.

Sklavakilerin yanında Rıfkı Beyin adını ağzıma almadığım halde kaymakamla mütemadiyen onu konuşuyordum.

Kaymakam, Selim Beyin bu defa sıkı durmasına ve ne pahasına olursa olsun Afifeyi bu serserinin elinden kurtarmasına taraftardı.

Çay semaveri gibi durduğum yerde keyfimden fıkır fıkır kaynadığım halde kaymakama itiraz ediyor: «Böyle söylemeyin... Ev bark yıkımı kolay değildir. Arada çocuk var» gibi boyumdan büyük kelimeler kullanıyordum.

Bazan da Rıfkı Beyden riyakâr bir sempati ile bahsediyor: «Bilmem neden bu adamı çok beğendim.

Sevimli, zeki, terbiyeli bir insan. Kendisini daima arıyacağım» diyordum. Maksadım tabiî

kaymakamı, adamcağızın aleyhinde bulunmağa ve beni onların artık bir araya gelmiyeceklerine iknaa sevketmekti.

Bununla beraber o ay içinde Sklavakilere gelen bir misafir, sevincimi burnumdan getirdi ve Rıfkı

Beyi bana hakikaten arattı.

Bu, otuz, otuz iki yaşlarında bir doktor yüzbaşısıydı ve Selim Beyin uzak akrabalarmdandı.

Erzurumda vazife görürken boğazın-^

dan hastalanmış ve sıcak bir yer olan Rodosa kaldırılmıştı.

Selim Bey, kendisine ağabey diyen bu yüzbaşıyı çok seviyor ve beş aylık tebdilhava raporundan kalan iki ay tamam olmadıkça Rodosa bırakmıyacağını söylüyordu.

Onun da adı benim gibi Kemaldi. Yüzünde hafif bir çiçekboğu-ğu bulunmasına rağmen güzel çehreli ve bilhassa güzel vücutluydu.

Onu ilk defa şehrin merkez eczanesinde Selim Beyle beraber gördüğüm zaman sebebini pek anlamadan burkulmuştum. Boynu üniformasının yakası içinde siyah bir band ile bağlıydı. Biraz kısık, fakat tatlı bir sesle ve en acı şeylerden bahsederken bile kaybetmediği bir neş'e edâsile Erzurumu anlatıyordu.

Eczanede bulunanlar onu zevkle dinliyorlardı. Fakat ben biraz evvel Selim Bey tarafından tanıştırıldığımız zaman bana söylediği çok güzel şeylere rağmen, baştan ayağa tenkit kesilmiştim.

Yalnız bana değil, bütün etrafındakilere olan ezici üstünlüğünü kabul etmemek için oturduğum yerde sebepler arıyor, sözlerine alâka gösterenlere sinirleniyordum.

Ayrılacağımız zaman o tekrar bana iltifat etti: «Selim ağabeyim sizi ailenin çocuğu diye takdim etti.

O halde gece gelin de görüşelim» dedi.

Zahirî nezaketine rağmen bir ev sahibi edâsile yapılan bu davet azametime dokundu ve derhal

«imkânı yok» diye kafa tuttum. Fakat gururum pek öyle sonuna kadar dayanacak kuvvette bir gurur olmadığı için mahzun ve somurtkan ilâve ettim:

— Belki bir başka akşam...

Benim o zamanki bir başka akşamım, iki günden daha ötesi olamazdı. Onu bile ne azaplar ve kararsızlıklar içinde beklediğimi ben bilirim.

Her başım sıkıldıkça yaptığım gibi kaymakama gittim:

— Selim Beyin yine bir misafiri var, dedim, beni davet ettiler... İsterseniz bu gece sizi araba ile evinizden alayım., beraber gidelim.

Kaymakam, köylerde bir hafta devam eden bir devrrden dönmüştü:

— Yorgunum, dedi, yarın akşama bırakamaz mıyız? Sonra karımın da gelir gelmez misafirliğe gidiyorsun diye kavga çıkarmasından korkarım.

Evvelâ mazereti doğru bulduğum halde, sonra yavaştan yavaşa mızıklanmdîğa başladım. İki gündür sırf kendisini beklediğim için bu ziyareti geciktirdiğimi, fakat daha fazla beklemek doğru olmı-yacağmı söyledim.

— Peki, yalnız git, dedi.

İşi çaresiz dalkavukluğa vurdum:

— Bir hafta bizi bıraktınız. Sizi göreceğimiz geldi. Hem misafir can sıkıcı bir adam. Siz beraber olmazsanız tahammül etmek güç... Siz oldunuz mu herşey değişiyor.

Kaymakam, gıdıklanmış gibi gevrek gevrek gülmeğe başladı:

— Pekâlâ, gideriz... Lâkin sen araba ile kapıya gel, «çabuk bekliyorlar, hep toplandılar» diye bir gürültü kopar ki, karıyı sersemletelim... Yorgunum falan dersem aldırma, sıkı dayan...

Kaymakam bundan sonra misafir hakkında izahat istedi. Dudaklarımı bükerek:

— Kendini beğenmiş, soğuk ve zevzek bir yüzbaşı, dedim, bilirsiniz, Selim Bey en ölmıyacak insanlara yapışır, evine musallat eder..

Gece araba ile giderken de Selim Beyin misafirini kaymakama birçok çekiştirdim:

— Yüzünde çiçekbozuğundan parmak basılacak yer yok, diyordum. Fazla olarak da sesi kısık...

İhtimal gırtlak veremidir... Başka türlü insanı Erzurumdan Rodosa gönderirler mi?

Kaymakam, Kemal Beyi henüz tanımadığı halde ne söylersem kafa sallıyor,- Selim Beyi, her önüne gelene kardeş diye kollarını ve kapısını açtığı için benimle beraber tenkit ediyordu. - Fakat o, misafirin yüzünü görür görmez yine derhal değişti ve âdeti üzere ölçüsüz komplimanlara başladı:

— Beni iki Kemal arasında görürlerse topun ağzına bağlarlar, diye siyasî şakalar yapıyor, «nuru aynım doktorum» diye kırk yıllık ahbap gibi adamın ağzının içine giriyordu.

Yüzbaşı burada hakikaten kendi evinde gibi serbest ve laubaliydi. Üniformasını çıkararak güzel bir gri elbise giymiş, yalnız yaka ve kravat yerine boynundaki siyah bandı muhafaza etmişti.

Afifeyi ablası gibi Fofo diye çağırıyor ve ikide birde çekinmeden onu işe koşuyordu. Arada uzak bir akrabalık bağı da bulunsa doktorun bu teklifsizliğini fazla buluyor ve için için öfkeleniyor'

10

dum. Daha fenası Afife de bu muameleden memnundu. O ne söylerse dikkatle dinliyor, en âdi şakalarına kahkahalarla gülüyordu.

Doktor bir aralık büyük ablaya takılmağa, onunla âdeta alay etmeğe başlamıştı. Afifenin buna da gülmesi bana, ablasına karşı bir hakaret, ondan beklenmiyecek feci bir yüzsüzlük gibi göründü.

Sükût ve durgunluğum dikkati celbedecek bir raddeye gelmiş olacak ki, Kemal Bey bana:

—¦ Hiç konuşmuyorsunuz, dedi, galiba siz de Selim ağabey gibi sükûtu fazla seviyorsunuz...

Fena bir maksatla söylenmediği muhakkak olan bu sözü Selim Bey gibi kendime karşı da bir tecavüz telâkki ettim. Fakat hücum pek birdenbire olduğu için kendimi toparlayıp cevap veremedim.

Sonradan: «Konuşmağa meydan bulamıyorum da ondan», «manasız konuşmaktansa sükűt daha iyi değil midir?» yolunda o zamanki çocuk kafamla çok kuvvetli zannettiğim bazı mukabeleler aklıma geldi. Bereket versin vakit geçtiği ve araya başka sözler karıştığı için buna imkân bulamadım.

Selim Bey budalası bu adamın muamelelerine darılmak şöyle dursun, bilâkis ona son derece alâka gösteriyor, doktor gitmekten bahsettiği zaman: «iznin bitmeden ve tamamile tedavi olmadan evvel şuradan şuraya gidemezsin» diyordu.

Bu yetişmiyormuş gibi kaymakam da Selim Beye yardakçılık ediyor: «Öyledir efendim, öyledir.

Allah ömür versin, kalın burada. Bol bol görüşüp koklaşırız» diyordu.

Nihayet Afifenin bir aralık dışarı çıkan Kemal Beyi takip et. mesi ve sofada gülüşerek konuşmaları

beni büsbütün çileden çıkardı.

Hastalığımın arazlarından biri de beni son derece vehham, vesveseli yapmış olmasıydı. İki kişi başbaşa verip konuştuğu zaman benden bahsettiklerine şüphe etmiyor, uğuldıyan kulaklarımla âdeta fısıldadıkları kelimeleri işitiyordum.

Evet, bu adam yüzüme karşı benimle alay etmişti. Şimdi muhakkak dışarıda taklidimi yapıyor, biraz evvel ablasına yapılan hakarete gülmüş olan Afife şimdi de bana gülüyordu.

Dönüşte başımı arabanın bir köşesine dayamış, gözlerimi kapamıştım. ŞakaklaTim zonkluyor, çenelerim kilitleniyordu. Söylediği lâkırdıların cevapsız kaldığını nihayet farkeden kaymakam:

— Ne o, sende bir tuhaflık var,. dedi.

Bu gece herkese düşmandım. Fakat belki yanımda bulunduğu için ona karşı duyduğum öfke hepsinden fazlaydı. Biçarenin bütün o zamana kadar sevdiğim tarafları birdenbire gözümde gülünç

ve şeni bir karikatür oluyor, sesi batıyor, sözleri batıyordu. Ufak toparlak vücudu arabanın sarsıntılarile vücudüme dokundukça nefret ürpermeleri geçiriyor, onu belinden yakalayıp bir bohça gibi sokağın ortasına fırlatmak istiyordum.

Ağzımı açarsam, olmıyacak bir şeyler söylemekten korkarak sualine cevap vermemiştim. Bir daha tekrar edince kuru bir sesle:

— Hiç, dedim, başım ağrıyor.

— Sebep!..

— O çopur ve zevksiz heriften sıkıldım.

Kaymakam yerinde doğruldu, karanlıkta yüzümü görmeğe çalışarak :

— Veminelgaraip, dedi, sen bu huyları yeni çıkardın.

Sinirli bir hareketle omuzlarımı silktim ve gözlerimi sımsıkı kapadım. O devam etti:

— Ben Kemal Beyi senin anlattığın gibi bulmadım. Pekâlâ sevimli, nazik, terbiyeli, hoşsohbet bir çocuk...

Artık kendimi tutamadım, sinirli bir sesle:

— Yüzyüze geldiniz mi, sizin için fena adam yoktur ki... Herkes maşallah iyi, herkes maşallah tatlı

ve hoşsohbet...

Kesik kahkahalarla gülüyor, kaymakamın vereceği cevaplan dinlememeğe evvelden karar vermiş

gibi küstah ve terbiyesiz bir tavırla ıslık çalıyordum.

Kaymakam bu yeni çehre karşısında şaşalamıştı. Mütemadiyen bağırıp çağırarak bozuk kaldırımlar üstünde arabasını süren arabacıya daha yavaş gitmesini ihtar ettikten sonra:

— Yani dalkavukluk mu ediyorum demek istiyorsun, dedi. Kendimi biraz toparlıyarak:

— Estağfurullah, demem lâzımgeldi. O hüzünle gülerek devam etti:

— Öyle bir şey düşünüyorsan çekinme., içinde kalmasın. Fizamanena böyle bir ithamı reddedecek babayiğit devede kulaktır. Allah kabul etsin, sırası geldikçe hepimiz asır icabına uymakta kusur etmiyoruz. Maksat o değil... Sen ne diye bu gece birdenbire bana şahlandın., onu anlıyahm. Asıl mühim olan bu...

Kaymakam, yüzümü iyi görmek için yan dönüyor, sık sık tekerrür eden şiddetli sarsıntılardan birile, sokağa fırlamamak için iki elile arabanın tente demirini sımsıkı yakalıyordu.

Onda bir zamandanberi bir hal peyda olmuştu. Bazan ufak tefek şeylere sinirlendiğimi, yaşamaktan bıktığımı söylediğim zaman bana karşı bakışlarının değiştiğini, içimdeki daha derin bir şeyi görmek ister gibi gözbebeklerinin âdeta büyüdüğünü görüyordum. Gözlerimi kapamakta devam etmekle beraber kendimi bu gece de öyle bir tarassut altında hissettim ve hemen vaziyetimi değiştirdim:

— Belki sizi gücendirdim efendim... Biliyorsunuz ki, ben hastayım... Saatim saatime uymuyor.

Kaymakam sadece:

— Malûm çocuğum, malûm., daüssıla, dedi ve tekrar köşesine çekilerek başını arkaya dayadı.

Araba arasıra yokuşun taşlarına çarptıkça «ay, ay» diye bağırıyor, başka bir şey söylemiyordu.

Kaymakamı şüphelendirdiğim muhakkaktı. Bunu gidermek için mutlaka bir şey yapmalıydım.

Bir türlü düzelemiyen yollardan şikâyet ettikten sonra:

— Garip hastalık efendim, dedim, bakınız şimdi de kendimi iyi buluyorum., hattâ Kemal Bey hakkındaki fikirlerim bile değişti.

Hakikaten sevimli ve terbiyeli bir insan. Siz zaten herşeyi gayet iyi görürsünüz...

O gülümsedi:

— Barıştık., zahmet etme...

— Yok vallahi onun için değil. Ciddî söylüyorum efendim. Kaymakam beni yine tasdik etti:

— Malûm., malûm... Ciddî konuşmamak için ne sebep var... Hastalık hali... Senin tarifine göre ben bu Kemal Beyi hakikaten suratsız, herzevekil bir adam sanmıştım... Halbuki karşıma akar su gibi kıvrak, canlı bir insan çıktı. Yüzünde beş, on çiçek izi varmış ne çıkar? Mânası olan, zekâsı olan çehreyi hangi çiçek bozabilir ki?.. Fazla olarak da neş'eli insan... Sklavakilerin protestan kiliselerine benziyen evlerinin tadı tuzu gelmiş... Dikkat ettin mi, Afife bile nekadar canlı. Nekadar olsa genç bir kadın... Etrafında erkeğe benziyen bir erkek görünce âdeta değişmiş... Fıkır fıkır

kaynıyor kızcağız, gözlerinin içi gülüyor... Ben Selim Beyin yerinde olsam ne yapardım bilir misin?

Hazır akrabalık falan da varmış aralarında... Kızı o Rıfkı Bey olacak serseriden çatır çatır ayırtır, Allanın emrile bu çocuğa verirdim... Nekadar yakışacaklar biribirlerine...

Bu sözler bir tuzaktan başka bir şey değildi. Kaymakam belki fena bir merak sevkile, yahut da derdimin hakikatini öğrenerek bir çare aramak gibi güzel bir niyetle beni gafil avlamak istemişti.

Bunu gerçi senelerden sonra anlamış bulunuyorum. Fakat iyi hatırlıyorum ki, o gece bir müdafaa sevkıtabiîsi bana bu baskını mümkün olduğu kadar serin karşılamayı emretti. Bu feci sözlerin yüzümdeki alâmetlerinden bir kısmı karanlıkla, gerisi çocuğun bazan büyük adammkinden daha aldatıcı olan sahte saflığı ile saklı, sakin ve hemen hemen neş'eli bir sesle:

— Ne iyi olur efendim, dedim, küçük ablanın mes'ut olmasını, ben de çok isterim."

İf= * *

Afifenin ellerini kocasının omuzlarına dayadığım, yanağını onun yanağına yaklaştırdığını

görmüştüm. Evlerinde kaldığım gece elinde şamdanla onu yatak odasına götürdüğünü görmüştüm.

Sonra kaymakamın amiyane, sinik, fakat garip bir tasvir ve telkin kuvveti taşıyan kelimeleri delâletile onları karı kocalık hayatlarının en mahrem sahnelerinde hemen hemen gözlerimle görmüştüm. Fakat gariptir ki, bütün bunlar bana küçük abla hesabına bir merhamet ve hüzünden başka bir şey ilham etmemişti. Halbuki yine kaymakamın misafir doktorla Afife için söylediği birkaç kelime beni şimdi kıskançlıktan kudurtuyordu.

Onların seviştikleri benim için artık şüphe edilmiyecek bir hakikatti. Hem de nasıl!

Geceleri ortalıktan el ayak çekilir çekilmez bir kuvvet, gözlerinin içi gülen kadını, akar su gibi kıvrak ve canlı olan genç adamın kollarına sürüklüyordu ve bu aşkın sahnesi yine ve daima benim odamdi.

Afifenin bu kadar çabuk düşmesini kabul etmemde, manevî kıymetler hakkında henüz yerleşmiş

bir fikrim bulunmamasınsn da tesiri olacaktı.

O zamana kadar etrafımdaki çocuk arkadaş, hizmetçi gibi basit insanlardan öğrendiğime göre erkekle kadın biribirine mukavemeti olimyan iki mahlûktu. Hele aralarında ufak bir sempati varsa, erkek istediği vakit, benim Rinaya yaptığım gibi, elini uzatıp kadını bileğinden yakalar ve aşkın istediği şekline sürükliye-bilirdi. Bunun için kimsenin bulunmadığı bir yer, boş bir oda, hattâ bir kapı arkası kâfiydi.

Afifeye olan bütün hürmetimi kaybetmiştim. Selim Beyin evini bir şenaat yuvası, Afifeyi fahişelerin en yüzsüzü gibi görüyor ve ona ne büyük bir haksızlık yaptığımı farkedemiyordum.

Daha garibi, bende Rıfkı Bey hesabına da bir gayret peyda olmuştu. Besbelli kendimde bir şikâyet hakkı görmediğim için bu adama, hattâ İzimirdeki küçük Sklavakiye karşı yapılan ahlâksızlığa isyan ediyordum. Hiçbir zaman bunu yapmağa cesaret ede-miyeceğimi bilmekle beraber, birkaç kere Rıfkı Bey için zihnimde «karınızın rezaletini görmek isterseniz hemen buraya koşunuz» yolunda telgraflar tasarladım.

Afife hakkındaki şüphemin bir fena neticesi de çalınmış resmini önüme koyarak çehresini bulmağa çalışmak, bahçedeki gezintimizin hâtırasını tekrarlamak gibi zevklerimden mahrum kalmış

olmamdı. Aramızda bir şey bulunmamasına rağmen, izzetinefsim ağır surette yaralanmıştı. Bir daha bu eve ayak atmamağa yemin etmiştim. Bu kadar ahlâksız bir kadını artık sevmem mümkün olmadığına kendimi ikna ediyordum ve bu uğraşma beni yoruyordu.

Vaktile Afifenin Milâstan gideceği gün için düşündüğüm intihar fikri yeniden canlanmıştı. Fakat artık sebep o değildi. Kocasını aldatan, kardeşlerinin evinde yabancı bir erkekle türlü rezalet yapan bir kadın için kimse kendine kıyamazdı.

Ben, sırf ümitsiz ve istikbaîsiz bir sürgün olduğum için ölecektim. Kaymakama hakikî derdimin izini kaybettirmek için tekrar ettiğim «artık yaşamaktan bıktım» nakaratını bu defa da kendime karşı kullanıyor, hattâ babamla annemin hasretine bile bir mesuliyet payı yüklüyordum.

Bir mezattan iki altına bir küçük revolver satın almıştım. Sedef saplı, oyuncak gibi bir şey. Bu revolver sade şeklile değil, vazifesi itibarile de bir oyuncak vazifesini görüyordu.

Kararımdaki ciddiyete kendimi inandırmak için arasıra onu kılıfından çıkarıyor, emniyet tetiğini kontrol ettikten sonra ayna karşısında gülünç intihar taklitleri yapıyordum.

Bu maskaralıklar hâlâ gözümün önündedir. Kâh gömleğimin düğmelerini çözerek göğsüme, kâh şakağıma namluyu dayıyarak kendimi seyrediyor, sonra Manakyan aktörleri gibi kollarımı

kaldırarak kendimi sandalyenin üstüne bırakıyordum.

Ölümümün Afife ile bir alâkası olmamakla beraber, nedense onun beni ölüm yatağında mutlaka görmeğe geleceğini ümit ediyordum.

Tabiî artık ona hakaretten başka söyliyecek bir sözüm kalmıyordu. Fakat buna rağmen onu müebbeden yaralı yaşatacak bir mektup yazmadan gitmiyecektim. Mektubun metnine karar verememiştim. Fakat bu herhalde kocasına ve çocuğuna yaptığı fenalığı yüzüne vuracak gibi bir şey olacaktı.

İntihar hakkındaki kararım hiç değilse Afifenin suçu derecesinde muhakkak olduğuna göre daha fazla beklemenin mânası kalmıyordu. Bunun için kendime üç günlük bir mühlet tayin etmiştim.

Bu, hakikatte bilinmez bir ümidin payı idi. Fakat ben onu birtakım vazifelerle izah ediyordum.

Meselâ anneme, babama, kardeşlerime mektup yazmadan, onlardan yana yakıla helâllik dilemeden nasıl giderdim? Başmühendisin bana havale ettiği haritayı tamamlamak bir namus borcu değil miydi? Heîe hafta sonunda para alacak yol amelesinin hesabı hiç şakaya gelmezdi.

Fakat serseri gibi sokakları dolaşmak, yahut şakağımda oyuncak revolverimle ayna karşısında intihar provası yapmak yüzünden bu işleri tamamlıyamadığım için bu üç gün bir türlü tükenmiyordu.

Nihayet bir gece kendi kendime:

— Artık ne olacaksa olmalı, dedim, fakat bu şenaat yuavsına artık ayak basmamak hususundaki yeminime rağmen, son bir defa onları ziyarete mecburum. Ne de olsa Selim Beyle büyük ablanın üzerimde hakları var. Sonra Afifeden ayrılırken bir daha unutamıyacağı bir kelime söylemeliyim.

Yalnızlıkta kendi kendisile kâğıt oynıyan ve partönerinin elini bilmediğine kendini ikna eden insanlara dönmüştüm.

— XIX —

O kış Rafaelden sonra en çok hırs ve heyecanla okuduğum resimli bir Verter tercümesiydi. Kafama bu intihar maskaralığını sokan şeylerden biri de herhalde o olacaktı.

Sıcak bir ağustos sonu ikindisinde arabayla Selim Beylere giderken ikide bix Verterin, (yahut da Rafaelin, çünkü artık ikisini de karıştırıyorum) şöyle bir cümlesini tekrar ediyordum:

— «Bizim için artık yarın kalmadı».

Bahçede beni görünce havlamağa başlıyan Floradan başka canlı mahlûk yoktu.

Sokak kapısından eve giden ağaçlı yolu muhakkak bir ölüme yürüyen cesur bir asker adımlarile geçtim. Yalnız kuyu tarafına ayrılan ince ara yolun ağzında beş, on saniye durmaktan ve «bizim

için artık yarın kalmadı» nakaratını bir kere de burada tekrarlamaktan kendimi alamadım.

Kapı ve pencereleri açık olmakla beraber ev bugün nedense tamamile boş hissini veriyordu. Fakat taş merdivenden birinci katın sofasına girince kendimi garip bir manzara karşısında buldum.

Afife alçak bir mutfak iskemlesine oturmuş, başını önüne iğrnişti. Arkasında daha yüksek bir sandalyede oturan büyük abla onun saçlarını örüyordu.

Kapıdan girer girmez ilk hareketim tekrar dışarı çıkmak oldu. Fakat onlar bunu, sahnenin fazla mahremliğinden ileri gelme bir saygı hareketi sanarak beni çağırdılar.

Büyük abla:

— Ziyanı yok., siz yabancı mısınız? dedi.

Yalnız açık bir bacağına eteğini kapamakla iktifa eden Afife başını kaldırmadan bir espri yaptı:

— Murat Bey o kadar kendini unutturdu ki, yabancı sansak da hakkımız var.

Yüzümün ne renk aldığını bilmiyorum. Fakat son günlerde güneşten Habeşe döndüğüm için bir şey farketmelerine imkân yoktu.

Pencerenin yanında, onlara oldukça uzak bir yerde ben de bir iskemleye oturdum.

Büyük abla benim hatırımla beraber İstanbuldan taze havadisler de sorduktan sonra: İ

— Fofoyu şıklaştırıyoruz bugün bir parça, dedi. Soğuk vakarımı muhafazaya çalışarak:

— Evet efendim, dedim ve sustum. Sonra kendime bir vaziyet vermek için bir sigara yaktım.

Büyük abla, masanın üstündeki sigaralardan almıyarak kendi sigaramı içmeme kızmakla beraber:

— Beybaba görürse fena... Kızacak, bağıracak, diye şaka etti. Ekseri saf insanlar gibi büyük ablanın latifeleri mahduttu. Ne

zaman beni elimde sigara ile görse, babamdan azar işittiğim geceyi hatırlatır, bunun beni sıkabileceğim aklına getirmezdi.

«Benim için artık yarın yok., beybaba korkusu yok» diyemedim. Fakat bunu sözden daha iyi ifade eden bir vücut hareketi yaptım. Onlar tabiî bunu farketmediler.

Büyük abla yavaş yavaş işine devam ediyor, pek nadiren bana, yahut Afifeye bir, iki kelime söylüyordu.

— Murat Bey o-kadar kendini unutturdu ki, yabanca sansak da hakkımız var...

Afifenin bu cümlesi zihnime takılmıştı, içimden mütemadiyen onu tekrarlıyor ve her kelimesinden abuk sabuk mânalar çıkarıyordum:

— O beni artık tanıyamıyacak derecede unuttuğunu söylüyor. Ben zaten onun için bir çocuktan başka bir şey olmadım. Fakat bunu hiç olmaza kendi ağzile söylememeüydi. Demek yeni aşkı ona herşeyi unutturmuş. Hem niçin herkes beni Kemal diye çağırdığı halde o daima Murat Bey diyor?

Demek ki, bu Kemal Beyi o eskidenberi seviyormuş, başkasını onun adile çağırmağa dili varmıyormuş...

Bu ağustos ikindisindeki durgunluk onların mizacındaki sükûnetle o kadar imtizaç ediyordu ki, bir müddet sonra kendimin de bütün azap ve isyanlarımla beraber uyuşmağa başladığımı hissettim.

Evvelâ hiddetimden Afifeye bakmadığım halde gözlerim ağır ağır ona doğru kayıyor ve ayrılamıyordu. Büyük abla, ayakları-nin dibine bir sarı hamam tası koymuştu. Arasıra iğilerek elindeki tarağı ıslatıyor, sonra Afifenin saçlarından ayırdığı ufak ufak demetleri avucunun içinde taradıktan sonra kibrit uzunluğunda kâğıt parçalarının etrafına sarıyordu.

Afifenin İzmirden döndüğü o fırtınalı gecenin sabahı hatırıma geldi. Yorgunluğunu ve gözyaşlarını gidermek için hamamda uzun uzun yıkanmış, ıslak saçlarını

küçük ve sıkı örgülerle başının etrafına dolamıştı.

Kimse bir şey söylemediği halde ablasının onu bir çocuk gibi bacakları arasına çömelttiğini, kâh okşayıp, kâh hırpahyarak saçlarını taradığını tahmin etmiştim. Gariptir ki, bugünkü halleri o tahminimin şaşılacak derecede isabetli olduğunu gösteriyor ve hattâ büyük abla zihnimden geçenleri biliyormuş gibi bunu bana sözlerile de izah ediyordu:

— Biliyor musunuz, koca kadın hâlâ saçlarını taramasını beceremez. Amma kabahat benim... Ben alıştırdım küçüktenberi, annesi yok diye... Amma rahat durup beni yormasa...

Afife, uzun müddet hareketsiz oturmaktan sıkıldığı, yahut da çocukluktanberi alışılmış bir oyunu tekrara ihtiyaç duyduğu için oturduğu yerde kımıldanmağa, ablasını rahatsız edecek hareketler yapmağa başladı.

Büyük abla içinden memnun, fakat dışından şikâyetçi, sahte tehditlerle kaşını, gözünü oynatarak kardeşini uzun uzun azarladı. Kelimeler rumca idi. Fakat belki de eskidenberi ayni olan bu temi arasıra benim şerefime türkçeye tercüme ediyordu.

— Uslu oturacaksın koca bebek? Yoksa çekeceğim saçlarını.. Isıracağım kulağını...

İki kardeşin bu cilveleşmeleri epeyce zaman devam etti.

Afife büyük ablanın yalancı tehditlerine ve tartaklamalarına karşı bazan can acısından bağıracak gibi dişlerile dudaklarını ısırıyor, bazan dilini çıkarıp gözlerinden birini kapıyarak onunla eğleniyordu.

Alçalmış güneşin arka pencerelerden giren ufkî ışığı büyük ablanın elleri arasından geçerek onun yüzünü yer yer parıldatmağa başlamıştı.

Yaptığı yaramaz çocuk mimiklerinden çıkan yepyeni çehreye bu parıltılar da inzimam edince tekrar nevrim döndü ve hiddetlenmeğe başladım.

Afife bugün ne yapsa bana yaranamiyacaktı. Yüzünü ablasının dizlerine kapıyarak sessiz ve hareketsiz durduğu zaman doktoru düşünüyor, geceyi düşünüyordu. Başını kaldırıp gülmeğe, şakalaşmağa başladığı vakit gözlerinde, dişlerinde beliren pırıltılar, ateş

10D

dudak ve yanaklarında değişen renkler, bütün bu şenlik onun şerefine idi.

Afifenin tuvaletile beraber kavga da bitmişti. Büyük abla kardeşinin ufak kâğıt parçalarına sarılı

buklelerle dolmuş başını ellerinin içinde çevirerek seyrediyor:

, —Bakmayınız şimdi böyle... Biraz sonra kâğıtları çıkardığım vakit göreceksiniz ne güzel olacak, diyordu.

Halbuki ben o alçak doktorun yerinde olsam bu kâğıtların kalmasını daha çok tercih ederdim.

Büyük abla, anhyabileceğim bir şeymiş gibi, bana saç kıvırma usullerinden bahse başladı. Kızgın maşa saçları yakar, renklerini bozarmış, halbuki ıslak tarak ve kâğıt parçası ile yapılan bukleler için böyle bir tehlike yokmuş. Büyük abla Afifeyi bıraktıktan sonra benimle de meşgul oldu, aptal aptal gülümsiyerek:

— Biliyorsunuz, siz maşallah çok iyileştiniz... Renginiz, düzeldi, e biraz da şişmanladınız, dedi.

Ne talih! Zehirlenmiş sokak köpeği gibi ayakta can çekişiyordum da kimse farkında olmuyordu.

Artık daha fazla beklemekte mâna kalmamıştı. Doktorun, vurdumduymaz Selim Bey ahmağının kolunda eve geldiğini görmek, Afifenin bu kıvır kıvır başla, zevkinden mercan gibi kızaran dudaklarla ona koştuğunu görmek için mi?

Büyük abla kapının yanındaki iskemlenin üstünden fesimi aldığımı görünce çığlık çığlığa beni azarlamağa başladı. Gittikçe gevşiyerek gösterdiğim mazeretlere karşı «yalan., yalan... Siz yalancı

çocuk oldunuz... Kilise mahallesindeki kızlar kaçmıyor» diye bağırıyor, kendilerile hiç olmazsa bir akşam kahvaltısı etmeden şuradan şuraya gidemiyeceğimi söylüyordu.

Ayrılırken Afifeye söylemeyi tasarladığım acı ve unutulmaz kelimeler yerine onun elinden reçelli ekmek ve üzüm mustavlirası yemek garip bir talih amma, ne yaparsınız.

Kahvaltı esnasında güneşten kararmış yüzümü bir kat daha karartmağa ve yakın ölümüme dair bazı karanlık imalarda bulunmağa gayret ettim. Fakat onlar iki kardeş münasebetsiz bir tavuk bahsi tutturmuşlardı. Selim Beyin bilmem nereden getirtip üretmeğe başladığı bilmem ne cins tavuklara dair yarı türkçe, yarı rumca münakaşalar yapıyorlar ve bana bir türlü dikkat etmiyorlardı.

İÖD

ATEŞ GECESİ

Büyük abla son ikram olarak kardeşinin bana bu tavukları göstermesini istedi. Kendisi kahvaltı

sofrasını toplarken Afife beni bahçenin arka tarafındaki kümeslere doğru sürüklemeğe başladı.

Yolunun üstündeki ağaçların kuru dallarını kopararak, yerdeki muzır otları söküp atarak önümden yürürken arasıra bana sualler

soruyordu.

Facia oynamak gayretile somurtkanlığı fazla ileri götürmüş olacağım ki, bir aralık döndü:

— Neniz var yine sizin? diye sordu. Uzaklara bakarak sadece:

— Bilmem, dedim.

— Milas sizi artık fazla sıkmağa başladı galiba?

Küçük bir tereddütten sonra başımı önüme indirerek, sesimi daha ziyade alçaltarak:

— Belki Milas., belki daha başka şeyler., dedim.

— Anlıyorum...

Afifenin bu daha başka şeyleri Istanbulla, annemle, daha fe. naşı kilise mahallesindeki kızlardan birile izah etmesi ihtimali beni heyecanlandırdı. Birdenbire tavrımı değiştirerek ve gözlerinin içine bakmağa cesaret ederek:

— Anlıyamiyacaksınız, dedim, yahut pek geç anlıyacaksınız. Bu, hemen hemen bir itiraftı. Fakat Afife yine anlamıyor, sesimdeki hırçınlığı, bakışlarımdaki kini neye vereceğini bilemiyordu. Adeta resmî diyebileceğim bir şefkatle ailenin meşhur nakaratını tekrar etti:

— Siz ailedensiniz. Bir derdiniz varsa bize söylemelisiniz. Yaptığım jest beni esasen ürkütmüştü.

Soluk soluğa bir şeyler

kekeledim ve yürüdük.

Sklavakilerin toprak ve hayvan muhabbeti Afifede de vardı. Ağabeysinin yeni merakı ile eğlenir gibi göründüğü halde acaip isimli tavuklarla kendisi de alâkadar oluyor, kümeslerden piliçler tutup çıkararak bana ayaklanndaki, başlarındaki karakteristik işaretleri gösteriyordu.

Duvarın kenarında etrafı telle çevrili bir yerde, arkalarında pa. lazlarile iki kaz dolaşıyordu. Afife bir aralık beni buraya da sokmuştu. Kazlar kuşkulandılar. Bir tanesi yavrularile beraber duvâ-r

rın deliğinden dışarı çıktı. Öteki fazla bir telâş göstermiyor, yalnız yuvarlak gözlerinden birile, benim misafir doktora yaptığım gibi, yan yan, aksi aksi bize bakıyordu.

Biz yaklaşınca kaz daha fazla paytaklaştı. Karnını ve yılan gibi uzayan boynunu topraklara sürdükten sonra korkunç bir mahalle karısı çığlığı ile üzerimize saldırdı. Hücum o kadar şiddetliydi ki, Afife

birdenbire kendini geri attı, yüzüme yapışan yüzü, göğsüme yapışan göğsü ile tam bir sarılışma vaziyetinde kucağıma düştü.

Bir yerimizi parçalatmadan kazdan nasıl kurtulduğumuzun farkında değilim. Fakat telin dışına çıktığımız vakit ben bir muharebeden çıkmış kadar perişandım.

Afife halime bakarak:

— Siz korktunuz, yahut bir yerinize çarptım, diyor, fakat, gülmekten de kendini alamıyordu.

Biraz sonra anlattı ki, bu kahkahanın sebebi yalnız benim halim değildir.

— Bu kaz çok fena, diyordu, geçen gün de Kemal Beyin elini ısırıp kanatmış... Türkçeyi iyi bilmiyen abla ne diye bağırıyor biliyor musunuz? Kaz Kemal Beyin parmağını soktu, diyor...

Afife bunu anlatırken o kadar gülüyordu ki, yanakları sert parmaklarla makaslanmış gibi parça parça kızarıp sararıyor, yüzünün çizgileri darmadağın oluyordu.

Çoktanberi bu kadar yakından ve bu kadar iyi bir ışık içinde görmediğim çehresinde sivrilen dudağının, titriyen burun kanatlarının, gözleri etrafında beliren hafif kırışık ve morartıların sinirlerimde yaptığı sarsıntı bana onu başkasile geçmiş bir gecenin ih-tiraslarile solup yıpranmış

gösteriyordu. Çenesindeki leke bir ısırma iziydi. Boynunun altındaki iğne sıyrığı mutlaka bir boğuşma esnasında gömleğinin göğsü yırtiîaTak açılırken meydana gelmişti.

Vücudumu kaplıyan ateşin bu dakikada beni yeni bir çılgınlığa sevketmesi pek mümkündü.

Fakat o biraz sakinleştikten sonra her zamanki sesile konuşmağa başlamıştı:

— Misafirimizi dün yolcu ettik, dedi, o kadar üstüne düştük, daha fazla alıkoymak mümkün olmadı.

Yanlış işittiğimi zannederek şaşkın şaşkın yüzüne bakıyordum. O devam etti:

— Amma hakkı var. Kemal Beyin işleri çok sıkıştı.

— ???!!!

— Size söyliyeyim mi acaba? Amma şimdilik kimseye bir şey söylemiyeceksiniz.. söz mü?

Başımla birkaç kere «evet» işareti yaptım.

— Kemal Bey evlenecek...

— Bizim akrabamızdan bir Perihan var... Mersindeki büyük amcamızın kızı... Kemal Beyle de tabiî

akraba... Kemal Bey onu çoktandır ister... Fakat Amca razı olmuyordu. Kızını askere vererek yanından ayırmak istemiyordu. Bu defa Kema Bey Rodosa gelince yumuşadı... Selim Bey üç

haftadanberi mektup üstüne mektup yazıyor... Nihayet evvelsi gün cevap aldık. Görseniz Kemal Bey ne seviniyordu. Belki biz de düğüne gideceğiz...

— İkisi de ne iyi çocuklardır... Perihan kukîa gibi güzel... Sonra şakacı, Kemal Beyden daha şakacı... Düğünde nekadar güleceğiz... Siz de memnun oldunuz, değil mi?

Memnun olmak ne kelime? Fakat bunu Af if eye söyliyemiyorum. Konuşmak değil, muvazenemi bozacak en küçük bir vücut hareketi yapsam hıçkırarak ağlıyacağımı hissediyor ve bu korku ile taş

gibi duruyorum.

— Fakat vadinizi unutmayın... Büyük ablaya bile bir şey söylemiyeceksiniz nişan olmadan... Çünkü

gevezelik ettim diye beni azarlıyacak...

Ah bu Sklavakilerin sır saklama huyu... Milâsta Kemal Beyi kim tanıyacak, onun Mersindeki bir Giritli kızla evlenip evlenmemesinden kime ne?

O zamanki bir şark kadını için evlenme, hayatın en ağır davasiydı. Afife aile an'anesini kırmayı

göze aldıktan sonra durmuyor, beni bahçenin içinde oradan oraya dolaştırarak mütemadiyen bu meseleden bahsediyordu.

Daha garibi, yavaş yavaş kendime gelerek ben de konuşmağa ve bahse alâkadar olmağa başlamıştım. Doktora kaTşı nefretim birdenbire büyük bir sevgiye dönmüştü. Çiçekbozuğu çehresini dünyanın en güzel şeyi gibi gözümün önüne getiriyor, âdeta gözlerim yaşararak onu methediyordum.

Afîîe Mersinde yapılacak düğünden bahsederken kendimi tutamıyarak:

— Ben de geleyim mi? dedim.

O, bunu ciddiye aldı, memnun bir çehre ile:

— Ne güzel olur, dedi. Siz de bizdensiniz., hep beraber gideriz... Yalnız sizin vilâyetten çıkmanıza izin verirler mi acaba?

— Sürgünüm diye mi? Hakkınız var., vermezler.

Bunu söylerken hafifçe göğüs geçirmemi ve sesimdehi hüznü, vaziyetimi hatırlamış olmama atfetti ve beni teselliye başladı.

Henüz çocuk olduğumu, hayatı daha iyi bilen ağabeysile kaymakamın daima tekrar ettikleri gibi, yakında herşeyin değişeceğini söylüyordu. Nihayet evlenmeyi hayatın en ehemmiyetli hâdisesi ve herşeyin tesellisi addeden o şark kadını saflığı ile:

— Hiç üzülmeyiniz Murat Bey, dedi, bir gün siz de Kemal Bey gibi güzel bir meslek sahibi olacaksınız, siz de onun gibi beğendiğiniz bir kızla evleneceksiniz ve çok mes'ut olacaksınız.

— Bunu söylemeyiniz., "benim için mümkün değil... Afife sesimdeki hırçınlığa dikkat etmedi, gülümsiyerek:

— Âdettir, hep öyle söylenir, dedi, amma vakti gelince,.. Belki sizin düğününüz için de îstanbula geliriz...

Artık cevap vermedim, gözlerimdeki yaşları göstermemek için başka taraflara bakarak arkasından yürüdüm.

* * * Yeisin insanı cesur ve atak yaptığını söylerler. Bende bu daima tamamile aksine olmuştur. Hayatta ne vakit meyus oldumsa vehim içinde kabuğuma kapandım ve hertürlü hareketten kaçındım.

Bilâkis cemiyet hayatındaki ufak tefek muvaffakiyetlerimi hemen her zaman büyük sevinçlerime borçlu oldum. Böyle zamanlarımda ölçüsüz ve frensiz bir küstahlıkla ileri atılıyordum ve gariptir ki, bu ekseriya tutuyordu.

Bahçenin içinde döne dolaşa meşhur kuyunun yanına geldiğimiz zaman sevincim artık zaptedilmez bir dereceye yükselmişti. O kadar çok konuşuyor, gülüyor ve hareket ediyordum ki, Afife:

— Neniz var Murat Bey, diye sordu.

Yanm saat önce kümeslerin önünde söylediğim şeyi bir kere daha tekrar ettim:

— Anlıyamıyacaksınız... Anlamanıza imkân yok...

Fakat bu defa korkmuyordum, cesaretle gözlerine bakarak gülümsüyordum.

Afife keski üstüme düşmeseydi. Fakat ikidir ayni şeyi söyleyişim onu şüphelendirnıişti:

— Bugün sizde bir şey var, dedi, anlıyamıyacağım şeyin ne olduğunu öğrenmek isterim.

— İmkânı yok...

Başımı iki yana salhyarak, dilimi dişlerimin arasında çevirip ısırarak ve gülerek yaptığım çocuk hareketlerinden cevabımın da çocukça bir şey olacağına hükmetti:

— Haydi nazlanmayın, dedi, bekliyorum. Yoksa darılacağim.

— Söylersem belki daha çok darılacaksınız. Belki değil, muhakkak...

Öyle bir sükûnet ve nikbinlik havası içindeydik ki, Afife yine bir fenalık düşünmedi:

— Danlrnıyacağim, dedi, söz veriyorum size... Parmaklarımı yanımdaki oluğa sokup çıkararak ve uçlarından

akan sulan seyrederek bir kere daha sordum:

— Yemin eder misiniz? O artık kızıyordu:

— Niçin bu kadar inat? Evet...

İşte o zaman meyus ve kuşkulu bir zamanımda asla yapamıyacağım falsoyu yaptım, Kemal Bey hakkındaki şüphelerimi Afifeye anlatmağa başladım. Evvelâ serbesttim. Hattâ sözlerimin nereye varacağını henüz anhyamiyarak hayretle yüzüme baktığı zamanlarda ben de ona bakıyordum.

Fakat yaptığım şeyin vahametini, geri dönmeğe imkân kalmadığını hissedince başımı önüme indirdim. Kelimelerimi şaşırıyor ve kekeliyordum.

Anlatışıma göre bu teessürüm sırf Rıfkı Bey ve İzmirdeki küçük Sklavaki hesabına idi. Nitekim gözlerimden akan yaşlan -ki biraz da belki kendimi acındırmak içindi- onları da yine bu koca * ve çocuk için duyduğum merhametle izaha uğraşıyordum.

Sözlerimi son bir kurnazlıkla: «Size iftira ettim Afife Hanım... Bunu itiraf ederek size kendimi affettirmedikçe yaşamam mümkün değildi» yolunda soğuk bir iki roman cümlesile bitirdikten sonra korka korka başımı kaldırdım.

Afife ellerini yüzüne kapamıştı. Onları açtığı zaman kızacağını, -"ahut büyük bir teessür göstereceğini zannediyor, kendimi yeniden müdafaaya hazırlanıyordum.

Fakat netice beklediğim gibi çıkmadı. O yüzüme bakmadan ağır bir sesle:

— Ayıp, çok ayıp, dedi. Sizden beklemezdim. Artık sizinle konuşmıyacağım.

Beni olduğum yerde bırakarak eve doğru yürümeğe başlamıştı. Arkasından birkaç adım yürüdükten sonra:

— Artık evinize gelmiyeyim mi? dedim.

Farkında olmadan Afifeyi en nazik tarafından yakalamıştım. Zannederim ki, o dakikada ne söylesem onu bu kadar müteessir edemezdi.

Durdu, başını çevirdi, fakat yine yüzüme bakmadan:

— Öyle bir şey söylemedim, dedi, bizim evimiz hiçbir misafir için kapalı olamaz... Kardeşlerimi istediğiniz zaman görmeğe gelebilirsiniz. Ben sade kendim için söylüyorum.

— XX —

Karakterimin değişik ve çürük bir tarafı daha... Afifenin suçsuz olduğuna kanaat getirerek biraz rahatlaştım... Kilise mahallesine döner dönmez, vaktile yine böyle bir sevinç ve taşkınlık gününde Rinaya yaptığım sarkıntılık nev'inden bir ahlâksızlık yapmak ihtiyacını duydum. Fakat bu defa tesadüf karşıma Mariyan-tiyi çıkarmıştı. Kızcağız sabahleyin Varvar dududan aldığı bir kâse pirinci iadeye geliyordu. Biraz evvelki muvaffakiyetin hızile onu da Rina kadar müsait ve yumuaşk bulacağımdan şüphe etmi-yerek üzerine saldırdığım zaman beni şiddetle göğsümden itti, sert bir çehre ile:

— Ne yapıyorsunuz Kemal Bey., siz delisiniz? dedi.

Aldırmadım, bu defa da belinden yakalıyarak havaya kaldırmağa ve öpmeğe çalıştım. Fakat o daha iri ve kuvvetli olduğu için bir silkinişte beni arkamdaki duvara yapıştırdı ve ağzıma elinin tersile hürmetlice bir şamar attı. Sonra «ayıp, çok ayıp., bir daha geîmiyeceğim bu eve... Çok ayıp» diye söylenerek çıkıp gitti.

Bu ayıp, birkaç saat içinde yaptığım ayıpların ikincisiydi. Fakat
11

bugün bende yüzsüzlük o hale gelmişti ki, fırsat elverirse bir üçüncüsünü, bir dördüncü ve beşincisini yapmaktan çekinmiyecektim. Afifeden gördüğüm hakaret gibi buna da aldırış

etmiyor, arsız bir mahalle çocuğu pişkinliğile kızın arkasından dilimi çıkararak taklidini yapıyordum.

Afife kovuyor, Mariyanti dövüyor, yalvarışlar, gözyaşları ve garip garip jestlerle kendimi türlü

gülünç vaziyetlere düşürüyo-rum. Zilletin bundan aşağısı sağlık. Fakat o kadar başka bir heyecan içindeyim ki, bunların hiçbirini hissetmiyorum, bir sabit fikre takılmış meczup gibi kendi havamda gülüyor, ağlıyor, çırpı-nıyordum.

Bugünkü konuşmadan sonra Afife ile münasebetimde yeni bir devre giriyorum. Aramızdaki hiçbir mahrem temasa imkân bırak-mıyan renksiz ve meselesiz dostluk sona ermiş, bizi nerelere sürükliyeceği kestirilemiyen bulanık bir ihtilâf ve dava başlamıştı. O vakit bunu kendime bu kadar açık izah edememiş olmakla beraber, münasebetimizdeki değişikliği müphem surette hissetmiştim.

Afifenin tehdidi beni korkutmuyordu. «Sizinle konuşmıyacağım artık» derken sesi ve tavırları

sertti. Fakat cümlenin bu şekli bana âdeta ehemmiyetsiz bir çocuk dargınlığı hissi veriyordu.

Nihayet bana kardeşlerini görmek için evlerine girip çıkmakta serbest olduğumu söylemişti. Bu da gösteriyordu ki, yaptığım münasebetsizlik hakkında onlara bir şey söylemiyecek ve yanlarında karşılaştığımız zaman bana surat asmağa cesareti olmıyacakti.

Evlerine ilk gidişimde Afife, topuklu terliklerile yukrıda birçok gezindiği halde yanıma gelmemişti.

Bu, bana uzun bir mektup yazmak fikrini verdi. Tabiî yalnız onu incittiğim ve darılttığım için duyduğum ıztırapları anlatan politik bir mektup. Günlerce süren bu mektubu yazarken bazan heyecana kapılıyor, geceden ve odamın yalnızlığından aldığım cesaretle ona âdeta aşkımı ilân ediyordum. Sabahleyin tabiî bunlar değişiyor ve müsveddenin tehlikeli kısımları ufak ufak yırtılarak Varvar dudunun sobasında yakılıyordu. Birçok tadillerden sonra mektubun ne şekil aldığını bilemiyorum. Fakat bütün ihtiyatıma rağmen eminim ki, saklamak istediğim şeyler oluktan yağmur akar gibi bu satırların arasından akıyordu ve Afife biraz dikkatli olsa beni burnumdan yakalardı.

İkinci gidişimde, Afifeyi büyük abla ile beraber aşağı sofada bastırdım. Kardeşine bir şey belli etmemek için yüzüme bakmadan

bana birkaç kelime söyelmeğe mecbur oldu.

Aramızda ikimizden başka kimsenin bilmediği bir sır yaşamasından garip bir lezzet duyuyor, yalnız onun farkedebileceği riyakâr bir hüzünle titriyen gözlerimi yerden ayırmıyordum.

Afife bu oyunu kısa keserek yanımızdan ayrıldı, yukarı çıktı.

Biraz sonra büyük abla, elindeki kemik tığ iğnesini kırmıştı. Odasından bir başkasını getirmek için yerinden kalktığını görünce fırladım ve Afifeyi, ayak seslerimi işiterek odasına kaçmadan yukarı

sofada bastırdım. Yine başımı önüme iğerek ve beni ablasının gönderdiğini iki defa tasTİh ederek söyliyeceğimi söyledim.

O, cevap vermeden kardeşinin odasına girip çıktı ve getirdiği iğneyi masanın üzerine koydu.

Ben yerimden ayrılmıyordum. Titriyerek bir şey sordum. Afife yine yüzüme bakmadan: -

— Biliyorsunuz ki, ben sizinle dargınım, konuşmuyorum, dedi. İç cebimden çıkardığım mektubu masanın üzerine bırakarak:

— Sizi gücendirdiğime nekadar müteessir olduğumu bundan anlıyacaksınız, dedim ve kaçmağa hazırlandım.

Afife arkamdan bağırdı:

— Alınız onu, dedi, ben dargın olduğum insanın mektubunu okumam.

Döndüm:

— Yapmayınız Afife Hanim, dedim, yine darılın, fakat okuyun...

İş bir çocuk inadı şeklini almıştı. Afife süratle:

— Hayır, hayır, dedi, istemiyorum.

Ben artık dinlemiyerek acele acele merdivenleri inmeğe başlamıştım.

Arkamdan:

— O halde yırtıp atıyorum, dedi.

Artık başımı çevirmiyor, vakit bırakmazsam mektubumun yırtılmıyacağina yüzde yüz emin olarak merdivenleri ikişer ikişer atlıyordum.

Afifenin dargınlığı bir müddet daha devam etti. Fakat, dediğim gibi, ben yüzsüzlüğü ele almıştım.

Vakitli vakitsiz evlerine gidi-

yor, kardeşlerinin yanında sualler sorarak onu konuşmağa mecbur ediyordum. Bu esnada gözlerimiz biribirine tesadüf ediyordu. Afife benimkilerdeki memnun ve muzaffer gülümsemeyi görerek kızıyor ve bazan kendisi de gayriihtiyarî bir sinir gülmesini zaptetmek için dişlerile alt dudağını ısınyordu.

Bir kere duymamazlıktan geldiği bir sualini için ona Selim Beyden:

— Fofo, uyuyorsun?? Sana sual soruyorlar, diye azar işittirdim.

Bir kere de sinikliği daha ileri götürerek kardeşlerinin yanında masum bir çehTe ile:

— Acaba sizi darıltacak bir şey mi yaptım? diye sordum ve onu âdeta güleryüzle teminat vermeğe mecbur ettim.

Nihayet ağır bir sebepten doğan bu dargınlık zamanla bir çocuk oyununa dönüp dejenere oldu ve Afife ile aramızda hiçbir şey kalmadı.

Mamafih Afifenin sarsılan otoritesi bir daha yerine gelmemişti. Eski pasif itaat ve hayranlık yerine bende ona karşı isyancı ve hemen hemen mütecaviz bir ruh doğmağa başlıyordu. Konuşurken mütemadiyen biribirimize itiraz ediyorduk. Daha doğrusu itirazları yapan bendim. Büyüdükçe canavarlaşan bir kurt yavrusu gibi oynaşmağa benziyen hareketlerle sinsi ısırma tecrübeleri yapıyordum. O tabiî her defasında hafifçe başıma vurarak, kulağımı tutarak beni sindiriyordu.

Münakaşalar esnasında sesimin ahengi değişiyor, tavırlarıma, bakışlarıma garip bir oynaklık geliyordu.

Afifeyi şaşırtmak, hırpalamak ve hattâ bir parça küçük düşürmek bende marazî bir ihtiyaç olmuştu.

Ehemmiyetli bir fikrini çocukça buluyor, beğendiği bir insanın karikatürünü yapıyor, satın aldığı

bir kumaşın çiçeklerini çalı fasulyasma benzetiyordum.

Fakat bunlar o kadar sevimli ve darıltmaz çocuk jestlerile yapılıyordu ki, Afife bir türlü eski inzibatı

iadeye muvaffak olamıyor, yaptığı mukabil hücumlarla kendini yavaş yavaş bir akran seviyesine düşürüyordu.

Sonra onun zayıf taraflarını da iyice yakalamıştım. Bir sözümden alındığını, bana ciddî surette darılmağa hazırlandığını hissettiğim

vakit yalnızlıktan bunaldığımı anlatan kelimeler ve tavırlarla kendime açındırıyordum.

Etrafımızdakilerden kimse bu oyunun farkında değildi. Bazan ciddî şeyler konuşulurken yalnız ikimizin anlıyacağı kelimelerle ona taş atıyordum.

Afife çok kere bu kelimeleri karşılıksız bırakmıyor, bunu yapamadığı vakit gizli bir bakışla beni tehdit ediyor, yahut dudağını ısırarak ve gülümsiyerek başını öte tarafa çeviriyordu.

Münasebetimizin bu gizli tarafı nekadar aşka benziyen bir şeydi.

Afifenin sözlerime ehemmiyet vermeğe, hattâ benden biraz ürkmeğe başlaması, cesaretimi arttırmıştı. Doktor Kemal Beyin Afifeye olan serbest ve mütehakkim muamelesi adamakıllı içime işlemiş olacak ki, ben de birçok hareketlerimde istemeden onu taklide başladığımı farkediyordum.

Kemal Beyin, beni en çok isyan ettiren hareketi büyük ablanın saflığı ile eğlenmesi olduğu halde, şimdi ben de Afifenin yanında biçareyi karikatürize etmeğe yelteniyordum. Sonra işi daha ilerlettim ve büyük abla ile beraber Selim Beyin, kaymakamın ve daha başka tanıdıklarımızın taklitlerini yapmağa başladım.

Kardeşlerinin taklidi yapılırken bazan alınır gibi olan, fakat bunlara daima gülerek beni gittikçe cesaretlendiren Afife bir. gün:

— Benim taklidimi de yapsanıza, dedi. Ciddileşerek:

— Sizinki yok efendim, dedim. Fakat ayni zamanda da sinsi sinsi gülüyordum.

O ısrar etti:

— Gülüşünüzden belli., haydi nazlanmayın, dedi.

Çenemi okşiyarak düşünüyor gibi yaptım ve tuhaf bir bakışla:

— Hakikaten yok efendim, dedim, fakat çalışırım. Yalnız darılmanızdan korkuyorum.

— Niçin dardayım?..

Taşı gediğine koydum, şaka mı, ciddî mi olduğu anlaşılamıyan yeni jestlerimden birile:

— Bir kere daha böyle bir vâtte bulunmuştunuz. Fakat sonra bana haftalarca kan kusturdunuz, dedim.

Afife, bu meselenin şakaya gelmiyeceğini anlatan bir tavırla ağırlaştı, hattâ taklitten vazgeçer gibi olarak başka şeyler konuş-4 tu. Fakat merakını yenemediği için, biraz sonra emretti:

— Haydi Kemal Bey., öyle istiyorum.

Afife için hakikaten bir şey tasarlamış değildim. Fakat onun çehre ve ruhuna ait hususiyetlerle o kadar doluydum ki, en sevdiğim jestlerinden birile parmaklarımı çenemin altında kilitliye-rek ve dişlerimle alt dudağımı ısırarak kendi sesile konuşmağa başladığım zaman taklit âdeta su gibi aktı.

Pencerenin yanındaki bir koltukta yüzümü bahçeye döndürerek, arasıra güneşe karşı kirpiklerimi kırpıştırarak etamin işlerken Flora eteklerimi çekiştirip dağıtıyor, gülerek ve kızarak onu kovuyorum, sonra karşımdakine belli etmemeğe çalışarak bu etekleri düzeltiyorum ve yine böyle bir el hareketile göğsümü kapıyorum.

Kaymakamın bir sözüne herkesin güldüğünü görerek ben de anlamadan gülüyorum, fakat bir saniye sonra bunun bir açık ihtiyar şakası olduğunu sezerek bozuluyorum. Başımı önüme iğerek, kaslarımı çatarak çehreme bir ciddiyet vermeğe çalışıyorum. Sözün arkasını dinlemiyor gibi görünmekle beraber, yine dudağımı ısırarak kızarıyor, yahut gülümsüyorum.

Bu dakikalarda Afife o kadar içimdeydi ki, bir an yaptığım taklitte imkânsız sayılacak bir harikaya eriştiğimi, yanağımın onun yanağı gibi çukurîaştığmı, burnum, dudaklarım ve sesimin aynen onunkilere benzediğini hissettim.

Afifenin hangi hususiyetleri beni en fazla yakmış ve kivrandır-mışsa, en çok onların üzerinde duruyor, belki bir intikam hissile, belki de za'fımı açığa vurmamak için insafsızca onları

karikatürize ediyordum.

Afife, bir kadının bu kadar ince teferruatile meşgul olmanın ve onları bu kadar kuvvetle ifade etmenin neye delâlet edeceğini an-lıyamadı. Beni seyrederken şaşırıyor, gülüyor, hattâ kızıyordu.

Bitirdiğim zaman:

— Siz hakikaten fena çocuksunuz, dedi, ben türkçeyi o kadar kusurlu mu konuşuyorum?

Taklit esnasında onun türkçesinde kalmış hafif Girit aksan ve ahengini de ihmal etmemiştim. Afife bunun için bana darılıyordu. Halbuki ben bu türkçeyi dinlemek için yollarda Giritli çocukları türlü

bahanelerle durdurarak dakikalarca lâkırdıya tutuyordum.

UCOCOI

Neticeden pek memnun görünmemekle beraber, Afife bir iki ay sonra bu taklidi benden bir kere daha istedi. Fakat bütün hüsnüniyetimle çalıştığım halde muvaffak olamadım. Demek ki, o ışık ve ateş nev'inden bir âna mahsus bir şeydi.

— XXI —

Valinin bir telgrafı üzerine birkaç gün İzmire gidip gelmiş olan kaymakam:

— Sana iyi bir haberim var, dedi, bakalım bana ne vereceksin? Gülerek: — Ne emrederseniz efendim, dedim.

— Benim âdetim müjdelerimi peşin almaktır... Varvar duduya söylersin, bu akşam biraz öteberi hazırlar... Bahçede seninle başbaşa bir yemek yer ve mufassalan konuşuruz. Müjdem öyle yemekle falan ödenir şey değil ya, neyse...

Merak etmeğe başlamıştım:

— Bahçede yine konuşuruz efendim, fakat siz bana şimdiden bir parça bir şey çınlatmalısmız.

O= — Hayır, hayır, dedi. Böyle sokak ortasında tadı çıkmaz... Herşeyin bir âdabı, erkânı var...

Gençlik merakı malûm... Kaymakamın yakasını bırakmıyor, «şu mu, bu mu» diye sualler sorarak ağzından bir söz kapmağa çalışıyordum.

Fakat o bu tahminlerin hepsini reddediyor:

— Nafile yüreğini üzme, bunların hiçbiri değil., aklına gelmiyecek kadar güzel bir şey, diyordu.

— Acaba hürriyete, meşrutiyete dair bir haber mi var? dedim. Böyle şeyleri kaymakamla artık açıktan açığa konuşabiliyorduk.

Fakat o, âdeti üzere gözlerile etrafını araştırarak ve bizi dinliyen varmış gibi öksürerek:

— Hayır, hayır, oraları karıştırma, dedi, bu sırf senin şahsına ait bir müjde... Fakat bil ki, nekadar yırtinsan zamanı gelmeden ağzımdan tek bir kelime alamazsın., haydi bakalım.

Kaymakam o akşam Varvar dudunun bize hazırladığı masa ba-Şir.da da beni biraz üzdükten sonra:

— Senin için vali ile konuştum, dedi, ağzı süt kokan bir mektep Çocuğu olduğunu, devlet, millet işlerine kat'iyen aklın ermediğini,

beş vakit namazda padişaha dua ettiğini söyledim.

— Ben namaz kılmam ki efendim...

— Malûm... Ben de öyle, Allah affetsin... Duayi padişahinin ancak bayram ve donanma günlerinde başkaları bize bakarken dilimizi tezyin ettiği de muhakkak... Fakat seni valinin gözüne sokmak için öyle konuşmak lâzimgeldi.

— Teşekkür ederim efendim.

— Vazifem çocuğum, vazifem... Şimdi geliyorum asıl meseleye... Senin burada daüssıladan hastalandığını ve günden güne eridiğini anlattım... Kendisi de evlât sahibi olduğu için sana acıdı.

Seni himayesine almağa, İzmir nafıasında bir işe tayin etmeğe karar verdi... Buradakinin üç misli maaş... Nasıl, dudunun tavuk dolmasına değdi mi bu haber?..

Şaşkın şaşkın:

— Ben şimdi buradan gidecek miyim? dedim.

— İstediğin de o değil miydi zaten... İzmir Kordonunda kızlarla al takke ver külah keyif sürersin...

Orası koca memleket... Karışıp görüşenin yok... Para bol... Bak bakalım İzmir yosmaları kilise mahallesindeki dokuma fistanlı dudu yavrularına benziyorlar mı? Fakat garip şey., sen gülüp sevineceğine, çehreni bir karış sallandırıyorsun...

— Hayır efendim, dedim, birdenbire bir tuhaf oldum da... Demek büsbütün gideceğim...

Fakat efendim ben buraya alışmıştım. ..

— Oraya da alışırsın. Güzel şeye daha kolay alışılır. Yalnız senden ricam, fazla azma...

Teessürden boğazım tıkanmağa, gözlerim yanmağa başlamıştı:

— Evet, ben buraya alışmıştım, hele size o kadar alışmıştım ki... Eksik olmayın, bana âdeta baba oldunuz.

Kaymakam teessürümü farketmiyordu. Rakısına düşen bir pervaneyi küçük parmağının ucu ile çıkarmağa çalışarak:

— Ne mutlu bana, dedi, demek seni İzmire gitmekten ürkütecek kadar yer tutmuşum kalbinde...

En kuvvetli bahaneyi keşfettiğimi zannederek heyecanla:

— Ona ne şüphe, dedim, ben buradan ayrılmak istemiyorum. İnsanın kendi evi ve şehri olmadıktan sonra burası da bir, İzmir de... Hem ben tecrübesiz bir çocuğum efendim... Dediğiniz gibi,

belki orada azarım, yazık olur bana...

— Yani açık konuşalım., sen bu ikbali reddetmek, yine bu neş'esiz, küçük kasabada mı kalmak istiyorsun?

— Evet efendim.

Kaymakam ciddî bir tavırla kaşlarını çatarak:

— Olmaz evlâdım, dedi, hiç öyle şey olur mu? Karar çıktı.

— Siz isterseniz bozdurursunuz o kararı., ne olur efendim... O, bu defa korkmuş gibi kollarını

kaldırdı:

— Yoo.. devlet çocuk oyuncağı mı? Hem sana daha hepsini söylemedim... Valinin başka bir va'di de var... Seni birkaç ay yanında alıkoyduktan sonra mabeyinden affını istiyecek... Sarayda çok hatırı sayılan bir adam olduğu için yüzde yüz muvaffak olacağına eminim... Şu halde kışa değilse bahara muhakkak Is-tanbuldasın... Yeniden mektebe gideceksin, arkadaşlarına kavuşacaksın., sonra bunların hepsi fevkinde annen, baban, burada hasretlerile yanıp kavrulduğun bu insanlar...

Artık yerimde duramaz hale gelmiştim. Kapağı açılınca kutusundan fırlıyan zemberekli bebekler gibi ikide bir yerimden fırlıyor, bu vaziyette mutlaka bir şey yapmak lâzımgeldiği için muvazenesiz hareketlerle masanın etrafında dolaşarak tabakları biribi-rine karıştırıyordum.

Bu fuzulî gayretlerden biri neticesinde küçük bir sirke şişesini pantalonuna döktüğümü gören kaymakapa yerinden fırlıyarak bağırmağa başladı:

— Yahu çocuk, çıldırdın mı? Beni karı ile dövüştürecek misin? Sana kimsenin yapamıyacağı bir iyiliği yaptım, teşekkür yerine üstüme sirke mi döküyorsun?

İşte o zaman bir nöbet içinde çenelerim kilitli, yumruklarım sıkılmış, gemi azıya aldım. Gözlerim kinle dolu:

— Kim size söyledi bana iyilik edesiniz diye... Ben kimseden iyilik istemedim, anlıyor musunuz?

Ben buraya padişahın emrile geldim... Kimse beni buradan ayıramaz, anlıyor musunuz?

Kaymakam, pantalonunu silmek için ıslattığı peşkiri bırakmış, dikkatle yüzüme bakıyordu:

— Ver elleTİni Kemal, dedi.

Ellerimi ne yapacağını anlıyamıyarak ben de ona baktım. Kaymakam birdenbire yumruğunu masaya vurdu ve köpürdü:

— Kulağın işitmiyor mu? Ver ellerini diyorum sana... Şimdi bak gözlerime... Öyle değil, gözümün çiçeğine bakacaksın...

Kaymakam biraz gevşek davransaydı azgınlığımın daha çok artması ve bana belki bizi bir daha yüzyüze getirmiyecek şeyler söyletmesi mümkündü. Fakat, onun belki de ufak tefek madun isyanlarına karşı mücerrep ve hesaplı bir idare adamı hilesinden ibaret olan bu âni parlayışı, sesindeki şiddet, emirlerinin hikmetinden sual edilmez acaipliği beni afallattı. Aptal aptal bileklerimi ellerine teslim ettim, gözlerine bakmağa başladım:

—Biçare çocuk... Çektiğin yurt acısının ne olduğu anlaşıldı... Zaten çoktandır şüphe ediyordum...

Demek öyle ha!

Sesile bakışlarının değişen mânasından herşeyi bir anda anlamıştım. Yeni hayata çıkan toy çocuk onun binbir hergeleliği içinde ıslanıp kurumuş yaşlı erkeğe mağlûp oluyor, kurulduğunu hissettiği tuzağa eli ayağı bağlı düşüyordu.

Kaymakam artık bu hileyi açıktan açığa itiraf etmekten de sıkılmıyordu:

— Valiye senden bahsettiğimin aslı faslı yok tabiî... Herifin huzuruna salâvatla giriliyor... Böyle ceberut sahibi firavunlar karşısında ağız açmak haddimize mi düşmüş? Valinin mabeyinden senin affını istirham edeceği de masal... Ancak kor kör parmağım gözünde olmasına rağmen hâîâ

şüphe ediyordum. Emin olmak için bunu yapmağa mecbur oldum. Demek ateş bu derece bacayı

sardı ha! Vah yavrucuğum vah...

Son bir gayretle çırpındım:

— Hayır efendim... Yanılıyorsunuz., vallahi bana iftira ediyorsunuz...

Ellerimi bırakmiyarak, yalancı bir hayretle gözlerimi açıp gülerek:

— Ne söyledim ki, nede yanılıyorum... Ağzımdan bir kelime, bir insan ismi çıktı mı?

— !!???

— Ben bilmiyorum... Sen biliyorsan söyle... Anlat bakalım sana ne diye iftira ettim, kimi kasdettim?

Bu vaziyet karşısında benim için hiçbir kurtuluş yolu kalmamıştı. Hain cüce beni parmaklarının üstünde kukla gibi oynatıyor, kivrandınyordu.

f

Aczimden ve utancımdan ağlamağa başladım. Kaymakam ellerimi bıraktı; kedi yavrusu okşar gibi parmakla-rile çenemin altını kaşıyarak ve yine gülerek devam etti:

— Demek bu derece ha! Vah vah vah vah... Bu vaziyette bir parça ağlamak iyidir, insanı serinletir...

Fakat pek ileri gitmemek şartiie... Dudu ikide bir kafasını yılan gibi mutfak kapısından uzatıyor...

Bit şey farketmesin... Haydi yüzünü yıka şu tulumbada...

Yüzüm yıkanıp kurutulduğu, sofrada kaymakamın karşısındaki yerime süklüm büklüm oturduğum halde ağlayışım hâlâ devam ediyordu.

Kaymakam rakısından bir yudum içerek, kadehini tepemizdeki fenere kaldırıp uzun uzun seyrederek:

— Hayattır bu Kemal, dedi, böyle şeyler olur, olacak... Nasip dağarcığında ne miktar gözyaşı ve ne miktar kahkaha bulunduğunu kestirmek mümkün değil... inşallah kahkahalar daha çok olur. Fakat lâkırdıma nişan koy... Bu geceki gözyaşlarının tadını ileride bir daha hiçbir şeyde bulamıyacaksın...

Benim, toprağımın bile kalmadığı zamanlarda onları aklma getirdiğin vakit burnunun direği sızlıyacak...

Sırrımda artık saklanacak bir taraf kalmadığı halde kaymakam Afifenin adını anmıyordu. Yalnız Selim Beylere karşı hareket ve sözlerimde daha ihtiyatlı olmam için bana ufak tefek tavsiyelerde bulundu:

— Seninle açık konuşmayı isteyişim asıl bunun içindi, dedi. Farkında olmadan tuhaf şeyler yapmağa başladın. Bereket versin Sklavakilerin meşhur vurdumduymazlığı imdadımıza yetişiyor... Selim Bey, mesleği olan tababet de dahil olduğu halde Girit

meselesinden gayri bir şeye akıl erdirecek vaziyette değil. Büyük ablanın hali de malûm... Belki öteki biraz bir şey sezinlemiştir amma ondan da emin değilim. Benim ne düşündüğüme gelince, yaptığın münasebetsizlik elbette doğru değil., elbette doğru değil, fakat Allah belâsını versin, insan bu münasebetsizliği bu yaşta yapmazsa ne zaman yapar, ona da akıl erdiremiyorum... Seninle bu meseleyi arasıra konuşacağız... Tabiî pek öyle hissiyat tarafına kaçarak yüzgöz olacak değiliz... Elliyi aşmış tinton sakallı bir ihtiyarın tüysüz bir çocukla böyle şeyleri akranca konuşması ayıp bir şey... Fakat bir üslûbu hakimane ile bu meseleden bahsetmek,

muhtelif noktalardan faydalı olur. Dediğim gibi, arasıra eteğini çekerek bir münasebetsizlik yapmana mâni olurum. Sonra sen de biraz ferahlarsın...

* * * Kaymakam o geceki vadine sadık kaldı ve beni açık konuşmağa mecbur edecek hiçbir şey yapmadı.

Günler, hattâ haftalarca bu işe dair küçük bir imada bile bulunmuyor, beni o geceki konuşmanın bir rüya olmasından şüphe edecek hale getiriyordu. Sonra akla geîmiyecek bir zamanda:

— Yurt acısı ne halde Kemal? diye soruyordu. Yurt acısı Af if enin adıydı. Ben hemen kizararak:

— Bir şey yok efendim, diyor, acele acele lâkırdıyı- değiştirerek ezberimdeki bazı divan beyitlerinin mânasını soruyordum.

Kaymakam dinlemiyeceğimi bildiği halde bunları bana özene bezene izaha başlıyor, fakat benim uyanık görünmek için yaptığım cehde rağmen tekrar daldığımı farkedince:

— Ah, bu yurt acısının en iyi ilâcı senin bir ayak önce yurduna dönmen olacaktı amma, diyor ve hükümete beddua ediyordu.

Kaymakam bazan da yine bir eski beyitten ilham almış görünerek bana tamamile âfâkî bir şekilde plâtonik aşkın müdafaasını yapardı. Onun fikrince aşk temiz kaldığı ve uslu durduğu müddetçe korkulacak bir şey değildi. Avamın zannettiği gibi iki taraflı olmasına da mutlaka ihtiyaç yoktu.

Hattâ doğrusu aranırsa onun asıl güzellik ve zevki bir taraflı kalmasındaydı. Bir hastalık gibi müddetini bitirdikten sonra yalvarsan durmaz ve kalbi biraz derinleştirmekten başka hiçbir iz bırakmıyarak ağır ağır sönerdi.

Bilmiyorum, bu onun hakikî fikri miydi? Fakat beni teskin etmek için böyle konuşmuş olması da mümkündür. Nitekim şüphe ettiği ve ağzımı aradığı müddetçe bana Afifeyi daima tahrik edici kelimelerle tasvir ettiği halde şimdi onu âdeta karikatürize etmeğe ve gözümden düşürmeğe uğraşıyordu. Böyle olmakla beraber adamcağızın beni fazla dalgın ve meyus gördüğü günlerde bana kendiliğinden «Selim Beylere doğru şöyle bir uzamayı» teklif ettiği de oluyordu. Bu ziyaretlerden birinde Afifeyi ablasile beraber sokağa çıkmağa hazırlanmış bulduk.

Koridorda bizi görünce:

— Ne aksi tesadüf, dedi, abla ile şehre iniyoruz. Selim ağabeyI

e $

e o c o ı

İİÖ

le yalnız kalacaksınız...

Siyah ipek çarşafile, kapalı peçesinin söz söylerken yanakları ve dudakları üzerinde oynaşan küçük beneklerile o kadar güzeldi ki, gayriihtiyarî titremeğe başladım.

Kaymakam gözucile bana baktı ve kısa bir tereddütten sonra:

— Olamaz küçük hanım, dedi, araba birkaç dakika bekleyiverirse kıyamet kopmaz... Haydi bakalım içeriye...

Vestiyerin aynası önünde duran çantası ile eldivenlerinden birini alarak onu hemen hemen zorla misafir odasına soktu.

Bu, benim içindi. Zavallı adam akla gelmez maskaralıklar icat ederek Afifeyi meşgul ediyor, güldürüyordu.

Bir aralık çarşafının kumaşını daha iyi görmek istediğini söyliyerek onu pencerenin ışığı önüne götürdü ve âdeta poz aldırdı. Daha rahat bakabilmem için bana arkasını çeviriyor ve Afifeyi o vaziyette tutuyordu. Böylece kaymakamın istediği birkaç dakika bir çeyreğe yakın uzadı.

— XXII —

O sıralarda bana ufak bir kız musallat olmuştu. Kasabanın ileri gelenlerinden yerli bir avukatın kızı.

Daha evvelki baharda, yani ben Milâsa geldiğim vakit, henüz tamamile erkekten kaçmıyor, akşam üstleri başında hafif bir başörtüsü ile babasını yazıhanesinden almağa geliyordu. Seniye ismindeki bu kızın, kasabanın çarşaflı, peçeli, iskarpinli, eldivenli,

evlenecek kızları sırasına geçmesi ve sonra da bana âşık olması için bir buçuk senelik, bir zaman kâfi gelmişti.

Seniye çirkin kız değildi. Kıvırcık sarı saçları, daima titriyen uzun kirpiklerinin arasında rengi pek belli olmiyan mavi, yahut yeşil gözlerile başka bir zamanda beni belki meşgul ederdi. Fakat ilk aylarda kilise mahallesindeki Rum kızlarına, sonra da malûm büyük derdime düştüğüm için, hiç

dikkatime çarpmamıştı. Daha garibi, kızın bu fantezisine büyükler de yardakçılık etmekten geri durmuyorlardı. Benim yirmisine bile girmemiş tüysüz ve daha fenası talihsiz ve mesleksiz bir çocuk olmam Seniye ile evlenmemize ciddî bir mâni sayılmıyordu. Çocuk ve torun sahibi kadınlar, saçlı

sakallı erkekler başbaşa vererek bunu bir mesele gibi konuşuyorlardı.

Ailemi görmüşlerdi. Selim Beyin reklâmı sayesinde babam şehirde büyük bir kahraman şöhreti kazanmıştı. Kendim de fena çocuk değildim. Daima kaymakam, belediye reisi, ceza reisi ve doktor Selim Bey gibi büyük adamlarla düşüp kalkıyordum. Gerçi kilise mahallesindeki hayatımda şüpheli bazı noktalar vardı amma, elaltından yapılan tahkikat bunun da pek ehemmiyetli bir şey olmadığını

göstermişti. Hâsılı şehrin sayılı zengnilerinden olan avu- , kat için damadın bundan iyisi sağlıktı.

Anlaşıldığına göre bu iş, Seniyenin İstanbullu anasının başı altından çıkmıştı.

Istanbulun hangi bağının çiçeği olduğu malûm bulunmamakla beraber, bu kadın daima kocasının dışarlıklı olmasından şikâyet eder ve kızını ancak bir İstanbullu ile evlendireceğini söylerdi.

Müstakbel kaynanam, birkaç defa Varvar duduya misafir gelmişti. Bu, dudu için kıymetine paha biçilmez bir şerefti. İhtiyar kız, sandığından çıkararak ütülediği siyah gron elbiselerini giyiyor, altın saatini kurup göğsüne iğneliyerek araba iîe bu ziyaretleri iadeye gidiyordu.

Varvar duduya herhalde büyükçe bir şey va'dedilmiş olacaktı. Yahut da ona bir nevi dünür mevkii vererek zayıf tarafından avlamışlardı ki, bu daha akla yakındı. Çünkü ihtiyar kızda gösteriş ve azamet duygusu, menfaat duygusundan çok daha kuvvetliydi.

Kasabada herkesi tenkit ettiği halde onlar için «fena insanlar değil, hanım da çok nazik, kızı da Allah için eteği belinde namuslu kız. Eyüp Bey de soyzade adam. Evleri, dükkânları, bağları, bahçeleri vardır. Gözünü kapadı mı, bunlar kızı ile damadınmdir» diyor ve bana alttan alta propaganda yapıyordu.

Kasabada bu işi ciddiye almıyan yalnız kaymakam vardı. O bazan öfkeleniyor gibi yaparak:

— Be çocuk!.. Sen benim kafamı altüst etmeğe mi geldin? Bak kızcağız iki gözü iki çeşme ağlıyormuş... Ümit vermişsin, renk renk kravatlarınla yavrucuğun aklını çelmişsin. Temizle bakalım şimdi... Vallahi zorla nikâhı basarım, diye bağırıyor, sonra «ya-rabbi sen bilirsin!» diye kahkahalarla gülüyordu.

Kaymakamınki alaydan ibaret olmakla beraber, Seniye ile benim aramda bir gizli anlaşma bulunduğunu rivayet edenler de yok değildi. Daha fenası, Seniye de bu fikirdeydi. Kızcağızın gezdiği,

1 1U

dolaştığı yerde benden bir nişanlı gibi bahsettiğini Stematuladan ve daha başkalarından sık sık işitiyordum.

Seniyeye sokakta tesadüf ettikçe bana peçesinin altından gülümsediğini görür, bunu henüz erkekten kaçmadığı zamanlardaki tanışıklığımızın bir devamı zannederek ben de mukabele ederdim. Ortadaki dedikodunun bütün sebebi bu olsa gerekti.

Halbuki ben evli ve çocuklu bir kadını sevmeğe başladıktan sonra, çok değişmiş ve ruhan yaşlanmıştım.

Seniye yaşındaki kızlar ve kilise mahallesindeki arkadaşlar bana artık mânâsız bir çoluk çocuk alayı

gibi görünüyor, çarşafın em-pozan manzarası bile bu görüşümü değiştiremiyordu.

Seniyenin annesi bir yandan Varvar duduyu elde etmeğe çalışırken, bir yandan da benim bir nevi akrabarn addettiği Selim Beylere yanaşmıştı.

Şehir küçük olduğu için iki aile zaten tanışırlardı. Fakat son zamanlarda İstanbullu hanımın ziyaretleri sıklaşmıştı. Bazan Seniyeyi de süsleyip püsleyip yanına alıyor, büyük ve küçük ablalarla âdeta açıktan açığa konuşuyordu. Ortada halledilecek bir Girit meselesi dururken bir erkeğin evlenmeyi düşünmesi Selim Bey için abes bir

şeydi. Bunun için büyük abla, İstanbullu hanımın gayretlerinden bahsederken o kaşlarını çatıyor, ağır bir sesle:

— Çıldırdılar mı bu insanlar? Kemal Bey yaşında bir çocuğun evlenebileceğini düşünmek bile ayıp, diyordu.

Büyük abla da bu işe muarızdı. Fakat onun tezi büsbütün başkaydı. Beni evlendirmek hakkı sırf anneme ve babama ait bir mukaddes hakti. Kendi evlerinde böyle bir meselenin lâkırdısı bile edildiğini duyacak olurlarsa haklı olarak darılırlardı. Keski İstanbullu hanım kendilerini araya sokmağa kalkmasaydı. Fakat kendi ayağile gelen ve istediğini konuşmağa hakkı olan bir misafire ne denebilirdi?

Bununla beraber büyük abla benim bu Seniye işine göründüğüm kadar lakayt olmama bir türlü

inanamıyor, ciddî bir endişe ile ellerini ve kaşlarını kaldırarak:

— Amma yine karışmam, diyordu. Kemal Bey gençtir, belki gönlünü kaptırmıştır; gözlerini kapayıp düşünecekse o başka...

Böyle bir şey varsa mutlaka Istanbuldakileri çağırmalıdır.

Halimdeki acaipliği büyük abla da nihayet sezmişti. Fakat o, kaymakam gibi asıl yaraya parmağını basabilmek için çok fazla saf ve temizdi. Dalgın, savruk halim, kararsız ve bedbin fikirlerimle bu Seniye hikâyesi arasında bir münasebet bulmayı kurnaz bir keşif sanıyor, üstü örtülü kelimelerle ağız aramağa çalışıyordu.

Afifeye gelince, onda kendimin doktor Kemal Bey hakkındaki vesveselerime benzer bir şey görmeyi nekadar isterdim. Fakat o bu meseleye, şakasını bile etmeğe lüzum göimiyecek kadar lakayttı. Bir defa büyük abla:

— Seniye neredeyse Fofonun ağzının içine girecek, demişti, neydi hani geçen gün sana Kemal Bey için bir şeyler söylemiş!

Afife sadece omuzlarını silkti ve:

— Seniye ne söylediğini bilir mi? Daha çocuk o, dedi.

* * * işte o günlerde Milâsın dağ köylerinden birinde bir eşraf düğününe davet edildim. Daha doğrusu asıl çağırılanlar Selim Beylerdi; ben davetlinin davetlisiydim. Fakat teşrifat düşünülecek sıra değildi. Öğleden sonra hareket edilerek sabaha doğru şehre dönüleceğine göre bir yarım gün ve hemen bütün bir gece Afife ile beraber bulunacaktım.

Yolda birçok talikalar ve üstlerine şilteler, halılar serilmiş uzun arabalar arasında Seniyelerin arabasına da rastlamış ve bir müddet arka arkaya gitmiştik. Zavallı kız henüz pek toy olduğu için arasıra bize bakarken gülünç acemilikler yapıyor, Selim Bey:

— Hay Allah cezasını versin, mahsus takip ediyormuşuz gibi oluyor, diye kızıyordu ve hep birden gülüyorduk.

Bir yarım gün ve bütün bir gece! Bu, on dokuz yaşında bir çocuğa neler neler va'deden bir zamandı.

Fakat düğün yerine varır varmaz kadınları bir tarafa, erkekleri bir tarafa ayırdılar.

Köy, fundalıklarla dolu bir yamacın üst başında idi. Ufak ufak meydanlarda pehlivanlar güreşiyor, kırmızı, sarı, yeşil mintanh delikanlılar davul zurna ile zeybek oynuyordu.

Bütün günümü ikide birde kalabalığın arasından kaTşıma çıkan Seniyeden kaçmak ve uzaktan Afifeyi görmeğe çalışmakla geçirdim.

Kaymakam birkaç ehlidil eşrafla kuytu bir köşede bir incir ağacının altına çekilmişti. Okkalı bir kahve fincanı içinde yaprakların arasında sakladığı rakısını arasıra çıkararak bir yudum içiyor, ellerini sallıyarak şiir okuyordu.

Bazan yorgunluktan ayakta duramıyacak hale geldikçe ben de yanına uğruyordum.

Yalnız ikimizin anladığı bakışlarla:

— Ne haber!.. Sen fazla yoruluyorsun galiba, gel dinlen biraz, diye beni yanına oturtuyor, önündeki üzümlerden ikram ediyordu.

Bir müddet hiçbir şeyin farkında değil gibi, şiirlerine devam ettikten sonra yine o yalnız ikimize mahsus bakışla:

— E haydi biraz dolaş bakalım, diyordu.

Akşamla beraber ortalık serinledi; gölgelerin yer yer ağaç gibi büyüttüğü fundalar, derinleştirdiği sel çukurları ile dağ müessir bir güzellik almağa başladı. Mehtaba karşı ötede beride çıra ateşleri parlıyor; kır sofralarında oparlörden geçer gibi büyüyen yaygaralar, kahkahalar, kap kaçak gürültüleri içinde grup gup düğün yemeği yeniyodu.

Afife için artık ümidim kalmamıştı. Birinin beni yakalıyarak zehir gibi ağzım, dolu kalbimle sofraya oturtmasından korkarak

kalabalıktan ayrıldım; fundalar arasında rastgele yürümeğe başladım.

Muhakkak ki yine bir kriz geçiriyordum. Ortada yalancı bir vait ile beni oyalamış ve verdiği sözde durmamış bir mes'ul varmış gibi:

— İki gün sevinçten çıldırdım., bunun için mi? diye söyleniyor, isyan ediyordum.

Gözlerimde ve boğazımda garip bir yanma hissi vardı. Fakat . ağlıyamıyordum.

Bir aralık boyluboyunca fundaların arasına uzanıp yattım. Elbiselerimin arasından vücudüme dikenler batıyordu. Bana âdeta marazı bir zevk duygusu veren bu acılan çoğaltmak için- yattığım yerde ağır ağır bir yandan öbür yana dönüyordum. O zamana kadar talihsizlik bana -bir saçak altında dinmesi beklenen bir sağanak gibi- hayatın geçici bir arızası şeklinde görünmüştü. Fakat bir çocuk kalbi için fazla devamlı ve ağır olan bu aşkın getirdiği vakitsiz olgunluk ve bedbinlik tesirile onu artık sonu gelmiyecek bir hal olarak gösteriyor, beni hayatın kendisinden şüphe ettirmeğe başlıyordu. Dikenli yatağımda buna benzer birçok gecelerin 12

beklediklerimizden hiçbirini getirmiyerek beyhude mehtapları ve yıldızlarile sıra sıra akıp gideceklerim görüyor, «anlaşılıyor ki bu daima böyle gidecek. Ölmekten başka çare yok» diye söyleniyordum.

Düğün, gecenin içinde bir saniye durmıyan davul zurna sesleri ve yaygaraları ile devam ediyordu.

Vaktin hayli geciktiğini hissederek ihtiyar bir adam tevekkülü ile ayağa kalktım! Ustümdeki otları, dikenleri temizledim ve kadın kalabalığının arasında Afife-, yi tekrar görmek ümidile yola düştüm.

Köyün birkaç yüz metre ilerisindeki yolda bir sıra boş araba duruyordu. Arabacılar hayvanları kıra salıvermişler, kendileri oyunları seyre gitmişlerdi. Ellerim ceplerimde, dalgın dalgın yürürken bu arabaların birinde bir gölge kımıldadı; bir ses, Afife-nin sesi:

— Siz misiniz Kemal Bey? dedi.

Hayret ve sevincimden öyle bir sıçradım ki, âdeta düşüyordum. Afife bunu korkuya atfederek gülmeğe başladı:

— Ne oldunuz Kemal Bey? Korkuttum mu sizi?

— Niçin korkayım efendim?

— Bilmem, o kadar sıçradınız ki...

Sırasını düşürdükçe biribirimizi hafifçe iğnelemek yeni âdetimizdi.

— Siz hiç boş bulunup ürkmez misiniz? Meselâ geçen gün Flora penceredeki saksıyı düşürdüğü

zaman...

Afife acele acele:

— Siz onu bırakınız da cevap veriniz bakalım, dedi. Akşamdanberi neredeydiniz? Birdenbire niçin ortadan kayboîdunuz? Şimdi nereden geliyorsunuz?

Onun bu kadar alâka göstermesine inanmıyormuş gibi parmağımla göğsümü göstererek: —Ben mi?

dedim. O gülerek:

— Elbette siz, dedi, sizi görmek istiyenler, arıyanlar varken kaçmak olur mu?

Seniyeden bahsettiğine birdenbire intikal edemiyerek heyecanla:

— Beni mi? diye sordum.

O daha fazla güldü:

— Elbette sizi. Görmüyor musunuz, size nasıl bakıyor zavallı kız!

Arabanın kapısına kollarımı gererek durmuştum. Bu Seniye hikâyesinin fazla uzadığını anlatmak ister gibi bir usanç hareketile omuzlarımı silktim.

— Bize karşı böyle. Fakat onu yalnız gördüğünüz vakit kimbi-lir nasıl? Herhalde ümit vermeseniz bu kadar peşinize düşmez bu çocuk! Hiç doğru değil yaptığınız!

Garip şey! Belki de Sklavakilerin muhafazakâr terbiyesi icabı, Afife şimdiye kadar Seniye hakkındaki şakalara iştirakten çekinmiş, hattâ bir gün onun kendisine söylediği bazı şeyleri tekrar etmesini istiyen ablasını hafif tertip haşlamıştı. Halbuki bu gece nedense bu bahsi bırakmak istemiyor, Seniyenin söylediklerini bütün tafsilâtile kendiliğinden anlatıyordu.

Benim sokak tesadüflerindeki bir iki ahbapça gülücük hakikaten bir mesele olmuştu.' O kadar ki, avukat baba iğfal töhmelile beni mahkemeye verse hemen hemen hak kazanacaktı. Kız durmadan benim lakırdımı ediyor, ikide bir teklifsizce Afifenin boynuna sarılarak yanaklarını öpüyormuş.

— Öyle bebek ki, utanmayı bile bilmiyor biçare, diyordu. Akraba gibi olduğumuzu düşünerek aranızı bulacağımızı zannediyor.

Afife bunları anlatırken kâh onunla, kâh benimle hafif hafif eğlenmekle beraber, bazan da âdeta ciddileşiyor:

— Seniye hiç fena kız değil, diyordu. Büyüdükçe daha da güzelleşecek... Ne yapsın istiyor işte...

Ben çok acıyorum kendi hesabıma... Mademki ümit verdiniz, o halde...

Kendimi temize çıkarmak için artık yeminden başka vasıtam kalmamıştı. Büyük bir üzüntü içinde başımı bir yandan bir yana çevirerek:

— Vallahi bir şey yok Afife Hanım, diyordum, billahi bir şey yapmadım... Daha dün sokakta geziyordu. Babasının yanında galiba bir iki lâkırdı da konuşmuştum. İnsan tanıdığına rastgelir de selâm vermez olur mu?

— Çarşafa girdi mi vermez... O vakit herşey biter.

— Amma işte akıl edemedim... Annemin üstüne nji yemin edeyim bilmem ki... Güldüğüme bakarak siz de gülüyorsunuz... Ya-
1.OV

lan söylüyorum zannediyorsunuz. Vallahi sinirden., siz de gülüyorsunuz, ben de gülüyorum.

Afife dirseklerini dizkapaklarına dayıyarak başını bana doğru uzatmıştı. Arabanın içi karanlıktı.

Fakat gecenin hafif dağınık ışık-,, lan her zaman olduğu gibi, onun çehresinde toplanıyor; gözlerinde, diş ve dudaklarında, burnunun kenarlarında parıltılı akisler meydana getiriyordu.

Sesinde ender tesadüf edilen bir uyanıklıkla bana bir kere daha hücum etti:

— Hem niçin benden saklıyorsunuz? Ayıp mı., ablanız değil miyim? Görüyorum ki sizde de bir tuhaflık var... Belki de bir yardımım olur size...

— Ablam, dedim, ablamsmiz, teşekkür ederim. Yalnız ablam fazîa eğleniyor benimle...

Dediğiniz doğru olsa ablaya hacet var mı? Seniye orada... Kendi işimi pekâlâ kendim görebilirim.

Afife hafif bir kahkaha kopardı ve hayretle gözlerini açtı:

— Maşallah., demek o kadar büyüdünüz?

Ben de artık yavaş yavaş tecavüze geçiyordum:

— Bilmem siz ne fikirdesiniz. Fakat zannederim ki, epeyce... İstanbullu olmasaydım asker elbiselerini giymeğe hazırlanıyordum.. Şimdi müsaadenizle artık Seniyeyi bırakalım... Siz niçin buradasınız kendi kendinize... Bu atları çıkarılmış arabada gelin gibi...

Afifenin şakalarına bir mukabil taarruz yapmak isterken birdenbire ağzımdan çıkan bu gelin kelimesi benim gibi ona da bir tuhaf geldi. Gülecek gibi olduğu halde kendini tutarak ve ciddileşerek:

— Sıkıldım, dedi. Davul başıma dokundu. Hiç durmadan çalıyorlar. Başım ağrımağa başladı.

Buraya doğru yürüdüm, baktım arabalar boş... Bir tanesine girdim. Nekadar rahat burası., davul yok... Sonra baktım birisi geliyor., elleri cebinde, yavaş yavaş., büyük bir erkek. Bazı yürüyor, bazı

düşünüyor. Kimbilir kimi düşünüyor.

Nesi vardı Afifenin bu gece? Bir dakika evvel ağzımdan nasılsa çıkan gelin kelimesine karşı irkildiği, şakayı bırakmağa karar vermiş gibi göründüğü halde tekrar bana çatıyordu.

Gülümsiyerek:

— Yine mi benimle alay? dedim. Gözlerini açarak kendini müdafaa etti:

— Kat'iyen değil... Hem birisini düşünenle alay edilir mi? Bir dalgınlığınız, bir kederiniz olduğunu görüyorum, bir abla gibi...

Yine ayni gülme ile sözünü kestim:

— Bir abla gibi alay ediyorsunuz. Yüzünüzden anlamıyor mu-yum?..

Afife biraz evvelki vaziyetini değiştirerek arabanın içindeki köşeye çekilmişti.

— Karanlıkta yüzümü nasıl görüyorsunuz? dedi.

— Sizi karanlıkta daima görmek mümkündür, dedim. O, bu sözüme haklı olarak hayret etti, yine gülerek:

— Neden? diye sordu.

Afife için uzun zamandanberi düşündüğüm bir şeyi anlatmağa başladım:

— Ağabeyinizin odasında fransızca bir mecmua, bunun kapağında radyom diye bir yeni keşif resmi vardır... Kendinden ışığı olan taş gibi bir şey... Sizin yüzünüzün cildinde de galiba radyom var küçük abla... Dikkat ederim, karanlıkta hiçbir şey görünmediği zaman sizin çehreniz daima görünür.

Daha doğrusu aranırsa fikir kaymakamındı. Radyomu besbelli düzgün gibi lüzucî bir madde sanan ihtiyar çapkın bir gün bana usulca: «Bu kadının yüzüne radyom sürülmüş gibi karanlıkta âdeta kendiliğinden parlıyor» demiş ve beni günlerce kivrandırmıştı. Onun bana musallat ettiği bu hayal üzerine yaptığı edebiyatı şimdi fazla lirik ve tehlikeli kısımlarını çıkararak, kendi malımmış gibi, Afifeye satıyordum. Yalnız ne de olsa genç bir kadına çehresinden bahsetmek ve bu lisan ile bahsetmek büyük bir cüretti. Bunu kendim de hissediyor, fakat artık dönmeğe imkân olmadığı için sözlerimi bir çocuk saflığı kisvesine bürümeğe çalışıyordum.

Kardeşinin mecmuasındaki radyomdan ne çıkacağını kestire-miyerek beni bir gülümseme ile dinlemeğe başlamış olan Afife, sonradan ciddileşti, kaşlarını çattı. Fakat beni büsbütün cevapsız bırakmayı da doğru bulmadığı için sadece «tuhaf» dedi ve arabadan atladı. Bana bakmamak için bir şey unutmadığından emin olmak ister gibi tekrar tekrar arabanın içine bakıyordu. Sonra oturmaktan buruşmuş eteklerini düzeltmekle meşgul oldu. "—182

ATEŞ GECESİ

Ben onun bu işleri bitirdikten sonra köye doğru yürümesinden korkarak:

— Nekadar güzel şu taraflar, dedim, hele şu tepeciğin ötesinden Milas o kadar güzel görünüyor ki...

Bir parça yürüyelim mi

sizinle?..

O zamanda genç bir kadının velev ki yakınlarından bir erkekle karanlıkta yalnız dolaşması, Seniyeye başımla verdiğim selâmlardan çok daha vahimdi. Fakat evlerine girip çıktığım bir seneden fazla zaman içinde ne Afifede, ne de kardeşinde böyle bir korkunun en küçük alâmetine tesadüf etmemiştim. Belki Giritteki daha serbest hayattan kalma bir töre olarak, belki de kabul ettkileri bir insana karşı nahoş bir şüphe ifade edeceği için.

Evlerinin kapalı bahçesinde dolaşıyormuşuz gibi, hiç tereddütsüz yanımda yürümeğe başladı.

Konuşmuyorduk. Yalnız biraz evvel gösterdiğim tepeciği geçtiğimiz zaman:

—Hani Milas görünüyordu buradan? diye sordu.

— Yanılmışım., bir parça ileride olacak, dedim. Fundaların arasında ağır ağır ilerliyorduk. Afife birdenbire:

— O ne? dedi, bir şey parlıyor...

Başımı çevirerek gösterdiği noktaya baktım. Burası biraz evvel benim yattığım yerdi. Parlıyan şey bir yandan bir yana döndüğüm sırada dikenlerin üzerine düşmüş olan gümüş çakımdı.

Koşup alarak:

— Ne iyi ettiniz, dedim, benim çakım... Trablustaki kardeşimin hediyesi olduğu için bence çok ehemmiyeti vardır.

Afife hayretle:

— Peki, ne işiniz vardı orada? diye sordu.

— Hiç, dedim, demin orada yatmıştım., düşmüş olacak...

— Dikenler üstüne mi?

— Diken değil, ot., arada dikenler de var amma... Hangi şeytan bu gece Afifeyi durmadan dürtüşlüyordu.

— Seniyeyi düşündünüz mutlaka orada?..

Hava yaprak kımıldamiyacak kadar sakin olduğu halde başındaki papaziye örtüyü rüzgâra karşı

müdafaa eder gibi iki elile kenarlarından tutarak şakaklarına yapıştırıyor, manalı bir bakışla gülümsüyordu.

Bundan sonra Seniye vesilesile yapılacak her hücuma derhal hücumla karşı koymağa karar vermiş olduğum için:

— Buraya yatarak bir şeyler düşünmüş olabilirim, dedim, fakat niçin mutlaka Seniye?..

— O halde başkası... Belki kilise mahallesinden biri... Ayni cevabı tekrar ettim:

— Niçin mutlaka kilise mahallesindekilerden biri...

— Herhalde onlardan biri olacak... Ben hepsini tanımıyorum. Fakat içlerinde çok güzellen var...

Yeni cevabımı beklemeden sualini değiştirdi:

—Siz düğün yemeği yediniz mi?

Kaçamaklı bir cevap vermek istedim, fakat ısrar etti:

— Yemediniz değil mi?

— Bilmem, canım istemedi. Kaymakam üzüm vermişti, daha başka şeyler de vermişti ya...

— Ne olursa olsun yemediniz, aç geziyorsunuz...

— Her zaman az yerim, biliyorsunuz...

— Niçin ?

— Kâr olsun diye...

— Yemiyorsunuz, çünkü düşünüyorsunuz. Abla gibi birer birer soruyorum size... Seniye mi?

Hayır... Kilise mahallesinden biri mi? Hayır. Daima hayır... Amma ben inanmıyorum...

Günden güne bozulan sıhhatime herkes az çok alâkadar olduğu halde Afife bunun hiç farkında değil gibi görünmüştü. Fakat konuşmamız ilerledikçe anlıyordum ki, o beni Milâsta çarpan havayı

herkesten evvel hissetmişti. Nasıl ki, bu hastalık için yapılan tahminlere ve kilise mahallesindeki kızların dedikodusuna varıncıya kadar benim hakkımdaki herşeyi herkesten iyi biliyordu.

Mevzuun ağır ciddiyetine rağmen konuşmamız bir lâtife tonile, biribirimize hafif takılmalarla devam ediyordu. Afifenin hastalığım için saydığı sebeplere, Seniye vesaire hikâyelerine ikimizin de kulak asmamız ihtimali bulunmayışına göre, daha derin ve karanlık bir şeylere, asıl sebebe doğru sürükleniyor, fakat bu lâtife tonu bizi aldattığı için tehlikenin farkında olmuyorduk.

Tehlikeyi arttıran sebeplerden biri de onun beni daima yaşça üstünlüğünün tesiri altında bırakan vakur edayı bu gece terketmiş olması ve beni söyletmek için yaptığı meraklı ısrarlarla kendini

benimle akran, hattâ benden daha küçük bir kız çocuğu vaziyetine düşürmesiydi.

Biraz daha yürüdükten sonra geri dönmeğe başlamıştık. Afife yattığım yeri bir kere daha aradı, yan acıyarak, yarı eğlenerek:

— Dikenlerin üstünde yattınız, dedi, yemek yemeyi unuttunuz. Belki bir çaresini ararız diye sordum, cevap vermediniz. Bir şey yok diye beni aldattınız.

Gülmeğe başladım:

— Bir şey yok dediğimi iyi hatırlıyor musunuz? dedim. Seniye için evet., kilise mahallesi güzelleri için de evet., fakat bunun dışında bir şey yok dediğimi iyi hatırlıyor musunuz? Düşünün bakalım...

Afife benden daima inkâr cevabı beklediği için birdenbire şaşaladı :

— Durunuz bakayım, durunuz, dedi. Şeytan şeytan gülüyorsunuz. Ben biraz geç anlarım. Siz bana bunların birisi için olduğunu açık açık söylüyorsunuz., öyle değil mi?

—¦ Zannederim... istediğiniz bu değil miydi? Sordunuz, söyledim.

— Doğru söze ne denir... O halde kim?

— İşte onu söylemeğe' imkân yok...

— Kendisi biliyor mu?

— Hayır., kat'iyen.. ona da söylemedim.

— Bizim tanıdıklarımızdan mı?

— Belki evet, belki hayır...

— Tuhaf şey., kim olabilir acaba? Kendisi biliyor mu?

— Belki biliyor, belki bilmiyor. Herhalde ben bir şey söylemedim.

— Ne zamandanberi?

— Bir seneden fazla... Bir akşam kilise mahallesindeki ateş gecesine gelmiştiniz ya., aşağı yukarı o sıralarda... Yahut da biraz daha evvel...

Aşkımın başlama tarihini onunla ilk tanıştığım gecenin birkaç gün evveline atmak gibi bazı küçük kelime ihtiyatlarına rağmen, itirafın bundan daha açığı olamazdı. Fakat Afife anlamıyordu. Daha doğrusu bunu ben kendim de farketmiyordum; çünkü:

Afife ile münasebetimizin tarzında bir değişiklik olabilmesi ih-

timalini bir saniye kabul etmiş değildim. Gerçi bir tarihte ona bir mektup müsveddesi yazmağa cesaret etmiştim. Fakat bu mektup o zaman muhakkak zannettiğim bir ölüm pahasına idi. O

itirafımı okuduğu zaman bir daha yüzyüze gelmemize imkân kalmamış olacaktı.

Gerçi arasıra onu düşünürker^yahut bir elişinin üzerine iğildiği zaman yanaklarında ve burun kanatlarında oynaşan, beyaz dişleri

üzerine yarı açılmış dudaklarını mercan rengine boyıyan ışıklan seyrederken yaptığım hayallerde korkunç surette vahşi ve ahlâksızdım. Yalnız bu içyüzümün ona ve başkalarına daima kapalı kalacak bir ayıbı olduğu için fazla telâşlanmağa lüzum görmüyordum.

Fakat beni küçük bir kardeş gibi seven ve ayni zamanda da yine bir küçük kardeş gibi istihfaf eden Afifeye, evli ve çocuklu bir büyük kadına, kendisini sevdiğimi hattâ hissettirmek!

İşte bu noktada muhafazakâr aile terbiyemden, aşka karşı ens-tenktif çocuk korkularımdan Selim Beyin şimei vefasına kadar bir sürü mâniler, önümde kale duvarları gibi sed sed yükseliyor ve ufkumda en küçük bir ümide yer bırakmıyordu.

Bununla beraber bir vücut hastalığı ile ihtilâtı muhakkak olan ve yaşımın çok üstünde bulunan aşkım ağır ağır seyrini yapmış ve görünürde hiçbir şey değişmemiş olduğu halde beni kimbilir nasıl gizli hazırlıklarla mukadder neticesine doğru sürüklemişti. Bunun belki hattâ bu gece olması zarurî

idi.

Maneviyat ve mistiğe ufak bir kabiliyetim bulunsa, beni iki gün-denberi çıldırtan ümidimi bir kablelvuku his addeder ve bizi arabaların yanında karşılaştırarak bu karanlığa sevkeden garip tesadüfe bu neticede bir rol verirdim.

Afifeye herşeyi açık açık söylerken bir fevkalâdelik yaptığımı hissetmiyor, imkânsız zannettiğim şeyin ağzımdan çıkmasına birkaç dakika kaldığını anlıyamıyordum.

Anlasam derhal korkarak fren yapacaktım ve olan tabiatile ol-mıyacaktı.

Sevdiği insana karşı kendini benim kadar ümitsiz ve ezilmiş bir vaziyette gören toy bir çocuğun evvelden verilmiş bir kararla aşk itirafı yapması zaten bu şekilde olamazdı. Bu, hayatın en vahim bir hâdisesiydi ve ancak varlığı kökünden sarsan bir şaşkınlık içinde ağlıyarak ve titriyerek yapılabilirdi.

Halbuki ben bu sözleri âdeta yaşını başını almış ve kadın kandırmayı sanat edinmiş profesyonel bir zendost sahtekârlığı ile,

elindeki piyese göre bir aşk rolü oynıyan bir aktör maniyerlerile söylüyordum. Ne olsa ben bu kadar pişkin olamazdım ve hareketim ancak yaptığım şeyin bir oyun olduğunu zannetmemle izah olunabilirdi.

Sinirlerim hiçbir zaman hissetmediğim kadar tam bir muvazene içindeydi. Fikirlerim açık bir yaz gecesinin yıldızları kadar seçkin ve pırıî pırıldı. Varlığım etrafıma masum bir sükûnet ve emniyet neşrediyordu diyebilirim.

işte kenarında sendelediğim uçuruma karşı Afifeyi de, beni de aldatan bu olmuştu. O, ağzımdan çıkan kelimelerin açık delâletine rağmen bahsettiğim insanın kendi olmasına bir türlü ihtimal veremiyor, belki hattâ şüphesinden utanıyordu. Gözlerini havaya kaldırarak kendi kendine sorar gibi:

— Belki tanıyorum., belki tanımıyorum... Ateş gecesinden biraz evvel... Kim olabilir acaba? dedi.

Bu, Afifenin seri halindeki suallerinin en vahimiydi. Vereceğim cevapla herşeyin tamir edilmez bir surette biteceği gözönünde olduğuna göre bir saniye bir uyanıklık bana kendimi toplatabilirdi.

Fakat belki de şaşkınlığın bir başka şekli olan ve çiçekli bir balkona çıkar gibi mes'ut adımlarla darağacı iskemlesine çıkan bazı mahkûmlarda görülen serin ve neş'eli sükűnetimle:

— Siz küçük abla, dedim, siz...

Afife gözlerini açarak bir çığlık kopardı:

— Ne dediniz? Ne dediniz?

Sonra hâlâ kenarları ile oynadığı ve şakakları üzerinde gerdiği papaziyeyi birdenbire yüzüne kapadı. O andaki şaşkınlığıma rağmen çehresini gece karanlığında kendisine bakan gözlere karşı

saklamak için yapılmışa benziyen bu jest hâlâ gözümün önündedir.

İşte o zaman çıkardığım kazanın azameti birdenbire bütün neticelerile karşımda belirdi ve sinirlerimde beklenen boşanmayı yaptı.

Havaya atıp tutmakla eğlendiği bir antika billuru düşürüp parçaladığını gören bir çocuk dehşetile titremeğe ve ağlamağa başladım. Ayni zamanda ellerimi açarak şimdi hatırlıyamadığım saç-

masapan kelimelerle ona yalvarıyordum.

Fakat hiçbir yalvarma Afifenin biraz sonra açtığı yüzündeki donuk huşuneti gideremiyecekti.

Yüzüme bakmağa mecbur kalmamak için yan dönüyor, ne yapacağımızı, bu çirkin vaziyetten nasıl sıyrilacağımızı kendi de kestiremediği için dimdik ve hareketsiz duruyordu.

Başladığım tarzda devama muvaffak olaydım netice belki başka türlü olabilecekti. Fakat biraz evvel sükűnetimin verdiği parlak bakışlarla, derin sesle ve bütün jestlerimdeki hesaplı ve muammalı

ahenkle hemen hemen zarif bir genç erkekken şimdi ceza korkusu ile afallamış bir mektep çocuğu gibi gülünçtüm. Gözyaşlarını dudaklarımın uçlarından ağzıma sızıyor, sesim kâh tıkanıp kâh açılıyor ve sivri, ince vücudumu bir örümceğe benzeten uzun kol ve bacaklarım sarsak otomat hareketlerile oynuyordu.

Hâsılı bir aşk sahnesi için nekadar gülünç bir mahlűk tasavvuru mümkünse, teessürün hakikî ve samimisi bir insanı nekadar zarafetsiz ve ahmak yapabilirse öyleydim. Zillet ve sefaletin son mertebesi...

Afife hâlâ bir şey söylemiyordu. Bir aralık sözlerimin bitecek gibi olmadığını görerek yürüyüp gitmek istedi. Fakat derha! yolunu kestiğimi görünce şaşkınlık ve yeisle münasebetsiz bir hareket yapmamdan, ellerine ve dizlerine sarılmamdan korkarak durdu, bir iki adım geri çekildi.

Sonra:

— Bırakınız gideyim rica ederim, dedi.

-v Sesinde o kadar hâkim bir sükûnet vardı ki, gayriihtiyarî sarsıldım. Fakat hâlâ yolunun üstünden çekilmemekte devam ediyordum.

— Şimdi beni affetmiyeceksiniz değil mi? Cevap yok.

¦ — Hakkınız var. Ben çok fena yaptım. Amma yine siz sebep oldunuz.

Yine sükût.

— Evet evet., siz sebep oldunuz... O kadar ıztırap çektiğim halde bir şey söyledim mi size?

Sormasaydmıa yine söylemiye-

cektim.

II

— Beni artık evinize de sokmıyacaksınız.. öyle değil mi?

Belki kardeşlerinize de söyliyeceksiniz.

— Sizi artık hiç görmiyeceğim, değil mi?

— Görmiyeceğim, fakat ne çıkar? Zaten çok yaşamıyacağım kî..

' Afife suallerime bir küçük işaretle bile cevap vermediği halde

ben her birinden sonra en fena cevabı almış gibi bir ümitsizlik hareketi yapıyor ve devam ediyordum. İlk dakikaların şaşkınlığından sonra bir parça kendimi toplamıştım. Hattâ sağa sola biraz bocaladıktan sonra Afifenin zayıf damarını nihayet yakalamış olduğuma göre, farkında olmadan tekrar hile ve hud'aya da başlamış sayılırdım. Çünkü tabiî olması mümkün olmıyan acı bir gülümseme ile dudaklarımdan dökülen bu «zaten çok yaşamıyacağım ki» cümlesi Afifeyi ok gibi vurmuştu. Kendini tutamiyarak âdeta haykırdı:

— O nasıl söz? Deli çocuk...

Deli çocuk! Bütün toyluğuma rağmen bu «deli çocuk» daki fevkalâdeliği içimde tatlı bir ezinti ile hissettim. Bu söz, aramzıdaki yabancılığı kaldırıyor, bana darılmdığı halde yine acınacak ve alâkadar olunacak aile çocuğu vaziyetimi iade ediyordu.

Evet, Sklavakilerin zayıf damarı artık elimdeydi. Gittikçe hesaplı ve kendime hâkim devam ettim:

— Siz herkesten iyi biliyorsunuz ki, ben zavallı bir hastayım... Siz bir tarihte îzmire gidecektiniz ya., hani kuyunun yanında ağlıyarak rezil olduğum gün... işte o gün bu haberin doğru olmadığını sizin ağzınızdan işitmeseydim kendimi öldürecektim... Hattâ size bir mektup bile yazmıştım...

Mendilimle kuruladığım gözlerimi kapadım. Gecelerce uğraştığım için harfi harfine aklımda kalmış

olan mektubu ezberden okumağa başladım.

Sözlerimin doğruluğunu Afifeye ispat edecek bir vesika diye okuduğum bu mektup, yeni bir ilânı

aşk demekti. Fakat o bu nüktenin farkında olmuyor, zihni sırf benim ölümümle meşgul, derin bir hayret ve teessürle dinliyordu.

Bu okumanın komedi cephesi sesime ve jestlerime müessir bir masumiyet verirken vakanın doğru olan tarafı beni tekrar ağlatıyor ve Afifede tehlikenin ciddiyetine şüphe bırakmıyordu.

Hasta... Büyük abla, küçük abla ve galiba bütün Sklavakiler görgülerile uzlaştıramadıkları bir basit suçunuz için sizi kırabilirlerdi. Fakat hasta olduğunuz, yaralı olduğunuz dakikadan itibaren gözlerinde kudsî bir mahlûktunuz. Artık o zaman ailenin bu garip za'fını dilediğiniz gibi istismar etmek insafınıza kalmış bir şeydi.

Ben artık haşin ahlâklı Afife karşısında suçlu bir çocuk değildim, sadece acınacak bir hastaydım.

Afife kaşları çatılmış, gözleri dalgın, yere, göke, dağlara bakıyor, ne yapacağını bilemiyordu.

Nihayet yüzüme bakmadan:

— Bakınız Murat Bey, dedi. Yaptığınız büyük kabahat... Affedilemiyecek kadar büyük kabahat...

Fakat burada kimseniz yok... Bir delilik yapmanızı istemiyorum... Sizi bir şartla affedeceğim...

Bundan sonra ne bana, ne kimseye., anlıyor musunuz., bu mesele hakkında ne bana, ne kimseye bir kelime yok...

Zavallı Afifenin de kendisine göre bir komediciği vardı. Anlaşılan benim kendimi tutamıyarak olmıyacak birisine bu meseleyi açmamdan korkuyor, bu sözlerile bunu emniyet altına almak istiyordu.

Boynumu bükerek:

— Yernjn ediyorum, dedim.

— Ben yaşlı başlı bir kadınım... Evli ve çocuklu bir kadın... Duyacak olurlarsa ölürüm...

— Mademki size yemin ettim...

Afifenin bana daha bir şeyler söylemek istediğini anlıyordum. Fakat buna bir türlü karar veremiyor, üzüntüden papaziyesinin kenarlarını yırtıyordu. Nihayet:

— Bir şey daha, dedi. Kimsenin bir şey bilmiyeceğine göre size nasihat vermek de bana düşüyor...

Artık üzülmiyeceksiniz, düşünmiyeceksiniz, anlıyor musunuz? Hiç düşünmiyeceksiniz...

Suali anlamamış gibi yalancı bir saflıkla:

— Neyi? dedim.

Zavallı Afife «beni» demeğe utandı. Fakat sualimi cevapsız bırakmak da istemiyerek:

— Böyle şeyler düşünmiyeceksiniz işte, dedi. Yahut da düşünürseniz bu kadar kız var.. Seniye, Rina...

Seniye evet... Fakat niçin Rina? Kilise mahallesindeki kızlar arasında bilhassa Rinanın beni meşgul ettiğini Afife nereden biliyor?

O devam etti:

— Çocukluk yok artık... Aç kalmıyacaksmız, dikenlerin üzerine yatmayacaksınız. Hiçbir delilik yapmıyacaksınız.

— Söz veriyorum.

— Söz kâfi değil., yemin.

— Yemin... En sevdiğim insanın üzerine...

— Annenizin üstüne., anlıyorum... Artık eskiden neysek yine oyuz... Ben sizin ablanızım... Haydi şimdi gidelim.

— XXIII —

Aşk, yahut hastalığımın başlangıcmdanberi uykularım intizamını kaybetmişti. Geceleri dalgın bir uyku içinde uyurken başımda birdenbire bir ampul yanmış gibi hiç sebepsiz birkaç nöbet gözlerim açılırdı. Ne zihnimde bir rüya artığı, ne bir yerimde bu ânı uyanmayı izah edecek bir ağrı ve sızı...

Bilâkis tam ruh ve vücut rahatına delâlet eden bir boşluk ve sükűnet... Fakat bu hal pek az sürer, neden ileri geldiği belli olmıyan bir geniş ümitsizliğin, hiçbir şekil ve bahanesi olmıyan hemen hemen mücerret bir acının dalga dalga göğsümü kapladığını duyardım.

Afifeye derdimi söyledikten sonra, bir iki hafta, bu uyanışlar daha sıklaştı. Fakat o sebep ve bahanesi görünmediği için çaresi de görünmiyen ağır bedbahtlıktan eser kalmamıştı.

Uyanır uyanmaz ilk düşüncem «o kendisini sevdiğimi biliyor artık» oluyor ve bu cümleyi yüksek sesle tekrar ederek dinliyordum.

Her defasında bunu henüz öğreniyormuşum gibi yüreğim yepyeni sevinçler, heyecanlar, huşűlarla sarsılıyordu. Yeni vahye eren ve kendini başka bir insan hissederek varlığından ürken bir peygamber huşűu...

— O, kendisini sevdiğimi biliyor artık...

Yaptığımdan utanmıyordum. Mukabilinde beklenecek bir şeyim de olmasa evli ve çocuklu bir kadma kendisini sevdiğimi söylemeğe cesaret etmiş olmak bana âdeta bir büyük insan gururu veriyordu. Sonra yenilik daima ümittir. Yeni muhit, yeni ev, yeni rejim en bezgin insana mutlaka bir parça bir şey bekletir.

Bu yeni vaziyetten hayal meyal bazı kazançlar umuyordum. Afife henüz bıyıkları bile çıkmamış bir çocuğa elbette tenezzül etmiyecek... Fakat ne de olsa ben onun için eski çocuk değilim. Artık kendisini ölesiye sevdiğimi biliyor... Belki münasebetsizliğime kızıyor, belki beni ahlâksız bularak ayıplıyor. Fakat ister istemez benimle meşgul oluyor. Kendim kıvranırken onu da rahat bırakmadığımdan eminim. Evlerinde akşam yemeğinden sonra ismim geçtiği vakit sinirli bir hareketle yerinden kalktığını, kızarmış çehresini pencerenin camına dayıyarak karanlık bahçeyi seyrettiğini görüyorum. Benim hakkımdaki konuşma devam ediyorsa gayri-ihtiyarî arkasına kulak veriyor, bahis hastalığıma dairse omuzlarını silkerek kendi kendine:
«Ölsün terbiyesiz çocuk»

diyor. Fakat muhakkak ki, ayni zamanda da bana acımaktan kendini alamıyor. Buna hiç şüphe yok.

'

Afifenin geceleri küçük odadaki karyolasına uzandığı zaman da benden kurtulamadığı muhakkaktı.

Bu karyola bir zaman benim olmuştu. Pencerenin yanındaki koltukta otururken birçok defalar gözlerimin iki küçük böcek gibi yanaklarında, burnunda, dudaklarında gezindiğini hissederek ürpermişti.

Aşkımın bu karyolada başladığını, içimdeki fesadı masum çocuk bakışları ile gizliyerek kendisini istediğimi biliyordu. Ne yapsa beni bu yataktan tamamile atmağa, yastığının bir kenannda benim de başımı görmemeğe muktedir değildi.

Ümidim hattâ bu kadarla da kalmıyordu. Güzelce bir çocuktum. Bunu herkes söylüyor. Kilise mahallesinin kızları beni paylaşamıyordu. Bunun en yeni delili Seniyenin çılgınlığı değil miydi?

Gerçi Afife bunların hiçbirine benzemezdi. Bir kere yaşça akran değildik. Sonra evli ve çocukluydu.

Aramızda bir nevi akraba yakınlığı hâsıl olmuştu. Nihayet ahlâk ve namus meselelerinde mutaassıptı, mağrurdu. Çocuk diye bana daima tepeden bakmıştı. Hâsılı o vakitki kafama göre Afifenin beni bir genç erkek gözü ile görmesine binbir mâni vardı.

Fakat kendisini otuz yaşındaki bir erkekten çok daha büyük bir ihtirasla sevdiğimi öğrendikten sonra onda bir parça değişiklik

olmamış mıydı? O, ne de olsa bir kadındı. Yüzümün bazı taraflarını o da Seniye gibi beğenmiş

olabilirdi. «Şu küçük Murat üç beş yaş daha büyük olsaydı, yahut ben Seniye yaşında bulun-saydım, beni bu kadar sevdiğine göre, onunla evlenmek galiba fena bir şey olmıyacaktı» diye düşünmesine imkân yok muydu? Şimdi kendisine ne nazarla baktığımı öğrendikten sonra gözgöze geldiğimiz, yahut vücutlerimiz tesadüfen biribirine süründüğü zaman duyduğu raşe bile benim çok lehime bir şeydi.

Afifeye karşı vaziyetim eskisinden çok daha mahcup, korkak ve miskindi. Fakat bu, sadece bir hesap, bir hile, bir roldü. Kendimi yaptığımdan korkmuş ve utanmış göstermek istiyordum. Bu vaziyette sükûtum, duruşlarım, her hareketim bir mâna alacaktı. Bende bir cüret, yeni bir tecavüz istidadı sezecek Afifenin bir müdafaa vaziyeti alması ve hattâ kendini büsbütün geri çekmesi tehlikesi vardı. Fakat beni ilk uçma teşebbüsünde kanadını kırmış bir sakat leylek yavrusu halinde görmesi onda bana karşı bir merhamet ve sempati uyandırabilirdi.

Meşhur geceyi hatırlatacak herşeyden kaçınıyordum. Selim Beyle küçük abla sıhhatimi sordukları

zaman müfrit bir neş'e ile çok iyi olduğumu ve artık hiçbir şeyim kalmadığını anlatıyordum.

Son derece geveze ve şakacı olmuştum. Milâsa dair öğrendiğim ve hattâ uydurduğum dedikoduları

mübalâğalı şekillerde anlatıyor, kilise mahallesindeki meşhur simaların, papaz, muhtar vesaire-nin taklitlerini yapıyordum. Hattâ araya kilise mahallesindeki bazı kızlara karşı pek hissiz olmadığımı

gösterecek çapkınca sözler de karıştırmaktan geri durmuyordum.

Sonra ikide birde yerli yersiz hayatın güzel, yaşamakla doyulmıyacak derecede güzel bir şey olduğunu anlatıyordum.

Fakat bütün bunları söylerken sesimde ve tavırlarımda hepsinin yalan olduğunu, yalnız Afifeye anlatacak hesaplı bir hüzün ve yorgunluk nüansı vardı. Hesabım öyleydi ki, Afife artık bir daha o meseleden bahsedilmemesini bana emretmiş olmasına rağmen kendisi dayanamıyacak, bir gün beni bir köşeye çekerek: «Va'dinizde durmuyorsunuz. Yine beni düşünüyorsunuz, sözlerinize,

neşenize inanmıyorum. Siz ölmek istiyorsunuz. Bu yalancı neş'eniz bana daha ziyade dokunuyor»

yolunda bir şey söyliyecekti.

Neticesi itibarile doğru, yahut yanlış bir hesap! Fakat o zaman-

ki toyluğuma göre bu oldukça ustalıklı bir tertipti. Yalnız şu var ki, sinsi hilekârlığım beni umduğum neticeye götürmedi. Hattâ bilâkis!

Afife benden kaçmıyor görünmemekle beraber, son derece resmî olmuştu. Sözlerime alâka göstermiyor, bazan beni yarıda bırakarak dışarı çıkıyor ve bir daha dönmüyordu.

Hiçbir yerde yalnız kalmamamıza son derece dikkat etmekteydi. Beraber bulunduğumuz zaman kardeşi dışarı çıkacak olur ve kendisi de bir bahane ile onu takip etmezse hizmetçiyi çağırarak lâkırdıya tutuyordu. O kadar ki, bir zaman sonra o geceyi hakikaten unutmuş olmasından şüpheye başladım.

Bir aralık taktiği değiştirerek yine eski şikâyetlerime döndüm. Bunun da tesir etmediğini görünce, daima yanımızda bulunan büyük ablanın türkçeyi ve daha bazı şeyleri biraz güç anlamasından istifade ederek daha açık imalara başladım.

Cesaretim gittikçe artıyordu. Afifeye yeni bir hücumda bulunmak için âdeta maddî fırsat arıyordum. Hattâ herşeyi göze alarak iki defa da mektup yazdım.

Fakat Sklavakilerin kızı bütün bunlara karşı bir çakıltaşı kadar hareketsiz ve soğuktu. Artık benimle hemen hiç konuşmuyor, şakalaşmıyor, hattâ kasden canını sıkacak şeyler yaptığım halde kızmak tenezzülünü bile göstermiyordu. Bir gün gözünün önünde masa üstünde duran bir küçük fotoğrafisini çerçevesinden çıkararak cebime koyduğum halde hiçbir heyecan göstermemişti.

Afifenin evvelki vaziyetinde gücenecek bir şey yoktu. Fakat şimdi herşeyi öğrendikten sonra bana bu kadar lakayt durması âdeta gücüme gidiyor, insanlık gururumu kırıyordu. Onun bu istihfafına karşı bir zaman sonra da içimde hafif bir kin duygusu belirmeğe başladı. Bu kinin bir parçası da bana bu kadar tepeden bakan bir kadını sevmekte ısrar ettiğim için kendi kendime karşıydı.

Afifenin bana ait hiçbir hayal ve heyecanı bulunmadığına şüphem kalmadığı için ben de ona ait düşünce ve tahayyüllerimde

artık eski zevki bulamıyordum. Hâtıralar tesirlerini kaybetmeğe başlamışlardı. Onun bazı sözlerine ve jestlerine kendi hayalimle izafe ettiğim kıymetleri birer birer geTİ alıyordum.

Hâsılı başımın üstündeki tılsımlı ağaç beni hâlâ yapraklarının gölgesi ve esrarengiz hışırtılarile sarmakta devam ettiği halde öte-13

sinden berisinden dal dal kurumağa başlıyordu.

Bu belki de ağacın kuruma zamanı hakikaten geldiği içindi. Kendimi hâlâ hasta zannetmeme rağmen kışı ve onu takip eden baharı oldukça iyi geçirdiğimi hatırlıyorum.

Temmuzda meşrutiyet inkılâbı olunca bir kere daha şaşaladım. Selim Beyler iki sene evvel annemle babam için yaptıkları gibi beni de Manastır dağının eteğine kadar araba ile selametlediler. Son defa Afifenin elini sıkarken fazla bir teessür duymayışıma kendim de hayret ediyor, beklediğim büyük ıztırabın beni biraz sonra dağ yolunda yakahyacağını tahmin ediyordum. Fakat tepenin bir dönemecinde Milâsı kaybederken ileride buraya dönmek ve Afifeyi tekrar görmek hakkındaki çocukça bir kararın beni teselliye kâfi gelmiş olmasına göre hastalığın artık bittiğine hükmetmek daha doğru olurdu.

İKİNCİ KISIM

1918 yazı... Sürgünden dönüşümün tam onuncu senesi...

Yıkılan rejimin mirası İttihatçılar arasında kavga dövüş payedilmiş, kalbur üstü kalan beş on kişiye mukabil ötekiler -zaman zaman yapılan temizliklerle- sindirilip susturulmuş, yahut eski sürgünlerine iade edilmişlerdi. Parti buna mukabil müsavi hak davasına kalkışacak karakterde olmıyan ve inkılâp tarihinde rolü değilse de adı bulunan küçük ihvana şefkat kucağını açıyor ve onlara büyük memuriyetler, kârlı işlerle mes'ut bir hayat yaşatmağa başlıyordu.

Kardeşlerim ve ben bu ikinci sınıf ihvanlardandık. Arzumuz hilâfına da olsa birkaç sene sürgün hayatı yaşamakla vatan ve inkılâba karşı kâfi bir hizmette bulunmuş sayılıyorduk. Hele Mühendis mektebinin parmağında mürekkep lekelerile sürgüne gönderilmiş on yedi yaşında talebesi yalnız halk için değil, İttihatçılar için de sempatik bir küçük kahraman oluvermişti.

Milâstan dönüşümün ikinci ayında Nafia Nezareti beni Avrupa-da tahsile gönderdi. Beş sene Almanyada kalarak oldukça muvaffakiyetli bir tahsil yaptım. Dönüşte Anadoluda bir yere gönderileceğimi beklerken -yine eski vatanî hizmetime hürmeten- beni İs-tanbulda alıkoydular. Bit iki sene içinde umulmıyacak şekilde parladım. Birkaç defa resmî heyetlerle Avrupaya gönderildim.

Sonra umumî harpte -yine büyükler tarafından sevilen ve tutulan eski küçük sürgün sıfatile- ufak tefek ticaret işlerine atıldım ve birkaç sene içinde halime göre küçük bir harp zengini vaziyetine geldim.

Zekâca biraz durgun olmakla beraber kalb ve ahlâkça benimle kıyas edilemiyecek kadar yüksek vazife adamları olan kardeşlerim de süratle ilerlemişlerdi.

Büyük ağabeyim, Suriyede kumandandı. Enverin sınıf arkadaşı olan küçük ağabeyim Harbiye Nezaretinde ehemmiyetli bir mevki işgal ediyordu.

Aradan on sene gibi büyücek bir zaman geçmiş olmasına rağmen aile kadromuzda büyük bir değişiklik yoktu. Yalnız Balkan muharebesinde babamı kaybetmiştik. Annem yetmişi geçen yaşına ve ötedenberi bozuk sıhhatine rağmen yaşıyor ve bir kaza olmazsa daha bir zaman bizi ağlatmıyacak gibi görünüyordu.

Bahsettiğim 1918 yazının ilk günlerinde bir sabah Almanyadan Istanbula gelmiş, günü çok acele işlerimle geçirdikten sonra geceye doğru küçük ağabeyimle beraber Üsküdar vapuruna binmiştim.

Küçük ağabeyim çocukluğundanberi kır hayatını ve yalnızlığı çok severdi. Hayatının en mes'ut zamanı, galiba Trablustaki sürgün seneleri olmuştu. Hiçbir şeyden şikâyet etmek âdeti olmadığı

için şimdiki vaziyetinden de şikâyeti yoktu. Fakat bir seneden fazla kaldığı bir Derne köyündeki evini, bahçesini ve kuyularını anlatırken her zamanki riyaziye formülü gibi kuru kelimelerinin aldığı lirik heyecan ve renkten anlardım ki, Istanbula döndüğüne hattâ biraz da mahzundur.

Birkaç sene evvel bir ev almak fikrinde olduğunu haber alan bazı komisyoncular ve aferistler ona yanaşmak için bir fırsat çıktığını zannederek etrafına üşüşmüşler, İstanbulun en lüks semtlerinde konaklar, apartimanlar teklif etmişlerdi.

Bunlar ince birtakım metruke kombinezonları neticesinde kendisine hemen yok pahasına mal olacaktı. Kanuna ve hattâ vicdana pek aykırı bir tarafları bulunmadığını da ben kendisine temin etmiş ve birçok çarpınıp çırpınmış olmama rağmen o bu tekliflerin hiçbirini kabul etmemiş, Sultantepesindeki eski bir mabeyinci köşküne saplanıp kalmıştı. Alabildiğine geniş bir bahçenin ortasında Boğaza ve Beylerbeyi korusuna karşı istediğinden daha yalnız bir köşk...

Akşam daireden döner dönmez üniformaısnı, kılıcını, çizmelerini fırlatıyor, vaktinden evvel çıkmağa başlamış karnına beyaz patiska entarisini, çıplak ayaklarına Mercan terliklerini geçirerek kendini bahçeye atıyordu. Bununla beraber kardeşim zevklerinde göründüğü kadar sade ve mütevazı değildi. Hattâ idare ve bakımı, çocuk büyük, iki düzine insana ihtiyaç gösteren bu eski vükelâ

konağı ile uçsuz bucaksız bahçe, hesapsız bir megalomani mahsulü gibi görünebilirdi.

Zavallı adam, aldığını, bulduğunu köşkün seneden seneye çoğalan tamir ihtiyaçlarına sarfediyor, döşenemiyen birçok odalar toz toprak içinde kapalı duruyordu.

Bazan bana «Kemal, çocuğum! Bizim bildiğimiz eşya kullandıkça eskir, halbuki bu bizim evin kullanmadığımız tarafları daha çabuk harap oluyor» yolunda masum hayretler ve keşiflerle dert yandıkça, kendimi tutamıyarak kahkahalarla gülüyordum.

Ağabeyim binanın demirbaşları arasında köşkün bahçıvanını da devir almıştı. Bayram ağa isminde asarı atikadan şirin bir Ar-navuttu. Koç boynuzu gibi birkaç defa kıvrılmış azun bıyıklan; iri kartal burnu ve çıkık kaş kemiklerinin altında derin göz çukurları ile köşkün tahta sütun başlıklarına ve trabzan babalarına oyulmuş yarı nebat, yarı hayvan kafa motiflerine benziyen bu çehreye kıymak kimsenin aklından geçmezdi. Binanın canlı bir cüzü olan ve bazı uyanıklık zamanlarında köşkün eski debdebesine ait hikâyeler ve hâtıralar anlatarak bizlere de bir nevi asalet payı temin eden Bayram ağa, Allah geçinden versin, ölünceye kadar burada yaşıyacaktı.

Harbiye Nezaretinde işler gittikçe sıkıştığı için kardeşimin bahçe ile meşgul olacak zamanı değildi.

İhtiyar Bayram ağa ile iki gayri müsellâh neferin iş ortaklığından pek iyi netice alınmıyor, bina etrafındaki birkaç çiçek tarhı ile biraz

kabak ve domates yetiştiren bir zerzevathk müstesna, bahçenin geri kalan kısmı otlar, dikenler, ağaçlar arasında biribirine kol atarak büyüyen yabani sarmaşıklarla bir vahşi orman halini alıyordu. Boşaldığı kabın biçimini alan bir suya benziyen yengem bu hayatta şikâyet edilecek bir şey görmüyordu. Üç kızından o sene on üçüne basan Sü-heylâ hafiften hafife sızıldanmağa başlamakla beraber, küçükler şimdilik kuzular ve horozlarla otların arasında yuvarlanmaktan pek memnun görünüyorlardı.

Bununla beraber aralarında en mes'udu muhakkak annemdi. Gençliğini ağır bir melale boğan sebepsiz bedbinlik ve azabı yaşla sükűn bulmuş, kafacığı zayıfladıkça ve saçları ağardıkça yeşeren taze bir çocuk ruhu ile heves ve nikbinlik dolu bir sonbahar ge-çiriyoTdu.

Bana gelince, kardeşlerime ve anneme benziyen hiçbir tarafım yoktu. Ben bilâkis bir kalabalık ve lüks adamıydım.

Yılların sayısına göre yaşım henüz otuzdu. Fakat o kadar vaka, iş, eğlence ve heyecan ile dolu bir on sene geçirmiştim ki -biraz şairane konuşacağım- beni ruhça belki elli yaşında bir adam yapmıştı.

Avrupada delicesine çalışırken delicesine de eğlenmiştim. Benim gibi yarı politikacı imtiyazlı bir talebenin bütün girebileceği yerlere girip çıkmış, bütün karışabileceği işlere burnumu sokmuştum.

Dönüşte ise İttihatçılar beni âdeta tepelerine çıkarmışlardı. Elinde yetişmiş genç elemanı

bulunmıyan ve bende okşandıkça artan enerji ve çalışkanlığıma rağmen muti bir âlet karakteri sezen merkezi umumî beni oldukça nazik idare ve parti işlerinde kullanıyordu. İkide bir istikraz vesaire meseleleri için Avrupaya giden misyonlara katılıyor, içerde cephe gerisi hayatını tanzim için durmadan yapılan komisyonların hemen hepsine giriyordum.

Yaş, kabiliyet ve karakterim itibarile daima ikinci üçüncü sınıf rollerde kullanıldığım için heyetler değiştikçe birinci mes'uliyet safının kodamanlarile beraber düşmüyor, onların yerini alan truplarla beraber yine sahnede görünüyordum. Politika hayatının püf noktalarını kavradığım gibi çehre ve kıyafetimle de emniyet ve sempati telkin ettiğim için büyükler beni araba ve meclislerinde

karşılarına, yanlarına almaktan çekinmiyorlar ve bu benim için bir reklâm oluyordu.

O yıllarda bu reklâmdan hayli istifade ettiğimi saklamıyacağim. Vagon alım satımı, altın alışverişi nev' inden yolsuz kazançlar karşısında ilkönce biraz irkilir gibi olmuştum. Fakat erbabının bunları

birer uçlarından kanuna uydurduklarını göre göre sonradan ben de yumuşadım. Kazancın tadını

aldığım zaman ise bu işlere bu kadarını da aramıyacak derecede alışmış bulunuyordum. Nihayet bu yaşama tarzı bana sefahat itiyatları da vermişti.

Hâsılı otuz yaşıma kadar aşağı yukarı bütün zevkleri tamamlamış, hayatta istenecek büyük bir şey bırakmamıştım. Fakat şanssızlık denen şeyi Milas macerasındanberi unuttuğum için bir zirvede bulunduğumu farkedemiyor, tasavvur edemediğim daha birtakım yeni saadetlerle bunun kır sür böyle devam edeceğini zannediyordum.

Sözün kısası, birçok insanlar için en temiz ve menfaatsiz emellerin, bir kelime ile idealin tahakkuk yaşı olan o cömert otuz /aş, benim ahlâkça en zayıf ve bozuk bulunduğum bir yaştı. Yalnız şunu da ilâve etmeliyim ki, gitgide tutulacak noktası kalmıyan kötü bir arrivist olup çıktığımın kendim de farkında değildim.

Namussuz kendini müdafaa ederken: «Yüzsüzce yalan söylüyor» deriz. Farkında mıdır biçare?

Memleketin cephede ve cephe gerisinde çektiği ıztıraba duygusuz kalmamayı kendi lehime iyi bir not, bir fazilet sanıyordum. Bazan tercümanlığını yaptığım bir ecnebi diplomatın, yahut vaziyeti tetkike giden bir yerli büyüğün otomobilile bir karargâhı, yahut yıkılmış bir köyü gezerken yüreğim sızlıyordu; bir kibar kokotlar meclisinde viski ve şampanya içerek gezdiğim yaralılar hastanesini anlatırken, kokotlarla beraber benim gözlerimden de yaşlar akıyordu. Lüks otomobilden, ayaklarımın ucunu ıslatmadan, çamurda boğulanları seyrederken duyduğum hüznü hakikî ıztırap, şampanyanın akıttığı yaşları hakikî gözyaşları sanıyor, bu artistik temaşa hüzünlerini duymakla insanlık vazifelerimi yaptığıma samimî surette inanıyordum. O vakitki anlayışıma göre ıztırap çekene acımak o ıztırabı paylaşmak demekti ve bunu duyan insan vatana ve halka karşı vazifesini yapmış bulunurdu.

Hâsılı o büyük felâket senelerinde nefsime karşı oynadığım bu şeni komedya ile vicdanımı

uyutuyor, vazifesini yapmış bir insan sükűnet ve gururile hayvanca yaşayışıma devam edip gidiyordum.

Bununla beraber bu sefer niyetim bozuktu. Bir gece annemi gördükten sonra ertesi sabah bir bahane ile Beyoğlundaki apartı-manıma kaçacaktım. Hayatlarını taklit ettiğim bazı kodamanlar gibi hesap verecek bir ailem' olmamasına rağmen, apartımandan başka bir de garsoniyerim vardı.

Almanyada iken aldığım bir sipariş mektubuna ilâve edilmiş birkaç kelimeye göre bu garsoniyer bugünlerde İstanbulun meşhur kokotlarından biri tarafından şe-reflendirilecekti. Bu hiçbir fevkalâdeliği olmiyan rastgele bir kadındı. Harbin iptidasında fakir bir memurun karısı iken birdenbire yıldızı dönmüş, evvelâ bir harp zengininin, sonra bir nazırın' metresi olmuştu. Bazı kibar meclislerinde korkmadan yaptığı terbiyesizliklerinin alkışlandığını ve bir gece masa başında uyukİıytm

bir nazırın ensesinden gömleğinin içine şampanya döktüğünü gördüğüm bu kadının garsoniyerime gelmesi bana heyecan verici bir muvaffakiyet gibi görünüyordu.

* * * Harbin son aylarındaydık. Nihaî zafer teranesi her zamandan daha kuvvetle devam ettiği halde her taraftan yanık kokuları duyulmağa başlamıştı.

İngiliz tayyareleri sık sık İstanbula akın ediyor, Rusların çözül-mesile şimalde biraz genişlememize mukabil Suriye tarafları karardıkça kararıyordu.

Üsküdar vapurunun güvertesinde ağabeyimle başbaşa hep bunlardan bahsediyorduk.

Benim dolaştığım yerlerden getirdiğim intibaı, kardeşimin merkez hakkındaki verdiği haberlerle karşılaştırınca meydana çıkan manzara neş'eli bir şey değildi.

Kardeşim son günlerde Nezarette Bulgar askerî heyetile yaptığı konuşmayı ikide birde tekrarlıyor:

«Suratlarını sarkıtarak, gözlerini gözümden kaçrrarak homur homur bir şeyler gevelemelerini hiç

beğenmedim. Herifler pis pis düşünüyorlar» diyordu.

Üsküdar iskelesinde bizi bekliyen çarpık körüklü bir asker faytonuna bindiğimiz zaman ağabeyim kemerini gevşetti, belinden meçini çıkararak kalpağı ile beraber karşımıza koydu. Çizmelerine ümitsiz bir nazar atfettikten sonra başını arabanın köşesine yasladı.

Ferahlryan karnı ile beraber kafasındaki gerginlik de hafiflemiş gibi görünüyordu.

Araba dar ve karanlık yokuşlardan, şimdiden kapıları ve pencereleri kapanmış viran ve çarpık evler arasından çıkarken Bulgarların bozuk çehrelerini de, daha başka işleri de unutuyor, şimdiden bahçesinin kokusunu almış gibi neş'eleniyordu.

Geleceğimi öğleyin telefonla öğrenmiş olan çocuklarla yengelerim beni kapının dışında bekliyorlardı. (Suriyedeki büyük ağabeyimin ailesi beş, altı aydanberi köşkte misafirdi).

Annem de onlarla beraber kapıdaymış; fakat guruptan sonra bahçede kalmasına izin olmadığı için biraz evvel zorla odasına götürmüşlerdi.

Ağabeyim önde, ben etrafımda çocuklarla arkada alay halinde bahçeyi geçtik. Ortasında şadırvanlı

mermer havuzu ve etrafında yaldızları dökülmüş sütunları ile bir cami avlusuna benziyen taşlıktan sonra merdiveni çıktık; annemin uzun bir sofa nihayetinde-ki odasına doğrulduk. Fakat o daha evvel davranarak dışarı çıkmış, omuzlarından hiç eksik olmıyan kalın yün atkısile ağır ağır beni karşılamağa geliyordu. Arkasında yeni yürümeğe başlamış bir çocuğa yardım eder gibi hafifçe iğilen, bana hiç yabancı olmıyan nazik bir jestle onu belinden ve omuzundan tutan siyahlı bir kadın vardı.

Her kavuşmada yaptığım gibi onu incitmeden kucaklıyarak havaya kaldırdım, yanaklarını tekrar tekrar öpmeğe başladım. Annem her zamankinden daha başka türlü bir sevinç ve heyecan içindeydi. Yere indirdiğim zaman hatırımı sormadan:

— Kemal bak kim geldi, diye haykırdı ve arkasındaki kadım ellerinden yakaladı.

Tavandaki muhteşem' avizenin altına (onun ikbal mevkiinde bir merkez paşası için de şimdilik imkânsız bir lüks olan ışıkları yerine) ağabeyim hantal bir petrol lâmbası astırmıştı. Henüz yakılan bu lâmbanın aydınlığı ile panjur aralıklarından giren akşam kızıllığının

karışmasından hâsıl olan bulanık havada, birkaç saniyelik bir tereddütten sonra Afifenin çehresini tanıdım.

Bu çehre artık karanlıkta parlamıyordu. Gözlerinin altı hafifçe çukurlaşarak kararmış, yanaklar süzülmüş, çizgiler derinleşip yumuşamıştı, ince bir gölgeden ibaret kalmış dudaklariîe gülümsiyerek elini uzattığı zaman üst çenesinde bir altın diş gözüme çarptı. Afifeyi bıraktığım yaşta bir kadın için on sene epeyce bir zamandı.

Eli buz gibi soğuktu. Arkasındaki yıpranmış siyah tayyörden ziyade avucunda ve parmaklarındaki sert kırışıklardan bir anda anladım ki, Afife artık fakir ve bedbahttır.

Sofanın nihayetindeki kapıdan dar bir koridora, oradan annemin odasına geçtik.

Annem kimseye ağız açtırmıyor, hep onunla meşgul oluyordu.

Yorulmaması için ettiğim ricalara rağmen soluk almadan Afifenin hikâyesini anlattı: Kocası yedi sekiz sene evvel İzmir limanında bir vapur kazasında boğulmuş. Meşrutiyetten sonra iki defa Giride gidip gelen Selim Bey Balkan muharebesinde tifodan ölmüş. Milâstaki büyük evi satmışlar, iki kardeş kasaba içinde aldıkları başka bir evde oturuyorlarmış. Çocuk da uzun zamandanberi yanlarmdaymış. Babasının ölümünden birkaç ay sonra büyük annesi de ölünce İzmirdeki akrabaları küçük Sklavakiyi Milâsa göndermişler.

Daha fenası büyük abla birkaç senedenberi böbreklerinden ve kalbinden hastaymış; sık sık ayakları, gözleri şişiyor, doktorlar çalışmasına ve heyecanlanmasına müsaade etmiyorlarmış.

Annem Afifeyi incitmekten korktuğu için açık konuşamıyordu. Fakat anlattığı bazı karışık davalardan, alacaklı ve avukat hilelerinden anlaşılıyordu ki, Selim Beyin ölümü iki kardeşi çok fena bir vaziyete düşürmüştü. Sklavakilerin servetinden ellerinde Mi-lâsm fakir bir mahallesindeki o küçük evden başka bir şey kalmamıştı.

Üstelik harbin ilk senesinde büyük abla hasta düşünce, bütün bu yıkıntılar ortasında tek başına çarpınıp çırpınmak vazifesi Afi-fenin omuzlarına çökmüştü.

Hâlâ facianın tesiri altında bulunan annem bunları anlatırken arasıra kendini tutamiyarak ağlıyordu. Fakat Afife, geçen seneler içinde zehrini ağır ağır hazmetmiş, felâketlerine kanıksamış

olduğu için annemin bu üzüntüsüne âdeta gülümsüyor, sebepsiz bir çocuk elemile meşgul olur gibi, onun üzerine iğilerek mendiliîe yanaklarını siliyordu.

Afifenin burada bulunması sebebine gelince; küçük Sklavaki şimdi on beş yaşında koskoca bir delikanlıydı. Genç kadın onu Kuleli idadisine vermek için bu uzun ve zahmetli seyahati göze almağa mecbur olmuştu.

Bir aydan fazla bir zamandanberi Fatihte bir akrabalarının yanında misafirdi. Büyük ablayı

komşulara emanet ederek İstanbula geldiğinden çocuğun kaydını yaptırır yaptırmaz hemen geri dönmek fikrindeydi. Fakat yol iz bilmediği için haftalarca bir şey be-ceremememiş, hattâ karşısına çıkan hatır ve hayale sığmaz güçlükler karşısında bir aralık büsbütün ümidini keserek ağlamıştı.

Fakat sonradan ağabeyimin bir iki satırlık bir mektubu üzerine her iş yoluna girmişti. " Afifenin artık Istanbuîda işi kalmıyordu. Yalnız şimdi de annem ona musallat oluyor, on iki gündenberi zorla köşkte alıkoyuyordu.

Annemin yıllarca evvel bir seyahat esnasında yarım yamalak tanıdığı ve sonradan belki çehresini bile unuttuğu bir kadına bu kadar yapışması neden ileri geliyordu? Bu, artık çocuk haline gelmiş bir hasta ihtiyar kaprisi miydi? Yoksa kendisini hoş tutmağa son derece gayret etmelerine rağmen yengelerimin şefkatinde bir eksik taraf mı vardı?

Zannederim ki sebep ne o, ne ötekiydi. Milas seyahati annemin mağmum ve yeknesak hayatında ilk ve son macera olmuştu. Âni bir felâketin sarsıntısı ile kalbinin uyandığı ve iik defa bir yeniliğin heyecanına açıldığı günlerde ilk gördüğü çehre, onun genç çehresi olmuştu. Afife ona daha yaklaşırken karşıdan açılmış sempati ve muhabbet dolu kollarile yanaklarını öpen dudakları ile onun için hayatta bir defa bulunup kaybedilmiş uzağı ve meçhulü temsil ediyordu.

Annem Afifeyi bugüne- kadar alıkoymak için beni sebep göstermişti. Evimizde on senede belki üç

defa ismi geçmediği halde her zaman ondan bahsettiğimi, beni görmeden giderse hatırım kalacağını söylemişti.

Annem şimdi kat'iyen eski annem değildi. Kalbinde herşeye karşı süreksiz, fakat şiddetli çocuk heveslenle gülüyor, ağlıyor, yalvarıyor, tehdit ediyor, olmazsa yalan söylüyor ve haline göre entrikalar çeviriyordu.

Benim ¦ gelmemle Afifeyi şimdiye kadar Istanbuîda alıkoyan son sebebin de hükümden düştüğünü

görünce yine mızıkçılığa başladı ve artık yeni bir bahane icadına muvaffak olamıyarak doğrudan doğruya rica ve niyaz yolunu tuttu.

Afife odadaki kalabalığı kendisile meşgul görmekten sıkılıyor, yavaş sesle büyük ablanın kimsesizliğini hatırlatarak annemi yumuşatmağa çalışıyordu.

Biçare kadın hattâ onun kendisi yokken ölmesi ihtimalinden bile bahsetti. Fakat annem avını

pençelemiş bir atmaca gibi hod-kâm, buna da cevap buldu:

— Ablan daha çok genç, inşallah daha çok yaşıyacak. Sen de öyle. Beg, on sene sonra yine istanbula geleceksin. Amma ben o zaman yoğum ki...

Bahsederim ki, annem bunu söylerken, artık zaman ve imkânlarla alâkası kalmıyan bulanık ufkunda ölümü kendisine yirmi seneden yakın görmüyor, her başı sıkıştıkça yaptığı gibi sadece ihtiyarlık ve aczini istismar ediyordu.

Fakat onun -daha müessir olacağını sezdiği için- hemen hemen güleTek ve bir çocuk tavrile avuçlarının içini çevirip göstererek ortaya attığı bu söz üzerine odada ağır bir hüzün havası esmiş ve çocuklara vanncıya kadar herkese bir durgunluk çökmüştü. '

Afifenin hafif bir sarsıntı ile başını geriye aldığını ve gözleri kararıyor gibi sımsıkı kirpiklerini yumduğunu gördüm:

— Peki hanumefendi.. nasıl isterseniz...

Selim Bey ve büyük abla bu hanımefendideki «mm» hecesini «num» gibi telâffuz ederler ve kendilerine mahsus bir ahenkle uzatırlardı.

Afife türkçeyi ikisinden de iyi konuşmakla beraber bu telâffuz belli belirsiz onda da vardı.

Onu bu akşam birdenbire karşımda bulmak sürprizinin yapamadığı tesiri bu hanumefendi kelimesi bende uyandırdı. Eski zamanın unutulmuş bir şarkısını işitmiş gibi, kendimi bir an için bütün

kokuları ile on sekiz yaşımın Milâsmda, Selim Beylerin bahçesinde buldum.

Ellerinde annemin elleri, başını mütemadiyen onun arkasına gizlemek istiyor gibi bir hareket yapan bu orta yaşlı fakir ve ürkek kadın ne olsa benim en güzel senelerimden birkaçını zehirlemiş

büyük aşkımdı.

Zannediyorum ki, bir an ben de gözlerimi kapadım. Fakat yalnız bir an... Birkaç saniye sonra içinde bu kısa rüyadan en küçük bir iz kalmamış bir ruh ve sesle tekrar canlanıyor, odayı yeni baştan harekete getiriyordum. O zaman çocukların tekrar cıvıldaşmağa başlıyan sesleri arasında lâmbanın ve pencerelerin aydınlığı çoğalıyor, deminki gölgelerin her biri bir ayrı çehre ve şahsiyet halinde belirirken annemle Afife -hayatın hareketi dışında birer zavallı hayal ve hâtıradan ibaret varlıkları

ile- bir köşede unutulup kalıyorlardı.

— II —

Köşkün en sağlam kalmış kısmı oymalı kaplamalarının cilâsı ve

tavan nakışlarının boya ve yaldızı hâlâ terütaze duran yemek salonu, en lüks eşyası ise mabeyinciden kalma bir muhteşem floran-ten masa idi.

Bu masanın başında, içinde kaybolmaması için yastıklarla beslenmiş koltuğunda Valide sultan unvanile oturan annem müstebitliği yine ele almıştı. Yemekte kimseye ağız açtırmıyor, mütemadiyen yanıbaşına oturttuğu misafirinden bahsedilmesini istiyordu.

Afife bu ısrarın sofradakilerde kendisine karşı bir antipati ve istihza uyandırmasından korkuyor, arasrra annemin saçlarını düzeltmek, omuzlarından kollarına düşen atkısını kaldırmak bahane-sile iğilerek kulağına bir şeyler fısıldıyordu. Onları sofra başında bu vaziyette hemen kucak kucağa görmek beni bir rüyaya daha sürükledi: Annemin öte yanında büyük ablanın başını; ağabeyimle yengemin oturduğu sandalyelerde de babamla Selim Beyi görmeğe başladım. Kendim de zaten çocuklarla beraber masanın alt başında, hemen hemen o geceki yerimde oturuyordum.

Hayal o kadar kuvvetliydi ki, ağabeyimin Almanyadaki iaşe vaziyeti hakkında sorduğu bir suale cevap verirken âdeta dilim dolaşıyordu.

Büyük yengemin küçük yengeme annemi göstererek:

— Maşallah iştahı açıldı, diye fısıldadığını işitince sözümü yanda bırakarak:

— Anneme yemek yedirmek sanatını kimse Afife Hanım gibi bilemez, dedim. Hatırlıyor musunuz, bizi çağırdığınız gece anneme büyük abla ile beraber nekadar çok yemek yedirmiştiniz. Halbuki o sabah iki kaşık mahallebi için annem zavallı Varvar duduyu biber gibi haşlamıştı.

Salonun zayıf ışığında Afife ile gözgöze geldik. Bakışındaki sükûnetten anladım ki, ayni hâtıralar bu dakikada onun zihninde de tam mevcudile hazırdır. Beni anlamak için hiçbir gayret sarfetme-den

«evet» diye gülümsedi, fakat başka bir şey söylemedi.

O zaman dirseklerimi masaya dayadım ve o geceye dair hâtıralar anlatmağa başladım. Çoktan unuttuğumu zannettiğim şeyler biribiri ardısıra bütün tafsilâtile geliyordu. Babamla Selim Beyin Girit hikâyeleri; o akşam beni sigara içerken yakalıyan babamın ikide birde beni nasıl haşladığını, sofranın bir köşesinde şaşkınlıktan bıçağı tabağa vurarak çıkardığım sesler için işittiğim azar, bah-206

çede Floraya elimi ısırtmak suretile yaptığım kahramanlık, kuyu suyu ile yaptığımız pansıman..

sonra hâtıralarımda biraz daha ge-riliyerek Afifeyi ateş gecesinde ilk defa nasıl gördüğümü

anlattım.

Hayattaki kolay muvaffakiyetlerimden aldığım emniyetle, artık ne söylesem beğenileceğine dair olan derin kanaatimle o geceki toyluklarımı karikatürize ediyor, sofra halkını kahkahalarla güldürüyordum. İki aziz ölü ve bir büyük aşk ile alâkası itibarile hüznü ve kudsiyeti olan bir hâtıradan, sırf kendi zararıma da olsa, bir kahkaha mevzuu çıkarmak!

İtiraf etmek lâzım ki, bu asîl ve temiz bir hareket değildi. Fakat ben o gece bunu hissetmiyordum.

Afifeye bilhassa kendisini sevdiğimi öğrendikten sonra aldığı soğuk ve haşin vaziyeti affedememiştim. Ondan elbette bunu öğrenir öğrenmez boynuma sarılmasını beklemiş değildim.

Fakat bir parça duygusu ve inceliği olan bir genç kadının hiç değilse biraz sarsılması, heyecanlanması lâzımgelirdi.

Afifenin bu hissizliği, güzel çehresi arkasında tasavvur ettiğim âlem hakkındaki bütün hayallerimi kırmış ve onu vaktinden evvel unutmamın saiki belki bu olmuştu.

Hayatın bütün büyük hâdiseleri hakkında değişmez hükmümü verecek bir kemale eriştiğimi zannettiğim ve artık hiçbir şeye hayret etmiyecek kadar nefsime itimat beslediğim zamanlarda Afifeyi hatırladıkça:

— Biraz yaldız ve boyadan ibaret olan bu basit kadın, bu hoş ve ruhsuz heykel için neden bu kadar yandım, derdim. Anlaşılan ben o zaman adamakıllı budala ve şaşkın bir çocukmuşum!

Evet, aşk gelip geçmiş, fakat onun tarafından istihfaf edilmiş olmak kini senelerce için için sürüp gitmişti. Ne gariptir ki, Afife artık intikama da değmiyecek bir vaziyete geldiği halde bu kin hâlâ yaşıyordu.

Genç ve mağrur olmak sırası artık bana gelmişti. Vaktile yirmi dört yaşının ve güzelliğinin verdiği gururla bana daima tepeden bakmış olan Afife şimdi sofrada benim o zamanki yerime düşmüştü.

Arasıra ona karşıdan karşıya sualler soruyordum. Zavallı kadın bunları daima çekinerek karşılıyor, başladıktan biraz sonra sesinin titrediğini ve bütün gözlerin kendisine baktığını hissedince şaşalıyor, kekeliyordu.

Günlerce güneşten ve hastalık ateşlerinden yanarak kendisini beklediğim sokaklarda arabasını bir lâhza durdurduğu ve şeffaf yanaklarında peçesinin benekleri titreşerek bir prenses vakarı ile bana söz söylediği günlerde ben de öyle yapmıştım.

Biraz sonra Milâsı da, Afifeyi de tamamile unutmuş göründüm. Fakat bütün sözlerim onda kendime karşı bir hayranlık uyandırmak içindi. Son seyahatimi, bu seyahatin lüks macera ve sürprizlerini, büyük insanlarla temaslarımı uzun uzun anlattım.

iki sene evvel bir kabul merasiminde heyet halinde önünden geçtiğimiz İmparator Vilhelmi âdeta benimle konuşmuş ve elimi sıkmış gibi bir vaziyette tasvir ettim.

Herşey ve herkes hakkında fikrim vardı. En ağır meselelerden bir kısmını birkaç kelime ile hallederken bir kismile sadece alay edip geçiyordum.

İki yanımdaki çocuklarla şakalaşırken, biraz uzaktaki yengelerime yemek ve yemiş ikram ederken jestlerim son derece kolay ve zarif, sesim bir müzik kadar idareli ve ahenkliydi.

Evet, bütün bu aşağılık arrivist manyerlerim, belki de yorgun ve demode tayyöründen utandığı için mütemadiyen sandalyesini geri çeken ve kendini annemin gölgesinde kaybetmeğe çalışan zavallı

kadını hayran bırakmak içindi.

Daha kahvesini içerken uyuklamağa başlıyan ağabeyim sofradan kalkar kalkmaz odasına çekilmişti.

Ben büyük yengemle çocukları alarak bahçeye indim.

Köşkün arkasında içi yabani otlar ve dikenlerle dolmuş viran bir havuz vardı. Kardeşim Yıldız sarayındaki meşhur havuza benzettiği bu havuzu ilk zamanlarda az bir masrafla tamir edebileceğini umuyor, hattâ bir de ufak sandal almayı tasavvur ediyordu. Fakat keşiften sonra bunun üç odalı

yeni bir ev kadar para yiyeceği anlaşılınca tamiri çaresiz harp sonuna bırakmıştı.

Ne zaman ve nasıl bir çehre ile geleceği bilinmiyen bu mes'ut güne intizaren şimdilik yaz gecelerinde etrafındaki tahta kanape-lere oturuyor ve kenarına çömelmiş mermerden iki sakat arslanla beraber dikenler arasında pırıldıyan bol miktardaki ateşböcekle-rini seyrediyorduk.

O gece de öyle yapmıştık. Ben yengemle kanapede otururken çocuklar, alınlarına yapıştırdıkları

ateşböceklerile saklambaç oynuyorlar, havuza girip çıkarak otların arasına saklanıyorlardı.

Bazan sesleri fazla çıktıkça yengem onlara çıkışıyor, ikinci kattaki bir pancurun aralıklarından çıkan zayıf aydınlığı gösteriyordu.

Burası annemin odasıydı. Bu gece benim şerefime fazla oturmak için çocuk gibi huysuzlanmasma rağmen Afife onu zorla ya-
* tırmağa götürmüştü.

Annemin Afif eye olan iptilâsı ile hafifçe ağlenen yengem:

— Hanımefendi biçare kadını günlerdenberi odasına kapadı. Dünyayı göstermiyor, diyor, sonra gülerek ilâve ediyordu:

— Fakat o da bundan memnun. Hiç şikâyet etmiyor. Bu zamanda hiçbir ana kız bu kadar anlaşamaz.

Gece daha yeni başlamıştı. Fakat etrafın sessizliği içinde durmadan öten ağustosböceklerinin verdiği yorgunluk, yengemle ara-sıra konuştuğumuz birkaç cansız kelimeyi takip eden uzun sükût fasılaları âdeta sabah saatine girdiğimiz ve neredeyse karşı tepelerin ağarmağa başlıyacağı hissini veriyordu.

Çocuklar birer birer tahta kanapelere uzanmağa ve susmağa başlamışlardı. Yengem ikide birde:

— Çocuklar, sakın uyumayın, soğuk alırsınız, şimdi gideceğiz, diye sesleniyordu.

Kalkacağımız zaman kırk, elli adım ötemizdeki yolda bir gölge belirdi. Afife annemi uyuttuktan sonra bahçeye çıkmıştı. Doğrudan doğruya yanımıza gelmeğe cesaret edemiyor, fakat yalnız kal-/

mak istediği zannını da vermekten çekindiği için yoluna devam et-miyerek olduğu yerde duruyordu.

Yengem ayağa kalkarak onu yanımızdaki kanapeye davet etti ve nezaketen biraz daha bahçede kalmağa mecbur oldu.

Tabiî yine annemden bahsettik.

Yengem:

— Sizi artık kıskanmağa başladık hanımefendi, diye şaka ettikten sonra bana döndü, gülerek:

— Annem Afife Hanımın âdeta tiryakisi oldu, dedi. Bilmem nasıl ayrılacaklar? Annemin sütten kesilen çocuk gibi huysuzlan-masmdan korkuyorum âdeta...

Afife içini çekerek yavaşça:

— Ya ben hanımefendi? dedi.

Başkaları bunu rastgele bir misafir cemilesi zannedebilirlerdi. Fakat ben "Sklavakileri tanıdığım için böyle düşünmedim ve hafif bir hüzünle Selim Beyin meşhur şimei vefasını hatırladım.

Yengem dizlerinde uyuyan en küçük kızını ikide birde silkeliyerek uyandırıyor, saçlarını öper gibi yaparak kulağına bir şeyler fısıldıyordu.

Nihayet utana sıkıla bizden müsaade istedi:

— Kusura bakmayın., çocukları yatırayım, sonra yine gelirim., siz oturun.

Yengemin artık gelmiyeceği muhakkaktı. Fakat bu lüzumsuz vait bizi epeyce bir zaman için burada bağlıyordu.

Afife ile beraber bulunmaktan şikâyet edecek değildim tabiî. Bazı sebeplerden dolayı bu hattâ

hoşuma bile giderdi. Fakat yanımızda başkaları da bulunmak şartile. Onunla bir bahçe köşesinde başbaşa kalmak ikimiz için de kolay değildi. Aramızda yatan mazinin bazı noktalarına dokunmamak için çok ihtiyatlı olmak lâzımdı ve bu ihtiyat bizi yoracaktı.

İlk dakikalarımız hakikaten sıkıntılı oldu. Müşterek hâtıralarımızın bir kısmını tekrarlamak âdeta bir muaşeret vazifesiydi. Meselâ kırık ayağımla evlerinde yattığım günleri hatırlamamak ve Sklavakilerin gösterdikleri şefkate bir daha teşekkür etmemek olamazdı. Zavallı Selim Beyi sık sık anmağa ve büyük abla hakkında tafsilât istemeğe mecburdum. Hattâ asker yürüyüşlü hizmetçi ile Florayı bile unutmamak lâzımdı.

Bütün bu hâtıraları bir eski demirbaş eşya defteri okur gibi yalnız isimleri, sayıları ve ehemmiyetli vasıfları ile birer birer tekrar ediyor, aşkımla alâkalı taraflarına dokunmamak için mümkün olanı

yapıyordum.

Yüzüm yanımdaki kanapede oturan Afifeye dönüktü. Fakat o kendisininkini havuza çevirmişti.

Göğsü biraz öne iğilmiş, elleri koltuklarının altında, söylediğim sözlerden ziyade otların içinde kaynaşan ateşböceklerile meşgul görünüyor ve pek seyrek cevap veriyordu.

Vaziyetteki sıkıntıyı hafifletmek ümidile:

— Sizi biraz dolaştrrayım mı Afife Hanım? dedim ve cevabını beklemeden ayağa kalktım.

14

Bu jest beni canlandırmıştı. Havuzun ve köşkün etrafında bir devir yaptıktan sonra bahçenin iç

taraflarına doğru yürümeğe başladık. Yolumuzun üzerinde rastladığımız şeyler, eski güvercin kafesleri, asma dalları ile sarılı viran bir kameriye, camekânlarımn yalnız demir çerçeveleri kalmış

amfi biçiminde viran bir ser hakkında izahat veriyordum ve bu bir konuşma vesilesi oluyordu.

Karanlıkta pek bir şey seçilmemesine rağmen, Afife her birinin önünde ayrı ayrı duruyor, elleri daima koltuklarının altında, hepsini ayrı ayrı ve büyük bir dikkatle seyrediyordu.

Daha ileride ağaçlar sıklaşmağa başlayınca onunla Milâstaki bahçelerinde yaptığımız gezintileri hatırlamağa başladım, iki yanından akan sulara bakmamak için açık kollarımızla ip cambazı gibi muvazene hareketleri yaparak üzerinden yürüdüğümüz tümsekler, bir ucundan başımızı iğerek girdiğimiz öteki ucundan saçlarımız kırağılar, omuzlarımız çürük yapraklarla dolu olarak çıktığımız ağaç ve sarmaşık tünelleri, kuyu başında bir kere Floraya ısırttığım elimi, bir kere ağlamaktan şişmiş yüzümü yıkadığım tahta yalak; sonra doktor Kemal Beyi kıskanarak ağlıya ağlıya Afi- . feye çıkıştığım ve kendimi kovdurduğum gün...

Bunları düşünürken önümde daralmış omuzlarını hafifçe önüne iğerek ağrr ağır yürüyen Afif eye bakıyor ve düşünüyordum:

— Bütün bu çılgınlıklar bu kadın için miydi? Gerçi o zamanki Afife bu değildi. Fakat doğrusu aranırsa onu büsbütün başka bir insan addetmek için de sebep var mı? Bunun biraz daha genci ve taze boyalısı... O zamanki gezintilerimizde de yine bu sükût ile başını önüne iğerdi. Fark şu ki, şimdi biçarenin ne düşündüğünü aşağı yukarı tahmin ediyorum: Belki büyük ablanın halini, belki fıkara mahallesindeki evin akan damını bu kışa kadar nasıl tamir ettireceğini, belki İstanbulda yalnız bırakacağı çocuğunu...

Eski düşünceleri de muhakkak bu neviden şeylerdi... Yalnız ben o zaman bunları tasavvur edemiyecek kadar toy ve iptidaiydim. Güneş ışığının henüz daha gergin cildinde, aralarına takması

ve altın kaplamalısı henüz kanşmamış dişlerinde hâsıl ettiği bir iki pırıltıya aldanarak bütün bu cilalar ve taşlar içinde fakir ve çıp- . lak bir ruhun barınmasına imkân verememiştim. Evet, Afife aşağı yukarı o zaman da ayni bu Afife idi. Benimki ondan aldığım birkaç çizgi ve boya ile kendi kafamın içinde yaptığım bir hayaldi.

Bahçenin içinde devri bitirerek sokak kapısına gelmiştik.

— Üşümiyesiniz sakın Afife Hanım, dedim. Siz sıcak memleket çocuğusunuz.

— Hayır, dedi, burası Milâstan farklı değil ki... Bileklerini kapının demir parmaklıklarına dayamış, biraz evvel

kümeslere, kameriyeye ve sere baktığı dikkatle sokağa bakıyordu.

— İhtimal sizin de ötekiler gibi uykunuz gelmiştir. Tavrını değiştirmiyerek ve yaptığım istiskali anlamıyarak:

— Hayır, dedi, şimdi geceleri çok geç yatmağa alıştım. O zaman bir sigara yakarak:

— Öyleyse biraz da dışarıda gezebiliriz, dedim.

Afife, güçlükle araladığım kapıdan dışarı çıktı ve beni beklemeden yürümeğe başladı.

Burası çiğnenmiş otları, biraz yukarıdaki muhacir komşularımızın geceleri açıkta bıraktığı sırık arabaları ile bir köy kokusu veren sevimsiz ve çıplak bir meydandı. Bir zaman bu halde devam ettikten sonra dik bir bayırın kenarında birdenbire kesilir ve yan yıkık bahçe duvarları arasında ince ince yollarla deniz kenarına inerdi. Çamhca tepelerinden yükselmeğe başlıyan mehtap bu gece bu meydanı âdeta güzelleştirmişti.

Afife ile bayırın kenarına geldiğimiz zaman durarak etrafı seyretmeğe başladık. Bulunduğumuz noktadan Marmara ve Halicin bir kısmı ile İstinyeye kadar Boğazı görüyorduk.

Birkaç haftadanberi tayyare korkusu ile fenerler söndürüldüğü için şehir' karanlıktı. Bulanık bir buğu halinde denize yayılan ay ışığı kıyılara yaklaştıkça açılıp parlıyor, toprakla suyun hudutlarını

yakamoz parıltıları ile çizgiliyordu.

Bu manzaranın hüzün ve güzelliğindeki hususiyetle hiç alâkası olmıyan bir hayal: Bu sefer de Milâsın bir köyünde Afifeye aşkımı söylediğim geceyi düşünüyorum. Karanlıkta birer küçük ağaç

cesameti alan fundalar, Afifenin bir rüzgâra karşı müdafaa eder gibi iki elile uçlarından yakaladığı

ve şakakları üzerine gerdiği papaziye örtüsü... Neredeyse derilerimde beyhude bir işkence için üstüne yattığım ve yavaş yavaş döndüğüm dikenlerin sızısını duyacağım. Bütün bunlar kollarını

göğsünün üstünde çaprazlaştır-mış, ellerini koltukları altına sokmuş, kimbilir hangi iş veya borcunu düşünen bu kadın için!

2J.Z ..._,-.

O şimdi başını sağa çevirmiş, ısrarla Fethipaşa korusuna doğru bakıyor ve susuyordu.

Bir aralık caddenin karşı tarafındaki bir bahçenin sık ağaçları üstünde parlıyan ufak bir kubbeyi göstererek ne olduğunu sordu. Bu meraka gülümsemekten kendimi alamıyarak:

— Vallahi ben de bu tarafları pek tanımam Afife Hanım, dedim. Belki bir çeşme, yahut da türbe., haydi isterseniz bakalım.

Bir kere daha yorgun elini tutarak onu şeddin kenarından caddeye indirdim ve sağdaki ara yola saptık.

Yetmiş, seksen adım sonra Afifenin merak ettiği kubbenin önüne varıyorduk. Yanlış tahmin etmemişim. Burası tepe dalları kırılmış iki cılız servi arasında bir ufak türbeydi. Kapısındaki kitabeyi okumak mümkün değildi. Fakat saray tarzım andıran mimarîsi ve taşlarının işlenmesindeki itina ile, bronz parmaklıkları arkasında nakışlı ceviz kanatları sımsıkı kapanmış

uzun ve kemerli pencerelerile Hanedandan birine ait olduğu hissini veriyordu. Hattâ nisbetlerin kasden ufak tutulmuş görünmesine ve heyeti umumiyesindeki anlaşılmaz bir masumiyete nazaran bunun çocukken ölmüş bir küçük sultan için yapılmış olması da akla gelebilirdi.

Biraz evvel kendimin de buraların yabancısı olduğumu söylediğimi unutarak, ağabeyimin bahçesindeki güvercinlikler ve ser gibi bu türbe hakkında da izahat vermeğe ve küçük sultan temini işlemeğe başladım.

Afife iki ince sütun ile oymalı bir kemerden ibaret revakın merdivenini çıkarak kapının iki tarafındaki yan panolardan birine arkasını dayamıştı, Vücudu diz kapaklarına kadar kemerin koyu gölgesi içinde, gözleri kapalı, dikkatle beni dinliyordu. Sözümü bitirdiğim vakit ağır ve sakin:

— Murat bey, dedi, iki sene evvel elime bir gazete geçti. Ora-' da sizin resminizi gördüm. Evvelâ

inanamadım. Ben sizi ölmüş sanıyordum.

Birdenbire şaşaladım:

— Nasıl? dedim, beni ölmüş mü sanıyordunuz?

— Ne bileyim, bana öyle söylediler.

— Kim?

— Kardeşim... Büyük abla,.

— Çok garip...
— Evet... Meğer büyük abla beni aldatiyormuş! Şaşkınlığım bir kat daha arttı:
— Bu ne demek Afife hanım ? Anlıyamıyorum, dedim.
— Büyük abla bana acıdığı için o yalanı uydurmuş Murat bey.. Büyük abla diyordu ki: «Muradı
unutmaktan başka çare yok'Fo-fo... Artık aklını başına al... Murat İstanbulda ölmüş... Bunu iyi yerden öğrendim ben...» Bilirsiniz büyük abla nekadar müs-lümandır... Yalandan yemin ediyordu, Kur'anı öpüyordu.
Durduğum yerde âdeta taş kesilmiştim.
Afife derin bir nefes aldıktan sonra sesinde ayni sükûnetle devam etti:
— Sağ olduğunuzu öğrendikten sonra çılgınlığım büsbütün arttı. İki senedenberi İstanbula gelmek için çırpmıyordum, bir türlü beceremiyordum. Büyük abla artık dayanamadı: «Git Fofo, öleceksin sen» dedi. Geldim. Bu sefer de siz yoksunuz. Kırk beş gündür misafirliklerde sürünüyorum, sizi bekliyorum.
Vaziyetinde hiçbir fevkalâdelik yoktu. Fakat onun bu derece vahim ve beklenilmez şeyleri gündelik bir vakayı anlatır gibi bir sükûnetle anlatması bende garip bir şüphe ve korku uyandırdı. Çehresini yakından görmek için ileriye doğru bir iki adım attım.
Gözleri sımsıkı kapalı ve yaş içindeydi. Burun kanatları kısılmış, yanaklarına doğru gerilip uzıyan ağzında dudakları iki ince çizgiden ibaret kalmıştı. Vücudu dayandığı panonun çinilerine yapışmış
gibi dimdik, kaskatı duruyor, yalnız dikkatle bakıldığı zaman belli belirsiz bir ihtilâç ile arasıra baştan ayağa kadar ürperdiği farkediliyordu.
Buna rağmen sesi her zamankinden daha açık ve pürüzsüzdü. Kalbinin, bu fırtınanın erişmiye muvaffak olamadığı bir derinliğinden gelir gibi sade kendi havasının şikâyetini taşıyan bir ses.
Yalnız çok ağır, âdeta kelime kelime konuşuyor ve sık sık duruyordu.
Afifenin çehresinde on sene evvelki kendi nöbetlerimi tanımakta güçlük çekmedim. Demek şimdi bunlar benden ona geçmişti.

Biçarenin bir kriz geçirmekte olmasına göre bir şey yapmam, kendisine bir yardımda bulunmam lâzımdı. Fakat bu vaziyette ona el sürmek bana tehlikeli görünüyordu. Bir tarafına do-214

kunacak olursam bu şimdi taş gibi kaskatı duran vücutta âni bir boşanma olacağını, etlerini birdenbire saran bir ateşle kucağıma düşerek kıvranacağını hissediyordum.

Bereket versin çok geçmeden onda krizin hafiflemiye başladığını gösteren bazı alâmetler belirdi.

Derin derin nefes alarak omuzlarını ve başını kaldırıyor, avucunda sıktığı mendille alnını. gözlerini siliyordu. Sonra merdivene yürüyerek ağır ağır indi. Fakat son basamakta dizleri içinden bükülmüş

gibi birdenbire taşın üstüne oturdu, dirseklerini dizkapaklarına dayıyarak başım ellerinin içine aldı.

Bu vaziyette vücudu revakın gölgesinden kurtulmuş, ayın karşı duvarda kırıldıktan sonra gelen hafif aydınlığında çehresi daha iyi görünmiye başlamıştı. Belki büyük ablanın önüne çömeîe-rek saçlarını tarattığı zamanı hatırlattığı için bu vaziyet onu âdeta çocuklaştrrıyor, biraz evvel bana korku ve şaşkınlıktan başka bir şey vermemiş olan sözlerini bu sefer garip bir hüzün ile tekrar aklıma getiriyordu.

Büyük abla! Demek kardeşinin beni sevdiğini o da biliyordu. Afife bu itirafı ihtimal yine saçlarını

taratmak için onun önüne çömeldiği bir gün yapmıştı.

Zavallı kadının, işin vahametini birdenbire kavrıyamıyarak Sklavakilerin haşin ahlâk prensipleri namma, ince ince çığlıklarla onu azarladığını, dizlerinin arasında fazla kımıldandığı zamanlarda yaptığı gibi saçlarını çekiştirdiğini tasavvur ediyordum. Fakat bu onun sonradan Fofoyu aklınca tedavi etmek için benim öldüğüme dair masallar uydurmasına ve nihayet onu arkamdan İstanbul a göndermesine mâni olmamıştı.

Felâketin bu iki kardeşte bir nevi karakter değişmesine sebep olacak kadar şümullü ve eski olduğuna şüphe yoktu. Belki benim Milâstan ayrıldığım sıralarda, belki de hattâ daha evvel, misafir doktor için o münasebetsiz kıskançlık sahnesini yaparak ağladığım, yahut evlerinde hasta yattığım günlerde belirsiz bir iz halinde

başlamıştı. Bu iz sonradan büyüyüp bütün saygı hayalarına rağmen büyük abladan saklanamıyacak bir yara haline ge-linciye kadar herhalde uzun, pek uzun bir zaman geçmiş olacaktı.

Yukarı caddeden, sopasını kaldırım taşlan üstünde sürüye sü-

rüye bir bekçi geçiyordu. Adamın bu tarafa doğru sapmasından ve bizi gece vakti türbe kapısında bu kadar acaip bir vaziyette yakalamasından korktum.

Nihayet artık bir şey söylemek zamanı da gelmiş olduğu için yavaşça:

— Taşların üzerinde üşüyeceksiniz Afife Hanım, dedim. Gidelim mi?

Vaziyetini değiştirmeden başını kaldırdı, yüzüme bakarak ve omuzlarını kısarak:

— Nereye gideceğim? dedi.

Bu söz sualime bir cevap olarak manasızdı. Fakat biçarenin hakikî vaziyetine göre bana büyük bir şaşkınlığın ifadesi gibi göründü.

Anlaşılıyordu ki, etrafında biribiri ardınca meydan almış yıkıntılar ve yeni bir şey getirmesinden ümit kesilmeğe başlıyan seneler karşısında tek heyecan.ve tek hayal olarak ben kalmıştım. Niçin ben? İhtimal ki, bunun asıl şahsımla alâkası bile yoktu, yahut pek azdı ve ben incecik çocuk başımda esip savuran çılgın havamla, dakikadan dakikaya kızarıp sararan rengim, kâh gülen, kâh ağhyan büyümüş hasta gözlerimle hayatının tek romanesk çehre, ve vakası olmuştum.

Afifenin normal bir aşkın hudutlarını çok fazla aşan bir zaman içinde bana bu kadar sarılmış

olmasının başka izahı yoktu. Hem öyle bir sarılış ki, öldüğümü zannettiği halde yine kendini kurtaramıyor, bana bir nevi hayat iade ederek göğsümde yaşamakta devam ediyordu.

— Nereye gideceğim?

Bu sualde hakikaten ne yapacağını bilmiyen bir insanın şaşkınlığı vardı.

Bu dakikayı hayatının en fevkalâde hâdisesi olarak yıllarca bekledi; her türlü engelleri çiğniyerek koştu, bunlardan daha kuvvetli

olan manevî engelleri (utancı, guTuru, âr ve namusu hakkındaki bütün muhafazakâr telâkkilerini) altetti; derdini bir diş ağrısını anlatır gibi sadelikle söyledi.

Afife gideceği yeri ancak bu noktaya kadar görebilmişti. Ondan ötesini hakikaten bilmiyor ve çaresizlikten bu suali bana soruyordu.

216 «ıt»w_«..s».

Şansım burada da imdadıma yetişti. Çünkü çocukları yatıran büyük yengemle ağabeyimi yatıran küçük yengemin bu nazik zamanda bizi aramağa çıkmış olmalarını şanstan başka bir şeyle izah edemiyeceğim. Onlar bizi b/ıhçede bulamadıkları ve sokak kapısını açık gördükleri için meydanın ortasına kadar yürümüşler ve konuşmağa başlamışlardı.

Gece o kadar sakindi ki, aradaki sokağa rağmen söyledikleri tane tane işitiliyordu.

— Yengeler bizi arıyorlar Afife Hanım, dedim.

Bir şey söylemeden ayağa kalktı, saçlarını, eteklerini düzelterek mendili ile tekrar gözlerini silerek yürümeğe başladı. Fakat birkaç adım sonra tereddüt etti:

— Yüzüm bilmiyorum ne halde? dedi.

Yengeler peygamber gibi kadınlardı. Afifenin çehresinde bir fevkalâdelik farketseler bile bunu fenaya yormalarına imkân yoktu. Fakat ben bunu söylemiyerek:

— Merak etmeyin Afife Hanım., hiçbir şey görünmüyor, dedim.

Durdu ve ağır bir hüzünle gülümsiyerek:

— Evet., artık radyom kalmadı ki çehremde, dedi.

Bu on sene evvel köyde, atları çıkarılmış arabanın kapısına kollarımı dayıyarak ve karanlıkta sedef gibi parlıyan çehresine karşı kendimi tutamıyarak yaptığım teşbihe cevaptı.

Anlaşıldığına göre benden kalan herşey gibi bu radyom teşbihi de onun için bir kıymet almış, zavallı kadın senelerin çehresinde yaptığı değişikliği arasıra aynada gördükçe duyduğu acıyı ihtimal bu kelimelerle ifade etmişti.

Afife bu sözlerile bana artık beğenilmiyecek bir hale geldiğini mi anlatmak istemişti bilmiyorum.

Fakat biraz evvel ağlıyarak yaptığı itiraf gibi bunu da cevapsız bırakmış olmak bana çok acı göründü

ve sokağın köşesini döneceğimiz zaman birdenbire:

— Afife Hanım, diye seslendim.
Ne söyliyeceğimi pek iyi tasarlamamıştım. Fakat döndüğünü ve başını önüne iğerek beklediğini görünce:
— Afife Hanım, dedim, bana umulmıyacak şeyler söylediniz... Demek siz beni... Evet sözlerinizden anladığıma göre siz beni...
Bu karanlık geçitle iki yanımızdaki duvarlardan sarkan ağaç-

ların meydana getirdiği fakir dekor içinde kendimi mahalle arasında idil yapan toy çocuklara benzetiyor, cümlemi bir türlü tamamlamağa muvaffak olamiyordum.
Fakat o söylemeğe utandığım, kelimeyi anlamıştı. Ağır ağır ellerini kaldırdı ve artık başında bulunmıyan örtüsünü şakaklarına gerer gibi bir hareketle gözlerini önüne indirdi:
— Hem nasıl?
Bu maceranın üç günlük yol yorgunluğuna inzimam eden sarsıntısı beni epeyce sersemletmişti.
Son derece bozuk bir maneviyatla yatağıma girdim ve hemen uyudum. Yalnız gecenin kimbilir hangi vaktinde, belki uyuduktan beş dakika sonra, yahut da sabaha yakın birdenbire uyandığımı
hatırlıyorum.
Penceremin dışındaki büyük tahtaboşun çinkolarında hafif bir tıkırtı vardı.
Başımda birdenbire:.
— Dolaşan mutlaka odur, diye bir fikir uyandı. Yatağımda biraz dönerek pencere tarafına baksam panjurların dışında onun gölgesini göreceğimi zannediyordum. Fakat basımdaki büyük sersemliğe rağmen böyle bir şeyin imkânsızlığını kendim de anladım.
— Fiyevrim var, kulaklarım uğulduyor, keski yatmadan bir kaşe alsaydım, diye düşündüm. Fakat ilâçlarımın bulunduğu çantayı nereye koyduğumu hatirhyamıyordum. Zihnimi orada burada dolaştırırken tekrar dalmışım.

* # *

Afifeyi ertesi gün bambaşka bir çehre ile buldum. Vakit öğFeye yakındı. O annemin salıncaklı

iskemlesini bahçede bir ağaç gölgesi altına çekmiş, ayakta bir şeyler anlatıyor ve gülüyordu.

Bana çok fazla ehemmiyet vermiyerek sözünü bitirdikten sonra şakaya başladı:

— Kemal Bey hiç değişmemiş, diyordu, hâlâ eskisi gibi uykuyu seviyor.

Anneme Milâstaki evlerinde hasta yattığım sırada ne zaman odama girse beni uykuda bulduğunu anlattı. Ben bu teferruatı pek hatırlamamakla beraber tasdik ediyordum ve hep birden gülüyorduk.

O sabah Afifenin zannettiği gibi öğleye kadar uyumuş değildim. Onlar annemle bahçede dolaşırlarken ben de odamda pencerelerimi bile açmağa cesaret edemiyerek mütemadiyen dolaşıyor ve düşünüyordum. O gün Beyoğlundaki apartımana inmek hakkındaki tasavvurum suya düşmüştü. Afife gidinceye kadar köşkte kalmak benim için bir nevi nezaket ve vicdan borcu oluyordu. Arasıra bir yolunu bulup üç, beş saat İstanbula kaçabilir-sem bütün yapabileceğim bundan ibaretti.

Bununla beraber asıl mühim olan bu değildi. Bir hafta nasıl olsa geçerdi; geçecekti. Yalnız akşamki vakadan sonra Af if eye karşı nasıl bir vaziyet alacaktım? Biçarenin itirafını sükûtla karşılamış olmak bana büyük bir ayıp gibi görünüyordu. Fakat hakikaten ne cevap verebilirdim?

Bir kere ona artık çoktanberi söylenecek bir şeyim kalmamıştı. On sene evvelki bir haykırışımın gecikmiş bir yankısına benziyen bu itirafta beni sarsan bir taraf bulunmasına rağmen, onunla bir Leylâ - Mecnun sahnesi oynıyamazdım. Böyle bir şeyin düşüncesi bile beni kendi gözümde küçültmeğe, gülünçleştirmeğe kâfiydi. Bunu yapmayınca da ne söylense onu meyus etmek ve izzetinefsini yaralamaktan başka bir netice vermiyecekti.

Afifenin krizi geçtikten sonra sükűtumdaki mânayı anlamış ve bana derin surette kırılmış olacağını tahmin ediyordum. Daha fenası bunu tamire de imkân yoktu. Bütün yapabileceğim, burada kaldığı müddetçe ona yakınlık ve şefkat göstermekten ibaretti.

Herşeyden evvel dün gecekine benzer bir krizin tekerrürüne meydan vermemek lâzımdı. Bunun için son derece uyanık bulunmağa mcburdum. Hele geceleri onunla yalnız kalmaktan sakınmalıydım. Buna mukabil yanımızda başkaları bulunduğu müddetçe onunla konuşmakta, hattâ

arasıra çok ihtiyatla eski hâtıralara dokunup geçmekte bir tehlike yoktu. Kendimi maziye karşı

derin bîr hüzün ve hürmetle dolu göstermek Afifeyi teskin edecek, ona eski aşkımdan bir şeyler yaşadığını vehmettirerek bir dereceye kadar avunmasına yardım edecekti.

Mademki hasta olmak sırası bugün ona gelmişti. Vaktile kendisinin benim kırık ayağıma gösterdiği alâkayı ben şimdi onun kırık kalbinden esirgemiyecek ve biçarenin pek fazla hırpalanmamış olarak evine dönmesini temine çalışacaktım.

O sabah Afifenin beklediğim bozuk ve dargın çehre yerine böyle pırıl pırıl bakışlarla bana gelmesi, ve hattâ şakalara başlaması endişelerimi yatıştırdı ve bana cesaretimi iade etti.

Annemle beraber bulundukça zaten çekinecek bir şey kalmadığından ben de ayni ton üzere cevaplar verdim ve geceki sahneyi her ikimiz de kendi yatağımızda gördüğümüz iki ayrı rüya gibi ihmal ederek çekinmeden konuşmağa başladık.

Gündüz ışığı Afifedeki değişikliği daha açık gösteriyordu. Cildi bozulmuş, gözlerinin ve dudaklarının kenarında, süzülüp uzamış çehresinde ince ince kırışıklar belirmişti. Gözleri hafifçe morarmış, gözkapakları arasında daha derine batmış görünüyordu. Bir aralık annemin entarisindeki bir söküğe parmağını sokarak oynadığını gördü. Hemen içeri koşup iğne iplik getirdi ve annemin sandalyesini güneşe çevirerek söküğü tamire başladı.

Bu vaziyet bana onun yine böyle bir elişi üzerine iğilmesinden istifade ederek hırsfzlama'dan çehresini seyrettiğim günleri hatırlattı.

Tepeden inen güneş ışığının dudaklarında ve yanaklarında dolaştırdığı pırıltılara bakarken eski çılgın arzularımın tekrar canlanmağa başladığını duyuyor, gözlerimi bir türlü yüzünden alamıyordum. Afife, dikişinin ipliğini dişile kopardıktan sonra başını birdenbire kaldırınca beni suç

üstünde yakaladı ve gülümsedi.

Daha garibi bu bakışın ne demek istediğini anladığı halde gözlerini kaçırmıyor, umulmıyacak bir cesaretle bana bakmakta devam ediyordu.

Doğrusu aranırsa, aşkımız bizi yıllardanberi nekadar içinden çıkılmaz bir vaziyete düşürmüş olursa olsun, neticede iki kuvvetli ve sıhhatli dişi ile erkekten başka bir şey değildik.

İkimiz de bu açık ve tertemiz yaz öğlesinde, geceki şiddetli buhranı takip eden bu büyük sükûn ve dinlenme fasılasında biribirimizi şiddetle istediğimizi bildiğimiz halde, dünyanın en tabiî brr şeyini yapar gibi çekinmeden, utanmadan biribirimize bakıyorduk.

Öyle zannediyordum ki, bu anda yalnız bir yerde bulunsak ve bir şey söylemeden bileğinden tutsam hiçbir mukavemet göstermeden, bu şimdiki bakışındaki sadelikle bana kendini teslim edecekti.

Biraz sonra arkalarından yemeğe giderken düşünüyordum:

— Keski her zaman bu dakikalardaki kadar sade olaydık ve biribirimizden ne istediğimizi bileydik; tabiî ve ne istediğimizi bilir vaziyette olmasını bilseydik. Buhranlarımızın, et ve sinirlerimizi kendi ihtiyarımızla azaba sokmamızdan ileri gelmesine göre, Afife ile on yıl evvel kucak kucağa geçecek kısa bir zaman, hattâ bir tek gece, bir miyasma yatağını temizliyen ateş gibi ikimizde de bütün maraz mikroplarını, bütün muzır hayal unsurlarını yakıp öldürecek, bizi bu beyhude buhranlardan koruyacaktı.

O zaman bana pek hakimane görünen bu sinik düşünce Afifeyi baştan çıkarmak için bende şiddetli bir arzu uyandırmağa başladı. Hayattaki tecrübelerime göre, kadın denen mahlûkun gözümde hiçbir mistik tarafı kalmadığı için bunda bir güçlük görmüyordum. Hele senelerce sürüklediği bir aşkla bütün mukavemeti kırılmış bir Afife için bu âdeta bir çocuk oyuncağıydı.

Fakat üç, beş dakika sonra yemek odasının loş havasında Afife, yüzündeki aldatıcı ışıkları kaybettiği ve kalabalığın arasında tekrar silik ve ürkek bir dışarlık kadını haline geldiği zaman bende de yeniden bir ahlâk inkılâbı meydana geldi.

Selim Beyi, büyük ablayı, Milâstaki evin duvarlarını kaplıyan aile fotoğraflarını gözümün önüne getiriyor, Sklavakilerin bedbaht ve düşkün kızları için düşündüğüm fena şeylerden utanı-

' yordum.

* * * Günler geçmeğe başladı. Arasıra İstanbula kaçamaklar yapıyordum. Bir defasında hakikaten son vapuru kaçırarak köşke dönemedim ve geceyi boş geçirmemek için arkadaşlarla bomp yaptım.

Fakat buna mukabil geç vakit garsoniyerime götürdüğüm bir tanıdık bar artistini yatakta bırakarak ertesi sabah erkenden Us-küdara koştum.

Görünürde Afife ile münasebetimizde endişe verecek bir şey kalmamıştı.

Annemin yanında ve hattâ arasıra üç, beş dakika yalnız kaldığımız zamanlarda o, tamamile eski sakin ve makul Afifeydi. Meselenin ehemmiyeti, bana söyliyeceğini söylemekten ibaretmiş ve bunu yaptıktan sonra bütün ıztırabından kurtulmuş gibi görünüyordu.

Hâsılı ihtiyatlı hareket etmek şartile haftayı kazasız atlatacağımızı kuvvetle umuyordum. Beni sevindiren başka bir cihet de onun bir kadın izzetinefsi için hakikaten ağır bir şey olan o geceki muameleme gücenmemiş olmasıydı. Aksi halde nekadar gayret etse kendini tutamiyacak, esasen sinirleri de bozuk olduğu için hiç olmazsa bir bakış, bir hareketle foyasını meydana vuracaktı.

Ufukta herhangi bir tehlikenin görünmemesi, misafirime göstermek istediğim yakınlığı

kolaylaştırıyor, hattâ buna ayrıca bir ufak zevk de katmaktan hâli kalmıyordu. Havalar son derece iyi gitmekteydi. Gündüzleri annemi de yanımıza alarak bahçenin içinde âdeta ufak seyahatler yapıyorduk. Seyahatler diyorum. Çünkü bakımsızlıktan bir yabani orman halini alan bu bahçede biribirine benzemiyen köşeler meydana gelmişti. Meselâ arkadaki sık ağaçlıktaki etrafı sarmaşıklar ve dikenlerle örülmüş meydancıklarda, havuz başında, Çamlıca tepelerine bakan kameriyede, yahut Boğaza bakan terasta insan kendini âdeta ayrı memleketler ve iklimlerde buluyordu.

Afife ile annem yapışık hemşirelere dönmüşlerdi. Bir adım biri-. birlerinden ayrılmıyorlardı.

Annem uyukladığı zaman bile onun elini elinin içinde istiyor, uzun uzun saçlarile, kulaklarile, çenesile oynuyor, onunla teması kaybettiği zaman âdeta rahatsız oluyordu.

Ben çok kere karşılarında yere oturuyor veya uzanıyordum. Sohbetlerimiz çocuk konuşmaları gibi sade ve neş'eli idi. Yanlız1!.. Yalnız doğru dürüst konuşup dururken annemin çekiştirip kızarttığı

kulaklar, avucunun içine alıp okşadığı çene, parmaklarının arasında sıkıştırdığı dudaklarla oynamak için bende de bir arzu uyanmağa başlıyordu.

O zaman Afifenin ilk günkü yadırgamalarından sonra yavaş yavaş Milâstaki haline gelmiş olan çehresi daha başkalaşıyor, alnında, gözlerinde, burun kanatlarındaki ışıklar çoğalmış görünüyordu.

Onda anlaşılmaz bir hassasiyet hâsıl olmuştu. Bakişlarımdaki değişikliği derhal hissederek hafif bir ürperme ile başını kaldırıyor, bende hertürlü ahlâk ve arkadaşlık iddiasını iflâs ettiren o garip cesaretile gözlerime bakmağa başlıyordu. O andan itibaren sözlerimiz yine ayni çocukça konuşmanın devamıydı. Fakat zihnim gayriihtiyarî bu mevzudan ayrılıyor ve yeniden sinik tefelsüf-222 « ¦ - *-------------lerine başlıyordu:

— Fazilet, ahlâk, daha bilmem ne... Güzel, pek güzel amma bu kadar sıkıntıya değer mi? On bu kadar senedir biribirimizi istedikten sonra bu belâhette bu kadar ısrar niçin? Belli ki, bu kadın ufak bir teşvik bekliyerek yanıyor ve kendini hasta ediyor... İflah olmıyacak bir budala tarafım var muhakkak benim...

Daha evvel de söylediğim gibi, otuz beşe yaklaşan yaşile artık geçmeğe başlamış sayılan basit bir kadirli sevmiş olmak ve münasebetimizin hâlâ devam ettiğini görmek ilkönce kibrime dokunmuştu.

Fakat şimdi bunun için de bir mazeret bulmuştum.

— Aşk denen şey haddizatmde toy çocuklara ve budalalara mahsus bir şeydir, diyordum. Bunun, Afifenin şahsı ile alâkası yok. Ben kime âşık olsam yine böyle kendimi küçülmüş görerek

utanacaktım. Afifeyi şimdi sadece istiyorum. Yanında bulunmaktan zevk duyuyorum.

Binaenaleyh bunda utanılacak hiçbir cihet

yoktur.

Böyle olmakla beraber fesatlığım yalnız fikirde kalıyor, Afifeyi baştan çıkarmak için hiçbir teşebbüste bulunmayı aklımdan geçirmiyordum.

Evet, bu yolda bir teşebbüs belki Afifenin hastalığı için de en radikal bir tedavi olacaktı. Fakat bu kadınlar garip mahlûklardı. Hiçbir şeyi tadında ve kararında bırakmayı bilmezlerdi. Bu maceradan sonra da belki yine gözlerini yumup tahayyüle devam edecek ve kendini belki eskisinden daha bedbaht bir vaziyete düşürecekti.

Bir ikindi vakti annem, Afifenin yaptığı kâğıttan bir yelpaze ile çocuk gibi oynarken başını

sandalyesinin kenarına bırakmış ve uyumuştu. Onu rahatsız etmemek için sesimizi gittikçe alçaltmağa ve âdeta işaretle konuşmağa başladık.

Yakından gözgöze bakışmamız, dudaklarımızla yaptığımız hareketler, fısıltılarımızı anlıyabilmek için saıfettiğimiz gayret konuşmamıza bir gizli anlaşma manzarası veriyordu. Masum olmıyan bu jest bizde gayriihtiyarî iki suç ortağı ruhu uyandırıyor ve yavaş yavaş sükűnumuzu bozuyordu.

Bir tehlikeyi önlemek fikrile ayağa kalktım ve Afifeyi daha normal bir sesle konuşabileceğimiz bir uzaklığa doğru götürmeğe^ başladım. Fakat orada da bizi başka bir tehlike bekliyordu. . .. "'

----Oğlunuzu Milâsta göreceğiniz gelmiyecek mi? dedim. Senelerdenberi onunla beraber yaşamağa alışmıştınız.

Bu sualden maksadım, Afifeye analığını hatırlatmaktı. Çocuğun bu dakikada hayalî bir üçüncü

şahıs gibi aramıza girmesinin bizi daha salim ve temiz düşüncelere sevkedeceğini umuyordum.

Fakat o, kendisini hiç alâkadar etmiyen bir şeyden bahsediyormuşum gibi sadece omuzlarını

kaldırdı ve cevap vermedi.

Sualimi başka bir şekilde tekrar ettiğim zaman ise, sakin bir sesle:

— Çocuğu senelerdenberi gözüm görmüyor, dedi.

Bu cümle bana birdenbire dehşet verdi. Bir kadının çocuğundan bu lisanla bahsetmesi herhalde çok vahim bir şeydi ve daha fenası Afife bunu hissetmiyordu.

İlk geceki krize benzer bir halden korkarak yüzüne baktım. Hayır, çehresini ve gözlerini birdenbire ağır bir hüzün kaplamış olmasına rağmen, normal ve sakin bir vaziyetteydi.

— Çocuğu senelerdenberi gözüm görmüyor.

Uzun seneler içinde bilmeden bu biçare kadının maneviyetinde yaptığım tahribin derecesini zannederim ki, bu basit itiraftan daha iyi gösterecek bir şey olamazdı.

Küçük Sklavaki evvelâ babası ile olan ihtilâfa kurban gitmiş, bu adama karşı duyulan infial gayriihtiyarî ona da teşmil edilerek bir türlü tamamile benimsenememişti.

Aksilik surdaydı ki, babanın ölümünden sonra ana oğul biribir-lerine kaldıkları zaman da aralarına yine bir yabancı giriyor ve çocuk, Afifenin bir türlü inkişaf edemiyen analık sevgisinden hakkını

alamıyarak onun yanında bir nevi sığıntı vaziyetinde kalıyordu.

— Çocuğumu gözüm görmüyor.

İlk geceki itiraf gibi bunu da cevapsız bırakmağa imkân yoktu. Kırk elli adım uzağımızdaki salıncaklı sandalyesinin kenarına düşmüş başı ile bir çocuk uykusu uyuyan annemi arasıra gözlerimizle kontrol ederek alçak sesle yarım saatten fazla konuştuk. Sonra yanımıza çocuklar geldi, onların gürültüsü ile annem gözlerini açarak bize gülümsemeğe, işaretler etmeğe başladı.

Rastgeîe bir hava . ve su bahsi konuşuyor gibi sözümüzü kestik, fakat o gün, ertesi daha ertesi gün her yalnız kalışta sözü hiçbir mukaddeme

yapmadan bıraktığımız yerden aldık ve ayni sadelik ve sükûnetle devam ettik.

Havuz başındaki bahçe kanapelerinde, yahut köşkün önündeki çakıl döşeli yollarda konuştuğumuzu yengeler ve daha başkaları uzaktan, yahut pencerelerden görüyorlardı. Arasıra onların suallerine verdiğimiz kısa cevaplarla fasılaya uğrıyan, yanımızdan geçenler oldukça muvakkaten kesilen bu konuşmalarda bu orta yaşlı ve sakin tavırlı kadının bana neler söyliyebildiğini keşfetmek peygamber kerametine mütevakkıftı.

Hastalık sade ve sakin Afifede ne garip bir tebeddül, ne umulmaz inkişaflar meydana getirmişti.

Zihnen tekemmül etmiş ve çok okumuş insanlar gibi kendisini ifade ve tahlil etmeyi bilmiyor, sözlerini okuduğu kitaplardan alınmış iğreti fikirlerle daha müessir bir şekle sokmayı

beceremiyordu. Fakat biçarenin derin surette sarsılmış hayal ve duygu manzumelerindeki zengin değişiklik ifadenin bu çıplaklık ve gösterişsizliği altında daha vuzuhla görünüyordu.

Şimdi bu hikâyelerden anlıyordum ki, Afife daha o zamanlarda da bana karşı göründüğü kadar hissiz kalmamıştı. Hattâ kilise mahallesi kızlarının mütemadiyen çehremin ve kravatımın güzelliğinden bahsetmelerinin uyandırdığı merak ile o ateş gecesinde beni görmek istediğini, her halimi gizli gizli tetkik ederek hükümler verdiğini, fakat mütemadiyen etrafında dolaşmamı yaşıma yakış-mıyacak derecede çapkın ve küstah bularak içerlediğini, yani daha o geceden itibaren benimle meşgul olduğunu itiraf ediyordu.

Sonra babam ve annemle beraber evlerine gelip gitmeğe başladığım ve odasında hasta yattığım zamanlarda bir müddet beni olduğumdan daha küçük bir çocuk gibi görmüştü:

— O kadar çocuktunuz ki, diyordu, bazan yanağınızı, çenenizi okşamak için elim âdeta kendiliğinden uzanıyordu. Bir gün boş bulunarak münasebetsiz bir şey yapmaktan korkar olmuştum.

Çehremi ve konuşmamı beğeniyor, çocuğunun büyüdüğü zaman bana benzemesini istiyordu.

— İlk zamanlarda bazı bakışlarınızdan ve sözlerinizden sık sık şüpheleniyordum, diyordu. Fakat bu şüphe çok devam etmiyordu. Ufak bir çocuk için böyle şeyler düşündüğüme âdeta utanıyordum.

Misafir doktoru kıskanarak ağladığımı gördükten sonra bu şüphe kuvvetlenmişti. Fakat yine de pek emin olamıyordu.

Hâsılı köyde, kendisini sevdiğimi ağlıyarak söylediğim geceye kadar bir türlü kat'î hükmünü

verememişti.

Bununla beraber o kendisinin de beni ne zamandanberi sevmeğe başladığını bir türlü bulup çıkaramıyordu. Nihayet bunu anladıktan sonra da nasıl devam ettiğinin ve ilerlediğinin farkında değildi. Kocasının ve kardeşinin ölümü, büyük ablanın ilk hastalığı gibi buhranlı devirlerde ve hattâ

bazan da bellibaşlı bir düşünce ve gailesi bulunmadığı zamanlarda beni birçok defalar hatırından çıkarır gibi olmuştu. Fakat çok geçmeden hastalık yine nüksediyor ve eskisinden daha büyük bir şiddetle devam etmeğe başlıyordu.

Aradan birçok seneler geçtiği halde bir türlü unutulmadiğima ve olur olmaz vesilelerle anıldığıma dikkat eden büyük abla bir gün:

— Kız, sakın sen bu çocuğu sevmiyesin, diye bağiTmış. Bunun üzerine Afife birdenbire ağlamağa başlamış:

— Ne bileyim abla; aklımdan çıkmıyor bir türlü, diye onun boynuna sarılmış...

Afife o günden itibaren dert ortağı olarak kabul ettiği ablasına söylediklerini bana da aynen tekrar ediyor, sonunda acı acı gülümsiyerek: ;

— Görüyor musunuz, ben nekadar ahlâksız oldum artık Murat Bey? diyordu.

Afifede hakikaten Sklavakilerin bütün prensipleri iflâs halindeydi. Biçarede bunlardan yalnız birkaç

insiyaki hareket kalmıştı. Meselâ beni sevdiğini açık söyliyeceği zaman o köy gecesinde yaptığı

utanma jestini gayriihtiyarî tekrar ediyor, ellerini başına götürerek artık orada bulunmıyan papaziye örtü ile yüzünü kapar gibi bir hareket yapıyordu.

Bir de çocuğuna karşı onda garip bir hassasiyet kalmıştı. Bir gün ona beni küçük Sklavaki ile tanıştımasını, ona belki bir yardımım dokunacağını söylediğim vakit asabîleşmiş: «Hayır hayır...

Onu sizinle karşı karşıya görmeğe razı olamam... Bu ayıp bir şey, çirkin bir şey» demişti., Doğrusu aranırsa o günlerde asıl ahlâksız bendim. Afifenin zahirî sükûnetine aldandığını ve yeni bir kriz tehlikesinden koTkma-15

dığım için yarasını kurcalamaktan âdeta zevk alıyordum.

Meselâ ona «demek beni bu kadar düşünüyordunuz?» tarzında bir sual sorduğum zaman «evet»

diye vereceği bir cevabı kâfi görmüyor, aşkının derecesini anlatmak için ellerini göğsüne bastırarak

«hem nasıl ?» dedirtiyordum. İtiraf edeyim ki, pek lüzumu olmıyan bu suali sormaktaki maksadım, nedense çok hoşuma giden bu sözü ve jesti ona tekrar ettirmek içindi.

Sonra ona bu aşkın safhalarını anlattırmakla tecessüs zevkimi ve hodkâmlığım?, tatmin ediyordum.

Nihayet açık bir hakikat vardı ki, eski hastalığımın kanımdan tamamile çıkmamış ateşi ve ürpermelerile bu kadını istememdi. Bu arzu zaman zaman onu bana belki eskisinden de daha cazip^ göstererek içimde âdeta zulüm ihtirasları uyandırıyor, beni korkunç kararlara sevkediyordu.

Fakat sonra sakinleşerek zavallı bir hastaya karşı düşündüğüm şeylerin dehşetinden ürküyordum.

— III —

Afifenin hareketine iki gün kalınca onda yeniden yeis ve sinirlilik alâmetleri belirmeğe başladı.

Söylenen sözleri takip etmekte güçlük çekiyor, arasıra parmakları ile şakaklarına bastırarak başının ağrıdığından şikâyet ediyordu.

Daha fenası Afifedeki bu garip dalgınlığı başkaları da farket-meğe başlamışlardı.

Son gün için bir vakadan korkuyordum. Onu vapura kadar götürmek lâzımdı. Ayrılık herhalde çok acı olacaktı. Bana veda ederken yeni bir buhrana tutulması ve olmıyacak bir şeyler yapması pek mümkündü.

Annem Afifeyi vapura kadar götürmeyi aklına koymuştu. Onu gece rutubetinde rıhtımda, denizlerde dolaştırmak olacak şey değildi. Fakat Afife başta olarak hep birden bunun imkânsızlığını

anlattığımız halde bir türlü inadından vazgeçiremiyorduk. Evvelâ hepimizi köşelere çekerek ayrı

ayrı yalvardı, bu kendisinin son arzusu ve bir nevi vasiyeti olduğunu söyliyerek zâfımızı istismara uğraştı. Yüz bulamayınca tehditlere başladı. Sevdiği adama ve-riîmiyen bir genç kız gibi hrrçınlaşıp ağlıyor, haline bakmadan kaçmaktan ve bir daha bize yüzünü göstermemekten bahsediyodu.

Vaktile Sklavarkiler onu çoluk çocuk dumanlıdağ başlarına kadar uğurlamışlardı, şimdi o da onların kızlarını hiç olmazsa Bandırma vapuruna kadar götürmezse olur muydu?

Milâsın yarım saat ilerisindeki Manastırdağı eteği annemin artık mesafeler ve zamanları

karıştıran zayıf kafacığında dumanlı v dağ başları haline geliyor, Afifeyi yalnız göndermek ona kimbilir nasıl bir vicdansızlık gibi görünüyordu.

Başa çıkamıyacağımızı anlayınca evin içinde ağız birliği ettik. Düşman tayyarelerinin bu bir, iki gece içinde İstanbula her zamankinden daha şiddetli bir baskın yapacağına dair yalan bir haber çıkardık.

Annem hayat ile ölüm arasında artık fark görmediğini daima tekrar etmekle beraber, tayyarelerden çok korkuyor, mahalle bekçisi kapılan çalarak «geliyor» haberini verdiği zaman evin altındaki bodruma herkesten evvel o kaçıyordu.

Havadis, ağabeyime .getirttiğimiz bir uydurma telgrafla da te-eyyüt edince ısrarı bıraktı, fakat buna mukabil Afifenin hareketinden bir gün evvel onunla son bir araba gezintisi yapmak istedi.

ikindiye doğru onları ağabeyimin iki küçük kızî ile beraber bir açık arabaya bindirdim, Kuzguncuk arkasındaki yoldan Kısıklıya kadar götürdüm.

Sakin bir akşam üstüydü. Âdi bir gün olmasına rağmen caddede ve etraftaki ağaçlıklarda sık sık kalabalık Rum ve Ermeni ailelerine tesadüf ediyorduk. Yolumuzun üzerinde ayazma gibi bir yere birtakım insanların girip çıktığını görünce bir yortu gününde bulunduğumuzu anladım.

Daha ileride, Kısıklıdaki gazinolar civarında bir atlıkarınca ve birkaç kayık salıncakla âdeta bir bayram yeri kurulmuştu. Yeni elbiseler giymiş fakir esnaf aileleri gazinonun masaları üzerine yaydıkları sofralarda içki içerek, yiyecek yiyerek eğleniyorlar, irili ufaklı çocuklar salıncakların etrafında kaynaşarak bayram yapıyorlardı.

Zaten yolumuzun sonuna gelmiş olduğumuz için arabayı durdurduk ve gazinolardan birinin cadde üstündeki terasında bir masa da biz işgal ettik.

Etrafımızda gramofonlar, lâtarnalar çalıyor, gömleklerinin bilekleri sıvalı aile babalan rakı içiyor, yemek hazırlıyan, salata doğ-riyan kadınlara yardım ediyorlardı.

Alaturka aile eğlenceleri, kır gezintileri ve hele yanımda kadınlar ve çocuklarla böyle bir panayırcı

kalabalığı arasına karışmak benim o zamanki janrıma uyacak bir şey değildi. Hattâ caddeden geçenler arasında belki bir tanıyan olur diye buraya otururken biraz da tereddüt etmiştim.

Fakat nedense bu gazinoda sıkılmıyordum. Sıcağa rağmen havada, etrafımızdaki ağaçların, otların renginde, yavaş yavaş ufka inen güneşe kargı hareketsiz bir sis perdesi halinde duran tepelerde hafif bir sonbahar kokusu vardı.

Caddeye inerek kolkola dolaşan, arasıra gramofon ve lâtarna-nın ahengine ayak uydurup birkaç

adımlık danslar yapan, havada uçan kayık salıncakların etrafında delikanlılarla gülüşüp şakala-şan kızlar bana uzaktan uzağa kilise mahallesi akşamlarını hatırlatıyordu.

Nihayet taşların arasında yakılmış bir ateşte şiş kebabı yapan bir ihtiyar dudunun bir dışarlık ahengile birdenbire:

— Giz, mandili getir mandili, diye bağırması beni tamamile maziye götürdü.

Kalbimde çoktanberi yabancısı bulunduğum tatlı ve masum bir hüzünle etrafımdaki kızlar arasında Stematulayı, Rinayı, Mariyanti ve Piçayı aramağa başladım. Kapalı caketi, saçsız başı ve pos bıyıkları ile muhtar Lefter Efendiye benziyen bir ihtiyar Rumun karşısında, arkası bana dönük siyahlı bir zayıf kadından gözümü ayıramıyor, başını çevirirse Varvar dudunun süzgün anemik çehresini, yüzüne yapışık düğme burnunu göreceğimi zannederek heyecanlanıyordum.

Hayal artık tamamdı. O kadar tamam ki, eski çocuk duygularımın bütün kararsız sevinçleri, hüzünleri, ümit ve ümitsizliklerile tekrar uyandığını duyuyordum. Biraz daha sonra bunların hepsinden yalnız Afifenin aşkı kaldı. Varvar dudunun beyaz patiska perdelerinde gün ağarırken içim onunla dolu olarak birdenbire gözlerimi açtığım sabahlar, onu görmeğe gideceğim günlerin sevinci, güneşli sokaklarda rastladığım zaman peçesinin şeffaf yanaklarında titreşen benekleri, sonra köyde ağlıyarak aşkımı söylediğim geceki bakışları...

Hayat bana muhakkak ki, umabileceğimden çok fazlasını getir-

misti. Fakat o zamanki düşkün ve ümitsiz vaziyetime rağmen tahayyül ettiğim istikbalin daha başka çeşnide bir şey olduğunu anlıyor, senelerdenberi ilk defa bir memnuniyetsizlik, bir aldanmış ve istediğini elde edememiş olma hissi duyuyordum.

Bu dakikalarda Afifeye kimbilir nasıl bir gözle bakıyor olmalıydım ki, o da başını kaldırdı ve sık sık gözlerini açıp kapıyarak ¦yüzüme bakmağa başladı.

Bir çocuk sevinci ile etrafındaki lâtarnalara, gülüşe bağrışa akşam yemeği yiyen insanlara bakan annem birdenbire:

— Bu son artık değil mi? dedi.

Kalbim birdenbire burkulduğu halde anlamamış gibi:

— Ne sonu anne? dedim. ' O gözlerini kırpıştırarak gülümsüyordu:

— Artık bir daha böyle bir araya gelemiyeceğiz. Siz biribirinizi görseniz bile ben aranızda bulunmiyacağım.

Gülmeğe çalıştım. Yalancı bir şakraklıkla kimbilir neler söyledim ve çocuklara salıncakları

yakından göstermek bahanesile ayağa kalktım. Fakat hissediyordum ki, bu yalnız onun için değil, hepimiz için bir sondur. Türlü türlü nazik bağlar ve sevgilerin biri-birlerine bağladığı bu üç insan biraz sonra bitecek günle beraber ayrı ayrı yollara gidecekler ve bir daha buluşmıyacaklardi.

Babamla annemi Milas dağındaki çeşme başına kadar uğurladığım gece geçirdiğim nöbet on bu kadar yıl sonra bir defa da beni bu akşam ¦ yokladı. Fakat bu seferki birincisi gibi makul bir zarurete istinat etmiyen rastgele bir duygu değildi. Annem o geceden sonra gerçi birkaç sene daha yaşadı. Fakat Afifeden sonra onunla kendimizi biribirimize bu kadar yakın bulduğumuz bir saati ve hele beraber gezinti yaptığımızı hatırlamıyorum.

* * * Güneş batmak üzereydi. Kalabalık yavaş yavaş ayaklanarak yola düşüyor, lâtarnalar her zamankinden daha kuvvetli çalıyor, kayık salıncaklar, içlerinde sarılı, kırmızılı etekleri uçuşan çocuklarla her zamankinden daha yükseklere havalanıyordu.

Bizim çocukların hasretle salıncaklara baktığını gören Afife: — Hanumefendi.. izin verir misiniz bir kere de onları bindirelim, dedi.

2öV «ıtş o 11, t ö ı

Meraklı annem derhal şiddetle protesto etti. O, yabancı çocuklar için bile böyle tehlikeli eğlencelere taraftar değildi. Bize emanet edilmiş çocukların başına bir şey gelirse, ne cevap verirdik?

Biraz ötemizde bayraklarla süslü tentesi altında atlıkaraca son bir sefere hazırlanmaktaydı. Anneler çocukların büyüklerini kafaları, kuyrukları kopmuş tahta atlara, küçükleri kardeşlerinin kucağına vererek arabalara bindirme telâşındaydılar.

Birçok yerlerin boş kaldığını gören atlıkaraca sahibi elindeki zilli maşayı çalıyor, «haydi kalkıyor son vapur..» diye bağırıyor ve ilâve ediyordu:

— Son pişmanlık para etmez, bugün var, yarm yok... Afifenin yavaş yavaş harekete başlıyan kafileyi birdenbire durdurduğunu gördüm.

Anneme:

— Ne olur hanumefendi, izin verin, dedi, son bu., yarın yok... Ve onun cevabını beklemeden çocukları ağır ağır önümüzden

geçen boş bir arabaya bindirdi.

Büyük bir sefere gidiyorlarmış gibi arkalarından kollarını sal-hyarak onları selametliyor, seviniyordu.

Sonra bana döndü: «Bakın nekadar memnunlar Murat Bey» dedi.

Fakat birdenbire sözünü değiştirerek: «Bizim için artık yarın yok» dedi ve ağlamağa başladı.

Gözyaşlarını anneme göstermemek için ileri atılıyor, ikide bir önümüzden geçen küçükleri yakalamak ister gibi hareketlerle kollarını açıyordu.

— Bizim için artık yarm yok.

Bu, benim vaktile bir romandan alarak meyus zamanlarımda dilime doladığım meşhur bir cümleydi. Hatırlamıyorum, bunu Afifeye ben mi söylemiştim, yoksa benimle ayni tarihte okuduğu romandan garip bir tesadüf eseri olarak kendisi mi bunu çıkar-mıştı?

"

Muhakkak olan şuydu ki, Afife bu cümleyi on sene sonra aynî ahenkle ve ayni gözyaşları ile tekrar ediyordu.

* * * e

Dönüşte yollar daha kalabalıktı. Küçük çocuklarını testi gibi

omuzlarına oturtmuş erkekler; sepetli kadınlar, bastonlu ihtiyarlar; mandolin çalarak yürüyen delikanlıların arkasında genç kız grupları ve çocuk alayları...

Arabamız bir kaza çıkarmamak için gayet ağır gidiyor, bu kalabalık arasında çocukluğumun kilise mahallesinin koku ve sesleri içinde âdeta yüzdüğümü hissediyordum.

, önümüzdeki birkaç araba yolumuzu kestiği için bir yerde büsbütün durduk. Burası gelirken gördüğümüz ayazmanın önüydü.

Hava kararmağa başladığından mumların ışığında içerisi şimdi daha parlak görünüyordu.

Kapıda bir masanın arkasında duran sıska bir kadın iki elinde' ki mumları sallıyarak rumca bir şeyler söylüyor, müşteri çağırıyordu.

Harp sonu îstanbulunun ışık cihetinden en sıkıntıda bulunduğu bir zamandı. Masadaki birer ince kurşun kalemi ölçüsüne düşmüş cılız mumlara pek az rağbet oluyor, sofu ihtiyar kadınlar dualarını

uzaktan yapıyorlar ve geçiyorlardı.

Afife bir şey söylemeden arabadan indî ve mumların bulunduğu masaya yürüdü. Para çıkarmak için çantasını açtığını ve karıştırdığını görünce ben de arkasından gittim.

Biraz sonra o önde, ben arkada ayazmanın basamaklarını iniyorduk.

r ' i *'MfU

Afife hasta bir ihtiyarı kollarından tutan bir kadınla konuşmağa başladı. Ben onun rumcasmın çoktan kaybettiğim ahengini takip ederek koyu lâcivert çinilerle kaplanmış duvarlardaki minyatür kilise resimlerini seyre daldım.

Ayazmanın kapalı havasında dalgalanan ağır bir küf, günlük "ve yağ kandili kokusu boğazımı

yakıyor, beni arasıra hafif hafif öksürtüyordu.

Başımı çevirdiğim zaman Afifeyi bana birdenbire kendisini Mi-. lâs kilisesinde ilk gördüğüm geceyi hatırlatacak bir pozda buldum.

Arkasını duvara dayamış, omuzlarını kısarak başını havaya kaldırmıştı. Başörtüsü omuzlarına iniyor, alnının ortasına düşmüş bir

saç parçasında gümüş gibi teller parlıyordu. Eskiden de bazı kuvvetli güneş aydınlıklarında saçların bu kısmında beyaz teller farkederdim. Onlar şimdi bir ufak demet teşkil edecek kadar çoğalmıştı. Fakat buna rağmen çehresi Milas kilisesindeki çehrenin

inanılmayacak kadar aynı, hattâ o zamanki vakar ve. sükûnuna mukabil taşıdığı masum teessürle daha çocuk görünüyordu.

Duvarın minyatürlerindeki başı altın haleli kadın çehrelerile onun mânası arasında bir benzerlik sezer gibi oluyordum.

Garip, hakikaten çok garip bir tesadüf... Ateş gecesi ile bu gece biribirinin aynı denecek kadar farksız... Yabancı bir dinin mistik dekoru içinde ayni vaziyette karşı karşıyayız. Fakat sayısız heyecanları, biribirimize meçhul kalmış ıztırapları ve gözyaşları ile aradan on iki sene akıp geçti.

İki tesadüf arasındaki bu benzerlik bu gecenin hakikaten bir son ve ayrılığımızın artık önüne geçilmez bir kader hükmü olduğuna mistik bir işaret gibi görünüyor, yağ kandillerile günlüğün kokusu boğazımdan sonra gözlerimi de yakmağa başlıyor.

Afifenin yüzüne daha ziyade dikkat edince kapalı kirpiklerinden yüzüne yaşlar indiğini gördüm.

Sklavakilerin son kızı yabancı bir dinin resimleri ve mumları arasında ne arıyor ve niçin ağlıyor?

Dinler yabancı, fakat elem ayni mayadan çıkmış, ayni kanuna boyun iğmiş bir cinsin ayni elemi...

Az evvel kendimi bu gözyaşlarının tek mes'ulü gibi görüyordum, fakat sonradan bu gözyaşları benim için bedbaht bir ferdin elemi olmaktan çıktı, fertten çok daha derin bir şeyin, bir tarihin elemi şeklini almağa başladı. Yüzlerce sene evvel Tekirdağı taraflarında bir köyden çıkan, Trakyada, Dalmaçyada birçok esaret maceralarından sonra Giride düşen ilk Sklavakiyi düşündüm; sonra onun hep ayni ümit ve emel noktalarından yükselerek kısa bir zaman sonra ayni tatmin edilmemiş ruhlarla kimi kan, kimi gözyaşı içinde birer birer toprağa dökülmüş hesapsız çocuklarını -Mi-lâstaki duvarları dolduran resimlerle- gözümün önünden geçirdim.

Güzel kumral çehresinin zaman zaman anlaşılmaz ateşlerle yandığını gördüğüm Selim Beyi, bilmeden balını yapan an gibi bilmeden kalbinin zengin şefkatini etrafa dağıtan saf büyük ablayı

gördüm.

Otuz yaşına kadar hep muvaffakiyete doğru esmiş rüzgârımın bana verdiği materyalist dünya telâkkisinde yer yer çatlaklar, çöküntüler meydana geliyor, yıllardanberi unuttuğum şüpheler ve hüzünlerle sarsılmağa başlıyorum.

Evet, Sklavakilerin son kızının kendine ağladığını zannederken daha derin ve eski bir şeye, ebedî

viranlığına çare bulunamıyacak bir dünyaya ağlar gibi bir hali var.

Gayet tabiî bir şey yapar gibi Afifenin elleiini ellerimin içine almıştım. O, bunun farkında değilmiş

gibi yüzünü değiştirmiyor, gözlerini açmıyordu. Yalnız arasıra bileklerinden âni titremeler .

geçtiğini hissediyordum. Dikkat edince elimde yanan mumdan parmaklarının üstüne damlalar döküldüğünü ve titremelerin bundan ileri geldiğini anlıyarak af diledim. O, gözlerinde yaşlarla gülümsedi ve unutamıyacağım bir incelikle zavallı elindeki yanıkları öpmeğe başladı.

Ayazmadan çıktığımız zaman ortalık daha ziyade kararmıştı. Annem telâş içindeydi. Afifenin yüzündeki yaşlara dikkat etmiyor :

— Nerede kaldınız çocuklar., geceye kaldık. Tayyareler gelirse sokak ortasında rie yaparız? diye meraklanıyordu.

— IV —

O gece sofraya herkesten sonra gelen küçük yengem sandalyesine oturacağı yerde ağabeyimin yanma gitti ve kulağına bir şeyler fısıldadı.

Annem birdenbire:

— Aman sakın geliyorlar mı? diye bağırmağa başladı.

iki gün evvel onu Afifeyi teşyiden vazgeçirmek için bu tayyare havadisini çıkarmış olanlar biribirimize bakarak gülümsüyor-duk. Fakat ağabeyimin:

— Telâş etme anne... Daha çok uzaktalar, yemeğini ye, dediğini işiterek şaşırdık.

Çocuklar pencerelere koşuştular, dışarıda ışıklar sönmüştü. Üniformasını çıkararak arkasına beyaz entarisini giydiği andan itibaren bütün prestijini kaybeden ağabeyim:

— Oturun yerinize.... Çanakkaleden buraya gelmeleri için en aşağı yarım saat üç çeyrek ister, diye bağırdı ve aldırmadıklarını görünce yalancı bir hiddetle yumruğunu masaya vurdu:

— Herkes yerine bakayım... Ben öyle tabansızlık istemem. Yemeğinizi yeyin, vakit var diyorum size...

Yukarı odalarda yanık lâmba kalmamasını hizmetçi ile beraber kontrole memur olan yengemden başkaları bu emre itaat ettiler.

Ağabeyimin yemek saatinde rahatsız edilmekten hoşlanmadığını bildiğim için birtakım şakalar ve gevezeliklerle sofrayı meşgul etmeğe uğraşıyordum.

Fakat asıl fesat annemin başının altından çıkmaktaydı. Acele acele kendisine yemek yedirmek istiyen Afifeyi âdeta hırpalıyor:

— Yapma kızım... Böyle zamanda yemek düşünülür mü? diye söyleniyordu.

Biraz sonra da ağabeyime çıkıştı. Onun:

— Kimbilir daha nerelerde? Yemekten sonra ferah ferah kahvemizi içmeğe de vakit var, demesine karşı:

— öyledir, dedi, sana kalırsa kahveden sonra bir de mükemmel uyursun., çoluğu çocuğu diri diri yaktırırsın... Senin gibi geniş insana koca orduları nasıl emniyet etmişler bilmem ki...

Sonra birdenbire yerinden kalkarak:

— Ben gidiyorum, dedi, siz ne haliniz varsa görün...

Entarinin üzerine bu da inzimam edince kardeşimin kumandanlık otoritesi sıfıra indi ve çocuklar ellerinde ekmekler, üzüm salkımları ile yerlerinden fırladılar.

Ağabeyim oturduğu yerden duvarda asılı saate bakarak en aşağı yarım saatimiz bulunduğunu ciddiyetle bir kere daha temin ederken ilk top sesleri uzaktan uzağa işitilmeğe başladı.

Küçük yengem lâmbalardan sonra aşağının soğuğuna karşı çocukların paltoları ile birkaç

battaniyeyi sofaya hazırlamıştı. Bu battaniyelerden birine aarılmşı olan annem en önde olduğu halde kafile hareket etti.

Sığınağımız kocaman küpler, variller ve enkaz halinde bazı eski eşya ile dolu geniş bir bodrumdu.

Yengelerimin battaniyelere sa-raTak büyük bir kerevetin üzerine dizdiği çocukların korkudan sesleri, soluklan çıkmıyordu.

Somyaları fırlamış bir meşin koltuğa oturan ve serinliğe hiç dayanamıyan seyrek saçlı başını elinde indirdiği havlu ile örten ağabeyim hiçbir tehlikenin yukarıdaki kat kat tavanları delip buraya kadar inemiyeceğini temin ettikten sonra gözlerini kapamıştı.

Kumanda annemdeydi Yengelerimin ısrarına rağmen oturmuyor, vücudunu Arafat hacısı gibi saran battaniyesile bodrumun

içinde oradan oraya dolaşıyor ve mütemadiyen gürültü ediyordu. Top gürültülerinin her zamankinden daha fazla olduğunu işaret ederek bir aralık ağabeyime:

— Hücum şiddetli galiba, dedim. O gözlerini açarak gülümsedi:

— Yakınımızdaki tepelere birkaç yeni top kondu. Gürültüyü yapan onlar, dedi.

Ağabeyimin kendisi gibi boş yere çırpınıp söylenmemesine kızan annem biraz sonra onun uyuduğunu ve hattâ bir parça da horladığını görünce dehşete geldi. Bu uyku tehlikeyi arttınyormuş

gibi, bana:

— Aman oğlum... Börekçi ustası gibi bu nasıl asker böyle... Muharebelerde de böyle mi uyudu bu?

dedi.

Hakikaten beyaz patiska entarisile, başının üstündeki dört kat edilmiş havlusu ile ağabeyimde annemin yaptığı teşbihe hak verdirecek bir şey vardı". Sakin ve mağmum annemde ihtiyarlığın yaptığı değişikliği hiçbir zaman bu geceki kadar kuvvetle hissetmemiştim. Bir afacan çocuğu okşar gibi onu battaniyesile kollanma alıp öpüyor ve gülüyordum.

Annem ikide birde ağabeyimi dürtüyor ve soruyordu:

— Uyansana oğlum... Korkmuyor musun?

O kimbilir nelerle dolu gününün yorgunluğuna inzimam eden yemek ağırlığı ile bir türlü kendini açamıyarak:

— Korkmaz olur muyum anne... Korkuyorum, elbette korkuyorum, diye cevap veriyor ve yine uykusuna devam ediyordu.

Evvelâ telâşından dünyayı gözü görmiyen annem bir müddet sonra Afifenin aramızda bulunmadığını farketti ve yeniden yaygaraya başladı:

— Kadına ne oldu? Başına bir şey gelirse ne yaparız? Allahin emaneti... Acımıyor musunuz çocuklar, diye bağırıyor, bir çaresine bakmazsak kendisinin aramağa gideceğini söyliyerek bizi tehdit ediyordu.

Ben yerimden kalkarak:

— Anne, ben bulurum., zaten sigara alacağım, dedim.

Bu sefer de ona meraklandı. Bodrumun merdiveninden çıkarken arkamdan:

— Şimdi de sen kaybolacaksın, zaten siz hepiniz beni öldür-

ineğe karar vermişsiniz, diye bağırdığını işitiyordum.

Afife görünürlerde yoktu. Aşağı sofadan birkaç kere seslendim. Cevap gelmedi. Sonra deniz tarafındaki açık pencerelerden birine yaklaştım.

Gece karanlıktı. Arasıra Sarayburnunda ve yerini tayin edemediğim daha başka yerlerde topların şimşekleri parlayıp sönüyordu. Bir aralık başımı kaldırmıştım. Tavanarası katının oymalı taraçasmda bir gölge, Afifenin siluetini farkettim.

Ev halkı hâdisenin hakikî tehlikesinden ziyade manzarasındaki yenilik ve acaiplikten doğma bir dehşetle panik halinde sürü sepet bodruma inerken genç bir kadının tavan atasına çıkması ve korkmadan açıkta durması neye delâlet ederdi? Afife tehlikeye meydan okuyor görünmekten hoşlanan bir gösterişçi, yahut romanesk bir sansasyon meraklısı değildi.

Zavallının bu hareketile benim vaktile hiçbir zaman ateş almıyacağından emin olduğum oyuncak rovelverimle yaptığım intihar taklitleri arasında bir benzerlik görür gibi oldum. Evimizdeki son gecesinin yeisi onda bir ölüm arzusu uyandırıyor ve serseri kurşun parçalarının dolaştığı bu gecede açıkta durmakla kendisini bu ölüme

arzetmiş gibi bir acı zevk duyuyordu. Bu haleti ruhiyede olan bir insanın yanına gitmek doğru değildi. Hattâ kendisini bu vaziyette gördüğümü sezmesini bile istemiyerek geri döndüğüm halde merdivenin başında fikrimi değiştirdim ve bir camlı kapının arkasından yukarıya çıkan ikinci merdivenin yolunu tuttum.

Gariptir ki, bu tavan arasına o gece ilk defa çıkıyordum. Bu kadar senedenberi evin misafiri olduğum halde bu ihtiyacı hiç duymamıştım.

Yukarı pencereler kapalı olduğu için merdiven zifiri karanlıktı» Üzerimde kibrit de bulunmadığından ellerimle duvarları ve trab-zanları yoklıyarak yukarı çıktım ve karşı kapının çerçevesindeki hafif aydınlığa doğru yürüdüm.

Birkaç adım sonra dizlerime yatak, yahut halı denklerine benzer yumuşak bir şey çarptı ve kapaklanmaktan kendimi zor tuttum.

Kapıdan dar bir geçide giriliycr ve bunun nihayetinde Afifenin bulunduğu tahtaboşun açık kapısı

görünüyordu.

O, o kadar dalgındı ki, topların çok seyrekleşmiş ve hafifleş-miş olmasına rağmen kapıya kadar geldiğimi farketmedi. Bir yenî

apartıman salonundan çok daha geniş olan tahtaboşun nihayetinde direkleri biribirine bağhyan oymalı tahta kemerlerin arasında, elleri düşünceli ve dalgın zamanlarında daima yaptığı gibi koltuklarının altında hareketsiz duruyordu.

Birdenbire yanına gidişimin onu dışarıdaki top seslerinden ziyade ürküteceğini hissederek uzaktan seslendim. Hiçbir hayret göstermeden başını çevirdi.

Tahtaboşun ayaklarımın altında garip sesler çıkaran çürük ve kopuk çinkolarına basarak yanına gittim.

Elüe parmaklığı göstererek:

— Pek yaklaşmayınız, dedi, neresine dokunsanız kopuyor. Aklına bir şey gelmemesi için:

— Annem telâşta Afife Hanım, dedim. Bodrumda sizi arıyor, kıyamet gibi gürültü yapıyor. Sizi aramağa geldim.

Cevap vermeden gülümsedi.

— Korkmuyor musunuz-siz burada... Herhalde pek tehlikesiz bir yerde değiliz. Serseri bir gülle kırığı burayı pekâlâ ziyaret edebilir.

Yine güldü:

— Olabilir Murat Bey...

— Nasıl, tayyareleri görebildiniz mi?

— Bir aralık bir ses vardı amma, bilmem ki...

— Galiba tehlike kalmadı., herhalde artık uzaklaşmış olacaklar ki...

Sözümü bitiremedim. Kulağımın dibinde diyebileceğim kadar yakında bir top sesi gürledi ve bunu biribiri ardısıra daha başkaları takip etti.

Gürültü o kadar şiddetliydi ki, tepemizdeki tavan sarsılıyor, çinkoların üzerine çıtır çıtır bir şeyler dökülüyordu.

— Korkmayın, dedim. Ağabeyim civarımıza yeni toplar konduğunu söylüyordu, onlar olacak...

Maamafih isterseniz inelim, ben de ortadan kaybolduğum için annem gürültüyü büsbütün arttırmıştır.

Afife:

— Nasıl isterseniz, dedi ve kapıdan girdi. O önde, ben arkada koridoru geçerken top gürültüleri daha ziyade çoğalıyordu.

— Hakikî ateş gecesi bu Afife Hanım, dedim.

238 MIC? Wt^tO!

Birdenbire döndü, durdu:

— Doğru söylüyorsunuz. Ateş gecesi bu, dedi.

Sonra tekrar dönerek merdivene doğru yürümeğe başladı. Fakat iki adım sonra ayakları daha evvel benim çarptığım yatak, yahut halı dengine takıldı ve fena halde sendeledi.

Aramızda zaten mesafe bulunmadığı için derhal kollarından yakaladım. Yalnız bu defa ikimiz de kendimizi tutamıyarak düşer gibi dengin üzerine oturuverdik.

Ben hemen ayağa kalktım ve:

— Geçmiş olsun Afife Hanım, dedim. Bunu söylerken de gülüyordum.

Fakat o ne hareket etti, ne cevap verdi.

— Bir şey mi oldunuz? diye sordum. Yine cevap yok.

— Bir yerinizi incitmiş olmıyasmız sakın?

İğilerek bu suali sorarken ellerini birdenbire avuçlarımın içinde buldum. Ateş gibi yanan bu avuçları bir türlü bırakmıyordum. Yavaşça yanına oturdum. Evvelâ kollarımız biribirine dokunuyordu, sonra başının yanağıma sürünerek göğsüme düştüğünü farket-tim. Ateş gibi yanan avuçlar şimdi titriyerek ellerimi sıkıyordu.

Zihnimde şu fikir vardı: «Bu kadar sene çıldırarak istediğim Afife kollarımın arasında..»

Karanlıkta ne yüzünü, ne başka hiçbir yerini farketmiyerek bunu zihnimden tekrar ederken onun vaktile pencereden gelen güneşle şeffaflaşan profilini, sokakta peçesinden yanaklarına serpilen benekleri, gölge ve karanlık içinde derisinden sızan bir ışıkla aydınlanıyor gibi görünen çehresini, biribirini takip eden levhalar halinde görüyordum.

Nasıl bir hareket zinciri neticesinde olduğunu hakikaten izahtan âcizim. Afife saniyeden saniyeye kucağımda daha fazla yerleşiyor, vücudu bütün ağırlığile dizlerimin üstüne çöküyor, yüzü yüzüme, göğsü göğsüme yapışıyordu.

Artık hiçbir düşüncenin, hiçbir mâni ve kuvvetin bizi ayıramıya-cağı bir vaziyete düşmüştük. O, sesi, soluğu çıkmadan hiçbir hareketsiz kendini bırakıyordu. Bununla beraber son dakikada biçarenin bir şevki tabiî ihtilâcile birkaç defa hafif bir mukavemet yapmağa çalıştığını hissettim. O kadaT...

* * * .. . - v va c o c o I 239

Kendi kendime aşağı indiğim zaman şaşkın bir vaziyetteydim. Onu tavan arasında yalnız bırakmam da muhakkak bu şaşkınlığın bir neticesiydi.

Afife beni artık yanında istememiş, kollan ile sımsıkı yüzünü kapıyarak: «Gidiniz ayaklarınızı

öpeyim» diye yalvararak ağlamıştı.

Bununla beraber biraz sonra bodrumdan çıkan bütün aile efradı ile beraber onu da aşağiki yemek salonunda buldum.

Korku, sevinç ve neş'eye dönmüş olmakla beraber heyecan hâlâ devamdaydı. En küçükler de dahil olduğu halde kimsede yatmağa niyet yoktu.

Hazım ağırlığı ve yer rahatsızlığı sebebile bodrumda hayli kestirmiş olan ağabeyimin de uykusu açılmıştı. Yemekten sonra içmediği kahvesini istiyor ve bu nevi baskınların tehlikesini hesap ihtimali nazariyelerine istinat ederek çoluk çocuğa askerce izaha çalışıyordu.

Hiç kimse Afifedeki perişanlığı görecek vaziyette değildi. Buna rağmen annem onun bol su ile yıkanmış yüzündeki kızartılara ve saçlarındaki ıslaklığa dikkat etti.

Afife, gözle.rî önde, alçak sesle ona bir şeyler anlattı.

Annem:

— Vah yavrum, demek korkudan ağladın, dedi. Saçlarını okşıyarak başını kendine doğru çekmek ve yanaklarından öpmek istedi. O biraz evvel bana gösterdiğinden daha fazla mukavemetle geri çekiliyordu. Fakat sonra yüzünü yavaş yavaş onun dizlerine bıraktı ve aTtık hareket etmedi.

" Neş'esi gittikçe artmakta olan ağabeyim Çanakkale muharebesine dair hikâyeler anlatmağa başlamış olduğu için kimse onlara dikkat etmiyordu.

Pencerenin yanında ağır Hereke perdelerinin kordonları ile oynıyarak düşünüyor, fikirlerime bir düzen vermeğe çalışıyordum. Evvelâ sinik bİT tefelsüfle vakanın fecaatini gidermeğe gayret ettim.

«İkimiz de senelerdenberi bunun için çıldırıyorduk, diyordum. Bunu gafil bir mektep çocuğu gibi facia renklerine boyamı-ya sebep yok. Afife nihayet hür bir kadındır. Kimseye verilecek hesabı

yoktur. Bu kaza kendisi için belki, belki değil muhakkak daha iyi olmuştur. İhtimal muhafazakâr fikir ve duygularında bir

parça rahatsız olacaktır. Fakat alışacaktır, aşkı bundan sonra daha salim ve tatmin edilmiş bir ruhla görecektir.

Nihayet şunu da söylemek lâzım ki, bu gece aşkımızın büyük hedefine ulaştığımız, biribirimize tam tasarruf saadetini idrak ettiğimiz gecedir. Bize imkânsızlığı nisbetinde yüksek görünmüş olan bu zevkte pek bir fevkalâdelik olmadığını tecrübemizle anlamış bulunuyoruz. Muradımıza erdik, fakat başımız göğe ermedi. Bu, yalnız onu değil, ikimizi de uslandıracak faziletli bir derstir. Buluş fena değil. Fakat ne çare ki, bana bu gece umduğum zihin ve kalb sükûnetini vermiyor. Yıllarca iş ve politika adamları, çeşit çeşit arrivistler, aferistler, harp zenginleri, mistiğini kaybetmiş yüksek

sosyete kadın ve kokotları içinde geçirdiğim hayatın mahsulü olan yalınkat felsefem orasından burasından çatlıyor. Mektep kıraatlerinde suçlu çocukların kulaklarına gelen vicdan sesine benzer bir sesin «fena yaptın, fena yaptın» diye beni rahatsız ettiğini duyuyorum.

Salondakilerin heyecanı hayli yatışmış olmakla beraber henüz kimsede uyumak arzusu görünmüyordu.

Ağabeyim gişesinden hafif bir duman salıvermiye başlamış olan asma lâmbanın altında etrafına topladığı çocuklara, kadınlara harp masalları anlatmıya devam ediyor.

Ben pencerenin yanında, dişlerim arasında sönmüş bİT cıgara-nın ucunu çiğniyerek dışarıyı

seyreder gibi yapıyor, fakat onları gözümden ayırmıyordum.

Onlar dediğim, annemle Afifeydi. Annem kimbilir hangi bilmediğimiz seyyale ile Afifedeki yarayı

hissetmiş gibiydi. Büyük ablanın tavırlarına benzettiğim bir jestle mütemadiyen onun üzerine iğiliyor, saçlarını, alnını, çenesini okşıyarak bir şeyler söylüyordu. Söyledikleri herhalde teskin edici bir şeyleT olacaktı". Afi-fede biraz evvelki gerginliğin kalmadığını, başını zaman zaman onun kollarına, dizlerine koyup kaldırdığını görüyordum.

Bit aralık ağzından «şimei vefa» der gibi bir şey çıktığını işittim... Bu muhakkak benim bir hayalimdi. Vefa belki, fakat sime kelimesini bilmesine ve hele bunu vefa ile kakıştırarak Selim beyin terkibini meydana çıkarmasına milyarda bir imkân ve ihtimal yoktu.

Gözü açık sayıklamama göre kendimde bİT nöbetten şüphe T

ederek elimi şakaklarıma götürdüm, sonra parmağımla nabzımı yokladım.

Suçumu küçültmek için mantık ve muhakeme yolur.a sapmakta hatâ ettiğimi anlıyordum. Hiçbir mantık bu gece beni fena yapmadığıma ikna edemiyecek, kendime ve vakaya karşı duyduğum tiksintiyi gideremiyecekti.

Bu tiksintinin kısmen de sahne ve dekorun sefaletinden ileri geldiğine şüphe yoktu. Sklavakilerin kızına top gürültüleri ile sarsıldıkça aralıklarından tozlar ve örümcek ağian akan sefil tavan arası

yerine vehim ve hayale biraz daha müsait bir dekor içinde tasallut etmiş olsaydım, vaka bana bukadar utandırıcı ve çirkin görünmiyecekti.

Benim için en doğru hareket vakayı zihnî bir cehd ile dekorundan ayırmiya çalışmak, Afifeyi çehresinin eski şa'şaasile bir mücerret boşluk içinde aldsğımı tasavvur etmekti.

Vakanın kendinde olmiyan zevkini hâtıra ve hayallerden yaptığım ilâvelerle belki bîr dereceye kadar yükseltecek, hiç olmazsa işlediğim suçun bir hiç için olmadığına kendimi ikna edecektim.

Afifenin kendi saçlarının gölgesi ve annemin elleri arasında görünüp kaybolan çehresine gözlerimi dikerek vakayı bütün tefer-Tuatile bir kere daha zihnimde yaşatmıya başlad?ra: İkimiz de ezelî kaza ve kaderden başka bir şeyle izah edilemi-yecek bir tesadüfle karanlıkta yatak, yahut halı denginin üzerine bir kere daha düştük. Vücutlarımız artık biribirinden ayrılmadı. Ateş

gibi yanan bilekleri avuçlarımın içinde, vücudu ağır ağır kucağıma yerleşti. Fakat o esnada dikkat etmediğim halde şimdi r" gayet iyi hatırladığım bir jest: Başı hafifçe çeneme kayarak arkaya düşmüş, saçları kolumun üstünden sarkmıştı. Sonra onu çenesinden öptüğüm zaman ağzımda duyduğum gözyaşı tadı, nihayet son dakikanın bir, iki ihtilâcı... Sakın Afife o dakikada ilk gece türbe kapısında geçirdiği krize benzer bir baygınlığa düşmüş almasın? Ona kendini bilmediği bir dakikada arzusu hilâfına tasallut etmiş olmak şüphesi birdenbire tüylerimi ürpertti.

Ne pahasına olursa olsun onu bu gece yalnız görmeli ve bu korkunç tereddütten kurtulmalıydım.

Yanlarına yaklaştım:

— Anneyi yatırmak vakti geldi zannederim Afife hanım, de-16
dim.

Onun başını kaldırmamasına ve cevap vermemesine mukabil annem:

— Bu akşam da böye olsun Kemal, dedi. Yarın gece bol bol uyurum çocuğum.

Biraz sonra salondakiler dağılmıya başlayınca onlar da yerlerinden kalktılar. İkinci bir defa yanlarına yaklaştım, kendisile mutlaka konuşmak istediğimi Afifeye işaretle anlatmıya çalıştım.

Fakat dagrın bir sükût ile başını önüne iğdi ve annemden bir adım ayrılmıyarak dışarı çıktı.

Çocukluktan kalma bir huyumdur. Büyücek bir dert ve sıkıntım olduğu vakit başkaları gibi uykum kaçmaz; hele bir parça da yorgun olursam bilâkis üzerime bir halsizlik çöker, oturduğum, yahut yattığım yerde uyuşur kalırdım. Bu uyuşukluk esnasında zihnimin aydınlık kalan bir köşesi vardır ki, âdeta kendi kendine düşünür ve tahayyül eder. Fakat sık sık kendimi kaybederim; o zaman fikirlerim derhal rüyaya inkılâp ederek düşündüklerimi yaşamıya başlarım. Sonra birdenbire sıçrıyarak uyanışlar ve tekrar uyku-- Bu hal kendimi tamamile kaybederek ağır bir hamal uykusuna düştüğüm zamana kadar devam eder.

O gece de yine böyle sıkıntılı bir vaziyette soyunmadan kendimi karyolama atmıştım. İkide birde âni sıçrayışlarla yatağımda doğruluyor, fakat çok geçmeden tekrar kendimi kaybediyordum. Bir defasında her zamankinden daha fazla bir sarsıntı ile gözlerimi açtım. Konsolun üzerindeki mum sönmüştü. Tahtaboşun çinkolarında hafif bir tıkırtı işitiyordum. Bu sesin bir aynını da Afife ile ilk karşılaştığım gece duyar gibi olmuştum. Yine tıpkı o geceki gibi bu tıkırtıyı onun yaptığına dair garip bir kanaat, fakat ayni zamanda bunun bir vehimden başka bir şey olmıyacağını söyliyen şuurumun bir reaksiyonu...

Gözlerimi pencereye çevirdim. Pancurlarm aralıklarından bir karaltı görülüyordu; yavaş yavaş

hareket eden bir insan gölgesi...

Derhal karyolamdan atlıyarak yürüdüm ve balkonun kapısını açtım: Afife...

,<;

Benime beraber o da oraya gelmiş, fakat ben kapıyı açarken âni bir hareketle çekilmiş ve arkasını

kapının yanındaki duvara dayamıştı.

Vücudu kollarını geçirmeden bir pelerin gibi omuzlarına attığı bir mantoya sımsıkı sarılıydı.

Birkaç saat evvel yüzüme bakmamıya ve benden kaçmıya karar vermiş olduğu halde şimdi hangi mücadele onu buraya kadar sürüklemişti. '

Elleri mantonun içinde saklı olduğu için omuzlarından tuttum; hiçbir mukavemet göstermeden odaya girdi ve ayaklarının ucuna basarak birkaç adım attı:

— Nekadar karanlık burası...

Saatlerdenberi kararlaşmış bir randevuyu bekliyormuşum gibi garip bir sükûnetle:

— Siz burada durunuz, dedim ve konsola doğru yürüyerek şamdandaki mumlardan birini yaktım.

Başımı çevirdiğim zaman onu işitemiyeceğim kadar hafif adımlarla omuz başıma gelmiş, gülüyor buldum.

Saçları iki kalın örgü halinde başının iki tarafından iniyor, mantonun kalkık yakası içinde kayboluyordu. Dudaklarında ve yanaklarında hafif bir ruj vardı. Gözleri hâlâ kırmızılığını muhafaza ediyordu. Fakat kirpikleri boyalıydı.

Gülerek bir şey söyledi. Fakat okadar hafif sesle ki, anlamadım. Dışardan işitilmekten korktuğunu anlatan bir işaretten sonra başını yaklaştırdı ve âdeta tane tane kulağıma tekrar etti:

— Ben artık- çok ahlâksız oldum diyorum Murat bey.. Gülerek:

— O nasıl söz Afife hanım? dedim.

Ayni gülümseme ile omuzlarını kaldırıp indirdi:

— Ne yapalım, böyle.

Ellerini aradım, mantosunu hâlâ içerden sımsıkı tutmakta devam ettikleri için bulamadım. Bir şey söylemeden karşı karşıya duruyor, mumun titrek aydınlığında gülümseyerek biribirimize bakıyorduk.

— Böyle mi duracaksınız, mantoyu çıkarmıyacak mısınız? dedim.

Hafif bir heyecanla:

— Üşüyorum, diye şaka etti; fakat onu omuzlarından almak istediğim zaman mukavemet göstermedi.

Manto çıkınca Afifenin tereddüdündeki sebep anlaşıldı. Arkasında omuzları ve kolları çıplak bir sabahlık vardı. Bununla beraber utandığını belli etmek istemiyor, sadece üşüdüğünü anlatmak ister gibi bir jestle omuzlarını kısıyor, kolları ile göğsünü kapıyordu.

Afife bir kere daha güldü ve evvelki sözünü tekrar etti:

— Size dedim ki, ben çok ahlâksız oldum diye...

Vakit kazanmak için mantoyu ağır ağır katlıyarak karyolamın demirine asarken:

— Çocuksunuz Afife hanım, dedim.

Bununla beraber o dakikada aklımdan geçmiş bir şüpheyi saklamıyacağını.

Afifenin dudak ve gözlerindeki boyaya, odama gelirken giydiği bu yarı çıplak sabahlığa iyi mâna vermemiştim.

Zihnimden:

— Afife benden sonra galiba değişti, diyordum, yahut kimbilir belki eskiden de öyleydi de ben çocuk saflığımla anlıyamadım.

Tavan arası sahnesinde onun kendini bukadar kolaylıkla birakmasmdaki esrar anlaşılır gibi oluyordu. Ben hâlâ manto ile uğraşarak bunları düşünürken o da konsolun aynasında kendini seyretmekle meşguldü. Birdenbire bir mazeret gibi:

— Ne yapalım, artık yarın yok bizim için, dedi.

Bir zaman benim, sonra onun dilimize doladığımız bu roman cümlesi her şeyi yeniden karıştırıyordu. O zaman anladım ki, bütün süsler ilk defa benim içindir ve kimbilir nekadar mücadeleden sonra verilmiş bir kararın neticesidir.

Yanına gittiğim zaman galiba gözlerinde bir iki damla yaş vardı; vücuduna dokunmıya cesaret edemiyerek:

— Mersi Fofo, dedim.

O da hafifçe heyecanlandı. Fakat bu, benim ağzımdan ilk defa işittiği Fofo kelimesi içindi.

Telâşından gözümdeki yaşları far-ketmiyor, bir çocuk sevinç ve hayretile:

— Bana Fofo diyorsunuz? diyordu. Fofo, Fofo... ne güzel!
Ellerinden tutarak karşıdaki kanapeye oturttum.

Afifenin bu saatte ne maksatla kapımı çaldığı, benden ne iste-tş

diği malûm. Fakat buna rağmen ona karşı hiçbir fena arzu duymuyorum. Göğsüm ilk gençliğimin bakir heyecaniarile dolu, parmaklarımı âdeta ürke ürke yanaklarına, saçlarına, çıplak omuzlarına dokunduruyorum; ağzımdan ardıardına çocukça kelimeler dökülüyor:

— Güzel Fofo.. sıcak Fofo.. yumuşak Fofo...

Yüzündeki aydınlık bana kâfi görünmüyor; tekrar konsola giderek şamdanın mumlarını hep birden yakıyor, sonra onu getirip Afifenin yüzüne tutuyorum:

— Benim sedef yüzlü Fofom... Bu çeneye, bu dudaklara, bu yanak çukuruna, bu burun kanatlarına bir kere parmağımın ucile dokunmak için ben nekadar yandım. Bu gece bana geldiğin için sana teşekkür ederim Fofo... Eskisinden daha güzel Fofom benim.

Eskisinden daha güzel Fofo!..

Otuz yaşında bir genç adamın güzellik hakkında formülüne göre hangi otuz heş yaşjnda kadın yirmi yaşındaki halini aratma-mağa muktedirdir? Hele Sklavakilerin kızı gibi yoksulluk ve iztı-rap içinde vaktinden evve! yıpranmış olursa! İstemeden ağzımdan çıkan bu «eskisinden güzel Fofo» nihayet gönlü alınmak istenen bir kadına karşı bir kompliman olabilirdi. Nitekim uzun zaman bunu ben de böyle zannettim.

Fakat şimdi elliyi geçmiş bir hakem bitaraflığile temin edebilirim ki Afife o gece -yüzündeki hafif boya altında heyecanlarının çeşidine göre kızarıp sararan yorgun cildi ile, eskisinden daha keskin ve manalı çizgilerile, durmadan titriyen dudakları ve burun kanatları ile, daha genişlemiş görünen alnına bir çocuk masumîu-ğile kaymış küçük saç parçasmdaki aklarla- muhakkak ki eskisinden çok daha çekici, çok daha kadındı.

Ben elimdeki şamdanı yüzünde gezdirerek onu böyle tâ yakından seyrederken o da bana bakmağa çalışıyor, fakat mumların oynak alevciklerinden rahatsız oluyor gibi sık sık gözlerini kaçırıyor, sonra tekrar bana çeviriyordu.

Birdenbire küçük bir sinir hareketile silkindi; artık hiçbir şeye aldırış etmemeğe karar vermiş gibi başını arkaya atarak ve gülerek:

— Eh aman!.. Niçin utanacağım senden Murat, dedi, utanacak şey kaldı mı artık?

Sonra ilâve etti:

— Öyle seviyorum ki seni...

Aşkının derinliğini mukayese etmek için mesafeler arar gibi etrafına bakmıyor, bunun imkânsızlığı

karşısında bunalarak ellerini açıyordu.

Ağır tunç şamdan bileğimi ağrıtmağa başlamıştı. Afife onu yere koymak istediğimi görünce elimden aldı:

— Biraz da ben tutayım, dedi, ben de sana bakacağım. Kuvveti kâfi gelmediği için şamdanı iki elile tutmağa mecbur

olmuştu. Mumların titrek alevlerini bir meşale gibi sağa sola savuruyor; yüzümü ve saçlarımı

yakmak ister gibi hareketlerle beni ürküterek gülüyordu.

Eski Afifenin çocuk denecek yaştaki ürkütücü ciddiyetile bu şimdikinin büyümüş, muztarip gözlerine düşen perçemin.deki aklar, cildinde örselenmiş güz yaprağı kızıltıları ile yaptığı bebek çılgınlıkları arasında ne müessir bir tezat vardı.

Nihayet onun da yorulduğunu görünce şamdanı ellerinden alarak konsolun üzerine bıraktım ve kanapedeki eski yerime döndüm. ¦ Yanyana, vücutlerimiz biribirine dönmüş, dizkapağım hafifçe onunkine dokunarak ye ellerimizin artık boş kalmasından müphem bir sıkıntı duyarak bakışıyorduk: Afakî bir konuşmadan sonra asıl büyük davanın sırası geldiğini gören iki insanın sıkıntısı...

Biraz önce bizi her türlü fena düşünce ve ihtiraslardan uzak iki arkadaş çocuk yapan lirik heyecanımız geçmişti. Şimdi artık cins kanununun amansız hükmü altına girmiş bir dişi ve erkek çiftinden başka bir şey değildik.

Tabiat bu işde büyük rolü erkeğe vermişti.

— Fofo, dedim, seni bunca yıl sevmiş ve istemiş bir erkeğin odasına bu saatte girmenin nasıl bir tehlike meydana getirdiğini biliyor musun?

Bu sualim namuslu bir sual değildi. Afifeye baygın bulunduğu bir dakikada sataşmış olmak şüphesi beni saatlerce kıvrandırmıştı. Bu defa onun kendi iradesiîe odama geldiğinden emin olmak, suçu kendi üstüne almağa razı olduğuna dair ağzından bir nevi ikrar almak istiyordum.

Afife beklediğim cevabı vermedi. Fakat gözlerini sımsıkı kapıyarak başı ile birkaç kere evet işareti yaptı. Kararındaki bu kat-

iliğe rağmen bir denize atılmağa hazırlanıyormuş gibi titriyerek kollarını göğsü üzerinde çaprazlaştırıyor, omuzlarını kaldırarak boynunu sıkıyor ve dişleri biribirine çarpıyordu.

Ellerini omuzlarımda hissettiği zaman birdenbire gözlerini açtı ve bir şevki tabiî hareketile başını

geriye attı. Derisi soğuk ve mütekallisti. Fakat kollarımı koltuklarının altından geçirerek vü-cudünü

-kemiklerini çatırdatan sert bir hareketle- kavradığım zaman bu deriyi hemen hemen âni bir ateş

bastı ve bütün sertlikler gevşedi.

Birdenbire çözülerek yüzlerimiz arasında bir perde yapan saçlarını -serbest kalan elile- başına, yanaklarına atıyordu. Güçlükle nefes aldığı için ağzı yarı açıktı. Fakat buna rağmen kendini kaybetmedi, Arasıra yüzünü yüzümden ayırarak geri atıyor, beni rahatça görebilmesine müsait mesafeyi bu suretle temin ettikten sonra çehremi mumların aydınlığına doğru çeviriyordu.

Sonra hafifçe sendeîiyerek konsola doğru yürüdü. Dirseklerini mermerin kenarına dayıyarak şamdanın mumlarını birer birer söndürdü ve yalnız bir tanesini bıraktı.

Yeni bir krizden korkarak yattığım yerden dikkatle hareketlerini takip ediyordum. Çenesini elleri içine alarak düşündükten ve etrafına bakmdıktan sonra karyolamın üstündeki mantosunun cebinden bir küçük çanta aldı, sonra tekrar konsola giderek aynada uzun uzun dudaklarının, yanaklarının, gözlerinin boyalarını tazeledi. Nihayet yüzüme bakmadan yanıma döndü; tekrar üşümeğe başlamış gibi göğsüme sokuldu ve bir daha ayrılmadı.

Bir şey söylemiş olmak için:

— Neden mumları söndürdün Fofo? dedim.

Ümit edilmiyecek kadar açık ve hemen hemen çapkın bir sesle:

— Mumlar bitmesin, dedi, sabaha kadar bize lâzım olacaklar.

* * * Çeşit çeşit kadınlarla geçirilmiş bunca gecelerim var. Yüksek, yahut âdi kokotlar tanıdım; durmadan erkek değiştirmek ihtiyacında hafif kadınlar tanıdım; büyük aşk hayalile kendilerini maceradan maceraya atan ağırbaşlı sosyete kadmlan tanıdım. Hâsılı zevk ihtiyacı, lüks ihtiyacı, can sıkıntısı, görenek vesaire gibi se-

beplerle kendilerini rastgele birine teslim eden maddî, romanesk, hasta, sağ, normal veya dejenere birçok kadınlarla sayısız maceralarım oldu.

Onlarla geçirdiğim gecelerde ihtiras fasılaları -aktörün sahneden çekilerek bir köşede bezgin ve yorgun kendini dinlendirmek ihtiyacını duyduğu antraktlar- bende daima uzun ve can sıkıcı

angaryalar hâtırası bırakmıştır. Bir zaman için kendisinden istenecek bir şeyi kalmıyan kadın, gözümde bütün cazibesini ve mistiğini kaybederdi. Bütün aldatıcı renkleri sönmüş, gözlerinde bir zerre hayal kalmamış, yanımda dinlenirken, yahut karşımda, dudaklarında bir yorgunluk sigarası

ile dedikodu yapar, müzik, tiyatro, politika gibi bütün aklının ermediği şeylerden bahsederken, daima ölecek gibi sıkıldım. Bu anlarda çıplak etinin etime dokunması bende »kasap çengeline asî'mış kanlı bir sığır butu- tiksintisi uyandırmıştır.

Afife ile geçirdiğim gece bunun tek müstesnasıdır. Onun gibi seven bir kadının nasıl bir kudret olduğunu ben o gece evladım. Skîavakilerin kızı tanıdığım birçoklarına nispetle cahil ve görgüsüz sayılmak lâzımgelen bir kadındı. Fakat onunla geçirdiğim o gece bana bir an yorgunluk vermedi.

Neler bulup söylüyordu! Benim şimdi bir kısmını zorlukla bulabildiğim çocuk gevezelikleri, kırık dökük birtakım hâtıralar... Bunlar onun ağzında -menşur arasından görülen cisimler gibi- şekil değiştiriyor, etraflarına ışık ve renkten saçaklar, sayvanlar, tuğlar salıyordu.

Aşağıki asma saatin âdeta kulağımızın dibinde işlemesine ve arasıra gecenin sessizliği içinde bir kilise çanı gibi öten sesile saatleri çalmasına rağmen vaktin geçtiğini duymadım. Afifeye ait merak ve muammalarımdan birçoğu bu konuşmalar esnasında âdeta kendiliğinden çözülmüştür. Meselâ

niçin herkesle beraber adımı söylemiyerek bana Murat dediğini o gece öğrendim. Deha bir şeyin farkında bulunmadığı zamanlarda beni benimsiyor, kendisi için herkesten başka bir ismim olmasından zevk duyuyormuş.

Kendisini bana bu kadar kolay teslim etmesine gelince, anladığıma göre, onda şöyle bir hâdise olmuştu: Öldüğümü zannettiği gecelerde birtakım buhranlar geçirir, bu buhranlar

esnasında kendini benimle çıldırtıcı ahlâksızlıklara sürüklenmiş görürmüş. Fakat bunlar yaşıyan bir insanla olmadığı için o kadar ürkmezmiş. EŞi-

çareyi «bu geceler ahlâksızlığına» alıştırıp hazırlıyan bu hayaller olmuş...

Afife, kollan boynuma sarılı, kâh gülüp kâh ağlıyarak bunları anlatırken arasıra silkinerek ayağa kalkıyor, sesi hafifçe pürüzlü, bakışları değişmiş:

— Nekadar karanlık., seni iyi göremiyorum Murat., diyordu. Ben gülerek:

— Şamdan uzakta değil, diye cevap veriyordum.

O zaman ayaklarının ucuna basarak konsola gidiyor, gittikçe küçülen mumları tekrar birer birer yakıyor; sonra, aynanın karşısında yüzünün tuvaletini tazeliyordu. Bütün bunlar bir zerresini kaybetmek istemediği büyük zevkini ışıkla, boya ile, elindeki her vasıta ile süslemek içindi.

* * * Sabahın ilk ışıkları- ile ayrıldığımız zaman ikimiz de yorgunluktan uyuyor gibiydik. Onun için ayrılırken hiçbir heyecan duymadık.

O gün öğleye doğru evden çıkacağım zaman arkamdan kapıya koştu, akşama mutlaka vapura gelmem için yalvardı.

— Gelmez olur muyum? Elbette geleceğim, diye teminat verdim. Bu yalandı. Çok acı olacağını

tahmin ettiğim ayrılık sahnesini göze alamamıştım. Sonra yabancılar arasında bir kriz ve rezalet sahnesinden de korkmak lâzımdı. Bütün bunlar benim Afifeyi uğurlamağa gitmemem için ciddî sebeplerdi. Fakat, itiraf etmeliyim ki, en doğrusu bu kadından artık istiyecek bir şeyim kalmamış olmasıydı.

Vapur karanlıkta Galata rıhtımından kalkarken Afife kimbiîir nekadar çarpmıp çırpınmıştı ve ben kimbiîir o saatte nerelerde kimlerle beraberdim.

* * * Skîavakilerin kızını bir daha görmedim. Çoktan ölmüş olacağını tahmin ediyorum. Aksi halde mutlaka bir yerden bir ses çıkardı.

Onu son birkaç sene içinde sık sık hatırlamağa başladım. Bekârım. Ailemden çehre ve isimlerini bile karıştırdığım birkaç çocuktan başka kimse kalmadı.

Hayatta artık bellibaşlı bir beklediğim ve istediğim yok; bazıları gibi beni beş on para için oraya buraya koşturacak, yaşıma göre fazla ağır ve yorucu işlerle hirpahyacak bir geçim sıkıntım yok.

Hattâ yaşamak hırsımı arttırarak beni az çok oyahyacak bir hastalığım bile yok. Yeknesak aydınlık,'şiirsiz bir akşam üstünde hiçbir sürprizi olmıyacak bir geceyi bekliyen bir insan vaziyetindeyim.

Zaten gençken de hiçbir büyük hırs ve maksadın, hiçbir büyük hayalin adamı olmuş değilimdir.

Aşklarım oldu: Küçük. Mevki, para, şöhret, gösteriş arzularım oldu: Küçük. Zaman zaman kalkınışlarım, bazı fedakâr ve kahraman jestlerim oldu: Küçük ve süreksiz... Hiçbir illüzyon ideali uzun zaman devam ettiremedim.

Zaman ve mevsimlerinde birçok şeyleri asıl zannettim. Fakat uzun bir koşuda birdenbire soluğu kesilenler gibi daima yolumun yansında dindim ve bütün öteki koşucuların hareketi bana boş bir yorgunluk ve nafilelik gibi göründü.

Evet, hiçbir maddî sıkıntı, korku ve gailesi, hiçbir şikâyet bahanesi olmıyan bir adamım. Fakat bununla beraber içimde daima umduğunu elde edememiş, kendisine edilen bir vaitte durulmamış

bir adam hoşnutsuzluğundan kendimi kurtaramadım. Ancak bana verilip de tutulmıyan vait nedir?

Galiba asıl şikâyetim bunu bir türlü anlıyamamış olmamdandır.

Söylediğim gibi Afifeyi, hele son zamanlarda sık sık hatırlıyorum. Gençliğimde kalbim ve zevkimden ziyade gurur ve nahveti-mi doyurduğu için bana yüksek görünen maceralarım olmuş ve Sklavakilerin yoksul ve bedbaht kızı bana -bütün o asıllar arasında- ihmal edilecek, hattâ bir parça utanılacak bir fer gibi görünmüştür.

Fakat gariptir ki şimdi eriştiğim zirveden arkada kalan hayata baktığım zaman fer diye kabul ettiğim Afifenin gittikçe asılları çiğnediğini, son gecemizdeki çehresile birinci plâna geçtiğini görüyor ve o tutulmamış va'de ait hasretimde hafif sükûn alâmetleri hissediyorum.

SON